

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริหนฺโท)
THE ROLES ON BUDDHIST PROPAGATION OF
PHRATHEPSUVARNMOLI (SA-ING SIRINANDO)

พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ROLES ON BUDDHIST PROPAGATION OF
PHRATHEPSUVARNAMOLI (SA-ING SIRINANDO)**

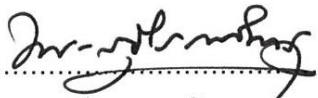
PHRAKHRUPALADCHALOR TEJABALO (PINVISET)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

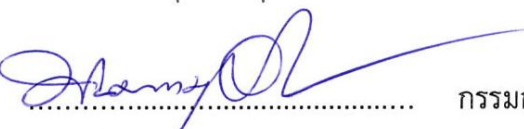

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทองวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร. สุรพล สุษะพรหม)

..... กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ยuthana ปราณีต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร. สุรพล สุษะพรหม

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ.

กรรมการ

อาจารย์ ดร.ยuthana ปราณีต

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)
ผู้วิจัย : พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)
: พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ., ป.ธ.๗, พธ.บ., ศศ.ม., รป.ม.
(การจัดการความขัดแย้ง)
: อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, พธ.บ., ร.บ., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ๒) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือการศึกษาจากข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูตเวที เป็นปูชนียสงฆ์ของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่ มีความรู้ลึกซึ้งในพุทธธรรม ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างดี แนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชน ทำแต่ความดี เว้นจากการทำความชั่ว เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

๒. พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) นำเสนอพุทธธรรมที่เป็นเรื่องง่ายไม่ไกลตัว ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรม ชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะโดยเนื้อหาพุทธธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูตเวทีตา พร้อมทั้งพระบรมราโชวาททั้ง ๔ ประการ อันเป็นธรรมรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชน ประชาชนได้นำมาปฏิบัติขัดเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ใน

จริยธรรมศีลธรรม อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นพระเถระ ที่ได้แสดงบทบาทเจริญรอยตามพระศาสดา ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นแบบอย่างแห่งความดี ด้านความกตัญญูกตเวทิตา ที่ได้อุทิศชีวิตตน เพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยความอดทนและเสียสละเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความที่น่าเสนอมีความโดดเด่น ด้านการใช้ภาษา การอธิบายกระชับชัดเจนเข้าใจง่าย ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยก อุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็น เอกลักษณะเฉพาะเป็นรูปแบบและแนวทางที่ท่านได้นำมาเผยแพร่พุทธธรรมมากที่สุด

๓. พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริनुโ) ใช้รูปแบบการนำเสนอแบบ ๔ ส. คือ ส. ๑ คือ สันตัสสนา (แจ่มแจ้ง) ส. ๒ คือ สมาทปนา (จงใจ) ส. ๓ คือ สมุตเตชนา (หาญกล้า) ส. ๔ คือ สัมปาหังสนา (ร่าเริง) โดยมีการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน ใช้ภาษาง่าย เหมาะสมกับผู้ฟัง และในส่วน ของความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดของภาษา การใช้ภาษาที่ทำให้ ผู้ฟังเกิดจินตภาพ มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์ ด้วยเหตุและผล และมีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ เป็นประโยชน์สูงสุด

สรุปว่า บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริनुโ) พระเดชพระคุณมีความโดดเด่นด้าน กายภาพ กลอน โคลง ฉันท์ และทำนองสวดสรภัญญะเพื่อเป็น สิ่งจูงใจในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และเป็นพระเถระที่มีความเมตตาสูงเป็นกันเอง มีความ เป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี เป็นพระ นักเทศน์เผยแผ่เชิงรุก ทันเหตุการณ์และมองการณ์ไกล ตลอดถึงเป็นพระนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงธรรมชาติ และปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และเจ้า คณะจังหวัดสุพรรณบุรี ตามมติเถรสมาคมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้วย ปรัชญาชีวิตที่ว่า "อยู่เพื่อตัว อยู่แค่สันลม อยู่เพื่อสังคม อยู่คู่ฟ้าดิน"

Thesis Title : The Role on Buddhist Propagation of Phrathepsuvarnmoli
(Sa-ing Sirinando)

Researcher : Phrakhrupalad Chalor Tejaphalo (Pinviset)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof., Dr.Surapon Suyaprom, B.A., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

: Phramaha Boonlert Indhapanyo, Asst. Prof., Pali VII, B.A., M.A.
M.P.A. (Conflict Management)

: Dr.Yuttana Praneet, B.A., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)

Date of Graduation : March 31, 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the role on Buddhist propagation of Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando), 2) to study the principles and guidelines on Buddhist propagation of Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando), 3) to study an application of Buddhist communication in propagation of Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando) The quantitative research was carried out in this research. The methodology was consisted of documentary research, structure interview and in-depth interview.

The research results were as follows:

1. Suphanburi population identified respect and gratitude as well as represented the achievement in the role on Buddhist propagation of Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando) in teaching, propagate Buddhism in an appropriate training to ensure proper behavior to all Buddhists.

2. Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando) clarified Buddhadham in a simple language. Not only applied in the daily life, but also the Threefold Training including the King's speech which were the core of Buddhism to encourage the young generation and elderly to straightforward in morality, following the path of Buddha, declaring by the methodology of metaphors, proverbs, fairly tales, life history with clearly communication

3. Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando) represented Buddhist propagation in the four aspects such as clarify, incentive, encourage, and happy with the clarify presentation and appropriate language approached the highest level of benefit to the audience.

In conclusion, Phrathepsuvarnmoli (Sa-ing Sirinando) revealed himself as a respectful Venerable, proactive dissemination, forward thinking, environmental conservation, to the public. Being the Abbot of Watpalaylai, Provincial Buddhist Monk Governor, Suphanburi Province endeavored the six aspects development of Sangha's administration such as supervision, education, welfare, propagation, utilities and public housing. With the philosophy : "Being alive exist, Being alive until last breathe, Being alive to society and Being alive to explore the heaven and earth."

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

พระเดชพระคุณ พระสุธีธรรมนุวัตร คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้ความเห็นชอบในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พระครูปริมาณุรักษ์,รศ.ดร. ประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำชี้แนะปรับปรุงวิทยานิพนธ์

ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,ผศ. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ประณีต ซึ่งเป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้ถวายความรู้ ความคิด คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าประกอบการวิจัย ตรวจสอบ แก้ไข ให้คำปรึกษาด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร ที่เมตตาอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล และพระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธรรมธโช) พระครูสิริวัฒนวิสุทธิ เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง ที่ได้เมตตาให้ข้อมูลในการวิจัย

ขอนอบน้อมสักการะบารมีธรรมของหลวงพ่อดาวไร่ขิง ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชวิริยาลังการ (แย้ม กิตฺติธโร) เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พระอารามหลวง ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ทุนการศึกษา ให้สถานที่ศึกษาและทุกสิ่งทุกอย่างด้วยดีเสมอมา และกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระพิพัฒน์ศึกษากร (แก้ว รตนาโม) เจ้าอาวาสวัดบางช้างเหนือ ที่ได้เมตตาเรื่องสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พระครูบรรพตพัฒนคุณ (ปรีชา ธนวุฒโก) เจ้าอาวาสเขาอติสุคโต พระครูศรีสุตากร (อภิชาติ อภิชาโต) เจ้าอาวาสวัดกลางบางพระ ที่เมตตาถวายภัตตาหารในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนจบหลักสูตร และขอขอบคุณ คณาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ที่ได้ถวายความรู้แก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ พระครูอนุกุลปัญญากร พระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม พระครูใบฎีกา ชิตวัสส์ ธวชฺชโย พระภวเดช อุสสาหโก ที่ได้ช่วยร่วมกันจัดทำสำเร็จไปด้วยดีรวมทั้งพระนิสิตร่วมห้องที่คอยให้กำลังใจทุกรูป ครุฑนันทนา คงคา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ ที่ได้ช่วยตรวจสอบพิสูจน์อักษรให้ตลอดเล่ม

ความดีและคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้อันพึงมี ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครู อุปัชฌาย์ อาจารย์และบุพการีผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ให้กำลังใจมาโดยตลอด ทั้งญาติสนิทมิตรสหายทุกท่าน ที่เคยให้ความรู้แก่ผู้วิจัย ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

พระครูปลัดชโล เทชพล (ปิ่นวิเศษ)

วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๘)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	๒๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓๖
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๕
๒.๕ กรอบแนวการวิจัย	๘๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๔
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่สำคัญ	๘๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๗
๔.๑ ประวัติและผลงานการเผยแพร่ของพระเทพสุวรรณโมลี	๘๗
๔.๒ บทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี	๙๓
๔.๓ ศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแพร่พุทธศาสนาของ พระเทพสุวรรณโมลี	๑๑๑
๔.๔ ศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแพร่พุทธธรรม ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินนุโท)	๑๑๕
บทที่ ๕ สรุปผลและข้อเสนอแนะ	๑๓๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๔๐
บรรณานุกรม	๑๔๒
ภาคผนวก	๑๕๐
ภาคผนวก ก. ประวัติพระเทพสุวรรณโมลี	๑๕๑
ภาคผนวก ข. หนังสือบทกลอน บทประพันธ์	๑๖๑
ภาคผนวก ค. แบบสัมภาษณ์พระเดชพระคุณหลวงพ่อ พระเทพสุวรรณโมลี	๒๔๕
ภาคผนวก ง. ตัวอย่างพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ	๒๕๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๖๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น วิ. มหา.(ไทย) ๔/๓๒/๓๙ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๓๒ หน้า ๓๙ เรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

อง.ทุก.	(ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นยุคแห่งการเริ่มต้นของการเผยแผ่ที่ พระโสมณะเถระและพระอุตตระเถระ การแสดงพระธรรมนั้น ถือว่า เป็นพุทธกิจอย่างหนึ่งใน บรรดาพุทธกิจ ๕ อย่าง ที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา มิได้คำนึงถึง ความลำบากแห่งพระวรกาย คือ เข้าเสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ เย็นทรงแสดงพระธรรม พลบค่ำทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุ เทียงคินทรงแก้ปัญหาคาเฑวดา ไกลรุ่งทรงตรวจดูสัตว์โลกที่ ควรโปรดและไม่ควรโปรด

พระพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทำการสั่งสอน เวไนยสัตว์ทั้งหลายตั้งแต่ได้ตรัสรู้ธรรมใหม่ๆ จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นเวลาถึง ๔๕ พรรษา หลักคำสอนที่พระองค์ทรงประกาศเผยแผ่ทั้งหมดที่จัดรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก มีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ประสงค์ที่จะช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ ทรงมุ่งหวังที่จะให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ดังนั้นจะเห็นว่าตลอดระยะเวลาที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ จะไม่ว่างเว้นจากงานสอนหรือการ เผยแผ่เลย แม้แต่ในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพขณะที่ใกล้จะปรินิพพานอยู่แล้ว ก็ยังทรงทำ หน้าที่เผยแผ่ธรรมะ เช่น ได้แสดงธรรมแก่สุภทัตปริพาชก และทรงอนุญาตให้สุภทัตได้บวช เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้วสุภทัตก็ได้บรรลุอรหัตในเวลาต่อมา ซึ่งนับว่าเป็นพระ อรหันต์รูปสุดท้ายที่เป็นผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งสุดท้ายของพระพุทธเจ้า

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว การประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดย พระสงฆ์สาวกก็ยังอยู่ในวงแคบไม่ได้ขยายกว้างออกไปยังต่างแดน ยังอยู่แต่เฉพาะในประเทศ อินเดียเท่านั้น ประเทศอื่นๆ ยังไม่รู้จักพระพุทธศาสนา แม้แต่ในประเทศอินเดียเองก็มีคนนับถือ พระพุทธศาสนายังไม่หมดทุกแคว้น

ในเวลาต่อมาสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชขึ้นครองราชย์ ขณะนั้นพระพุทธศาสนาได้ แปรแยกออกเป็นหลายนิกายแล้ว และมีพวกเดียรถีย์ปลอมบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็น จำนวนมาก เมื่อเข้ามาบวชแล้วก็นำเอาคำสอนของตนมาเผยแผร์ เพื่อทำลายหลักคำสอน ของพระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลง เป็นเหตุให้เหล่าภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์เกิดความ รังเกียจไม่ยอมร่วมทำสังฆกรรมอุโบสถด้วยเป็นเวลานานหลายปี ด้วยเหตุนี้พระเจ้าอโศก มหาราชจึงทรงให้ทำการสังคายนาครั้งที่ ๓ ขึ้น และมีการส่งสมณทูต ๙ สายไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยโดยยึดหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน สมัยพุทธกาลเป็นหลัก และในปัจจุบัน พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี

หลายรูปแต่ละรูปก็มีบทบาทในการเผยแผ่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่ก็มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือ เพื่อประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และต้องการให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง วิธีการสอนหรือเทคนิคการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน พร้อมทั้งกุศโลบายต่าง ๆ นั้น จึงนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้คนเข้าใจพระพุทธศาสนาและเกิดศรัทธาเลื่อมใส

งานการเผยแผ่พระธรรมได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับจนกระทั่งพระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธเข้าสู่พระปรินิพพาน หลังจากนั้นพระสาวกได้ทำหน้าที่สืบต่อ สังเกตได้จากการทำสังคายนาครั้งแรก มีการเผยแผ่ศาสนาตามสายของอาจารย์และศิษย์ด้วยวิธีบอกต่อ ๆ กันด้วยปากที่เรียกว่า มุขปาฐะ จนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ทรงกระทำตติยสังคายนาโดยอาราธนาพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน มีการคัดเลือกพระสงฆ์แบ่งออกเป็นสาย ๆ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังประเทศต่าง ๆ ประมาณ พ.ศ.๓๐๓ มีหลักฐานปรากฏว่า พระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิประเทศ จนเป็นที่แพร่หลายหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ นี้^๑

วิธีการสอน และกุศโลบายต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นในการสอน เพราะช่วยให้เป็นสื่อหรือเป็นอุปกรณ์ในการเรียนการสอน และเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและดีขึ้น การที่จะชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือเสนอความคิดเห็น การแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ประพฤติตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในสังคมนั้น ผู้สอน คือครูอาจารย์จะต้องเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ชี้แนะที่ถูกต้อง ถ้าชี้ผิด ๆ ก็อาจพาเข้าไปนอกทาง หรือผิดพลาดไปได้ อย่างไรก็ตาม บทบาทของครูอาจารย์อยู่ที่ชี้แนะแนวทางทำให้ดู มีชีวิตเดินทางเอง ครูที่ทำแทนศิษย์เสียเอง มิใช่กัลยาณมิตร^๒

การที่ผู้รับสาร ได้รับความรู้ข่าวสาร หรือหลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง ก็จะช่วยให้ผู้รับสารนั้น เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้น ตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่สังคม ไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหา^๓ ดังนั้น

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัยตลอดจนการใช้สื่อภาษา วิเคราะห์ กิจกรรม บทบาท และโอวาทที่ท่านให้ในวาระต่าง ๆ แก่ประชาชน เพื่อจะได้ทราบถึงวิธีการเผยแผ่ การปฏิบัติ การใช้สื่อสัญลักษณ์เชิงรูปธรรมในการ

^๑ จานงค์ ทองประเสริฐ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ : อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๘๖.

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^๓ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

สื่อธรรม และวิธีที่ท่านชักจูงให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา รูปแบบการถ่ายทอดของท่าน และคุณสมบัติเฉพาะตัวของท่าน เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อมิให้หลงไปในทางที่ผิด หรือขัดหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาต่อไป

การสื่อสาร (Communication) นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเผยแผ่พระศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะการเผยแผ่คำสอนของศาสนาทุกๆ ศาสนาจะต้องอาศัยหลักการของการสื่อสารเข้าช่วยทั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์ก็ได้ทรงอาศัยหลักการของการสื่อสารเข้าช่วยเช่นเดียวกันจึงทำให้พระองค์ประกาศเผยแผ่ธรรมะที่ได้ตรัสรู้ไปสู่ประชาชนได้เป็นผลสำเร็จ

ปัจจุบัน นอกจากการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือพุทธธรรมด้วยวิธีการเทศน์โดยตรงของพระสงฆ์ที่วัดในวันพระแล้ว ได้มีการใช้สื่อต่างๆ คือ เอกสารสิ่งพิมพ์โทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ตลอดจนวีดิทัศน์และเทปคาสเซตเข้าช่วยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ผลดีในการเข้าถึงครัวเรือนของประชาชนจำนวนมากและยังมีคุณสมบัติเหนือสื่อประเภทอื่นๆ โดยใช้ทั้งภาพ เสียง ความเคลื่อนไหวและความรู้สึกที่มีสีสันเหมือนจริงสามารถสร้างทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อถือ ความศรัทธา ได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ จึงได้มีการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรม หรือการปลูกฝังจริยธรรมจากพระสงฆ์^๔ ประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบทมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ไม่มีโอกาสเข้าวัดไปฟังเทศน์ในวันธรรม์มีสวณะตามปกติ ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหา ช่องว่าง และข้อจำกัดบางประการที่นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพุทธบริษัททั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แต่การเผยแผ่พุทธธรรมทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็จะช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะปัญหาหลักอื่นๆ ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์นั้นยังมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบและเทคนิควิธีการยังใช้รูปแบบเก่าๆ อยู่ ฉะนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ จะมีศักยภาพได้มากน้อยต้องขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการเผยแผ่

ปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ในประเทศไทยมักยึดถือเป็นประเพณีว่า การประกาศหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องได้รับการอาราธนาจากญาติโยมก่อน ถ้าญาติโยมไม่อาราธนา การที่ภิกษุจะออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะเป็นการผิดประเพณี นอกจากนี้กิจของสงฆ์มักยึดธรรมเนียมนิยม เช่น การเทศนาธรรมแก่ประชาชน มักเป็นเรื่องเก่า ซ้ำซากไม่เข้ากับสมัยนิยม ไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคมหรือชีวิตปัจจุบัน าสนาจึงกลายเป็นเรื่องไกลตัว คนรุ่นใหม่จึงให้ความสนใจต่อวัดและพระสงฆ์น้อยมาก เมื่อมองจากภาพรวมทั้งหมด เราจะเห็นว่า ปัจจุบันยังหาหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงไม่ได้ เพราะต่างก็มีลักษณะต่างคนต่างทำดังที่เกิดสำนักสงฆ์ต่างๆ มากมาย^๕

^๔ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘๘.

ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยเองยังมีพระสงฆ์นักเผยแผ่ธรรมไม่เพียงพอ เพราะมีนักเผยแผ่อยู่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนพระภิกษุสามเณรประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป ทั่วประเทศไทย คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณเพียงแค่ ๑-๒ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ยิ่งโดยเฉพาะการเป็นนักเผยแผ่ และนักสื่อสารมวลชนเป็นที่ยอมรับของประชาชนก็ยิ่งหายาก พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรมอีกรูปหนึ่ง ที่ได้รับการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรมจนมีความรู้แจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง เยือกเย็น เห็นพระธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐทางจิตใจที่สามารถนำมาแก้ไข ปัญหาของชุมชน สังคม ประเทศชาติได้ ทั้งเป็นพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการพูด มีการมคายสามารถอธิบายธรรมให้เป็นที่น่าสนใจแก่บุคคลทุกระดับชั้น การแสดงธรรมของท่านจึงปรากฏเป็นที่นิยมชมชอบเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้สดับเป็นอย่างยิ่ง ด้านปฏิบัติท่านเป็นพระเถระที่มีความเมตตา อ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีศิลาจารวัตรที่ดีงามตามหลักพระธรรมวินัยมีความศรัทธาเลื่อมใสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ“มีความรู้พอเพียง เสียกังวลงาน ปฏิภาณว่องไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย”^๕ เป็นพระนักเทศน์ พระนักพัฒนา มีบทบาทมากมายเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธบริษัท โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีความสามารถในการสื่อสารธรรมะสอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าคือ “แจ่มแจ้ง ชูใจ หาญกล้า ร่าเริง”

พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ถือว่าเป็นนักเผยแผ่ที่มีท่าทางบุคลิกภาพ การนั่ง การพูด ความเรียบง่าย มักน้อยสันโดษ เป็นทั้งพระนักสงเคราะห์ นักเสียสละ อุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนา ช่วยเหลือประชาชนทั้งในด้านการศึกษา การพยาบาล และสงเคราะห์การสร้างสาธารณประโยชน์แก่สังคมเป็นจำนวนมาก และมีวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยใช้สื่อสอนธรรมอย่างง่าย ๆ เหมาะสมกับสังคมที่อยู่ในภาวะวิกฤติ แต่ประชาชนผู้ที่เข้าใจและไปหาท่านไม่เข้าใจในธรรมะที่ท่านสอน โดยเฉพาะหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่ท่านสอนอยู่เนื่อง ๆ นั้นสั้นมาก แต่ได้นื้อหาสาระที่เหมาะสม

ด้วยเหตุดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความศรัทธาที่จะศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เพราะเห็นว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีศาสตร์และศิลป์มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสพการณ์ ปณิธาน อุทิศตนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นพระเถระที่ใคร่ในการศึกษา มีความรู้ลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ ภาคปฏิบัติ มีบุคลิกดี มีความรู้ดีมี

^๕ องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, *วิชาการเทศนา*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๐.

^๖ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธวิธีการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ :มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

ความสามารถดี มีวิสัยทัศน์ มีจิตใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการสร้างคุณความดี มีความกตัญญูทศเวทที่ต่อแผ่นดินเกิดเป็นอย่างดี มีจิตใจกว้างขวาง ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละเป็นเยี่ยม เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พุทธธรรมทั้งเชิงรับและเชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม เนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ ทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ บทสวดสรภัญญะ ดังคำพูดที่ว่า "อยู่เพื่อตัว อยู่แค่ลิ้นลม อยู่เพื่อสังคม อยู่จนเลยตาย" ให้เป็นแนวทางในการสื่อสาร ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้เยาวชนประชาชนในยุคปัจจุบัน ได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำเอาไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติอย่างแท้จริง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) ที่กล่าวถึงรูปแบบและแนวทางวิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

๑) บทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๒) รูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๓) การประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน ๑๑ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. พระศรีปริยัติโกศล	รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร
๒. พระศรีธวัชเมธี	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ
ราชวรวิหาร
เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
๓. พระสุธีธรรมมานูวัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ
คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
๔. พระสิริสุพรรณภรณ์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร
๕. พระครูศรีอรรถศาสตร์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร
๖. พระครูโสภณวีรานุวัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร
๗. พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ์	เจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์
๘. พระครูสิริวัฒนวิสุทธิ	เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง
๙. นายเอนก เรืองเชื้อเหมือน	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์
ประชาทรรศน์ รายวัน
๑๐. ผศ.ดร.เรียงชัย หมื่นชนะ	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
๑๑. ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม	อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
- ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ในฐานะศิษยานุศิษย์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๔.๒ รูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๔.๓ การประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การทำตามบท, การทำตามบทโดยปริยาย หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ในที่นี้ หมายถึงบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ใน ๖ ด้าน ได้แก่ บทบาทการปกครอง, บทบาทการศาสนศึกษา, บทบาทการศึกษาสงเคราะห์, บทบาทการเผยแผ่, บทบาทสาธารณูปการ, บทบาทสาธารณสงเคราะห์

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายออกไป การทำให้เป็นที่แพร่หลาย ที่พระเทพสุวรรณโมลี ถ่ายทอดความรู้ โดยเน้นหลักคุณธรรมแก่พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ให้มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้นสามารถนำไปเป็นหลักดำเนินชีวิตได้ แผลออกไป กว้างออกไป และการทำให้เป็นที่แพร่หลาย เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป

รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของการเผยแผ่ธรรมะที่นำมาใช้เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ อันได้แก่ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ หรือหนังสือที่ได้ประพันธ์ขึ้นเอง เสียงพระเสียงเพลง คุณพระรัตนตรัย มงคล ๓๘ ประการ บารมี ๑๐ ทศฯ เป็นต้น

แนวทาง หมายถึง วิธีการ ลีลาที่เป็นเอกลักษณ์มีการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เข้าใจแจ่มแจ้ง ด้วยการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย การยกอุทาหรณ์ เล่านิทานประกอบ การใช้สำนวนพุทธศาสนาสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง กลอนของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

ความสอดคล้อง หมายถึง ความใกล้เคียงในการนำเสนอเนื้อหาสาระธรรม มีพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความของพระเทพสุวรรณโมลี กับลีลาพุทธวิธีในการสื่อสารกับหลักนิเทศศาสตร์

พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) หมายถึง พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) (อาสน์สถิตย์) ป.ธ.๘ /พธ.ด. กิตติมศักดิ์ เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

๑.๖.๒ ทำให้ทราบรูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของ พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธศาสนา ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ซึ่งจะนำเสนอต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่เชิงพุทธ
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการประมวลแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาท จากนักวิชาการหลากหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอเสนอความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้หลากหลายประเด็น ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

ราชบัณฑิตยสถาน^๑ ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู หรือหน้าที่ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์^๒ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น

ชวอน พลตรี^๓ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานภาพนั่นเอง

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๐.

^๒ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

^๓ ชวอน พลตรี, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๒๓.

งามพิศ สัตย์สงวน^๔ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

ซาดา จิตพิทักษ์^๕ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทอาจพิจารณาได้ ๒ ความหมายคือ ๑) พิจารณาในโครงการโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ๒) พิจารณา ในโครงการการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคล ที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

ทิตยา สุวรรณขุ^๖ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังได้แบ่งหน้าที่ออกเป็น "บทบาทในอุดมคติ" (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามได้กล่าวไว้ว่าฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้

๑) มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง
 ๒) มีบทบาทที่ควรจะเป็นอยู่แต่ละตำแหน่ง
 ๓) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดฐานตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

๔) ฐานะ ตำแหน่งแต่ละบทบาทนั้น ได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

๕) บทบาทที่ควรจะเป็น นั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานะตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่อยู่ในเวลา และสถานที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม

บรูม และเซลซ์นิก^๗ (Broom & Selznick) ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของบทบาท คือ ๑) บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role)

^๔ งามพิศ สัตย์สงวน, การวิจัยทางมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^๕ ซาดา จิตพิทักษ์, พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒.

^๖ ทิตยา สุวรรณขุ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๒.

^๗ Broom, Leonard, & Selznick, Philip, **Sociology**, (New York : Harper & Row, 1977), p.233.

เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้ ๒) บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้ ๓) บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง - กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมโดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคลในแต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ประภาพิศ สัญชาติเจตน^๔ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง^๕ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้าง บทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม

ปราชญา กล้าผจญ^๖ ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น

พัชนี วรกวิน^๗ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท ก็คือ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป

^๔ ประภาพิศ สัญชาติเจตน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔), หน้า ๘๘.

^๕ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, สถานภาพและบทบาท, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^๖ ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๗ พัทธนี วรกวิน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

พทยา สายหู^{๑๒} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบเทียบได้เสมือน "บท" ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัว (ละคร) อะไรมีบทบาทต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมาย เช่นนี้ "บทบาท" ก็คือ การกระทำต่างๆ ที่ "บท" กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่อยู่ใน "บท" นั้น

พินิจ ลาภานานนท์^{๑๓} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสังคมพัฒนาในชุมชนต่างๆ ในภาคอีสานจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้ ๑) บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจการต่างๆ โดยท่านผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย ๒) บทบาทผู้นำการพัฒนาโดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้างแต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสงฆ์พัฒนาที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า ๓) บทบาทผู้ประสานงานโดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่างๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนมากขึ้น ๔) บทบาทเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอก

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม^{๑๔} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท เป็นความคาดหวังของการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role Playing) และสวมบทบาท (Role Taking) อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบและการสังเกต (Role Model) จากบุคคลที่เราเชื่อถือ (Significant Others) เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ

ยนต์ ชุ่มจิต^{๑๕} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาท

^{๑๒} พทยา สายหู, **กลไกของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๑๓} พินิจ ลาภานานนท์, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๗๘.

^{๑๔} พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

^{๑๕} ยนต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

ในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ

รุจา ภูไพบูลย์^{๑๖} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามความคาดหวังของสังคมตามสถานภาพของกลุ่มบุคคลนั้นๆ หรือการปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล บทบาทจะถูกนำมาใช้เพื่อสิ่งต่างๆ ที่ถูกตนและบุคคลอื่นกระทำ

ลือชา ธรรมวินัยสถิต^{๑๗} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง

วราคม ทีสุกะ^{๑๘} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๑๙} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม

สงวนศรี วิรัชชัย^{๒๐} ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบบทบาทอยู่ ๕ ลักษณะ คือ ๑) บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ ๒) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะ ถือปฏิบัติ ๓) บทบาทตามความคิดของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของ

^{๑๖} รุจา ภูไพบูลย์, การพยาบาลครอบครัวแนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้, (ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑.

^{๑๗} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, มนุษย์กับสังคม, (เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๑๘} วราคม ทีสุกะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๑๙} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๒๐} สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาพรสวัสดิ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๗.

พฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่ง คิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ ๔) บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง ๕) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

สมบุรณ์ สุขสำราญ^{๒๑} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลก มีบางอย่างร่วมกันอยู่มิใช่แยกกันหรือเหินห่างต่อกัน คือพระสงฆ์ต้องพยายามช่วยชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ยาก โดยให้ชาวบ้านมีวิชาชีพอะไรก็ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พระควรเข้าร่วมในการพัฒนาสังคมเพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก โดยพระสงฆ์นักพัฒนาเหล่านั้นให้ความเห็นว่า สถาบันสงฆ์ไร้ประโยชน์และสลายในที่สุด ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป แม้บางครั้งกิจกรรมบางอย่างอาจจะมีข้อจำกัดบ้าง โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านวัตถุจะเป็นการผิดพระวินัย ตรงกันข้ามกับถูกต้องศีลธรรมธรรมะของพระพุทธเจ้าแม้ว่าชาวบ้านไม่ยอมให้พระสงฆ์ทำอะไรเลย และถือว่างานพัฒนาไม่ใช่กิจกรรมของพระสงฆ์ แต่พระท่านได้พยายามแก้ไขความคิดเห็นอันไม่ค่อยถูกต้องนี้ เพราะพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือชาวบ้านมิใช่เพียงด้านจิตใจเท่านั้น แต่ต้องช่วยเหลือทางด้านวัตถุด้วยหรือเรื่องการครองชีพอีกด้วย สมบุรณ์ สุขสำราญ พบว่าพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๗ พบว่า แรงจูงใจมีส่วนผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามาส่วนในการพัฒนา เช่น การได้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากของประชาชนภายในชนบท การเห็นชุมชนอื่นเจริญกว่าท้องถิ่นของตนเอง ความพอใจที่ต้องการช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนเองทางอารมณ์ความคิดที่บ้านพึ่งวัดและพึ่งบ้านและเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

สุชา และสุรางค์ จันทรณ์เอม^{๒๒} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่ใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้

^{๒๑} สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนวทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์กับนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๙ - ๔๐.

^{๒๒} สุชา จันทรณ์เอมและสุรางค์ จันทรณ์เอม, จิตวิทยาพัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๖.

สุพัตรา สุภาพ^{๒๓} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ว่า บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

โสภา ชูพิกุลชัย^{๒๔} ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม

ณรงค์ เสียงประชา ได้ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ^{๒๕}

เดโช สนวนานนท์ ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้ ๒ ประการ คือ

๑. บทบาทที่รัดกุม คือ บทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตาม ที่แน่นอนตายตัว ยึดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่จะต้องแสดงออกมาตามบทบาทนั้น อำนาจหน้าที่มีระบุไว้ชัดเจนในรูปของกฎหมาย ระเบียบแบบแผน

๒. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ คือ บทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้น เปลี่ยนแปลงไปได้ตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดา มีกำหนดไว้กว้างๆ แสดงไว้เพื่อให้เห็นถึงฐานะของบิดา เป็นต้น พฤติกรรมของบิดาต่อบุตร อาจแปรผันไปได้มากพอสมควร ระหว่างบิดาแต่ละคน^{๒๖}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้กล่าวว่า บทบาทโดยทั่วไปพิจารณาได้ ๒ ประการ คือ ประการแรก พิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่งแสดงลักษณะคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ประการที่สอง พิจารณาด้านการแสดงบทบาทหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการปฏิสัมพันธ์นั้น

^{๒๓} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๙). (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๒๔.

^{๒๔} โสภา ชูพิกุลชัย, จิตวิทยาสังคมประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

^{๒๕} ณรงค์ เสียงประชา, บทบาททางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๘๙.

^{๒๖} เดโช สนวนานนท์, บทบาทตามกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๘), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

จากประแรก บทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลที่อยู่ในสังคมซึ่งถูกจำแนกด้วยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขาที่มีต่อปทัสถาน ตามประการที่สองบทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นว่าปฏิบัติอย่างไร บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมและความพอใจ^{๒๗}

พัทยา สายหู ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำตามบทบาทของแต่ละงาน ที่เรามีต่อผู้อื่น โดยสังคมเป็นตัวกำหนดไว้ด้วยวิธีการต่างๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะกฎหมาย หรือข้อบังคับเท่านั้น แต่อาศัยความต้องการและการยอมรับร่วมกันในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นความหมายของบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลาหรือความปรารถนาของผู้ร่วมใช้บทบาท ส่วนสถานภาพก็คือฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้นๆ เมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น^{๒๘}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือการทำตามบท การทำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การกระทำตามหน้าที่ที่ของพ่อแม่ บทบาทของครู^{๒๙}

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึงรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งก็ตามจะต้องแสดงพฤติกรรมที่ระบุว่า เป็นบทบาทของตำแหน่งนั้นๆ และเมื่อใดที่บุคคลเปลี่ยนตำแหน่ง การแสดงพฤติกรรมก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย^{๓๐}

สนธยา พลศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึงหน้าที่ของบุคคลที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อแม่ ลูก ครูอาจารย์ หาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น^{๓๑}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์(Symbolic Interaction Theory)โดยกล่าวถึงลักษณะสำคัญ

^{๒๗}ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๑๐๒.

^{๒๘}พัทยา สายหู, สถานภาพทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๕๖.

^{๒๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕๙.

^{๓๐}สงวนศรี วิรัชชัย, บทบาททางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐.

^{๓๑}สนธยา พลศรี, บทบาทและสถานภาพทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

ของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วทำให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมคือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือ ตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ ชัดเจนที่ดำรง มีบรรทัดฐานทางสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others) และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญตนช่วยในการแสดง อาศัยศักยภาพของตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วย ซึ่งเป็นที่ต้องใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น^{๓๒}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพบุคคล บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือหวังว่าเขาจะทำ^{๓๓}

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทคือหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ บทบาทเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบพฤติกรรมของบุคคลในสถานะหนึ่ง ๆ ที่พึงมีต่อบุคคลในสถานะหนึ่งในสังคม เดียวกัน^{๓๔}

เบอร์โควิทซ์ (Berkowitz) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคม หมายรวมถึง การกระทำที่บุคคลในสถานภาพนั้นแสดงออก^{๓๕}

บรูม และเซลซ์นิค (Broom and Selznick) อธิบายความหมายของ บทบาท ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ หรือตำแหน่งในสังคม^{๓๖}

โคเฮน (Cohen) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติ และสิ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติจริง^{๓๗}

ยุง และแม็ค (Yung and Mack) ได้ให้ความหมายว่า บทบาทคือ หน้าที่ของฐานะตำแหน่งเมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใด^{๓๘}

^{๓๒} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, บทบาทหน้าที่ทางสังคม , (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๗), หน้า ๔๖

^{๓๓} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๙), หน้า ๒๖.

^{๓๔} อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙) , หน้า ๑๒๐.

^{๓๕} Berkowitz L, **Social Psychology**, (Illinois : Scott Foresma, 1972), p. 20.

^{๓๖} Broom L. and Selznick P., **Sociology**. 5th ed. (New York : Harper and Row Publishers, 1973), p. 26.

^{๓๗} Cohen B., **Introduction of Sociology**, (New York : McGraw Hill, 1979), p. 36.

^{๓๘} Young, K. and Mack R.W., **Sociology and Social life**, (New York : American, 1959), p. 25.

เลวินสัน (Levinson) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ พอสรุปได้ดังนี้^{๓๙}

๑) บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหมาย ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ

๒) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คาดคะเนและกระทำเพื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

๓) บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น นั่นเอง

เดวิด (David) กล่าวว่า บทบาทเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งเสมอ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและผู้เกี่ยวข้อง^{๔๐}

ซาร์บิน (Sarbin) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดก็ตาม ที่มีกฏอัยการคาดคะเนว่าผู้อื่นหวังที่จะเห็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติเช่นไร เป็นแนวทาง ส่วนมากมักจะสังเกตผู้ดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมากำหนดบทบาทของตนเอง คาดคะเนว่าผู้อื่นต้องการให้ตนทำอะไร ไม่จำเป็นต้องตรงตามลักษณะงานและภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ^{๔๑}

สรุปว่า ลักษณะสำคัญของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วทำให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมคือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือ ตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ

^{๓๙}Levinson, D.J., **Role Personality and Social Structure**, (New York : The Maemil, 1964), p 11.

^{๔๐}David, K, **Human Relation at Work**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1962), p 45.

^{๔๑}Sarbin, T.R., **“Role Theory” Handbook of Psychology**, (New York : Addison Wesley Publishing Company, 1975), p 72.

๒.๑.๓ ปัจจัยของการแสดงบทบาท

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ปัจจัยของการแสดงบทบาท” ไว้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

วีรพันธ์ พวงเพชร ได้จำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดบทบาท ไว้ดังนี้^{๔๒}

๑) อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนที่มีอายุต่างกันจะมีบทบาท ไม่เหมือนกัน เช่น คล้อยตามสังคมที่เปลี่ยนไป พอสรุปได้ ๘ ประการ คือ

๑.๑) ต้องศึกษาหาความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๒) นำปัญหาสังคมมาสอนให้รู้จักอยู่รอดและไม่เป็นปัญหาสังคม

๑.๓) ต้องฝึกฝนตนเองและผู้อื่นให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

๑.๔) ต้องเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมในเอกลักษณ์ไทย

๑.๕) ต้องฝึกฝนทักษะในการทำงานและสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน

๑.๖) ต้องปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

๑.๗) ต้องฝึกฝนการใช้ความคิดและวิจรรณญาณของตนเอง

๑.๘) จัดสิ่งแวดล้อมที่ให้ผลทางการศึกษา

๒) เพศ หญิงและชายจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปตามสังคมกำหนด

๓) อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทแตกต่างกัน พระสงฆ์มีบทบาทหนึ่ง ตำรวจมีบทบาทหนึ่ง พ่อค้ามีบทบาทหนึ่ง

๔) ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีบทบาทต่างกัน เช่น คนรวยกับคนจน พ่อค้าที่ร่ำรวยกับชาวนาที่ยากจน หรือสังคมที่แบ่งชั้นวรรณะ เป็นต้น

๕) ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัวลูกมีบทบาทต่างจากพ่อแม่ พี่จะมีบทบาทต่างจากน้อง เป็นต้น

๖) พิธีการต่าง ๆ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีการจะถูกพิธีการนั้นๆ กำหนดบทบาทของตนเองไว้ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีการทางศาสนา เป็นต้น

๗) บุคลิกภาพแต่ละบุคลิกภาพ จะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะเลือกแสดงบทบาทตรงกับบุคลิกภาพของตนเอง

๘) บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ บทบาทของประชาสัมพันธ์ หรือบทบาทของสมาชิก เป็นต้น

^{๔๒}วีรพันธ์ พวงเพชร, บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียน ระดับอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔-๑๕.

นอกจากนี้แล้ว สังคมยังมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหรือพฤติกรรมของ สมาชิก เพื่อให้ปฏิบัติตามอีกด้วย โดยมักกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎ กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับ เป็นต้น ซึ่งถ้าบุคคลในสังคมไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดจะถูกลงโทษ แต่ในบางครั้งบทบาทไม่ได้กำหนดไว้ตายตัว แต่บุคคลเรียนรู้จากกระบวนการทางสังคมและจาก ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันหรือจากคนอื่นในสังคม เช่น การทำงานร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ กัน ก็จะทำให้เกิดบทบาทขึ้นมาได้ และยิ่งสังคมนั้นมีความซับซ้อนมากขึ้น เเท่าไร บทบาทก็จะยิ่ง แตกต่างไปมากขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยของการแสดงบทบาท เป็นปัจจัยที่เชื่อว่ามีผลต่อการกำหนด บทบาท เป็นกลุ่มผลของการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยหรือ องค์ประกอบต่างๆ กล่าวคือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีเหตุผลในการกระทำอยู่ด้วย และ เหตุผลดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่จะประกอบไปด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันในแต่ละบุคคลอีกด้วย

๒.๑.๔ ความสำคัญของบทบาท

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ความสำคัญของบทบาท” ไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยได้ คัดเลือกเพื่อนำมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

กัญญ์ โสธร กล่าวว่า ความสำคัญของบทบาท ว่า เป็นสิ่งที่ผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ได้รับความคาดหวังให้เขาทำบทบาทที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่ และ หมายความว่ารวมถึงหน้าที่ หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่^{๔๓}

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า บทบาทมีความสำคัญในการใช้เป็นแนวในการให้ สมาชิกของกลุ่มคาดหวังท่าทีจากบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้ สามารถแยกสมาชิกกลุ่มออกจากผู้มีได้เป็นสมาชิกกลุ่มได้ อีกทั้งอาจทำให้เกิดมีการบังคับให้สมาชิกแต่ละคนยอมรับและ ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองด้วย^{๔๔}

สรุปได้ว่า บทบาท เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออกตามสถานภาพ ที่ตนเป็นอยู่ในขณะนั้น บทบาทจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจพฤติกรรม ของบุคคล และสามารถจัดระเบียบการอยู่ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญ ก้าวหน้าได้ กล่าวคือ บทบาทมีความสำคัญในการกำหนดหน้าที่ของบุคคล ช่วยให้บุคคลนั้น ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นั่นเอง

๒.๑.๕ ความขัดแย้งทางบทบาท

ด้วยบทบาทมีความสัมพันธ์กับสถานภาพเป็นอย่างยิ่ง บุคคลมีสถานภาพและ บทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกันและถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น บุคคลที่มี

^{๔๓} กัญญ์ โสธร, การบริหารบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๗.

^{๔๔} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๔.

บทบาทเป็นพ่อ ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นครูด้วย เป็นต้น คนหนึ่งต้องการให้แสดงอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งหวังให้แสดงไปอีกอย่างหนึ่ง ความคาดหวังเหล่านั้นไม่เป็นไปในทางเดียวกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายความขัดแย้งทางบทบาทไว้ต่างๆ กัน คือ

๑) ความขัดแย้งทางบทบาท แสดงถึงสถานการณ์ความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน อันบุคคลผู้แสดงจะต้องแสดงออก ไม่ว่าจะรับรู้ความขัดแย้งหรือไม่ก็ตาม

๒) ความขัดแย้งทางบทบาท แสดงถึงสถานการณ์ที่ผู้แสดงรับทราบถึงความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน

๓) ความขัดแย้งทางบทบาท ระบุว่าผู้แสดงต้องแสดงออก ต่อความคาดหวัง ที่ขัดแย้ง อันเกิดจากสถานภาพ ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้นในเวลาเดียวกัน

๔) บางคนจำกัดความขัดแย้งทางบทบาทไว้ว่า แค่สถานการณ์ที่ผู้แสดงออก แสดงต่อความคาดหวัง หรือเป็นข้อตกลงตามกฎหมาย (ข้อบังคับที่คนอื่นทำให้ไม่ได้) อันขัดแย้งกัน

ความขัดแย้งทางบทบาท แยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ

๑) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Conflict between Roles) บทบาท ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้น อาจถูกกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน เช่น ภรรยาที่เป็นลูกจ้างพบว่าความต้องการของงานมีความขัดแย้งกับหน้าที่ในบ้าน ตำรวจบางครั้งก็ต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับจับกุมเพื่อน

๒) ความขัดแย้งในบทบาทเดียว (Conflict within a Single Role) เป็นความขัดแย้งที่เป็นโครงสร้าง (เกิดอยู่ภายใน) เช่น ในหมู่พระภิกษุในภิกขุสงฆ์ ความขัดแย้งระหว่างการปฏิบัติธรรมาจริยกับความรักปรารถนาแต่งงาน เป็นมูลเหตุสำคัญของความตึงเครียดทางบทบาท

การแก้ไขปัญหความขัดแย้งทางบทบาท อาจจะได้ด้วยการหลีกเลี่ยงการมีหลายๆ สถานภาพ และหลายๆ บทบาทในขณะเดียวกัน แต่วิธีการเช่นนี้ก็เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง เพราะโดยส่วนมาก คนเรายังมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ที่จะทำให้ต้องแสดงบทบาทต่างๆ กันอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งทางบทบาท เกิดจากการที่บุคคลต้องรับบทบาท ๒ บทบาท หรือหลายบทบาทในเวลาเดียวกัน และหน้าที่ต่อบทบาทแต่ละอย่างนั้นไม่สอดคล้องกัน นั่นเอง แต่ก็มีแนวทางสำคัญแก้ปัญหาไว้เช่นกัน คือ หลีกเลี่ยงการมีหลายๆ สถานภาพ และหลายๆ บทบาทในขณะเดียวกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก

๒.๑.๖ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ของนักสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มีอยู่หลายทฤษฎี แต่ที่น่าสนใจและเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ๖ ทฤษฎี มีดังนี้^{๔๕}

๑) ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

๒) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory)

บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

๓) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory)

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

๔) ทฤษฎีบทบาทเมอร์ตัน (Merton's Role Theory)

บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

๕) ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory)

บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

๖) ทฤษฎีบทบาทของกัสกิน (Guskin's Role Theory)

พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีของการปฏิบัติตามหน้าที่ตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคลหรือผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ถ้าตำแหน่งหรือสภาพการณ์เปลี่ยนไปบทบาทก็อาจจะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

^{๔๕}ดูรายละเอียดใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๖๙-๗๑.

๒.๒ แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

การทำความเข้าใจในบทบาทของพระสงฆ์ จะเริ่มที่การนิยามความหมายของคำว่า สงฆ์หรือสังฆะ เป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะก้าวไปสู่การพิจารณาถึงสถานภาพและการได้มาซึ่ง สถานภาพของพระสงฆ์ (ภิกขุภาวะ) บทบาทของพระสงฆ์อย่างกว้างๆ และบทบาทของ พระสงฆ์ด้านการปฏิบัติงานพระธรรมทูตที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาวิจัย โดยแต่ละประเด็น จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันโดยตลอด

ความหมายของคำว่าพระสงฆ์

คำว่า สงฆ์หรือสังฆะ นี้ เป็นถ้อยคำที่พระอรธกถาจารย์อธิบายความหมายไว้ใน คัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า หมายถึงรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยคุณสมบัติรวมคือ ทิฐิ (ทรรณะ สัทธิ ทฤษฏี) ที่เรียกว่า ทิฐิสามัญญตา และศีล (บพัญญุตอันเป็นกฎเกณฑ์ เดียวกันหรือจิตสำนึกร่วมกัน) ที่เรียกว่า สิลสามัญญตา^{๔๖} กล่าวคือการอยู่ร่วมกัน ความคิดเห็น และกฎเกณฑ์ที่เท่าเทียมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่มีความแปลกแยกแตกต่างเป็นสังคมาหรือ ชุมชนอารยะมีอิสระอย่างแท้จริงและเป็นแม่พิมพ์หรือต้นแบบของสังคมในอุดมคติ^{๔๗} เป็นชุมชน ของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐคือพระสงฆ์สาวก (สาวกสังฆะ)^{๔๘} ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่ง หมายถึงสังคมาหรือชุมชนของพระอริยสงฆ์ ๔ ประการคือ^{๔๙}

^{๔๖}วิ.มหา, (ไทย) ๔/๓๔/๔๓-๔๔.

^{๔๗}พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๔๐๐ , ๖๓๙-๖๔๐ , ๗๓๐, ๗๙๓.

^{๔๘}คำว่า สาวกสังฆะ หรือ สาวกสงฆ์ เป็นถ้อยคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (ดูใน งบ.ญก ๒๒/๒๘๑/๓๑๘) เช่นเดียวกับคำว่า อริยสังฆะหรืออริยสงฆ์ (ดูใน งบ.ญก ๒๒/๓๒๕/๔๑๘) เพียง แต่คำว่า อริยสงฆ์นี้เป็นถ้อยคำที่นิยมใช้เป็นโวพจน์หรือใช้แทนคำว่าสาวกสงฆ์ในกาลต่อมา ซึ่งพบในข้อความที่เป็น คาถาในอังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต เพียงแห่งเดียว และก็นิยมใช้กันดาษดื่นยิ่งขึ้นในคัมภีร์รุ่นอรธกถา เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฎีกาพระวินัย เป็นต้น (พระเทพเวที) (ประยูรย์ ปยุตโต) , พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ , หน้า ๒๘๗-๒๘๘) ทั้งคำว่า สาวกและอริยะ เป็นคำคุณศัพท์ของคำว่า สังฆะ สาวก หรือสาวกแปลว่าผู้ฟังหรือผู้เลื่อมใสและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมจนบรรลุถึงความสิ้นกิเลส (สังโยชน์ ๑๐) เป็นอริยบุคคลหรืออริยสงฆ์ประเภทใดประเภทหนึ่งใน ๔ ประเภท เช่นเดียวกับคำว่าอริยะซึ่งแปลว่าผู้ ห่างไกลจากกิเลสหรือหมดสิ้นกิเลสนั่นเอง

^{๔๙}พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ , หน้า ๒๘๔-๒๘๘.

๑. พระโสดาบัน : เป็นพระอริยสงฆ์ผู้มีศีลสมบูรณ์ มีสมาธิและปัญญาพอประมาณ ละกิเลส (สังโยชน์ ๑๐) อย่างหยาบได้ ๓ ประการคือ

(๑) สักกายทิฏฐิ : ความเห็นว่าเป็นตัวตนเราเขา อหังการมหังการ

(๒) วิจิกิจา : ความลังเล สงสัย เคลือบแคลงในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เป็นต้น

(๓) สีสัพพตปรามาส : การยึดถือและการปฏิบัติตามศีลพรต ด้วยเห็นว่าเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกกลุ่มนอกทางแห่งสังฆธรรม

๒. พระสกทาคามี : เป็นพระอริยสงฆ์ผู้มีศีลบริบูรณ์มีสมาธิและปัญญาพอประมาณ สามารถบรรเทากิเลส ๓ ประการที่พระโสดาบันจะได้แล้ว

๓. พระอนาคามี : เป็นพระอริยสงฆ์ผู้มีศีลสมาธิบริบูรณ์ มีปัญญาพอประมาณ ละกิเลส (สังโยชน์ ๑๐) ได้เพิ่มอีก ๒ ประการคือ

(๔) กามราคะ : ความกำหนัดในกาม ตัดใจในกามคุณ

(๕) ปฏิฆะ : ความกระทบกระทั่งในใจ หงุดหงิดขัดเคือง งุ่นง่านใจ

๔. พระอรหันต์ : เป็นพระอริยสงฆ์ผู้มี ศีล สมาธิ ปัญญาบริบูรณ์ ละกิเลส (สังโยชน์ ๑๐) ได้ทั้งหมด คือละกิเลสขั้นละเอียดได้อีก ๕ ข้อต่อมาคือ

(๖) รูปราคะ : ความติดใจในรูปขั้นประณีต เช่น ติดใจในรสแห่งความสุข ความสงบของสมาธิขั้นรูปฌาน

(๗) อรูปราคะ : ความติดใจในอรูปธรรมเช่น ติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน บรรณานาในรูปภพ

(๘) มานะ : ความถือตัวสำคัญตนว่าดีแล้ว หรือเท่าเทียมผู้อื่น

(๙) อุทธัจจะ : ความฟุ้งซ่าน ว้าวุ่น สับสน จิตใจไม่สงบ

(๑๐) อวิชชา : ความไม่รู้เท่าทันสภาวะแห่งเหตุผล ไม่รู้อริยสัจ นอกจากนี้ ยังมีข้อความในบทสังฆคุณที่ว่า “ ยทิท จตตาริ ปริสยุคานิ อญฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอสะ ภควโต ฯลฯ ” ยืนยันว่าพระอริยสงฆ์ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวมาเท่านั้นคือ พระสงฆ์ที่จะนับได้ว่าเป็นผู้มีทิฏฐิและศีลที่เสมอเหมือนเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง โดยมีคุณสมบัติ คือ การบรรลุธรรมในขั้นที่สามารถละกิเลสหรือสังโยชน์ได้เป็นเกณฑ์ชีวิต และกำหนดว่าพระโสดาปัตติผล-พระโสดาบัน ซึ่งเป็นพระอริยบุคคลคู่ที่

๑. เป็นผู้มีทิฏฐิและศีลเสมอกัน เช่นเดียวกับพระสกทาคามีผล-พระสกทาคามี พระอริยบุคคลคู่ที่

๒. พระอนาคามีผล-พระอนาคามี พระอริยบุคคลคู่ที่

^{๔๐} ม.มู(ไทย) ๑๒/๔๕/๖๗ ; อง.ฉก(ไทย) ๒๒/๑๐/๓๓๙.

๓. พระอรหันตผล-พระอรหันต์ พระอริยบุคคล คู่ที่ ๔ ก็เป็นผู้มีทิวฐิและศีลเสมอกันเหมือนเท่าเทียมกันจึงสามารถอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอิสระปราศจากการครอบงำของระบบโครงสร้างสังคมโลกีย์ อันเป็นเงื่อนไขภายนอก และอกุศลธรรมภายในจิต ความคิดและวิถีชีวิตอันเป็นเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยภายใน พระสงฆ์ที่ยังไม่สามารถละกิเลสขั้นใดได้เลยนั้นเรียกว่า สมมติสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่ได้สถานภาพจากมติที่เป็นเอกฉันท์ของคณะสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ในขณะที่พิธีบวชเสร็จสิ้นลงแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีสองประเภท คือ พระอริยสงฆ์และพระสมมติสงฆ์

สรุปว่า สงฆ์หรือสังฆะ นี้ เป็นถ้อยคำที่พระอรธกถาจารย์อธิบายความหมายไว้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาว่า หมายถึงรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยคุณสมบัติร่วมคือ ทิวฐิ (ทรรณะ สัทธิ ทฤษฎี) ที่เรียกว่า ทิวฐิสัมมัญญตา และศีล

๒.๒.๑ สถานภาพและการได้มาซึ่งสถานภาพของพระสงฆ์

จากความหมายของพระสงฆ์ข้างต้นนั้น พระสงฆ์จึงหมายถึงผู้ที่บรรลुरुทธตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งคือโสดาบันเป็นต้นไป จนถึงขั้นหมดสิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิงคือขั้นพระอรหันต์ การบรรลुरुทธแต่ละขั้นหมายถึงการละกิเลสได้ในแต่ละขั้น จากขั้นที่สามารถละกิเลสขั้นที่หยาบที่สุดจนถึงขั้นละเอียดที่สุด พระสงฆ์ที่ยังไม่ได้บรรลुरुทธใดๆ เลยจึงไม่นับว่าเป็นพระอริยสงฆ์ เพราะขาดคุณสมบัติคือ ทิวฐิ หรือทรรณะที่สูงส่งประณีตขึ้นและศีลที่เท่าเทียมกันกับพระอริยสงฆ์ผู้บรรลुरुทธอื่นๆ ทิวฐิซึ่งหมายถึงทรรณะที่หลุดพ้นจากการครอบงำของกิเลสและศีล ซึ่งหมายถึงกรอบแห่งพฤติกรรมทั้งที่เกิดขึ้น โดยจิตสำนึกและทั้งที่เป็นบทบาทบัญญัติ จึงเป็นปัจจัยก่อให้เกิดและกำหนดสถานภาพของพระสงฆ์ การจะได้มาซึ่งสถานภาพที่แท้จริงจึงขึ้นอยู่กับการยกระดับจิตให้มีทรรณะที่หลุดพ้นจากกิเลส นั่นคือระดับสภาวะความเป็นพระสงฆ์ทั้งหยาบ (ปุถุชนสงฆ์) ดิงาม (กัลปยานสงฆ์) และประณีตสูงส่ง (อริยสงฆ์) ย่อมขึ้นอยู่กับระดับพัฒนาการของทิวฐิและศีลนี้^{๔๑}

เมื่อทิวฐิและศีลเป็นปัจจัยกำหนดสถานภาพ สถานภาพ จึงไม่อาจเกิดขึ้นจากการอนุญาติมติสงฆ์หรือการแต่งตั้งจากพระพุทธรเจ้าและพระสาวก กล่าวได้ว่าพระพุทธรเจ้าและสังคมสงฆ์ไม่ได้เป็นผู้บันดาลให้เกิดสถานภาพ มีหลักฐานจากพระไตรปิฎกยืนยันว่าพระพุทธรเจ้าอนุญาติการเป็นพระสงฆ์ในพุทธศาสนาแก่พระอัญญาโกณฑัญญะซึ่งเป็นผู้หนึ่งในจำนวนนักบวชห้าคน (ปัญจวัคคีย์) เนื่องจากเห็นว่าอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลुरुทธ (ธรรมจักขุ : ดวงตาเห็นธรรม) ขึ้นแรกเป็นพระโสดาบันแล้ว ดังพระพุทธรวณะที่ทรงอุทานขึ้นว่า

^{๔๑} สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (วิน ทุมมสาโร), ทางสงบ : คุณค่าแห่งพระรัตนตรัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๖), หน้า. ๑๙๙-๑๕๐, ๑๖๕-๑๖๖.

“ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ”^{๕๒} และประธานการบวชแก่ัญญาโภณฑัญญะ ด้วยพุทธวจนะเพียงสั้น ๆ ว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเกิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” แม้ว่าพระพุทธเจ้าไม่ประธานพระพุทธวจนะใดๆเลย ัญญาโภณฑัญญะก็เป็นพระอริยสงฆ์ในพระพุทธศาสนาตั้งแต่แรกที่ว่าตนมีทธณะหรือทิวฏฐิก้าวล่วงจากกิเลสในขั้นแรกแล้วความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศีลซึ่งเกิดขึ้นโดยจิตสำนึกขณะบรรลุธรรมได้เกิดขึ้นในระดับที่ยอมรับได้แล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงเปล่งอุทานเพื่อย้ำถึงความสำเร็จถึงสองครั้งสองครา

บทบาทของพระสงฆ์อย่างกว้าง ๆ ด้วยเหตุที่พระัญญาโภณฑัญญะได้บรรลุธรรมเพียงขั้นโสดาบันจึงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อไป นั่นคือต้องประพฤติพรหมจรรย์เพื่อเป้าหมายสุดท้ายของบทบาทหน้าที่คือ การบรรลุธรรมขั้นสูงสุด อันเป็นการทำลายกิเลสให้หมดสิ้นไปส่งผลให้ความทุกข์หมดสิ้นไปด้วย กล่าวคือจะต้องปฏิบัติตนให้บรรลุเป็นพระอรหันต์ให้ได้นั่นเอง การจะบรรลุธรรมได้นั้น พระพุทธเจ้าแสดงภารกิจไว้ว่าพระภิกษุผู้บวชในพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติวัตรสำคัญ ๒ ประการคือ ^{๕๓}

๑. คณธูระ หมายถึง การศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกจนกระทั่งสามารถทรงจำไว้บอกกล่าวถ่ายทอดต่อได้

๒. วิปัสสนาธุระ หมายถึง การพิจารณาถึงทุกขลักษณะ อนิจจลักษณะและอนัตตลักษณะในรูปนาม (อตตภาวะ) ด้วยความเพียรพยายามอย่างไม่ขาดสาย (สาตตจกิริยา) จนกว่าจะบรรลุถึงอรรถัตถผลของการปฏิบัติวัตรทั้งสองประการจึงนับเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ ที่จะต้องยึดถือและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุถึงที่สุดแห่งกิเลสอันเป็นเหตุแห่งการก่อทุกข์ ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่าต้องมีบทบาทในการประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อยกระดับทิวฏฐิและศีลให้สูงส่ง ประณีตยิ่งขึ้นอย่างเท่าเทียมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์จึงถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายในคือจิตสำนึกที่จะยกสถานภาพขึ้นสู่ความเป็นอริยสงฆ์ที่สมบูรณ์ อันเป็นการได้สถานภาพมาโดยตนเองเป็นผู้กำหนด (โยนิโสมนสิการ) ในขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าและสังคมสงฆ์ก็เป็นกัลยาณมิตรผู้บอกหนทางโดยเป็นปัจจัยภายนอก (ปรโตโมสะ) ที่สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง

สังคมชาวบ้านได้เข้ามาเป็นปัจจัยภายนอกส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลบทบาทพระสงฆ์ในยุคที่พระพุทธเจ้าทรงประธานอำนาจการบวชลูกหลานชาวบ้านแก่พระสงฆ์สาวก ด้วยวิธีการไตรสรณคมณ์ ^{๕๔} และญัตติจตุตถกรรมวาจา ^{๕๕} ซึ่งทำให้จำนวนปฤชชนสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ในขณะ

^{๕๒}วิ.มหา.(ไทย)๔/๑๖/๒๕.

^{๕๓}ธัมมปทัญญูถา ภาค ๑ , หน้า ๗.

^{๕๔}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๓๔/๔๓-๔๔.

^{๕๕}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๖๙-๗๒/๑๐๐-๑๐๓.

ที่ทิวทัศน์และศีลที่ดำเนินไปพร้อมวิถีชีวิตด้วยจิตสำนึกยังไม่เกิดพร้อมกับการได้สถานภาพของพระสงฆ์ เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ย่อมก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างปุถุชนสงฆ์ด้วยกัน นอกจากนั้นยังมีเหตุให้ต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาวบ้านจึงก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกับชาวบ้านตลอดจนมีการประทุติตนเยี่ยงชาวบ้านมากขึ้น จึงจำเป็นต้องสร้างบทบัญญัติขึ้นจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างปุถุชนสงฆ์ด้วยกันและชาวบ้าน อันเป็นจุดก่อเกิดวินัยหรือศีล ๒๒๗ ข้อที่เป็นบทบัญญัติชัดเจน อันเป็นการแสดงถึงการห้ามและการอนุญาตให้ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ที่ยอมรับกันได้ทั้งสังคมสงฆ์และสังคมชาวบ้าน สิ่งที่สังคมสงฆ์ยอมรับไม่ได้และหากผู้ใดฝ่าฝืนล่วงละเมิดย่อมได้รับโทษตามบทบัญญัติ (ปณณัตติวัชชะ) สิ่งที่สังคมชาวบ้านไม่อาจจะยอมรับได้ แม้มีโทษทางบทบัญญัติน้อยก็ถือว่ามิโทษมากตามพระศนะของชาวบ้าน (โลกวัชชะ) ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นในยุคแรกเมื่อเริ่มต้นเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์ของการบัญญัติวินัยต่อไปนี้เป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงข้อเท็จจริงที่ว่าบทบาทพระสงฆ์มีปัจจัยภายนอกคือชาวบ้านเข้ามาเป็นเงื่อนไขเกี่ยวข้องด้วยนั้นคือ^{๕๖}

“พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาต คืออาหารที่คฤหัสถ์ถวายตลอดถึงปัจจัย๔ อื่นๆ”^{๕๗}

“เมื่อกล่าวในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาของตน”^{๕๘} นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังแสดงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติต่อคฤหัสถ์ ๖ ประการคือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๕. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้งและ
๖. บอกทางแห่งความสุขความเจริญ (สวรรค์) ให้^{๕๙}

บทบาทของพระสงฆ์ทั้ง ๖ ประการสอดคล้องกับพุทธวจนะที่ประทานแก่พระสงฆ์สาวก ๖๐ องค์ ก่อนออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทของพระธรรมทูตด้วยพระพุทธวจนะดังกล่าวมีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์

^{๕๖} วิ.มหาวิภังค์ ๑/๒๐/๓๗.

^{๕๗} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) , สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง , ๒๕๒๗) , หน้า ๑๙๔-๑๙๕.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๙๖-๑๙๗.

^{๕๙} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๗/๒/๒๐๗.

พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้พึงธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี^{๖๐}...

สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์นั้นเกิดขึ้นภายหลังการได้สถานภาพหรือความเป็นพระสงฆ์ที่มีขึ้นโดยการบรรลุลหกรรมตามลำดับขั้น ตั้งแต่พระโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหนต์ ซึ่งมีปัจจัยภายใน คือ ทิฏฐิหรือญาณทัศนะที่หลุดพ้นจากกิเลสในแต่ละระดับ พร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของจิตสำนึกในการจะต้องสังวรระวังพฤติกรรมของตน มิให้ประพฤติดีเสียหยา คือมีศีลโดยจิตสำนึกตามวิถีชีวิต แม้ว่าพระพุทธเจ้ายังมีได้บัญญัติพระวินัยขึ้นห้ามในยุคแรก จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยภายใน คือ ทิฏฐิและศีลเป็นตัวกำหนดสถานภาพ และการได้มาซึ่งสถานภาพของพระสงฆ์ที่แท้จริงและส่งผลต่อการแสดงบทบาทที่เกื้อกูลประโยชน์ ต่อสังคมสงฆ์และสังคมคฤหัสถ์ในภายหลัง

ในยุคต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สาวกสามารถดำเนินการบวชลูกหลานชาวบ้านได้ จำนวนพระสงฆ์ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่สภาวะจิตของพระสงฆ์เหล่านั้นยังไม่ก้าวขึ้นสู่การบรรลุลหกรรมขั้นใด ๆ เลย ศีลที่เกิดจากจิตวิญญานตามวิถีชีวิตก็ยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ย่อมก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างกันได้ง่ายและด้วยเหตุที่ยังและอุปนิสัยคฤหัสถ์ไม่ได้พฤติกรรมจึงเบี่ยงเบนไปสู่การประพฤติด้อยอย่างคฤหัสถ์ ปัจจัยภายนอกคือสังคมชาวบ้านและธรรมชาติของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์ ได้กลายเป็นปัจจัยร่วมทำให้พระพุทธเจ้าต้องบัญญัติวินัยขึ้น เพื่อเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของปุถุชนสงฆ์ สังคมชาวบ้านจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมพระสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์ได้สามารถยกระดับสภาพจิตให้สูงขึ้นและบรรลุลหกรรมได้ตามลำดับ ปัจจัยภายนอกคือชาวบ้านไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในเชิงเป็นปฏิปักษ์ที่เบี่ยงเบนบทบาทของพระสงฆ์ออกนอกกรอบ หรือหันเหบทบาทไปเพื่อความชอบธรรมแก่ใครโดยเฉพาะ แต่กลับมีส่วนสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อยกระดับสถานะของท่านให้สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่เพื่อเกื้อกูลชาวบ้านด้วยบทบาททั้ง ๖ ประการดังกล่าวมา

บทบาทของพระสงฆ์ดังกล่าวมานั้นเป็นแนวความคิดอย่างกว้างๆ มีความสำคัญโดยเป็นพื้นฐานของการศึกษาบทบาทพระธรรมทูต หรือการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่ดำรงอยู่ในฐานะพระธรรมทูตผู้ประกาศแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ซึ่งจะได้นำเสนอต่อจากนี้บทบาทของพระสงฆ์ด้านการปฏิบัติงานพระธรรมทูต งานพระธรรมทูตเริ่มต้นภายหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้และพิจารณาเห็นว่าหลักธรรมคือ

^{๖๐}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

ปฏิเสธสมมุติฐาน ที่กล่าวถึงความไม่รู้สภาพตามที่เป็นจริง (อวิชชา) ว่าเป็นต้นเหตุของ วัฏจักรแห่งปัญหา (ทุกข์) จะแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ) ขึ้นมาแทนอวิชชาได้เสียก่อน เป็นหลักธรรมที่ทวนกระแสอดีตกิเลสตัณหาและกามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุนิยม) ดังพุทธทวณะที่ว่า “บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุแล้วโดยยาก เพราะธรรมนี้อันสัตรผู้อันราคะและโทสะครอบงำแล้ว ไม่ตรัสรู้ง่าย สัตรผู้อันราคะยอมแล้ว ถูกอวิชชาหุ้มห่อแล้ว จักไม่เห็นธรรมอันละเอียดลึกซึ้ง ยากที่จะเห็น ละเอียดยิ่ง อันจะยังสัตรให้ถึงธรรมที่ทวนกระแสคือนิพพาน”^{๖๑}

ความลึกซึ้งละเอียดอ่อนและทวนกระแสสังคมของหลักธรรมที่ยากต่อการเข้าถึงทำให้พระองค์เกิดความท้อถอยที่จะแสดงธรรมในทันทีทันใดที่ตรัสรู้ พระองค์ได้ทบทวนจนเห็นว่าหากไม่ประกาศธรรมให้ปรากฏต่อสาธารณชน เพื่อสร้างพระศนะต่อโลกและชีวิตแก่ปวงชนตามความเป็นจริงและปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความเป็นจริง มนุษย์ผู้มีอุปนิสัยสามารถพึงธรรมและนำไปปฏิบัติเพื่อทำลายอวิชชาก็จะสูญเสียโอกาส ความเสื่อมจากประโยชน์ที่เขาควรจะได้รับจะบังเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายต่อไปการตรัสรู้ค้นพบหลักธรรมจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆแก่ปวงชน^{๖๒}

พระองค์จึงเริ่มปฏิบัติงานพระธรรมทูต โดยเดินทางไปแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มเป้าหมายแรก เกิดมีผู้บรรลุธรรมและสังคัมใหม่คือสังคัมพระสงฆ์เป็นพลังที่เกื้อกูลขยายขอบเขตการบรรลุธรรมเพิ่มขึ้นจนกระทั่งมีพระสงฆ์ถึง ๖๐ องค์ ก่อให้เกิดพระวิริยะอุตสาหะที่จะประกาศหลักธรรมอันมีลักษณะทวนกระแสสังคมนี้ จึงประกาศขึ้นท่ามกลางที่ประชุมพระสงฆ์สาวกว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตรทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้พึงธรรมยอมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี..”^{๖๓}

พระพุทธทวณะดังกล่าวนี้มีถ้อยคำที่บ่งชี้ (Keyword) ถึงกรอบแนวคิด (Theoretical Concept) ซึ่งเป็นบรรทัดฐานกำหนดบทบาทพระสาวกที่ออกประกาศพระพุทธศาสนาในยุคเริ่มแรกคือคำว่า “พรหมจรรย์” ในกลุ่มถ้อยคำที่ว่า “จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ” ซึ่งประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้

^{๖๑}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๗/๑๓.

^{๖๒}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๘/๑๓-๑๕.

^{๖๓}วิ.มหา.(ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

๑. พรหมจรรย์ คือ อะไร

๒. เป้าหมายหรือผลของพรหมจรรย์คืออะไร

๓. การประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะบริบูรณ์บริสุทธินั้น ทำได้อย่างไร

๑) พรหมจรรย์ หมายถึง พระพุทธรองค์และพระอรรถกถาจารย์ ตลอดจนปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้คำอธิบายทั้งที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (บาลีหรือพุทธวจนะ) คัมภีร์อธิบายขยายความพระไตรปิฎก (อรรถกถา) และคัมภีร์อธิบายขยายความอรรถกถา(ฎีกา) ตามลำดับดังนี้ พระพุทธรองค์ ตรัสอธิบายขยายความหมายของพรหมจรรย์ไว้ว่า อริยมรรคอันประกอบ ด้วยองค์ ๘ นี้แล คือ

๑.ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ)

๒.ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ)

๓.การเจรจาชอบ (สัมมาวาจา)

๔.การทำงานชอบ (สัมมากัมมันตะ)

๕.การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ)

๖.ความพยายามชอบ (สัมมาวายามะ)

๗.ความระลึกรู้ชอบ (สัมมาสติ)

๘.ความตั้งใจชอบ (สัมมาสมาธิ) นี้เรียกว่า “พรหมจรรย์”^{๖๔}

พระอรรถกถาจารย์ กล่าวไว้ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสที่ว่า พรหมจรรย์มีความหมาย ๑๐ ประการ คือ การแบ่งปัน (ทานะ)ความกระตือรือร้นในกิจอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม (เวทย์วักจะ) ศีล ๕ (ปัญจสิกขาปทศีล) พรหมวิหาร (อัปปมัญญา) การงดเว้นการมีความสัมพันธ์ทางเพศ (เมถุนวิริติ) ความยินดีพอใจในคู่ครองของตน (สทาร์สันโตสะ)ความเพียรพยายาม (วิริยะ) ศีล ๘ (อุโปสถังคะ) อริยมรรคมีองค์ ๘ (อริยมัคคะ) และศาสนา (สาสนะ)^{๖๕} โดยเป็นความหมายที่รวบรวมมาจากพระไตรปิฎก(บาลี)หลายเล่ม^{๖๖} อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีหลากหลายความหมายแต่ในตอนท้ายคำอธิบายดังกล่าวพระอรรถกถาจารย์ก็สรุปว่าความหมายของคำว่า พรหมจรรย์ ที่ปรากฏในคัมภีร์สุมังคลวิลาสในตอนท้ายที่อธิบายสามัญญผลสูตรนี้ หมายถึง อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือไตรสิกขา(สกลสาสนะ)เท่านั้น ในคัมภีร์ปัญจสุทนี พระอรรถกถาจารย์ กล่าวถึงความหมายของพรหมจรรย์ไว้ ๑๒ ความหมาย ส่วนใหญ่เป็นความหมายเดียวกับที่กล่าวไว้แล้วในคัมภีร์สุมังคลวิลาสถึง ๑๐ ความหมายกล่าวคือเป็นการเพิ่มความหมายขึ้นมาอีก

^{๖๔} ส. ม.(ไทย) ๑๙/๓๘/๓๕.

^{๖๕} ที.อ. (สุมังคลวิลาส) ๑/๑๖๐-๑๖๒.

^{๖๖} (๑) ทานะ (ขุ.ชา. ๒๘/๑๐๒๖/๓๕๗ ; วิฐุชาดก (สยามรัฐ) , (๒) เวทย์วักจะ (ขุ เปต. ๒๖/๑๐๖/๑๐๙ ; อังคุตตปิฎก), (๓) ปัญจศีล (วิ. จูฬ ๗/๓๑๑/๘๒) ,

๒ ความหมายอันได้แก่ การแสดงธรรม (ธัมมเทศนา) และอชยาศัย (อชฌาสยะ) ด้วยเหตุที่พระพุทธวจนะที่ประทานแก่พระสงฆ์สาวกก่อนออกเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นปรากฏในพระวินัยปิฎก จึงต้องค้นหาคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาสันตปาสาทิกา ซึ่งเป็นคัมภีร์อธิบายพระวินัยปิฎก โดยพบว่าคำว่าพรหมจรรย์หมายถึงศาสนพรหมจรรย์และมรรคพรหมจรรย์ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของพระภิกษุอาจารย์ ผู้ซึ่งทำหน้าที่ขยายความคำว่าพรหมจรรย์ต่อจากพระอรรถกถาจารย์ที่ว่า พรหมจรรย์ หมายถึงพุทธธรรมทั้งหมด (สกลศาสนะ) กล่าวคือ ไตรสิกขาหรืออริยมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวถึงความหมายของคำว่าพรหมจรรย์ว่าพรหมจรรย์ ก็คือ มรรคมีองค์แปด และอริยมรรคมีองค์แปดก็คือไตรสิกขา นั่นคือ ศาสนาหรือพรหมจรรย์ พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า จงประกาศพรหมจรรย์ ไม่เคยใช้คำว่า จงประกาศศาสนาไปประกาศพรหมจรรย์คือแบบแห่งการครองชีวิตที่ประเสริฐที่สุด คือการทำตนให้ประกอบไปด้วยระเบียบวินัยที่ประเสริฐ (ศีล) มีจิตที่สมรรถภาพสามารถใช้อะไรได้ตามต้องการ (สมาธิ) มีความรู้สูงสุดที่มนุษย์ควรจะรู้ (ปัญญา) ที่เรียกว่าประกาศพรหมจรรย์ของพระพุทธองค์ภาษาไทยเรามาแปลกันเสียว่า ศาสนา ต่อมาคำว่าศาสนามันเลื่อนมันเพี้ยน มันเป็นคำที่ไม่ดึงดูดใจ แปลว่าพระธรรมคำสอน กลายเป็นคำสั่งสอนไป น้ำหนักและความหมายมันเบาลงไป เพราะเป็นเพียงคำสั่งสอน ส่วนพรหมจรรย์นั้นมันเป็นการประพฤติหรือว่าการกระทำ คำสั่งสอนเป็นเพียงส่วนประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง พรหมจรรย์ต้องอยู่ที่เนื้อตัวของผู้ประกาศ เพราะฉะนั้นหุบปากประกาศ มันจึงดังกว่าเปิดปากประกาศ ส่วนมากมีแต่พูดไม่มีศีล เหลาะแหละโลเล

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความชัดเจนในประเด็นเดียวกันนี้ว่า คำว่าพรหมจรรย์มักถูกรู้จักในความหมายแคบๆ เพียงแค่การครองเพศบรรพชิตและการงดเว้นจากเมถุนธรรมอันเป็นความหมายในหนึ่งเท่านั้น ความจริงพระพุทธเจ้าทรงให้หมายถึงระบบการครองชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาทั้งหมด หรือหมายถึงตัวพระพุทธศาสนาทั้งหมดทีเดียว คำว่าพรหมจรรย์ แปลจากบาลีว่า พุรหมฺจริย ซึ่งประกอบด้วย พุรหมฺ+จริยะ พรหมแปลว่าประเสริฐ เลิศล้ำ สูงสุด บริสุทธิ์ ส่วน จริย มาจากรากศัพท์คือ จร ซึ่งในความหมายเชิงรูปธรรม แปลว่าเที่ยวไป ดำเนินไป จาริกไป ในเชิงนามธรรม พรหมจรรย์จึงแปลว่า จริยอันประเสริฐ ความประพฤติอันประเสริฐ หรือประพฤติบริสุทธิ์อย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีวิตอย่างประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ คือเป็นอยู่อย่างมีศีลสมาธิปัญญา หรือไตรสิกขา ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา

๒) เป้าหมายและผลของพรหมจรรย์ คืออะไร พระพุทธองค์ทรงตรัสอธิบายว่า “ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่าที่จบ (เป้าหมาย) ของพรหมจรรย์” “โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผล เหล่านี้เรียกว่าผลของพรหมจรรย์”

“พรหมจรรย์นี้มิใช่ลาภสักการะและคำสรรเสริญเป็นอันสูงส่ง มิใช่มีความเพียบพร้อมด้วยศีลเป็นอันสูงส่ง มิใช่มีความเพียบพร้อมด้วยสมาธิเป็นอันสูงส่ง มิใช่มีญาณทัสสนะเป็นอันสูงส่ง.. หากแต่มีอกุปปาเจโตวิมุตติ (อิสรภาพทางจิตวิญญาณ) เป็นที่หมายเป็นแก่น เป็นที่จบสิ้นบริบูรณ์” พระพุทธทศวงจะดังกล่าวนี้ระบุว่าการดำเนินชีวิตตามวิถีทางหรือมรรควิธีอันประเสริฐ (พรหมจรรย์) นั้น มีเป้าหมายสูงสุดคือความหมดสิ้นกิเลส (ปรมาตตะ) ในเป้าหมายของชีวิตทั้ง ๓ ขั้นคือขั้นต้น (ทวิภูมิมกัตตะ) ขั้นกลาง (สัมปรายิกัตตะ) และขั้นสูงสุด (ปรมาตตะ) การที่ความหมดสิ้นกิเลสเป็นเป้าหมายที่ประเสริฐสูงสุดก็เพราะเป็นการสูญสิ้นสาเหตุแห่งการทุกข์

สรุปว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสอธิบายว่า “ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่าที่จบ (เป้าหมาย) ของพรหมจรรย์” “โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผล เหล่านี้เรียกว่าผลของพรหมจรรย์”

๒.๒.๑ บทบาทของพระสงฆ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า คือมาตรา ๑๕ ตรี ในส่วนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ในข้อที่ ๓ ว่ามีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ทำให้กล่าวไว้ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ ๖ ประการคือ

๑. การปกครอง
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์^{๖๗}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า “เดิมนั้น การศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็นจริยศึกษา พุทธศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำ ไม่ได้ฝึกให้ผู้เรียนได้รู้ และศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติ เพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน”^{๖๘}

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ไว้ว่า การที่

^{๖๗} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๗.

^{๖๘} พุทธทาสภิกขุ, บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๑๗), หน้า ๕๖.

พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเอง ก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมของคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย^{๖๙}

ทินพันธ์ นาคะตะ ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ไว้ว่า สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังคงมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชน เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านั้น พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้าน เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นผู้ครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นลูกศิษย์อยู่วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมทางศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม^{๗๐}

คณินิตย์ จันทบุตร ได้จำแนกบทบาทของพระสงฆ์ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมจริยธรรม
๒. การสงเคราะห์ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนร่วม และงานเทศกาลต่างๆ
๓. การให้ความช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจกรรมทางสังคมวิทยา เป็นต้น^{๗๑}

สนิท ศรีสำแดง ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาว่าพระเป็นผู้นำทางด้านวัตถุและจิตใจ บทบาทของพระในอดีตนั้นนอกจากเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อสอนคนอื่นแล้ว อาชีพของพระคือ การศึกษานั้นเอง ที่เรียกกันว่า ลิกขาชีพ^{๗๒}

ภัทรพร สิริกาญจน ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ไว้ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ ไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว ห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่

^{๖๙} พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต), บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔-๒๗๕.

^{๗๐} ทินพันธ์ นาคะตะ, บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๕-๗.

^{๗๑} คณินิตย์ จันทบุตร, บทบาทพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๕๖.

^{๗๒} สนิท ศรีสำแดง, บทบาทพระสงฆ์ในอดีต, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๑๘๑.

เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย รวมถึงการเป็นผู้นำของชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไป ว่ามีคุณูปการกล่อมเกลาคูคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม เช่น ท่านพุทธทาส(พุทธทาส อินทปัญโญ) พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) เป็นต้น^{๗๓}

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชน

หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ตามที่บัญญัติ คือเป็นผู้ให้ธรรมเป็นทาน คือการให้ธรรมะ โดยชี้แจง และนำในเรื่องหลักความดีงาม หรือหลักการที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ประสบแต่สิ่งที่ดีงามดังนั้น โดยหลักการแล้วมีหน้าที่ที่ต้องทำเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศหลักการนี้แก่พระสงฆ์รุ่นแรกนับตั้งแต่ประกาศพระพุทธศาสนาไว้ว่า ให้พระสงฆ์ทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย^{๗๔}

บทบาทพระสงฆ์กับงานด้านการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

สังคมไทยในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับเรื่องวัตถุเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้คนจำนวนมากเกิดความหวั่นเหินในเรื่องของศีลธรรมและวัดวาอารามไม่สนใจที่จะอบรมขัดเกลาจิตใจของตนเองให้งดงามและสูงขึ้น ดังนั้นเพื่อจะทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจศีลธรรม สนใจวัดวาอาราม พระสงฆ์จึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพยายามฟื้นฟูบทบาท สถานภาพของตนในสังคมทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทห่างไกลที่พระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในรูปของบทบาทการเป็นผู้นำการพัฒนาท้องถิ่นนอกจากการช่วยเหลือทางด้านจิตใจและศาสนพิธีแล้ว ยังมีความพยายามชักนำประชาชน ให้ร่วมกันพัฒนากิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทางวัตถุ ด้านเกษตรกรรมการยกระดับรายได้ และสุขภาพอนามัย อันนำไปสู่การตั้งองค์กรรวม เช่น ธนาคาร

^{๗๓} ภัทรพร สิริกาญจน, บทบาทพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

^{๗๔} พระราชมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), บทบาทใหม่ของสถาบันสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐.

ข้าว ธนาคารโคกระบือ กองทุนเวชภัณฑ์ สหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น^{๗๕}

บทบาทพระสงฆ์กับงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภาระหรือหน้าที่หนึ่งที่พระสงฆ์จะต้องทำ แม้โดยความจริงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องช่วยกันของพุทธบริษัททั้งสี่ แต่ภาระหนักก็ยังตกเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมวินัยมากกว่าชาวบ้าน ประกอบกับการเผยแผ่ธรรม ได้ถูกมอบหมายจากพระพุทธองค์ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประชาชนทั่วไปจึงมองว่า พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระไตรปิฎกได้แก่การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตาม หน้าที่การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์^{๗๖}

บทบาทพระสงฆ์กับงานด้านการจัดการศึกษา

ในยุคแรกของการปฏิรูปการศึกษาไทย สมัยรัชกาลที่ ๕ พระองค์ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สกลมหาสังฆปริณายก (สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) เป็นผู้ดูแลเรื่องของการศึกษาเพราะทรงเห็นความพร้อม ศักยภาพของพระสงฆ์ ที่สามารถจะจัดการด้านการศึกษาได้ และแม้มหาวิทยาลัยแห่งแรกของเมืองไทยก็เป็นวัด นั่นก็คือวัดโพธิ์ หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ

ดังนั้นถ้าจะกล่าวว่า วัดมีส่วนสำคัญในเรื่องของการจัดการศึกษามาแต่อดีตก็ไม่น่าจะผิด **ปัญญา ดาบพลหาร** กล่าวว่า เรื่องสำคัญที่สุด สำหรับประเทศไทยของเรานั้น พระสงฆ์ซึ่งถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทต่อระบบการศึกษามาตั้งแต่โบราณวัดเป็นสถานที่อบรมกุลบุตรกุลธิดา เรียกว่าเป็นทั้งวัดทั้งโรงเรียน พระสงฆ์เป็นครู เป็นปูชนียบุคคลที่ทุกคนให้การเคารพกราบไหว้ วิถีชีวิตคนไทยเราจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมานาน สมกับคำว่า ไทย คือความเป็นอิสระอย่างแท้จริง^{๗๗}

กล่าวโดยสรุป บทบาทของพระสงฆ์นั้นเป็นบทบาทที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือสังคมอย่างแท้จริง ภายใต้กรอบระเบียบ วินัยที่เคร่งครัด การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์จะเลือก

^{๗๕} อนุมิตร สอดสุข , อ่านสังคมไทย ๕ นาที, (กรุงเทพมหานคร :โอเอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๖-๑๗๗.

^{๗๖} ภัทราพร สิริกาญ , “ ความสำคัญของพระสงฆ์ต่อชาวไทย ”, พ.ส.ล. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๙๖ (ก.ค.-ส.ค. ๒๕๓๘), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๗๗} ปัญญา ดาบพลหาร, “ พระพุทธศาสนากับการศึกษา” พุทธจักร , ปีที่ ๕๔ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ย. ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

ปฏิบัติตนให้อยู่ในด้านใด ซึ่งมีด้านชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่ละด้านก็มุ่งเน้นถึงการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้กับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการทะนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป อันเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญของพระสงฆ์

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักในการเผยแผ่ธรรม ท่านทั้งหลายในขณะนี้ มีหน้าที่เป็นพระธรรมทูตก็คือเป็นผู้แทนของพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นผู้แทนของพระพุทธเจ้า ในฐานะพระธรรมทูตมีหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม พระธรรมทูตมีหน้าที่เดียว หน้าที่หลักก็คือการเผยแผ่ธรรม การเผยแผ่ธรรมทำอย่างไร มีหลายวิธี วิธีแรกที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติก็คือการเทศน์ และถือว่าเป็นวิธีหลักที่พระพุทธเจ้าทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด ๔๕ ปี พระพุทธเจ้าเทศน์ไม่หยุดเลย ส่วนวิธีอื่น เช่น พูดคุย ปาฐกถา บรรยาย มีผู้รวบรวมทำวิจันเอาไว้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า หรือวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้นมีอยู่ ๗ ประการด้วยกันเท่าที่ท่านค้นคว้าไว้นานแล้ว คือ

๑. อุปนิสินนกถา
๒. ธรรมมีกถา
๓. โอวาทกถา
๔. อนุสาสนีกถา
๕. ธรรมสากัจจามกถา
๖. ปุจฉาวิสัชนากถา
๗. ธรรมเทศนากถา

ในเรื่องนี้จะไม่กล่าวถึงรายละเอียด ก็ให้รู้ว่าวิธีเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าก็คือการเทศน์ การเทศน์คืออะไร การเทศน์ก็คือการแสดงธรรม การชี้แจง การบอกกล่าว นี่เรียกกันว่าเทศน์ สมัยปัจจุบันนี้ เราก็นำวิธีการเทศน์นั้นมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคเข้ากับสมัย การเทศน์นั้นก็ยังคงอยู่ แต่ว่าหนัก (ค่อนข้าง) ไปทางพิธีการ และเป็นพิธีการที่ศักดิ์สิทธิ์ นั่นคือการเทศน์แบบเดิม ปรับเปลี่ยนมาเป็นปาฐกถา เรียกว่า “ปาฐกถาธรรม” พูดธรรมะ เปลี่ยนเป็นบรรยายธรรม ก็คือพูดธรรมะ เปลี่ยนเป็นอภิปรายธรรม ก็คือการบรรยายธรรมเหมือนกัน แต่บรรยายหลายคน ปรับเปลี่ยนเป็นการเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา สองธรรมาสน์ สามธรรมาสน์ ปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย นี่ก็เป็นการทำหน้าที่เหมือนกัน ที่นี้ทำอะไรถึงจะได้ผล นี่คือตัวหลัก และนี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่นิมนต์ท่านทั้งหลายมาประชุมกันนี้ เพื่อที่จะได้รู้แนวทางในการเผยแผ่ธรรมในฐานะที่เป็นพระธรรมทูต ให้รู้จักแนวทางให้รู้จักวิธีการ ส่วนรายละเอียด เนื้อหาสาระนั้น ก็คงจะพูดอะไรกันไม่ได้ ธรรมะนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ท่านทั้งหลายต้องมีทุนเดิมกันอยู่แล้ว นั่นก็คือต้องมีความรู้ด้านธรรมะ ได้ศึกษานักธรรมบ้าง บาลีบ้าง อ่านหนังสือด้วยตนเองบ้าง สิ่งเหล่านี้

เรียกว่าเป็นต้นทุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๗๘}

เทคนิคการสอนธรรม เทคนิคการสอนศีลธรรมแก่ประชาชนหน้าที่ของพระธรรมทูต เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าการสอนนักเรียน เพราะประชาชนเป็นผู้มีประสบการณ์มาก และความรู้ของประชาชนก็ไม่เสมอภาคกัน ฉะนั้น วิธีการที่เผยแผ่ให้ได้ผล ในเบื้องต้น ต้องศึกษาพื้นฐานแห่งจิตใจศึกษาอุปนิสัยใจคอของคนในถิ่นนั้นๆ พร้อมทั้งต้องทำตัวให้เป็นทีเคารพนับถือของเขาด้วย วิธีการสอนศีลธรรมนั้น หลักใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้คือโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งได้แสดงแนวทางการเผยแผ่ไว้ดังนี้

คาถาที่ ๑ เป็นหลักอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ ต้องอดทน อดกลั้น ไม่เบียดเบียนคนอื่นมีหลักสูงสุด คือ นิพาน

คาถาที่ ๒ เป็นหลักการ คือ ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส

คาถาที่ ๓ เป็นวิธีการ คือ ไม่ว่าร้ายคนอื่น ไม่ทำร้ายคนอื่น สรรวมในพระปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค มีที่นอนที่นั่งอันเจียมสังัด ประกอบความเพียรทางจิต นอกจากนี้ ยังมีวิธีการสอนศีลธรรมแก่ประชาชนตามหลัก ๗ ประการเป็นวิธีการภาคปฏิบัติ ซึ่งศึกษาค้นคว้าโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา มีดังนี้คือ

๑. อุปนิสินนกะ คือ การสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้มาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือน การพูดคุยกันโดยการสอดแทรกธรรมะ เข้าไปในการสนทนากันนั้นตามสมควรแก่เหตุการณ์ กาลเทศะ และบุคคลผู้ฟัง โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อนนิยมพูดกันว่า“การเทศน์ธรรมาสน์เตี้ย ”

๒. ธรรมมีกเถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนอย่างเป็นกิจจะลักษณะเป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราว มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ได้แก่ การแสดงปาฐกถา การบรรยายธรรม เป็นต้น

๓. โอวาทกเถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบคำแนะนำ คำตักเตือน คำสอน โดยเฉพาะเจาะจงลงไปเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสำวรระวัง ไม่ทำความชั่ว ให้ละความชั่ว ให้ทำความดีและรักษาความดีได้

๔. อนุสาสนิกเถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแบบสอนบ่อยๆ นิยมพูดกันว่า “พ่ำสอน” เพื่อให้เกิดความจำได้ เกิดความชินหู จนเกิดความ “คล่องปากขึ้นใจ” เรื่องที่สอนนั้นก็อยู่ในประเภทคำแนะนำ คำแนะแนว คำตักเตือน และคำกล่าวสอนนั่นเอง ถ้ากล่าวสอนเป็นครั้งคราว จัดเป็น “โอวาทกเถา” ถ้ากล่าวสอนเป็นประจำ และทำบ่อยๆ จัดเป็น “อนุสาสนิกเถา ”

๕. ธรรมสากัจฉากเถา คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน การสนทนากันเพื่อแสวงหาความถูกต้อง หรือเพื่อปรับความเข้าใจกันและกัน นิยมเรียกว่า “การสนทนาธรรม”

^{๗๘} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ข้อมูลออนไลน์, เข้าเมื่อ ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๓.

โดยผลัดกันพูด ผลัดกันฟัง

๖. ปุจฉาวิสัชนานกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบการถามและการตอบ ในเรื่องที่จะสอนนั้น เพื่อทดสอบถึงความรู้เดิมของผู้รับสอนว่า มีอยู่แค่ไหนเพียงไร เพื่อเป็นการกระตุ้นเร้าใจให้ผู้ฟังเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ และเพื่อทดสอบความจำและความเข้าใจในเรื่องที่สอนนั้นว่า ผู้ฟังมีแค่ไหนเพียงไร โดยมีวิธีการ ๓ วิธี คือ ๑.ถามเพื่อให้ตอบ ๒. ถามเองตอบเองและ ๓. ให้ถามเพื่อตอบ

๗. ธรรมเทศนานกถา คือ การแสดงธรรม ชี้แจงแสดงหลักธรรม หลักสัมมาปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น เป็นการชี้ให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาปสาทะในธรรมปฏิบัติ ยอมรับเป็น “หลักจำ” และเป็น “หลักใจ” ยึดถือเป็นอุดมคติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากความอยู่ร้อนนอนทุกข์

ความจริง “ธรรมเทศนานกถา” กับ “ธรรมมีกถา” มีส่วนคล้ายคลึงกัน บางแห่งท่านกล่าวว่าเป็นอย่างเดียวกัน แต่ธรรมเทศนานกถา นิยมทำเป็นกิจจะลักษณะและมีกระบวนการ มีระเบียบแบบแผนมากกว่าธรรมมีกถา โดยเน้นถึงลีลาหรือท่วงทำนองวาจาที่เปล่งให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นวรรคเป็นตอน เน้นถึงอิริยาบถทางกาย เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีหลักใหญ่ ๒ ประการ คือ ๑. หลักเทศน์ คือ ลีลาการขึ้นธรรมาสน์ เป็นต้น

๒. หลักธรรม คือ หัวข้อธรรมะ เหมาะแก่งาน แก่กาละ เทศะ และบุคคล ประกอบด้วย อุเทศ นิเทศ และปฏินิเทศ อย่างสมบูรณ์ทุกประการ

โดยแบ่งวิธีเทศน์เป็น ๒ แบบ คือ

๑. อ่านคัมภีร์

๒. เทศน์ปฏิภาณ

วิธีการบรรยายธรรม อบรมแบบปลุกฝัง

๑. ควรใช้วิธีธรรมสากัจฉา คือ การพูดไป ถามไป ในระหว่างการบรรยายธรรมนั้น

๒. จังหวะที่พูด พอเหมาะแก่วัยของผู้ฟัง ไม่เร็วเกินไป และไม่ช้าเกินไป

๓. เสียงที่พูด นุ่มนวลชวนฟัง ไม่ดังเกินไป และไม่ค่อยเกินไป

๔. ควรพูดแบบให้คิด ไม่ใช่พูดแบบให้ฟังอย่างเดียว

๕. ควรใช้คำพูดว่า “ควรทำ ควรพูด ควรคิด” เป็นต้น ไม่ใช่คำพูดว่า “จงทำ จงพูด จงคิด” เป็นต้น

เพราะธรรมะทุกข้อ เป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของความสมัครใจประพฤติด้วยตนเอง เป็นเรื่องของผู้มีจิตศรัทธาปสาทะไม่ใช่เรื่องของระเบียบวินัย อันเป็นเรื่องข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม หลักการอธิบายธรรมะ ๖ ประการ

๑. อัตถะ คือ อธิบายความของธรรมะข้อนั้น ๆ ว่ามีความหมายอย่างไร แยกอธิบายออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ

๑.๑ โดยอรรถ คือ ความหมายที่เป็นจุดประสงค์ หรือความหมายที่แท้จริง

๑.๒ โดยพยัญชนะ คือ ความหมายตามพยัญชนะ ตามหลักบาลีไวยากรณ์ อีกนัยหนึ่ง อัตถะ คือ อธิบายความหมายของธรรมะข้อนั้น ๆ ว่ามีความหมายอย่างไร แยกอธิบายออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ ทางคติโลก คือ ความหมายทางคติโลก หรือความหมายของชาวโลก ทางคติธรรม คือ ความหมายทางคติธรรมหรือความหมายทางศาสนา

๒. ประเภท คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ แยกประเภทออกไปได้อย่างไรหรือไม่ และแยกประเภทออกไปได้เท่าไรคืออะไรบ้าง

๓. เหตุ คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีอะไรเป็นมูลเหตุทำให้เกิดขึ้น หรือเป็นธรรม มีอะไรเป็น “ ปทัฏฐาน ” คือเป็นเหตุทำให้เกิดขึ้น

๔. ผล คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีผลเป็นอย่างไร แก่บุคคลผู้ปฏิบัติตาม และแก่บุคคลผู้ปราศจากธรรมะข้อนั้น ๆ กล่าวคือมีอานิสงส์หรือมีโทษแก่บุคคลผู้ปฏิบัติอย่างไร

๕. อุปมา คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีข้ออุปมา (เปรียบเทียบ) เหมือนอะไร เพื่อช่วยให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจธรรมะข้อนั้น ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น

๖. สาธก คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ ควรยกเรื่องอะไรนำมาเล่าประกอบเป็นบุคลาธิษฐาน เพื่อช่วยให้ผู้ฟังทรงจำธรรมะได้ดียิ่งขึ้น

ธรรมะ ๓ ประการ ธรรมะในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งวินัยด้วยที่มี ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ มีมาติการใหญ่เพียง ๓ เรื่อง คือ

๑. กุสลา ธมฺมา คือ ธรรมที่เป็นกุศลหรือกุศลธรรม เป็นธรรมฝ่ายดี เป็นฝ่ายคุณธรรม เป็นธรรมประเภท “ ภาเวตัพพธรรม ” คือ ธรรมที่ควรบำเพ็ญให้มีขึ้นในตน เป็นธรรมะที่มีผลเป็นความสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นบารมีธรรมอันเป็นพลังภายในอันเป็นเหตุทำให้เกิด “ สมบัติ ” ทั้งปวง

๒. อกุสลา ธมฺมา คือ ธรรมที่เป็นอกุศล หรืออกุศลธรรม เป็นธรรมฝ่ายชั่ว เป็นธรรมประเภท “ ปหาตัพพธรรม ” คือธรรมที่ควรละเว้นเสีย เป็นธรรมะที่มีผลเป็นความทุกข์ เป็นความเสื่อมเสีย เป็นอาสวะอันเป็นพลังความชั่วภายในทำให้เกิด “ วิบัติ ” ทั้งปวง ๓ .

อพฺยากตา ธมฺมา คือ ธรรมที่เป็นอัปฺยากฤต หรืออัปฺยากตธรรม เป็นธรรมฝ่ายกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว เป็นธรรมประเภท “ ปริญฺญาธรรม ” คือ ธรรมะที่ควรกำหนดรู้ ควรยอมรับความจริงว่า โลกนี้มีปกติเป็นอย่างนี้ ตัวอย่างเช่น โลกธรรม ๘ สามัญญลักษณะ ๓ เป็นต้น ก่อนที่จะสอน จึงต้องคำนึงว่าธรรมะที่จะใช้สอนเป็นธรรมประเภทไหน ถ้าเป็นกุศล ก็เน้นให้เขาปฏิบัติจริง ๆ บอกอานิสงส์หรือผลก่อนแล้ว แสดงเหตุ เวลาพูดก็ได้เน้นภาคปฏิบัติ ถ้าเป็นอกุศลธรรม ก็บอก

โทษแห่งความชั่วเสียก่อน แล้วบอกให้ละ ส่วนอภัยกตธรรม ก็บอกหรือสอน เพื่อให้โยมละความยึดมั่นถือมั่น ให้ยอมรับความจริง^{๗๙}

จากการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตในการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั่นเอง ส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิครั้งแรก ด้วยการเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสาวกที่เป็นสายพระธรรมทูตสายที่๘คือคณะของพระโสณเถระและพระอุตระเถระทำให้พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ ภายใต้พระราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทย โดยมีการบวช การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๘๐}

๒.๓.๑ การเผยแผ่ในประเทศไทยปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน คือ นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทจากการเข้ามาเผยแผ่ของพระโสณะและพระอุตระ และนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานโดยได้รับอิทธิพลจากการที่ถูกขอมปกครอง จนมาถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท มีการศึกษาพระพุทธพจน์และการปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลาย พุทธศาสนิกชนมีจิตใจใฝ่ในการทำบุญ จนกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองที่สุดในปัจจุบัน การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบเชิงรับคือยึดถือกันมาเป็นประเพณี เช่น เทศน์สอนโยมที่วัด เป็นต้น และแบบเชิงรุกคือปรับให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เช่น จัดค่ายอบรมเยาวชน เป็นต้น ลักษณะของผู้เผยแผ่มีทั้งแบบ ปัจเจกบุคคล คณะและหน่วยงานองค์กร การเผยแผ่ที่ทำเป็นหน่วยงานหรือองค์กร เช่น พระธรรมทูต, หน่วยงานประชาชนประจำตำบล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงาน องค์กรเผยแผ่ต่าง ๆ ที่ฆราวาสเป็นผู้ดำเนินงาน เช่น องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะงานของพระธรรมทูต

๒.๓.๒ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป^{๘๑} การทำให้ขยายวงกว้างออกไปทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ใน

^{๗๙}พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ.๙), เทคนิคการสอนธรรมะ, ข้อมูลออนไลน์, เข้าเมื่อ ๒๓ ก.ค. ๒๕๕๐.

^{๘๐}สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔ .

^{๘๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๗๘.

พระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ

หลักประโยชน์ ๓

การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์อย่าได้ไปทางเดียวกัน สองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนสัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ทั่วถึงธรรม^{๕๒}

พระพุทธพจน์นี้ เป็นเครื่องชี้ชัดถึงบทบาทสำคัญของการสืบทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักการและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพระสาวกจนตราเป็นปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือ ให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ ๓ ประการ คือ^{๕๓}

- ๑) ภูมิคุ้มกันมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้
- ๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า
- ๓) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง

ประโยชน์ คือ ผลตอบสนอง ได้รับสืบมาจากพฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยกุศลกรรมที่พระพุทธศาสนาถือเป็นหลักสำคัญ เพราะก่อให้เกิดผลเป็นความสุข ความมั่งคั่งบริบูรณ์ ความไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ และจุดหมายปลายทางของชีวิตที่ถือเป็นสุขที่สงบเย็น เป็นชีวิตที่อยู่จบพรหมจรรย์ สิ้นทุกข์ทั้งปวง

การที่พระพุทธองค์ประสงค์ให้เกิดเป็นประโยชน์แก่มหาชน คือเกิดเป็นความสุขนั้น ทรงหมายเอาลักษณะสุขที่สืบเนื่องจากการดับ อาจจำแนกออกเป็น ๓ ประการคือ^{๕๔}

- ๑) ดับอวิชชา หมายถึง การเกิดญาณทัสสนะอันสูงสุด
- ๒) ดับกิเลส หมายถึง กำจัดความชั่วร้ายและของเสียดังต่าง ๆ ภายในจิตใจหมดเหตุที่จะก่อปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ แก่ชีวิตและสังคม
- ๓) ดับทุกข์ หมายถึง หมดความทุกข์ บรรลุประโยชน์สูงสุด เกิดเป็นสุขที่นิรันดร์ความสุขถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวให้

^{๕๒}วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๓}ข.จุ.(ไทย)๓๐/๖๗๓/๓๓๓:๗๕๕/๓๘๙.

^{๕๔}พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๒.

ชัดเจนก็คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สุข เริ่มแต่ขั้นต้น คือ บุญ มีพุทธพจน์รับรองว่า “บุญเป็นชื่อของความสุข”^{๔๕} คนจะถึงความสุขได้ต้องมีศีลเป็นพื้นฐานในการบำเพ็ญเพียรทางจิตหรือเจริญภาวนา ศีลถือเป็นตัวทำให้เกิดจิตนิ่ง เกิดเป็นฌาน ความสุขก็เป็นองค์ประกอบของฌาน ฌานยิ่งสูงขึ้นความสุขก็ยิ่งประณีตขึ้น เป้าหมายของพระพุทธศาสนาคือ นิพพาน ก็เป็นสุข และเป็นบรมสุขด้วย ดังพุทธพจน์ว่า “นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”^{๔๖}

ประโยชน์สุขถือเป็นความชัดเจนในคำสอน พุทธศาสนามุ่งหมายความสุขด้วยข้อปฏิบัติให้ถึงสุข มิใช่บรรลุด้วยความทุกข์ แต่มีข้อที่ต้องระวังก็คือผู้ปฏิบัติต้องไม่ติดใจหลงใหลในความสุขที่เกิดขึ้นแก่ตน ไม่ปล่อยให้ความสุขที่เกิดขึ้นนั้นครอบงำจิตใจของตน ต้องเป็นอิสระสมบูรณ์จากกิเลสทั้งปวง จึงถือเป็นความสุขที่เป็นจุดหมายปลายทางทางพระพุทธศาสนา

ประโยชน์สุข ๓ ประการที่ยกไว้เบื้องต้น จะเกิดขึ้นด้วยการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองก่อน ในขณะที่เดียวกันก็มองถึงเพื่อนมนุษย์รอบข้างด้วยการแผ่เมตตาประโยชน์ที่ตนได้ปฏิบัติตามจนเกิดผล ดังพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พิจารณาเห็นประโยชน์ของตน สมควรแท้ เพื่อที่จะทำกิจของตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือว่าบุคคลผู้พิจารณาเห็นประโยชน์ของผู้อื่น สมควรแท้เพื่อที่จะทำกิจของผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือบุคคลผู้พิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย สมควรแท้เพื่อที่จะทำกิจของทั้ง ๒ ฝ่ายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท^{๔๗}

การแผ่เมตตาพระพุทธศาสนาจึงมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่มองประโยชน์ทั้งที่จะเกิดกับตนเองและผู้อื่น มีสติเป็นตัวขจัดความไม่ประมาท โดยตระหนักถึงผลของกุศลกรรมเป็นตัวกำหนดทิศทางในการทำให้เกิดประโยชน์ทั้ง ๓ ประการดังกล่าว

นอกจากเป้าหมายที่เป็นอุดมการณ์ของการแผ่เมตตาพุทธธรรมของพุทธบริษัทดังกล่าวมาแล้วนั้น พระพุทธศาสนายังมีหลักการที่ถือเป็น หัวใจของพระพุทธศาสนาปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระอริยสาวก ๑,๒๕๐ รูป ณ ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่บัดนี้เรียกว่า วันมาฆบูชา โดยสาระคือ

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง
๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
๓. การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว^{๔๘}

^{๔๕} ขุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๒๐๐/๒๔๐ ; อง.สตตต.(ไทย) ๒๓/๕๙/๙๐.

^{๔๖} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๘๗/๒๘๑.

^{๔๗} ส.น.(ไทย) ๑๖/๒๒/๔๐.

^{๔๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๔๓-๔๔ ; ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๘๓-๑๘๓/๔๙-๕๐.

จากพุทธพจน์ที่ยกมาเป็นการประกาศความเป็นพระพุทธศาสนา ที่ผู้เป็นสาวกต้องยึดถือเป็นหลักการปฏิบัติตนและทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ ที่ได้จากหลักการ โดยถือเอาประโยชน์ของมหาชนเป็นหลักใหญ่ คือ หลักการทางพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่ท่ามกลางกลุ่มศาสนาและเจ้าลัทธิต่างๆ ในอินเดียขณะนั้น

๒.๓.๓ หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เรียกว่าเป็นธรรมที่มีความงาม ๓ อย่าง^{๘๙} งามในเบื้องต้นได้แก่ศีล งามในท่ามกลาง คือ สมาธิ และงามในที่สุดคือ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา ดังปรากฏในเมตตาสสูตร ขุททกนิกาย ว่า

ผู้ฉลาดในประโยชน์มุ่งหวังบรรลุ
ควรบำเพ็ญกรณียกิจควรเป็นผู้อาจหาญ ชื่อดัง
เคร่งครัด วาง่าย อ่อนโยน และไม่เย่อหยิ่ง
ความเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย
มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาตน
อนึ่ง ไม่ควรประพฤติดความเสียหายใดๆ
ที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่านี้นำมาตำหนิเอาได้^{๙๐}

การดำเนินไปในหลักของไตรสิกขานั้น สามารถจัดการฝึกอบรมศีล สมาธิ ปัญญาไปพร้อมกันได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในกาปฏิบัติกรรมฐานคือกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ความสำรวมกาย วาจาในขณะที่เป็นอธิศีลสิกขา สมาธิในขณะนั้นเป็นอธิจิตตสิกขาและปัญญาในขณะนั้นเป็นอธิปัญญาสิกขา^{๙๑}

ในทำนองเดียวกัน เราสามารถนำหลักการนี้ไปบูรณาการให้สามารถครอบคลุมเนื้อหาสาระเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นหัวข้อธรรมทั้งหมดในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งดูหลากหลาย ให้มีระบบเดียว คือ ไตรสิกขา เพราะหัวข้อธรรมทั้งหมดสรุปลงในเรื่องของไตรสิกขาได้ทั้งสิ้น ภายในกรอบของหลักไตรสิกขา เราสามารถจัดความสัมพันธ์ของหลักธรรมทุกหมวดให้เกิดเป็นการปฏิบัติธรรม คือการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์นั่นเอง

ในบรรดาธรรมหรือระบบการปฏิบัติที่จัดรูปแบบเป็นหมวดหมู่ ไตรสิกขาถือเป็นพื้นฐาน เป็นระบบกลาง กว้างขวางครอบคลุม และใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติมากที่สุด แม้ว่า

^{๘๙}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑ ; อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๒๑/๒๙๔.

^{๙๐}ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๓/๒๐-๒๑

^{๙๑}ขุ.ป.อ. (ไทย) ๒/๑๖๓/๑๐๕.

ไตรสิกขา จะเป็นเพียงหลักหรือระบบการฝึกอบรม ให้เกิดเป็นการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามแต่เมื่อมนุษย์ได้รับการฝึกหัดตามหลักไตรสิกขา ถือว่าได้ดำเนินไปสู่ มรรคาแห่งการหลุดพ้น

๑. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตที่แสดงออกมาทางกายวาจา เป็นลักษณะการประกอบกุศล ในส่วนของ วาจาชอบ การงานชอบ และการเลี้ยงชีพชอบ การดำรงตนอยู่ในกรอบของระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของตนต่อบุคคลรอบข้าง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดั่งงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์

๒. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือในด้านคุณภาพทางอารมณ์ เพื่อควบคุมจิต เป็นลักษณะการประกอบกุศล ในส่วนของ ความพยายามชอบ ความระลึกรู้ชอบ และความตั้งมั่นชอบ การดำรงมั่นของจิต ควบคุมจิตของตนให้เข้มแข็ง มีกำลัง สงบ สงบ ผ่องใส เป็นสุขบริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งเศร้าหมองต่างๆ อยู่ในสภาพควรแก่การงาน ที่เป็นพื้นฐานของ การใช้ปัญญาในการตัดสินใจที่กำลังเกิดขึ้นตามความเป็นจริง

๓. อธิปัญญาสิกขา คือ การพัฒนาปัญญา ให้เกิดเป็น ความหยั่งรู้ สภาพความเป็นจริง ที่นำไปสู่ความหลุดพ้น เป็นลักษณะการประกอบกุศลในส่วนของ ความเห็นชอบ และความดำริชอบ การพัฒนาให้เกิดเป็นปัญญาที่บริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ไม่เกิดเป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนจากสภาวะธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงสามารถคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างแท้จริง^{๙๒}

ไตรสิกขา จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่พัฒนาการทางพฤติกรรม มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบต่อความดีงามและองอาจของสังคม มีพัฒนาการทางอารมณ์ มีความองอาจทางอารมณ์ เข้มแข็ง ตั้งมั่น มีสมรรถภาพในการป้องกัน เหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) และมีพัฒนาการทางปัญญา มีเหตุผลตรงตามความถูกต้องเป็นจริง จนพ้นจากการครอบงำของอวิชชา โดยอาศัยศักยภาพของแต่ละบุคคลในการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา

ตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงมีความคิดที่จะเผยแผ่ธรรมด้วยหลักที่ทรงเห็นว่า มนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ มนุษย์สามารถที่จะรู้ความได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างทางด้านร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งในการนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้

พระพุทธศาสนาเปิดกว้างสำหรับมนุษย์ทุกคนในการเข้ามาเป็นสมาชิก โดยการมุ่งเน้นที่ความสามารถในการแสวงหาทรัพย์ภายในที่เรียกว่า อริยทรัพย์ เป็นการแสวงหาที่มุ่งเน้นให้ผู้นั้นสำรวจตนเอง และความสามารถในการพัฒนาจิตใจของตนให้มีปัญญาเห็นอริยสัจเป็นอิสระจากกิเลสเป็นสำคัญ จนเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองและผู้อื่นโดยพระพุทธ

^{๙๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๑), หน้า ๙๑๔-๙๑๕.

องค์ทรงคัดค้านการแบ่งมนุษย์ด้วยชนชั้นวรรณะ ชาตีกำเนิด สูงต่ำ ดำขาว พฤติกรรมที่แสดงออกมาทางกาย วาจาของมนุษย์ต่างหาก ที่เป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์ พร้อมศักยภาพทางปัญญา ดังที่โสณทัณฑะพราหมณ์ได้กล่าวกับเพื่อนพราหมณ์ โดยได้ทูลตอบพระพุทธองค์ในโสณทัณฑะสูตร ความตอนหนึ่งว่า

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เห็นอังกumanพหฺลานของเรานี้หรือไม่” “เห็น ขอรับ”

“อังกumanพเป็นผู้มีรูปร่าง นาดู น่ารัก มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนักดุจพรมมีกายดุจพรม โอกาสที่จะได้เห็นยากนัก ในที่ประชุมนี้นอกจากพระสมณโคดมแล้ว ไม่มีใครมีผิวพรรณเสมอกับอังกumanพเลย อังกumanพเป็นผู้คงแก่เรียนทรงจำมนต์ รู้จบไตรเพท... เป็นผู้มีความดีทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอด ๗ ขั้วบรรพบุรุษ... แต่อังกumanพ ยังฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของยังไม่ให้ ล่วงละเมิดภรรยาผู้อื่น กล่าวเท็จ ดื่มน้ำเมา ในกรณีอย่างนี้ ผิวพรรณ มนต์ และชาตีกำเนิดจักทำอะไรได้เล่า”^{๙๓}

พระพุทธองค์ทรงสนับสนุนความสามารถในการพัฒนาจิตใจของตนให้เกิดปัญญา เห็นความเป็นจริง เป็นอิสระจากกิเลสเป็นสำคัญ จนเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองและผู้อื่น การนำชาตีกำเนิดมากล่าวอ้างสำหรับผู้ที่พัฒนาตนนั้นเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยการแสดงธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้การสอนที่หลากหลายขึ้นอยู่กับประเภทและศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยคำนึงถึงผู้ฟังเป็นหลัก ในการสอนแต่ละครั้งนอกจากพระองค์จะทรงตรวจสอบลักษณะนิสัยและระดับภูมิปัญญาแล้ว สาระสำคัญหรือเรื่องที่จะทรงสอนเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงด้วย ทรงเลือกสอนบุคคล จำแนกได้ ๖ ประการ คือ

๑) สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจกันอยู่แล้ว หรือสิ่งที่เคยปฏิบัติที่ความคุ้นเคยของบุคคลกลุ่มนั้น ไปหาสิ่งที่รู้เห็นหรือเข้าใจยากหรือยังไม่รู้เห็นไม่เข้าใจ เพื่อให้เขาเข้าใจพระธรรมเทศนาตามลำดับ จนสามารถจับใจความสำคัญที่ทรงแสดงดังเช่น การสอนชฎิล ๓ พี่น้องที่เคยบูชาไฟมาก่อน ความตอนหนึ่งว่า

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน ก็อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน ให้พึงระลึกว่า จักษุเป็นของร้อน รูปทั้งหลายเป็นของร้อน วิญญาณอาศัยจักษุเป็นของร้อน สัมผัสอาศัยจักษุเป็นของร้อน ความเสวยอารมณ์ เป็นสุขเป็นทุกข์หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้นั้นก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร เรากล่าวว่า ร้อนเพราะไฟ หรือราคะ เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะความเกิด เพราะความแก่ และความตาย ร้อนเพราะความโศก เพราะความรำพัน เพราะทุกข์กาย เพราะทุกข์ใจ เพราะความคับแค้น”^{๙๔}

^{๙๓}ที่.ส. (ไทย) ๙/๓๑๖/๑๒๑.

^{๙๔}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๖/๔๕.

๒) สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับชั้น สอนไปตามลำดับขั้นตอนและความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปเปรียบเหมือนความลึกของทะเล เช่น เรื่องอนุப்புพิภพิกถาและอริยสัจ ๔ เป็นต้น ดังเช่น การที่พระองค์ทรงสอน ภัททวัคคีย์ ความตอนหนึ่งว่า

“ทรงแสดง ทานกถา ศีลกถา สัคคกถาโทษ ความต่ำทราวมความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอาณิสสในความออกบรรพชา เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า พวกเขามีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้น นั่นเองว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา ดูกผ้าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น”^{๔๕}

๓) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังและปฏิบัติการจริง อย่างที่เรียกว่า ประสบการณ์ตรง เช่น การที่พระพุทธองค์ทรงสอนนางกิสสาโคตรมี ที่ระทมทุกข์เพราะลูกชายตายจนเกือบจะเป็นบ้า ความตอนหนึ่งว่า

ไปสิ เข้าพระนคร เรือนหลังใดไม่เคยมีคนตาย จงนำเมล็ดผักกาดจากเรือนหลังนั้นมานางรับพุทธดำรัสแล้วเข้าไปในพระนคร ได้พบเรือนหลังแรกพูดว่า “พระศาสดาโปรดให้ชำนามเมล็ดผักกาดไป เพื่อทำยาสำหรับลูกชายของข้า ถ้าในเรือนหลังนี้ไม่เคยมีใครๆ ตาย” ... นางได้รับคำตอบว่า “ใครเล่าจะสามารถนับคนที่ตายไปแล้วในเรือนหลังนี้ได้”^{๔๖}

๔) ทรงสอนอย่างมีเหตุผล ยกตัวอย่างประกอบ ผู้ฟังพิจารณาตามจนเห็นจริงได้ เช่น เมื่อพระองค์ตรัสกับภิกษุเรื่องการเกิดขึ้นแห่งโยนิโสมนสิการสัมปทานสูตร ความตอนหนึ่งว่าภิกษุทั้งหลาย ฟังระลึกไว้ว่า เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อนคือ แสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมาก่อน เพื่อความบังเกิดแห่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ของภิกษุ คือ ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ฉะนั้นก็เหมือนกัน^{๔๗}

๕) สอนตามศักยภาพของผู้ฟัง สอนเท่าที่จำเป็นและพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟัง ให้การเรียนรู้ได้ผล ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นจุดมุ่งหมายข้อนี้ หมายความว่า ความรู้ของพระพุทธองค์มีอยู่มากมาย ไม่ทรงสอนความจริงอื่นที่ไม่นำไปสู่ความดับทุกข์ ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเท่าที่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ดังที่พุทธองค์ทรงสอนภิกษุ ณ สีสพาวน เมืองโกสัมพี ดังความตอนหนึ่งว่า

^{๔๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๖/๔๕.

^{๔๖} ขุ.เถร.อ. (ไทย) ๕๔/๔๖๔/๓๐๓.

^{๔๗} ส.มหา. (ไทย) ๑๙/๑/๑๐๑.

พระผู้มีพระภาคทรงหยิบใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย มาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่เรา หยิบขึ้นมากับใบที่อยู่บนต้น อย่างไหนจะมากกว่ากัน ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบที่อยู่บนต้นไม้นั้นแลมากกว่า ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมาเพียงเล็กน้อย พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายสิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไร เราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกว่านี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติ เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกว่านี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติ เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงบอก^{๙๘}

๖) สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่ผู้ฟังจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ฟังเองโดยทรงแสดงธรรมที่มีคุณอนันต์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับสามัญผลสมโอวาทแก่แก้วกุกกุฏกบตี ว่า

เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาดไม่ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักขุอื่นอยู่บนขอบสระนั้น พึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่าง ๆ ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ผุ่งปลาบ้างกำลังว่ายอยู่บ้าง หยุดอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น... ดังนี้ ฉันทิภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้วไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง ว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิบัติ เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี^{๙๙}

จะเห็นได้ว่าในสมัยพุทธกาลนั้น การเผยแผ่ธรรมะหรือการประกาศหลักธรรมของทั้งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและการประกาศหลักธรรมของพระสาวกนั้น ได้ใช้หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันประกอบไปด้วย หลักประโยชน์ ๓, หลักไตรสิกขา และการตระหนักถึง

^{๙๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

^{๙๙} ที.ส. (ไทย) ๙/๔๙๗/๒๑๙.

ศักยภาพของมนุษย์

๒.๓.๔ กระบวนการเผยแพร่ (Propagating Process)

การเผยแพร่เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิต การเผยแพร่อาจกระทำได้ในหลายช่องทาง ได้แก่ การพูดคุย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การจัดอบรม การแจกเอกสาร การชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม การเทศนาทางวิทยุกระจายเสียง การบรรยายธรรมทางโทรทัศน์ เป็นต้น เกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมะ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ทรงศนะในมติแห่งเศรษฐศาสตร์ว่า

การประกันคุณภาพมี ๔ อย่าง เรียกว่า ปัจจัย ๔ ในการที่พวกเราจะเทศน์จะสอนแต่ละครั้ง จะต้อง มี ๔ ขั้นตอนด้วยกัน ถ้าท่านรับประกันกระบวนการใน ๔ ขั้นตอนนี้ ดูแลอย่างครบถ้วน การเทศน์การสอนธรรมะของท่านจะมีคุณภาพ เป็นที่น่าเชื่อถือ ต้องมีปัจจัย ๔ อย่าง คือ

๑. Input ปัจจัยนำเข้า
๒. Process ปัจจัยกระบวนการ
๓. Output ปัจจัยผลิต
๔. Impact ปัจจัยผลกระทบ

ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ตัวป้อน เวลาท่านไปสอนธรรม ท่านต้องมีธรรมเป็นตัวป้อน ขอเปรียบเทียบกับการผลิตสับประรดกระป๋องที่เราส่งไปขายต่างประเทศ ตัวป้อนของโรงงานสับประรดก็คือเงินที่ลงทุนไป คนงาน และก็สับประรดที่ลงทุนไปซื้อมา ป้อนเข้าไปในโรงงาน มันก็จะเข้าไปในกระบวนการผลิต ในปัจจัยกระบวนการ (Process) พอผลสับประรดมาถึงโรงงาน ฝ่ายปอกก็ปอก ฝ่ายล้างก็ล้าง ฝ่ายสับก็สับ ฝ่ายบรรจุกระป๋องก็ใส่ลงกระป๋องแล้วก็ปิดกระป๋อง ผลผลิตออกมา เช่น จะให้หวานเท่าไร แล้วก็ไม่มีเสีย ไม่เน่า แล้วก็สับประรดสวยทุกชิ้น เรียกว่า ปัจจัยผลผลิต (Output)

มีแบรนด์เนมดี มีตรา มียี่ห้อ คนเห็นแล้วอยากซื้อ หีบห่อสวยลูกค้าขึ้นชอบแพ่งเท่าไรก็ซื้อ ยี่ห้อเมตอินไทยแลนด์ พูดจาปากต่อปาก ราคาสินค้าก็ขึ้น นี่เรียกว่า Impact คือผลกระทบ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ปัจจัยนำเข้าก็คือความรู้ที่เราเตรียมไปเทศน์ไปสอนเราอ่านหนังสือมาก็เล่ม เราอ่านมากฟังมาก ดีความธรรมะ เราเตรียมข้อมูลและวางลำดับการนำเสนอ

ปัจจัยกระบวนการ ก็คือ วิธีการนำเสนอ วิธีการเทศน์ วิธีการเผยแพร่ มีสื่ออุปกรณ์ผลผลิตที่ออกมา Output ก็คือ คนฟัง อยู่ฟังจนจบรายการและได้อะไรติดใจกลับไป

ผลกระทบ Impact ที่ตามมาคือ จากปากต่อปากพูดถึงเราว่าเทคนิคดีเหลือเกิน
กัณฑ์เทศน์เพิ่ม มีชื่อเสียง ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสและปฏิบัติตามคำสอนได้ มีการเปลี่ยน
พฤติกรรมไปในทางที่ดี เหล่านี้ก็จัดเป็นผลกระทบ^{๑๐๐}

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) กล่าวว่า เทคนิคเป็นภาษาต่างประเทศ
ตรงกับภาษาไทยว่า ศิลปะ ๗ คือวิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้
คือ

- (๑) คำคมชนิด
- (๒) สุภาษิตน้อย
- (๓) อร่อยต้องมีคำกลอน
- (๔) ไม่่วงนอนต้องมีข้าขัน
- (๕) ตีใจไปนานต้องมีแหล่ รวมความต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์”

ศาสตร์คือความรู้ ศิลป์คือวิธีการหรือเทคนิค^{๑๐๑}

๑) องค์ประกอบในการเผยแผ่

- (๑) นโยบาย
- (๒) บุคลากร (ผู้ทำงาน)
- (๓) ทรัพยากร (คน สถานที่ อุปกรณ์ บรรยากาศ เป็นต้น)
- (๔) ช่องทาง (โอกาส)
- (๕) การสนับสนุน ซึ่งประกอบด้วย
 - ความสะดวก
 - ค่าตอบแทน
 - กำลังใจ
 - การตัดสินใจ

๒) ประเภทของการเผยแผ่

- (๑) สังคมกรรม/สังคมประเพณี
 - การชี้ชวน
 - การเสนอให้
 - การบังคับ
- (๒) องค์การ/การจัดองค์กร

^{๑๐๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๒-๕๔

^{๑๐๑}พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่๔,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

- บุคคล
- คณะบุคคล
- ทีมงาน
- กระบวนการ

(๓) การใช้ยุทธวิธี

- การแทรกแซง
- การเลียนแบบ
- การแข่งขัน
- การสมรส
- การจัดตั้งโรงเรียน

๓) วัตถุประสงค์ของการเผยแพร่

- (๑) เพื่อแจ้งเรื่องราวต่างๆ ที่ตนต้องการให้คนอื่นทราบและเห็นคล้อยตาม
- (๒) เพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการเผยแพร่
- (๓) เพื่อสื่อให้เกิดความเข้าใจและรวมเป็นพวกเดียวกัน
- (๔) เพื่อแสดงบทบาทที่ตนมีอยู่
- (๕) เพื่อสนองความต้องการของสังคม

๔) ประโยชน์ของการเผยแพร่

- (๑) ทำให้ทราบข่าวสารที่มีคุณค่าและประโยชน์สำหรับชีวิต
- (๒) ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวทางการประพฤติปฏิบัติ
- (๓) ทำให้ได้รับการกระตุ้นให้เกิดการประพฤติและปฏิบัติที่ถูกต้อง
- (๔) ทำให้ผู้รับการเผยแพร่เกิดศรัทธาเลื่อมใส
- (๕) สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

๕) หลักการเผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนา

ธรรมะอย่างเดียวกันหรือหัวข้อเดียวกัน แต่ถ้าหากผู้สื่อมีทักษะต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแพร่งก็แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ในการเผยแผ่ธรรมะหรือการสื่อสารธรรมะจึงจำเป็นที่จะต้องรู้หลักการ ซึ่งอาจกล่าวได้ดังนี้

- (๑) นำเสนอ
- (๒) โน้มน้าวจิตใจ
- (๓) นำปฏิบัติ
- (๔) ตอบคำถาม
- (๕) แสดงความเป็นมิตร

๕.๑ วิธีการเผยแพร่

- (๑) พุดคุย
- (๒) ปาฐกถา
- (๓) บรรยาย
- (๔) อภิปราย
- (๕) สอน
- (๖) ใช้เอกสาร
- (๗) แจกอำมิส

๕.๒ กระบวนการเผยแพร่

- (๑) วางแผน
- (๒) สร้างบุคลากร
- (๓) พัฒนาบุคลากร
- (๔) จัดส่งบุคลากร
- (๕) ให้การสนับสนุนบุคลากร
- (๖) ประเมินผล

๕.๓ เนื้อหาของเรื่องที่น่าสนใจเผยแพร่

เนื้อหาของเรื่องที่น่าสนใจเผยแพร่ตามแนวทางแห่งพุทธะ มี ๕ ประการ คือ

- (๑) สัจจะ ได้แก่ เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้นต้องเป็นเรื่องจริง เสนอหรือเอกสารตามความเป็นจริงไม่บิดเบือน
- (๒) ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้นต้องเป็นเรื่องแท้ เสนอตามสภาพที่แท้จริงไม่คาดเดา ไม่แต่งแต้มใส่สีตีไข่
- (๓) กาละ เรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลา
- (๔) ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้นเป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอโดยวิธีที่ผู้รับสารชื่นชอบ
- (๕) อัตถะ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ในบางครั้งบางสถานการณ์ผู้ส่งสารอาจต้องพิจารณาด้วยปัญญาว่า บางเรื่องอาจไม่เหมาะกับเวลา อาจจะไม่เป็นที่สนใจของคนบางกลุ่มบางคน แต่เมื่อเสนอเรื่องนั้นไปแล้วเกิดประโยชน์ต่อมหาชน ผู้ส่งสารอาจจะต้องกระทำหรือควรกระทำ^{๑๐๒}

^{๑๐๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, คู่มืออบรมนักเทศน์, (ขอนแก่น : หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗-๔๘.

๖) คุณสมบัติของผู้เผยแพร่ตามแนวพระพุทธศาสนา

การสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะในทางพระพุทธศาสนาเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลบ้าง การสื่อสารระหว่างกลุ่มบ้าง ในปัจจุบันการสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จะเป็นการสื่อสารรูปแบบใดก็ตาม สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากก็คือตัวของผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารนั่นเอง สมาน งามสนิท ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธศาสนา โดยอธิบายตามหลักแห่งสัปปุริสธรรม ๗ ดังนี้

(๑) มีธัมมัญญตา เป็นผู้รู้ธรรมะคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน

(๒) มีอัตถัญญตา รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goal Oriented)

(๓) มีอัตตัญญตา รู้จักตนเอง รู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อม หรือไม่พร้อมอย่างไร การรู้จักตนเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้ว จะนำไปสู่การยอมรับตน (Self Acceptance) แล้วจะเปิดเผยตน (Self Disclosure) สามารถสื่อสารภายในตนได้อย่างดี ยิ่ง ผู้ที่สามารถสื่อสารภายในตนได้ดี จะเป็นผู้ที่สามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณที่สุชุมรอบคอบมีเหตุมีผล ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๔) มีมัตตัญญตา รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไป ผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency) คือ ไม่ส่งสารที่ซ้ำซากมากเกินไปหรือน้อยจนเกินไป

(๕) มีกาลัญญตา รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้จักเวลาในการสื่อสารว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการสื่อสาร แม้ว่าจะเป็นการสื่อสารหรือการสื่อสารภายในตน การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารมวลชน นอกจากการสื่อสารนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จแล้ว บางครั้งอาจจะมีข้อพิพาทหรือข้อบาดหมางใจตามมา หากเราย้อนดูประวัติศาสตร์ แม้แต่นักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของโลก ยังได้รับโทษจากการประกาศสัจธรรมหรือทฤษฎีความรู้ของตนในเวลาที่ไม่เหมาะสม

(๖) มีปริสัญญตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ในทางนิเทศศาสตร์เรียกว่า กลุ่มผู้รับสาร เป้าหมาย การสื่อสารจึงจะประสบผลสำเร็จ ยิ่งรู้จักมากเท่าไร การสื่อสารก็ยิ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธเจ้าเผยแพร่ธรรมะของพระองค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าพระองค์ทรงรอบรู้รับสารอย่างรู้แจ้งแทงตลอด ทรงรู้ไปถึงภูมิหลังหรือกรรมเก่าตั้งแต่ชาติก่อนของผู้รับสาร ผู้ส่งสารที่เป็นปุถุชนธรรมดาที่มีความจำเป็นต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร ต้องรู้จักเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ฯลฯ ยิ่งรู้จักกลุ่มเป้าหมายมากการสื่อสารยิ่งมีประสิทธิภาพมาก

(๗) การมีบุคคลปโรปรัญญตา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าผู้รับสาร

แต่ละคนแต่ละกลุ่ม มีลักษณะจำเพาะเป็นของตน มีจริต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับสาร มากน้อยเพียงใด การที่ผู้ส่งสารรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้

พระพุทธเจ้าทรงเข้าใจชัดในทุกข์ว่าเกิดแต่สมุทัยและนิโรธว่าเกิดแต่มรรค สืบสาวไปหาเหตุได้อย่างนี้จัดเป็นธัมมัญญตา ทรงเข้าใจชัดว่าสมุทัยเป็นเหตุให้เกิดทุกข์และมรรคว่าเป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ สืบสาวไปหาผลได้อย่างนี้จัดเป็นอัตถัญญตา ทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า คือในส่วนสังคมสงฆ์พระองค์ก็ทรงบัญญัติพระวินัยปกครองคณะสงฆ์ ในสังคมโลกทรงเผยแผ่ธรรมประกาศพระศาสนาของพระองค์ นี้จัดเป็นอัตถัญญตาสา ทรงสั่งสอนในหลักแห่งมัชฌิมาปฏิปทา แม้พระเวททัตจะทูลขอให้ภิกษุทั้งหลายประพฤติน้อยอย่างเคร่งครัด เช่น ไม่ฉันเนื้อฉันปลาตลอดชีวิต พระองค์ก็ไม่ทรงอนุญาต เพราะทรงเล็งเห็นว่า แม้จะฉันปลาหรือเนื้อก็สามารถบรรลุธรรมได้เหมือนกัน แต่ปลาหรือเนื้อนั้นภิกษุต้องไม่ได้สั่งให้ฆ่าทำอาหารหรือมีความรังเกียจสงสัยในอาหารนั้น การบริโภคน้ำจืด ๔ ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายหรือจิตใจของผู้บริโภคเป็นสำคัญ หากยังบริโภคด้วยตัณหาหรือความยึดมั่น เช่น มีมานะว่าตนประพฤติพรตได้เคร่งครัดกว่าผู้อื่นเพราะเหตุที่ไม่ฉันปลาและเนื้อนั้นปฏิบัติทางกล่าวว่าย่อมจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมแน่นอน ไม่สามารถที่จะทำให้พ้นจากทุกข์ได้ หรือทรงวางหลักห้ามหาปเทส ๔ ไว้แก่ภิกษุ เพื่อความยึดหยุ่นทางพระวินัย โดยเฉพาะยุคหลังพุทธกาลที่เกิดมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในพระวินัยมากขึ้น ถือว่ามีความจำเป็นมากในการใช้วินิจฉัยพระวินัย นี้จัดเป็นมัตถัญญตา การที่พระองค์ไม่ทรงบัญญัติพระวินัยกับภิกษุไม่ให้ประพฤติเสียหายก่อนนั้นก็เพราะทรงเล็งเห็นว่า หากพระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยกันไว้ก่อนก็จะทำให้ถูกติเตียนได้ เพราะเหตุยังไม่เกิด เหมือนกับทรงไม่ไว้วางใจในความประพฤติของเหล่ากุลบุตรที่บวชด้วยศรัทธาดังนั้น เมื่อมีการประพฤติเสียหายเกิดขึ้น พระองค์จึงได้ทรงบัญญัติพระวินัย โดยทรงดำเนินความประพฤติเสียหายนั้นพร้อมทั้งทรงชี้ให้เห็นโทษในการประพฤติล่วงเกินและอันสงส์แห่งการรักษาพระวินัยได้ เหล่าภิกษุสาวกก็ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ นี้จัดเป็นกาลัญญตา ชาวกาลามะกำลังสับสนเรื่องคำสอนต่างๆ กันของเหล่าสมณพราหมณ์ พระองค์ทรงทราบสถานการณ์ที่กำลังเกิดอะไรขึ้นกับเขาเหล่านั้น และจะแก้ไขได้อย่างไร จึงได้ทรงแสดงกาลามสูตร ซึ่งใจความกล่าวถึงหลักแห่งการเชื่อที่ถูกต้อง ทรงปฏิเสธหลักเหตุผลตามแนวตรรกะว่าไม่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำได้ การจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องนั้นจะต้องลงมือปฏิบัติจนเห็นผลประจักษ์แก่ตนเอง นี้จัดเป็นปริสัญญตา การที่พระองค์ทรงแสดงธรรมได้ตรงกับอุปนิสัยหรือความต้องการของผู้ฟังนั้น เช่น ตรัสทรงแสดงความไม่เที่ยงแห่งรูปแก่พระนางรูปนันทา ซึ่งยึดมั่นถือมั่นในรูป หรือทรงแสดงธรรมอุปมาด้วยอุปกรณ์การทำนาแก่พราหมณ์ผู้เป็นชาวนาเป็นต้น นี้จัดเป็นบุคคลปโรปรัญญตาของพระพุทธเจ้า

๘) กลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่

ในการแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ พระพุทธเจ้าจะทรงแผ่ขยายพระญาณตรวจุ อุปนิสัยของผู้รับการแสดงธรรมเสียก่อน จากนั้นจึงค่อยเสด็จไปโปรด แม้คนเดียวพระองค์ก็ทรงโปรด ดังนั้น การแสดงธรรมของพระองค์จึงมีผลคือผู้ฟังได้บรรลุธรรมตามสมควรแก่อุปนิสัยหรือบารมีธรรมของเขา แต่ในปัจจุบัน กลุ่มเป้าหมายในการแสดงธรรมของพระสงฆ์นั้นมีมากมายหลายกลุ่ม แล้วแต่จะเลือกเอง โดยภาพรวม หากจัดตามวัย ก็แบ่งได้เป็น ๕ คือ

๑. วัยเด็ก
๒. วัยรุ่น
๓. วัยหนุ่มสาว
๔. วัยผู้ใหญ่
๕. วัยชรา

หากจัดตามความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ฟัง ก็แบ่งได้เป็น ๓ ทักษะของสัมพันธกิจสมุทรนั้น ดังนี้

๑. พวกที่อยากจะฟังอยู่แล้ว
๒. พวกที่รู้สึกเป็นกลาง
๓. พวกที่ไม่อยากฟัง แต่ถูกเกณฑ์หรือบังคับมาฟัง

กลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนานั้น จัดเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกัน ดังพระพุทธพจน์ในโพธิราชกุมารสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสกับโพธิราชกุมารถึงตอนที่พระองค์รับคำทูลอาราธนาให้แสดงธรรมโปรดสรรพสัตว์ดังนี้ ราชกุมารครั้งนั้น อาตมภาพรับคำทูลอาราธนาของพรหม และเพราะอาศัยความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย จึงตรวจุโลกด้วยพุทธจักขุ เมื่อตรวจุโลกด้วยด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีฐลีในดวงตาน้อย มีฐลีในดวงตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งน่ากลัว บางพวกเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งไม่น่ากลัว จากพระพุทธพจน์นี้ สามารถจัดประเภทแห่งกลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่พุทธธรรมได้ดังนี้

- ก. จัดตามปัญญาในการรู้ธรรมหรือบารมีธรรม ได้แก่
 - (๑) ผู้มีฐลีในดวงตาน้อย ได้แก่ มีราคะ โทสะ และโมหะน้อย
 - (๒) ผู้มีฐลีในดวงตามาก ได้แก่ มีราคะ โทสะ และโมหะมาก
- ข. จัดตามอินทรีย์ ได้แก่
 - (๑) ผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ได้แก่ มีศรัทธา เป็นต้น แก่กล้า
 - (๒) ผู้มีอินทรีย์อ่อน ได้แก่ มีศรัทธา เป็นต้น ไม่แก่กล้า
- ค. จัดตามอาการ ได้แก่

- (๑) ผู้มีอาการดี ได้แก่ เป็นผู้มีศรัทธา เป็นต้น
- (๒) ผู้มีอาการทราม ได้แก่ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา เป็นต้น
- ง. จัดตามสติปัญญาในการรับรู้อำสอน ได้แก่
 - (๑) สอนให้รู้ได้ง่าย ได้แก่ ฟังคำสอนแล้วก็รู้ตามได้ง่าย
 - (๒) สอนให้รู้ได้ยาก ได้แก่ ฟังคำสอนแล้วก็รู้ตามได้ยาก
- จ. จัดตามความเห็น หรือทิวทัศน์ ได้แก่
 - (๑) พวกที่เห็นปรโลกแล้วเห็นว่าไม่มีจริง
 - (๒) พวกที่เห็นปรโลกแล้วเห็นตามว่ามีจริง

กล่าวโดยสรุป การเผยแผ่นั้นเป็นกลวิธีที่แสดงให้ประชาชนได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ จากการดำเนินงานของพระธรรมทูต เช่น การสอนธรรม การเทศน์ บรรยาย เพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ การวางแผน การสร้างบุคลากรผู้เผยแผ่ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุน ภายใต้วิธีการเผยแผ่ ที่ผสมผสานกันระหว่างเนื้อหาสาระที่บรรยายกับคุณสมบัติของผู้บรรยาย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ จากปริญญาานิพนธ์ของนักศึกษาหลายท่าน เอกสารทางวิชาการ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาในครั้งนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีลำดับต่างต่อไปนี้

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาวิจัย พบว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครอบครัว นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจัง การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในสายการปกครองให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง การเป็นผู้นำด้านจิตใจเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรม เทศนาอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชน มีความคาดหวังต่อบทบาทพระสงฆ์ในระดับมากทุกสถาบัน โดยมีความคาดหวังต่อบทบาทพระสงฆ์ผ่านสถาบันศาสนามากที่สุด พระสงฆ์และพระสังฆาธิการ เห็นว่าปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ คือ ความร่วมมือกันทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องงบประมาณและนโยบายที่ชัดเจน การได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ เทคนิควิธีการของพระสงฆ์ ในการเทศนา ความศรัทธาที่มีต่อ

พระสงฆ์ และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พุทธศาสนิกชน เห็นว่าปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก^{๑๐๓}

พระมหาบุญเกิด มะพารมย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทย กรณีศึกษา : บทบาทหลวงพ่อเม้า อีสุโร วัดป่าเลไลยก์ และเครือข่ายจังหวัดบุรีรัมย์” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนชนบทของหลวงพ่อเม้า อีสุโร ท่านได้นำหลักพุทธธรรมและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์บูรณาการให้เป็นองค์ความรู้ เป็นวัฒนธรรม เป็นบรรทัดฐานของชุมชนตามวิถีชีวิตของท้องถิ่น^{๑๐๔}

พระมหาปัญญา สุขสงค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า พระพิศาลธรรมพาที เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคม ทั้งด้าน คือ ด้านการปกครอง การศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมกลาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

๑. โดยตรง ได้แก่ ด้านการปกครอง ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้จัดระบบการปกครองและวางระเบียบการปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญกับพระภิกษุสามเณรในสังกัดทุกรูปด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ท่านให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาโดยจัดสร้างสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาทั้งในและนอกระบบแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนโดยทั่วไป ทั้งแผนกธรรมและบาลี แผนกสามัญ และอาชีพ และจัดให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ขาดทุนด้านการเผยแผ่ ท่านได้บรรยายธรรม แสดงธรรม ปาฐกถาธรรมแทบไม่มีวันหยุดอีกทั้งยังได้จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ เทปธรรมะเผยแผ่แก่ผู้สนใจ และระหว่างที่อยู่วัดยังได้พูดคุยสนทนาเป็นการส่วนตัวที่ท่านเรียกชื่อว่าแบบธรรมาสันต์เตี้ย และวิธีการอื่นๆตลอดเวลาด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้จัดให้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เช่น สถานีอนามัย ห้องประชุม อาคารเอนกประสงค์ โรงฝึกอาชีพ ซุปเปอร์มาร์เก็ตถนนและสาธารณประโยชน์อื่นๆ อย่างสืบเนื่องด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของสังคมท้องถิ่นโดยสร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมโบราณวัตถุและด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมกลาวะ

^{๑๐๓} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, “โครงการศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาพหุเพียง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา), ๒๕๔๕.

^{๑๐๔} พระมหาบุญเกิด มะพารมย์, “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทย กรณีศึกษา : บทบาทหลวงพ่อเม้า อีสุโร วัดป่าเลไลยก์และเครือข่ายจังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๓.

โดยสักระบายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม จัดบริเวณวัดให้มีต้นไม้ร่มรื่น ปลุกสวนสมุนไพร เป็นศูนย์รวมสมุนไพรนานาพันธุ์ของประเทศณรงค์การเลิกสูบบุหรี่ให้วัดและบ้านปราศจากขยะและมลพิษต่างๆ

๒. โดยอ้อม ได้แก่ ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้ประชาชนในสังคมได้มีโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง และสังคมด้านการเผยแผ่ประชาชนได้รับการอบรมให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ให้มีสถานที่ราชการ เช่น สถานีอนามัย ที่ทำการศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชนและอื่นๆ ทำให้ประชาชนในสังคมได้รับการและใช้ประโยชน์ได้สะดวกรวดเร็วด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมตลอดจนการบูรณปฏิสังขรณ์ต่างๆ เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าของประชาชนทั่วไปในด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาเฉพาะ จัดบริเวณวัดและที่ใกล้เคียงให้สะอาด เป็นแบบอย่างที่ดีของวัดและประชาชนทั่วไป วัดและบ้านร่มรื่นปราศจากมลพิษ และเป็นศูนย์รวมสมุนไพรนานาพันธุ์ของประเทศ^{๑๐๕}

พระอวยชัย อินทร์เมือง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ช่วยส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี : วัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดมี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในวัดและปัจจัยภายนอกวัดปัจจัยภายในวัด ได้แก่ ด้านสภาพทางกายภาพพบว่าวัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัด มีสภาพพื้นที่เหมาะสม คือ อยู่ติดกับชุมชน เป็นพื้นที่ราบไม่เป็นอุปสรรคในการก่อสร้าง ขนาด พื้นที่ที่มีความเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมภายในวัด มีอาคารเสนาสนะไว้จัดกิจกรรมอย่างเพียงพอสภาพป่าไม้ที่ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกวัด การคมนาคมสะดวกมีถนนลาดยางและคอนกรีต ระยะเวลาเดินทางจากชุมชนถึงวัดไม่นานนักด้านบุคลิกภาพของผู้นำสงฆ์ วัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัด เป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธา เลื่อมใส มีจริยวัตรที่สำรวม สุขุม เมตตา เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำสงฆ์ รู้จักให้อภัยมีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ได้ตามความเหมาะสมของสังคมปัจจุบันปัจจัยภายนอกวัด ได้แก่ ด้านกิจกรรมบริการชุมชน มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสาน กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ และวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมบรรพชาและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน กิจกรรมรักษาโรค กิจกรรมป้องกันยาเสพติด กิจกรรมการศึกษาและกิจกรรมสงเคราะห์ชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชน

^{๑๐๕} พระมหาปัญญา สุขสงค์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)”, ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก), ๒๕๕๑.

ในเขตอำเภอเบรบือทั้ง ๕ วัด ให้ความร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเป็นอย่างดีเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญทางราชการ มีการดูแลอาคารสถานที่ของวัดซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมมีการส่งบุตรหลานเข้าร่วมบรรพชาและอุปสมบทอยู่เป็นประจำทุกปี มีการรักษาศิลปะในเทศกาลเข้าพรรษา และชุมชนเข้าร่วมพัฒนาวัด ในรูปของคณะกรรมการวัด^{๑๐๖}

พระโสภณ โสภโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาท การพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานคร กับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หลักคำสอนในการพัฒนาสังคมครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเน้นที่บุคคล ถ้าบุคคลพัฒนาครอบครัวแล้ว สังคมก็จะพัฒนาด้วย ด้วยการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมีกฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนด ส่วนบทบาทการพัฒนาสังคมของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสงเคราะห์ประชาชน สำหรับรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการพัฒนาสังคม ยกเว้นกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการบางข้อที่ให้สร้างวัดได้เมื่อมีที่ไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ ผลการสัมภาษณ์พบว่า การพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงและเจ้าคณะตำบลมีส่วนที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด คือ เจ้าคณะแขวงมีการพัฒนาด้านการศึกษาที่สูงกว่า มีความรับผิดชอบและส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากกว่าเจ้าคณะตำบล ส่วนสิ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ การนำหลักคำสอนมาใช้นำปฏิบัติในการพัฒนาจิตใจของตนเอง และสอนพุทธศาสนิกชนให้ทำบุญรักษาศิลปะและเจริญภาวนามีไม่น้อยมาก^{๑๐๗}

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทในด้านให้การศึกษแก่ประชาชนทั้งทางโลก (สามัญศึกษา) และทางธรรม (ปริยัติธรรมศึกษา) การเผยแผ่ธรรม การสงเคราะห์ประชาชน และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ต้องมีบทบาทด้านการศึกษามากขึ้น เช่น สามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่^{๑๐๘}

^{๑๐๖} พระอวยชัย อินทร์ศรีเมือง, “ปัจจัยที่ช่วยส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี : วัดในเขตอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๒

^{๑๐๗} พระโสภณ โสภโณ, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

^{๑๐๘} เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๓๓.

ธวัชชัย เกื้อเกตุ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม” ผลการศึกษาวิจัย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า จะได้ทำหน้าที่ชาวพุทธที่ดี ได้เป็นคนดี ได้ปฏิบัติธรรม ได้มีระเบียบวินัย ได้ทำความดี ได้เข้าใจศาสนามากขึ้น และได้สัมผัสธรรมชาติ และในส่วนของเนื้อหาทางวิชาการพบว่ามีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมให้กับนักเรียน ด้านวิทยากรพบว่าวิทยากรแต่ละท่านมีความรู้ ความสามารถ มีการเตรียมความพร้อมของข้อมูลเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดและให้ความรู้ตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี มีเทคนิคในการอบรมให้ผู้รับการฝึกอบรมไม่เบื่อ^{๑๐๙}

มณี ไชยธีราวุฒศิริ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศาสตร์และศิลป์ในการอบรมคุณธรรมของพระเถระ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการศึกษาวิจัย พบว่าบทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ยุคโลกาภิวัตน์ คือการอบรมตนเอง การศึกษาพระไตรปิฎก พระธรรมวินัยและการทำวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้แก่พระภิกษุสามเณร การพัฒนาวัด การอบรมสั่งสอนจริยธรรม และแนวทางการดำรงชีวิตที่ดีงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การสงเคราะห์ประชาชน การติดตามข่าวสาร สื่อมวลชน เพื่อนำข้อมูลมาประยุกต์และสอนธรรมะ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๑๑๐}

วันชัย ปานจันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในเขตธนบุรี” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าพระสงฆ์ได้นำเด็กและเยาวชนปฏิบัติธรรมเพื่อสงบจิตใจ ได้นำหลักธรรมไปสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอนให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตนที่ถูกต้องคือตนเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อนจากการปฏิบัติของตน ได้แนะนำถึงพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงการชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น ละเว้นอบายมุข เป็นต้น ให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งพระสงฆ์ปฏิบัติอยู่ในระดับสูง^{๑๑๑}

โสภาค กุดดอก ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ ผลการ

^{๑๐๙} ธวัชชัย เกื้อเกตุ, “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๒.

^{๑๑๐} มณี ไชยธีราวุฒศิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศาสตร์และศิลป์ในการอบรมคุณธรรมของพระเถระ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๐.

^{๑๑๑} วันชัย ปานจันทร์, “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในเขตธนบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๓.

ศึกษาวิจัย พบว่า ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ อยู่ในระดับปานกลาง พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษานักธรรมเอก มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่านักธรรมตรีและนักธรรมโท ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม ได้แก่ ขาดเอกสารในการศึกษาค้นคว้า ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ มีการกิจอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินการ และเนื้อหาสาระมากแต่มีเวลาสอนน้อย^{๑๑๒}

สรุป จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทบาทของพระสงฆ์เป็นบทบาทที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อสังคมในแต่ละด้านเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยบทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ กัน

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ โดยศึกษาจากปริญญานิพนธ์ของบัณฑิต มหาบัณฑิต เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังมีลำดับต่อไปนี้

พระธวัช ธนีสุสโร (อินทะไชย) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาชีวิตและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ (ทองใบ)” ผลการศึกษาวิจัย พบว่าพระภิกษุสงฆ์ (ทองใบ) มีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส คือเป็นผู้มีเมตตาธรรม มีกิริยามารยาทเรียบร้อย สง่า งามองอาจ ด้านปฏิปทา คือการถือธุดงค์วัตรอยู่ในป่าการถือผ้าไตรจีวร การบิณฑบาต การฉันมื้อเดียว มีอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๑๓}

พระมหาธีรภูมิ ธีรธมฺโม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ สืบบุคคลในการชี้นำและปลูกฝังจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนแต่ละคนนั้นมีการติดต่อซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวัน และเป็น

^{๑๑๒}โสภาค ภู่ออก, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาศิลปศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.), ๒๕๕๑.

^{๑๑๓}พระธวัช ธนีสุสโร (อินทะไชย), “การศึกษาชีวิตและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ (ทองใบ)”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

สมาชิกของสถาบันสังคมต่าง ๆ คนแต่ละคนมีการใช้สื่อมวลชนไม่เท่ากัน และมีอิทธิพลและมีอิทธิพลในการเป็นผู้นำไม่เท่ากัน ในสังคมแต่ละสังคมหรือชุมชนแต่ละแห่ง จะมีบุคคลซึ่งเป็นผู้นำความคิด (Opinion Leaders) ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสารจากสื่อมวลชนไปยังประชาชนคนอื่น และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของประชาชนคนอื่นด้วย^{๑๑๔}

พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ๑.วัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรมจรรยาบรรณการบริหาร การเงินและกิจการภายในวัดรวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์มีวิสัยทัศน์ ๒. โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ๓. ภารกิจ ๖ ด้าน คือ การปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุ สามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุนพระสงฆ์ควรเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศควรมีองค์การเผยแพร่พร้อมทั้งพัฒนาภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลนโดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้รูปแบบต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ^{๑๑๕}

พระมหาวิชาญ สุวิโน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถระ(ชา สุภทฺโท)” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าในการฝึกอบรมผู้นำนับว่ามีบทบาทมากที่สุดในการบรรดาสมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมการอบรม ผู้นำจะเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมสองกรณี คือ เป็นผู้นำของผู้รับการฝึกอบรมและผู้นำที่ดำเนินการฝึกอบรม ดังนั้น การศึกษาถึงอิทธิพลและบทบาทผู้นำนับว่าสำคัญยิ่งในการจะให้การอบรม^{๑๑๖}

^{๑๑๔} พระมหาธีรภูมิ ธีรธมฺโม, “บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆการีระดับเจ้าอาวาสจังหวัด อุตรธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๑๑๕} พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล, “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, *ปริญญา นินพณ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๑๑๖} พระมหาวิชาญ สุวิโน, “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถระ(ชา สุภทฺโท)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒.

พระมหาสนั่น อุดตมเสฏโฐ (ประเสริฐ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูตอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานเผยแผ่ของพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต นั้นเป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง ของมหาเถรสมาคม จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่ที่มีรูปแบบกำหนดไว้แล้ว เช่น ระยะเวลาในการจาริกเผยแผ่ เป็นต้น ก็มีกำหนดระยะเวลาในการจาริก ไม่ใช้การเผยแผ่ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการเวียนอบรมบรยายไปตามโรงเรียนต่างๆ บางโรงเรียน ๒ ปี จึงมีพระธรรมทูตมาอบรมบรยายก็มี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานเหลือเกิน เมื่อเปรียบเทียบกับระยะที่เด็กมีให้กับสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ เป็นต้น ถือว่าน้อยมาก ถ้าได้ดูสื่อที่เสี่ยงหรือเป็นอันตรายต่อศีลธรรม เด็กก็มีโอกาสที่จะประพฤตินิสัยที่ไม่ดีไม่งามได้ง่าย แนวทางการแก้ปัญหา คือพระธรรมทูตควรจะได้มีส่วนในการเผยแผ่อย่างอื่นนอกจากงานของพระธรรมทูต เช่น จัดเข้าค่ายอบรมศีลธรรม มีเว็บไซต์ของพระธรรมทูต เป็นต้น เด็กจะได้มีเวลากับสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์มากขึ้น จิตใจจะได้โอนเอียงหรือเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี ผลสำเร็จหรือจุดเด่นในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอำเภอเทพสถิตคือการอบรมบรยายได้สาระและความเพลิดเพลิน ทำให้นักเรียนตั้งใจฟังและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ส่วนปัญหาในการอบรมบรยาย เช่น ถ้าพระธรรมทูตบรยายแบบเน้นเนื้อหาเพียงอย่างเดียว บรยายเนื้อหากว้างเกินไป อธิบายไม่ละเอียด อธิบายแบบเนือยๆและอธิบายโดยใช้เวลานานมาก เด็กจะไม่เข้าใจและเกิดความเบื่อไม่สนใจฟัง ปัจจุบันสื่อมีเยอะ รายการธรรมะจากสื่อก็มี เด็กสามารถเลือกดูเลือกชมได้ ถ้าอบรมบรยายแบบสนุกสนาน เด็กจะสนใจ ไม่เบื่อ ปัญหาด้านอื่นๆ ได้แก่ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการพูด บางรูปก็พูดเสียงดังเกินไป พูดเร็วเกินไป เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวของพระธรรมทูตคือต้องอบรมบรยายในเนื้อหาที่พอเหมาะ อธิบายให้ละเอียด ใช้สื่อประกอบการอบรมบรยาย และบรยายตามเวลาที่กำหนดไว้ ไม่เลยเวลาด้วย สำหรับปัญหาในการพูด พระธรรมทูตต้องฝึกฝนการพูดให้อยู่ในระดับที่พอดีไม่เร็วและไม่เสียงดังจนเกินไป เมื่อพระธรรมทูตแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้ได้ การอบรมบรยายจะตรงกับความต้องการของนักเรียน ทำให้การเผยแผ่ได้ผลดี^{๑๑๗}

พระมหาสมชาย เจริญกิจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ : ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบัน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์เป็นสถานที่สงบร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความร่มเย็นใจ มีการจัดสัดส่วนภายในวัดได้เหมาะสมและลงตัว เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ ส่วน

^{๑๑๗} พระมหาสนั่น อุดตมเสฏโฐ (ประเสริฐ), “กระบวนการเผยแผ่พระธรรมทูต”, **ปริญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

กิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์พบว่า กิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ของสงฆ์ พระสงฆ์ภายในวัดต้องทำสังฆกรรมต่างๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัย และต้องแสดงออกมาจากจิตใจและความรู้สึกตามพระพุทธองค์ทรงพระประสงค์ที่จะวางไว้ ส่วนกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน พระสงฆ์จะต้องดำรงมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านและชุมชน สงเคราะห์อ่อนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการสอนธรรมะเผยแผ่ธรรมะ การเปรียบเทียบสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบัน กับลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์พบว่า มีทั้งส่วนที่ใกล้เคียงและห่างไกลลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ ส่วนที่ใกล้เคียงพบว่า วัดที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัดที่เป็นชนบทยังมีลักษณะที่สงฆ์มีสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเจริญสมณธรรมและวัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและในตัวเมือง มีการคมนาคมสะดวก มีอาคารสถานที่สำหรับ ทำกิจกรรมต่างๆ เพียงพอในด้านกิจกรรมพบว่า วัดได้ทำกิจกรรมภายในสังคมสงฆ์ ตามบทบาทบัญญัติของพระวินัยได้จัดกิจกรรมสงเคราะห์อ่อนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนในพิธีกรรมต่างๆ และจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาส่วนที่ห่างไกลพบว่า วัดที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัดที่เป็นชนบทขาดอาคารสถานที่ในการใช้ทำกิจกรรม ส่วนวัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและในตัวเมืองขาดความสงบร่มรื่น สภาพแวดล้อมมีความพลุกพล่านไม่เอื้อต่อการเจริญสมณธรรมในด้านกิจกรรมพบว่า สังฆกรรมต่างๆ เป็นเพียงแค่รูปแบบพิธีกรรม ไม่ได้เป็นไปตามมติหรืออุดมการณ์ของสงฆ์ และกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชาวบ้านและชุมชนก็เปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบบุญกุศลมาสู่ผลประโยชน์ ลักษณะและกิจกรรมของวัดในสังคมไทยที่ห่างไกลจากที่พึงประสงค์นี้ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ใกล้เคียงกับลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ต่อไป^{๑๑๔}

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทิพนาค) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระเทพสิงหนุราชจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า พระเทพสิงหนุราชจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้ใช้เทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธธรรม โดยยึดแนวการสอนและการสื่อสารตามแนวพุทธผสมผสานกับหลักนิเทศศาสตร์ เพื่อสื่อสารหลักคำสอนพระไตรปิฎก^{๑๑๕}

^{๑๑๔} พระมหาสมชาย เจริญกิจ, “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ : ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐.

^{๑๑๕} พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทิพนาค), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระเทพสิงหนุราชจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖

บุศรัตน์ แก้วไพบูลย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของมหาวิทยาลัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาจริยธรรมแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมนุมพุทธศาสตร์” ผลการศึกษาวิจัย พบว่าแต่ละมหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมที่เป็นประจำเฉพาะ ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตรเช้า – เย็น การสนทนาธรรมและการอบรมสมาธิ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกสัปดาห์ ได้แก่ การตักบาตรและการศึกษาธรรมนอกสถานที่ ในส่วนของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ของแต่ละมหาวิทยาลัย มีความพึงพอใจและได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมพุทธศาสตร์มากและพอสมควร นักศึกษาได้มีโอกาสทำบุญ ได้ฝึกฝนตนเองในเรื่องคุณธรรม เช่น การเสียสละได้ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถนำธรรมะไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้^{๒๐}

นคร แท่งคำ ว่าที่ ร.ต. ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนบัวงามวิทยา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาผู้ศึกษาวิจัยในฐานะครูสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบัวงามวิทยา ได้ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในโรงเรียนบัวงามวิทยา โดยการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีสภาพปัญหาสรุปดังนี้ คือ

๑. นักเรียนขาดวินัย แต่งกายผิดระเบียบของโรงเรียน
๒. นักเรียนขาดความซื่อสัตย์สุจริตตามสภาพของนักเรียน โดยเห็นได้จากการที่มีสิ่งของสูญหายในห้องเรียนในบางครั้ง และมีนิสัยโกหกในบางครั้ง ตลอดทั้งนิยมลอกการบ้านจากเพื่อน
๓. นักเรียนขาดความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยเห็นได้จากการขอความร่วมมือในการบำเพ็ญประโยชน์ทุกครั้ง นักเรียนจะไม่ชอบใจ คิดว่าการบำเพ็ญประโยชน์ดังกล่าวไม่ใช่หน้าที่ของตน มีจิตใจที่เห็นแก่ตัว ชอบคบเพื่อนนอกโรงเรียนอยู่เป็นประจำทำให้ไม่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน
๔. นักเรียนขาดการประหยัดและอดออม มีนิสัย ฟุ้งเฟ้อและเห่อตามสมัยนิยมมากขึ้นชอบโกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินจำนวนมากมาใช้จ่ายในสิ่งที่ฟุ่มเฟือยไม่จำเป็น ผู้ศึกษาวิจัยจึงต้องการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เหล่านี้ ของนักเรียนให้ได้ ตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดและสังคมทั่วไปยอมรับ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางพระพุทธศาสนาเป็นนวัตกรรมในการแก้ปัญหานักเรียนผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนางาน

^{๒๐}บุศรัตน์ แก้วไพบูลย์, “การศึกษาบทบาทของมหาวิทยาลัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาจริยธรรมแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมนุมพุทธศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๗.

ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หลังจากที่ได้จัดกิจกรรมครบทั้ง ๒ วงจรแล้ว ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองผู้อื่น^{๑๒๑}

ทิฆัมพร สุภาพ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความเมตตากรุณา ในการวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการจัดกิจกรรม ๒ ประเภท ซึ่งแต่ละกิจกรรมก่อให้เกิดคุณลักษณะทางจริยธรรม ดังนี้ กิจกรรมบังคับ ก่อให้เกิด ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา สำหรับกิจกรรมเสนอแนะเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และใฝ่รู้^{๑๒๒}

ไพศาล โอฬารวัฒน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับผู้นำมุสลิม ในการปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง” ผลการศึกษาวิจัย พบว่าในการสอนจริยธรรม พระพุทธเจ้าทรงใช้การสอนหลายวิธี วิธีต่างๆเหล่านั้นไม่ได้ใช้สอนจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น แต่ทรงใช้ในที่สอนจริยธรรมเพื่อปลูกฝังให้แก่พุทธศาสนิกชนโยทั่วไปด้วย ในการสอนแต่ละวิธีนั้น พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเรื่อง “จริต” หรือพื้นฐานมีปัญญาและอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคนเป็นสำคัญและทรงอธิบายให้สอดคล้องไปตามบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในภายหลัง^{๑๒๓}

สรุปว่า การพัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรมอย่างหนึ่ง การบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

^{๑๒๑} นคร แท่งคำ ว่าที่ ร.ต., การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมทางพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนบัวงามวิทยา, ๒๕๕๐, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงเมื่อ ๑/๐๙/๒๕๕๓.

^{๑๒๒} ทิฆัมพร สุภาพ, “การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์), ๒๕๔๖.

^{๑๒๓} ไพศาล โอฬารวัฒน์, “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับผู้นำมุสลิมในการปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีในอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), ได้ทำการวิจัยเรื่อง“ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูกตเวทีเป็นยอด เป็นพระเถรอาจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์แห่งคณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดนครปฐม มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมมีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผลปฏิบัติตนเป็นอย่างดี แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นมีความรู้คู่คุณธรรม ได้ทำบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุเคราะห์ประชาชนไม่ให้เกิดความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ให้ได้สนองบทบาทกิจการคณะสงฆ์ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษา สงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร รูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความด้านพัฒนาจิตใจ เพื่อชีวิตที่ดีงาม ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน และพุทธธรรมด้านอนุรักษสิ่งแวดล้อมได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอนมาประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ และแนวทางการการเผยแผ่พุทธธรรมท่านมีแนวทางใน การนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ ๓ วิธี คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบข้ออุปมาอุปมัย การใช้วิธียกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การใช้พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม บทกลอน มาประกอบ ทางด้านความสอดคล้องระหว่างกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร คือ แจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุตเตชนา) ร่าเริง (สัมปหังสนา) มีการ ยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้เกิดอารมณ์ขัน ใช้ภาษาง่ายเหมาะสมกับผู้ฟัง และในส่วนของความสอดคล้องระหว่างกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดของภาษา ถูกต้อง เชื่อถือได้ การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ความตรงต่อกรณี มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์เพียงพอ มีจำนวนเพียงพอ และมีความแจ่มแจ้ง ชัดเจน ไม่มีอคติ มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้

บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ที่นำเสนอมีความเด่นด้านการใช้ภาษาการอธิบายกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียก

บุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และถือว่าเป็นรูปแบบและแนวทางที่ท่านได้นำเอาออกมาเผยแพร่พุทธธรรมมากที่สุด พุทธธรรมที่นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียงกับท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดเจน แจ่มแจ้ง ปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ เพราะโดยเนื้อหาพุทธธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูกตเวทิตา พร้อมทั้งพระบรมราโชวาททั้ง ๔ ประการ อันเป็นธรรมรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชน ประชาชนได้นำมาปฏิบัติปรับปรุงแก้ไข ขัดเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมอันดีงาม อาจเรียกได้ว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้แสดงบทบาท เจริญตามรอยบาทพระศาสดาได้อย่างสมบูรณ์ เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ความกตัญญูกตเวทิตา และได้อุทิศชีวิตตน เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ อุตสาห และเสียสละอย่างแท้จริง^{๒๔}

พระสุนทร รตนปญโญ (มติยาภักดิ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ในสมัยก่อนพุทธกาล อิทธิพลของพราหมณ์มีพลวัตต่อวิถีชีวิตของผู้คนยุคนั้นมากเครื่องมือในการสื่อความหมายและเจตนาจากมนุษย์ไปสู่เทพคือ ภาษาสันสกฤต โดยมีพราหมณ์เป็นเจ้าพิธีกรรม ต่อมาภาษานี้เอง กลายเป็นภาษาของวรรณะชนชั้นสูงไป ส่วนภาษาที่ชาวบ้านพูดกันคือ ภาษาป्राकृत หรือภาษาตามแคว้นในถิ่นของตน ผู้คนจึงถูกกีดกัน ถูกแบ่งชั้นขึ้น กลายเป็นภาษาสองระดับคือ ภาษาระดับชนชั้นสูง และภาษาระดับชาวบ้าน แต่เมื่อมาถึงยุคพุทธกาลพระองค์ทรงเข้าใจในบริบททางสังคมเหล่านั้นดีว่า แท้จริงแล้วมิใช่พระพรหมหรือเทพใด ที่คอยลิขิตโชคชะตาให้เป็นไป แต่เกิดมาจากพวกพราหมณ์นี้เองกำหนดขึ้นมา ดังนั้น พระองค์ จึงกำหนดวิธีการเผยแผ่ธรรมะที่แตกต่างจากพราหมณ์ โดยอาศัยภาษาชาวบ้าน (ภาษาป्राकृत) ในการเผยแผ่ธรรมะ ด้วยเหตุผล ๓ อย่าง ที่เป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่คือ

๑) จากอิทธิพลของพราหมณ์

๒) ด้วยการใช้ภาษาชาวบ้าน

๓) ด้วยคุณสมบัติเดิมและคุณสมบัติที่พระองค์ตรัสรู้

ทำให้พระองค์ได้พบวิธีการเผยแผ่ในรูปแบบใหม่ ถึงกระนั้น ด้วยความแปลกใหม่ จึงทำให้ผู้คนสงสัยเนื้อหาธรรมและวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่เว้นแม้แต่พราหมณ์ยังเกิดความอยากรู้อยากเห็น เมื่อมีปัญหาในครั้งนั้น ปัญหาทุกอย่างพระองค์ทรงแก้ไขได้ แต่ภายหลังพุทธปรินิพพาน

^{๒๔} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภา) “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

ปัญหา กลับเริ่มเห็นเป็นรอยแยกด้านทัศนะต่างกันอย่างชัดเจน และก็กลายเป็นปัญหาที่ทับถมเรื่อยมา จนกลายเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกกันขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า ไม่มีใครตัดสินเรื่องคำสอน และภาษาพุทธพจน์ได้อย่างหมดจดนั่นเอง

๒. ครั้นเมื่อสาวกได้รวบรวมหลักธรรมคำสอน โดยการทำสังคายนาหลายครั้ง จนกลายเป็นพระไตรปิฎก จากการท่องจำ ก็กลายมาเป็นการจดบันทึกเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี จากยุคสู่ยุค จากการท่องจำ รุ่นแล้วรุ่นเล่า ผ่านวันเวลาที่เนิ่นนาน ทำให้เนื้อหา หลักการ คำสอนเหล่านั้น เกิดผิดเพี้ยน เกิดข้อสงสัยว่า ภาษาที่บันทึกกับเนื้อหาที่ถูกบันทึกนี้ เป็นพุทธพจน์จริง ๆ หรือไม่ แม้แต่ปัจจุบันมีคนสงสัยมากกว่า พระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์หรือไม่ เพราะจากการสังคายนา การจดจำ การรวบรวม ได้ผ่านกาลเวลามานาน ความบกพร่องย่อมเกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นเกิดการแต่งคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เพื่ออธิบาย ขยายเนื้อหา ภาษา ให้เข้าใจมากขึ้นซึ่งก็เป็นเหตุให้เกิดการสวมรอยของอรรถาจารย์เข้าไปด้วย จนกลายเป็นการบิดเบือนไปก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีผลต่อการตีความ การขยายความจึงต้องอาศัยฐานอรรถาจารย์เหล่านั้นเป็นหลัก เกิดการถกเถียงกันมากขึ้นในเนื้อหา และภาษาของพระองค์ จนในขณะปัจจุบัน พระสงฆ์ ที่ออกไปเผยแผ่ธรรมะยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร ไม่รู้นิติปฏิบัติสัมภิตาเพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักการวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่ การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตามจารีตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ในขณะที่พุทธศาสนิกชนไทย เกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะนี้ด้วย ซึ่งพอสรุปปัญหาได้ดังนี้

ปัญหาหลักที่พบกับชาวพุทธคือ

- ๑) ขาดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดปัญญา
- ๒) ไม่รู้ภาษาบาลีดีพอ
- ๓) ไม่เข้าใจความหมายที่พระสงฆ์สื่อ
- ๔) คนไทยใช้ภาษาไทยผิดเพี้ยน ขาดความจริงใจต่อกัน
- ๕) ชาวบ้านได้รับรู้คำ และความหมายของศัพท์มาจากสื่ออย่างผิด ๆ

ปัญหาหลักที่พบจากพระสงฆ์คือ

- ๑) พระมีโอกาสดเทศนาน้อย
- ๒) พระสงฆ์ขาดประสบการณ์และขาดความมั่นใจ
- ๓) ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่
- ๔) ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง
- ๕) ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ

๓. การเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควรนั้น ย่อมเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ประสบผลสำเร็จทั้งอดีตและปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

-เรื่องการศึกษาพบว่า ไม่ว่า อดีตและปัจจุบัน เป็นปัญหาค้นพื้นฐานในการเข้าใจ ธรรมชาติ ตัวเอง และหลักศีลธรรม

-เรื่องภาษา พบว่า ในอดีตและปัจจุบัน การใช้ภาษามีความแตกต่างกัน ในอดีตมี ภาษาที่ใช้ในกลุ่มย่อยมากมาย แต่ละที่ แต่ละเผ่ามีภาษาของตัวเอง การสื่อสารต่างที่ ต่างถิ่นจึง เป็นปัญหาส่วนในปัจจุบัน โลกแคบลงการสื่อสารก็ง่ายขึ้น แต่ภาษากลับเป็นอุปสรรคในการบอก กล่าวหรือแสดงเจตจำนงของตนเองให้แก่ผู้อื่นเข้าใจ อีกทั้งผู้คนก็เดินทางไปมาหาสู่กันทั่วโลก การเผยแพร่ธรรมะหากไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นอื่นก็ประสบผลสำเร็จยาก

-เรื่องการถ่ายทอดด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ แม้เนื้อหาธรรมะจะดีแค่ไหนแต่วิธีการถ่ายทอดไม่ชัดเจน ย่อมเกิดปัญหาการเข้าใจได้ วิธีการนี้จะนำมาซึ่งความสนใจ เมื่อคนสนใจวิธีการ เนื้อหาธรรมะก็น่าสนใจตามมาด้วย-เรื่องทัศนคติ การเผยแพร่ธรรมะ เบื้องต้น หากผู้ฟังหรือผู้รับมีทัศนคติที่เอนเอียงหรือไม่ชอบขึ้นมา ย่อมจะตั้งแง่ต่อต้าน เหมือนพวก พราหมณ์ในครั้งพุทธกาลที่ไม่ชอบวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า จึงกลายเป็นปัญหาได้

-เรื่องเทศะ คือ ท้องถิ่นแต่ละที่อาจจะไม่เหมาะในการเผยแพร่ธรรมะเช่น สถานที่มี สงคราม ที่แห้งแล้ง สถานที่มีศาสนาอื่น ๆ ที่เคร่งครัด ย่อมเกิดปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะได้

-เรื่องวัยและเพศ ย่อมเกิดปัญหาได้ เด็กอาจจะยังไม่พร้อมที่รับธรรมที่ยาก คนแก่ เกินไปก็ยากที่ฟังรู้เรื่อง ในขณะที่ผู้เผยแผ่เป็นพระสงฆ์ ที่ใกล้ชิดสตรีมากไป อาจจะกลายเป็น ปัญหาเรื่องชู้สาวได้

๔. แนวทางในการแก้ไขปัญหาร่องภาษาในการสื่อสารธรรมะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

-ศึกษาเรื่องภาษาธรรมชาติของตนเองให้แตกฉาน ในขณะที่เดียวกันควรศึกษาภาษา ท้องถิ่นที่ตัวเองจะไปยังถิ่นที่นั้น ๆ ให้เข้าใจบ้าง

-ศึกษาเรียนรู้บริบททางสังคมให้กว้าง เพื่อจะได้มองเห็นทัศนคติ พฤติกรรมของ สังคมนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร

-ศึกษาเรียนรู้วิธีการสื่อสาร วิทยาการโลกยุคใหม่ให้ทัน เพื่อปรับประยุกต์ในการ นำเสนอ

-ปรับปรุงภาษาในการถ่ายทอดให้เป็นภาษาง่าย ๆ ที่บุคคลทั่วไปเข้าใจนอกจากนี้ ยังมีคำแนะนำจากบุคคลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

พระสงฆ์แนะนำว่า ผู้เผยแพร่ธรรมะ ควรศึกษาเรียนรู้ให้มาก รู้ทันโลกยุคใหม่ และ ในขณะเดียวกัน ควรปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงด้วยนักวิชาการแนะนำว่า ควร หาทางสร้างสรรค์ ในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบที่ชัดเจน มีการจัดระบบการบริหาร การ จัดการ การประเมินผลงานด้วยส่วนกลุ่มนักเรียนให้ข้อเสนอแนะว่า ควรนำเสนอธรรมสู่

สาธารณชนในรูปแบบบันทึก ผู้เผยแพร่ธรรมะควรใช้ภาษาที่ง่าย อยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย^{๑๒๕}

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกฤษ), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์(ปัญญา อินฺทปญฺโญ)”, ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการประชาสัมพันธ์มี ๔ ขั้นตอนหลัก คือ การวิจัยหรือการหาข้อมูล การวางแผน การติดต่อสื่อสาร และการประเมินผล ขั้นตอนการติดต่อสื่อสารแบ่งเป็น ๔ องค์ประกอบย่อยคือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทาง และผู้รับสาร สิ่งสำคัญในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้ได้ผล คือ การมีคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์เผยแพร่ที่ดี เช่น มีพรหมวิหารธรรม มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นต้น คุณสมบัติส่วนตัวของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความเป็นอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เป็นพระนักพัฒนาที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นพระนักเสียสละผู้มีเมตตาธรรมสูง เป็นพระนักการศึกษาที่มองการณ์ไกล ตลอดถึงเป็นพระนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่รักและตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ) ใช้หลักการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามมติมหาเถรสมาคมครบถ้วนทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครองการศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแพร่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์นอกเหนือจากนั้นที่เด่น คือ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมาย

หลักในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่พระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อให้มีความรู้
๒. เพื่อให้มีธรรมะ
๓. เพื่อให้นำไปทำประโยชน์

สื่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นที่รู้จัก คือ การจัดงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อวัดไร่ขิง การสนับสนุนการศึกษาและทุนการศึกษา งานอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ ภาค ๑๔ การสนับสนุนการก่อสร้างสถานที่ราชการต่าง ๆ ในบริเวณวัด เช่น สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) และการก่อสร้างสะพาน มงคลรัฐประชานุกุล (วัดไร่ขิง) การทำงานของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สร้างจิตสำนึกให้พุทธบริษัทและประชาชนทั่วไป ได้รู้จัก และสนใจในสื่อกิจกรรมของวัดไร่ขิง ในระดับมาก และทำให้พุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในสื่อกิจกรรมของวัดไร่ขิง ในระดับปานกลางค่อนข้างเป็นที่น่าสนใจ ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่าน ทำให้

^{๑๒๕} พระสุนทร รตนปญฺโญ (มติยาภักดิ์), “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ธรรมะในยุคปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

วัดไร่ขิงเป็นศูนย์รวม ความสามัคคี เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกด้านอย่างครบวงจร พระปฏิมากรหลวงพ่อดำวัดไร่ขิงมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไป ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้น หน่วยราชการในท้องถิ่นมีการประสานการทำงานที่ดี คนในชุมชนมีความรู้หลักธรรมมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น เยาวชนและบุคลากร ได้รับการศึกษามากขึ้น มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัยที่ดี มีหลักประกันด้านความสงบเรียบร้อยปลอดภัยสูงตลอดถึงมีความสำนึกและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากด้วย^{๑๒๖}

พระมหาธีรศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่าศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ใช้อุดมการณ์ในการทำงาน ว่า “เยาวชนคือ อนาคตของชาติ” ตั้งศูนย์อยู่ที่วัดสุทิวางศา อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ การวางแผนดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการ และการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรอบรม ประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ลิทธิความเชื่อและศาสนา ปัญหาสังคม ภัยสังคมด้านต่างๆ และแนวทางป้องกันแก้ไข กิจกรรมสร้างความสามัคคี กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และ การสอนให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ และครูบาอาจารย์ โดยมีผู้ส่งสารกล่าวคือพระวิทยากรที่ได้รับการอบรม นำเสนอตัวสารคือหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย จึงทำให้ถูกจริตของเยาวชน ที่เข้ารับการอบรม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้จริงผลวิจัยความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ได้เข้ารับการอบรมพบว่า

๑. ด้านผู้ส่งสาร นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่

๓.๘๓

๒. ด้านตัวสาร นักเรียนมีความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๗

๓. ด้านช่องทางสื่อสาร ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๘

๔. ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๔

ผลวิจัยการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

๑. ด้านผู้ส่งสาร เพศชายมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย

๒. ด้านตัวสาร เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย

^{๑๒๖} พระปลัดสามารถ ธมฺมสาโร, “ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์,” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

๓. ด้านช่องทางการสื่อสาร เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย

๔. ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย^{๑๒๗}

พระมหาเป้า เตชปญโญ (คำสบาย), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า หลักการกำหนดนโยบาย แนวคิดทฤษฎีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทรงกำหนดหลักธรรมวินัยเป็นพื้นฐาน เช่น โพธิปักขิยธรรม ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ โอวาทปาติโมกข์ อริยสัจจ์ วิสุทธิธรรม คุณธรรมของผู้นำ คุณธรรมของครูอาจารย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้บริหารราชการผู้บริหารองค์กรการเพราะนโยบายจะเป็นแนวทางเป็นเข็มทิศในการบริหารงานดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตรงต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้แก่พระสาวกทั้งหลายในการส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก เป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาก เพราะมีพร้อมทั้งหลักการวิธีการอุดมการณ์วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีแผนนโยบายการเผยแผ่ตามหลักพระธรรมวินัย แผนนโยบายแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และเทคโนโลยีกระแสโลกาภิวัตน์

ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายในการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีอุปสรรคกีดขวางมากมายทั้งภายในภายนอก จากบุคคล จากธรรมชาติ จากความผิดพลาด โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันยังมีปัญหาด้านการปกครองของอาณาจักร ศาสนจักร จากศาสนาต่างๆ จากเจ้าลัทธิต่างๆ มีปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาการแปลกแยก ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมประเพณี สื่อ ภาษา เพศ และวัย^{๑๒๘}

พระบรรจบ อีรวโส (ศรีแพงมณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล(พระมหาพิมพา ฐมฺมทินฺโน)” พบว่า วิธีที่ ท่านใช้ในการเผยแผ่มี ๔ วิธีด้วยกัน ได้แก่ ๑) เทคนิคการเผยแผ่แบบโฆสัปปมาณิกา พบว่า ผู้จะเป็นพระนักเทศน์เสียง หรือเทศน์แหล่ได้นั้น ต้องฝึกฝนอบรมตนเอง มากพอสมควร เช่น ไม่ปฏิบัติในเรื่องที่ตนไม่ถนัด ไม่ได้ฝึก ไม่คล่องปาก ไม่เทศน์ในทำนอง ที่

^{๑๒๗} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘.

^{๑๒๘} พระมหาเป้า เตชปญโญ □ (คำสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ไม่ได้ฝึกมา ไม่ได้ดูมวยสับสนต่อผู้ฟัง ไม่เปล่งเสียงดังเกินพอดี ไม่คิดเรื่องต่างๆ ทำให้ จิต ไม่สงบ ไม่สามารถเทศน์ได้ ต้องไม่ละอายเมื่อแสดงธรรมไม่เสียเวลาขอภัยต่อผู้ฟัง ไม่ให้ ใครมาบังคับจะต้องเตือนและฝึกตนด้วยตนเอง และที่สำคัญมาก คือไม่แสดงธรรม เพราะเห็นแก่ลาภ ชื่อเสียง เงินทอง ที่เหล่าผู้ฟังมีศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้แสดงธรรม ๒) วิธีการ เปรียบเทียบด้วยคำอุปมาอุปมัย พบว่า ท่านได้ยกคำอุปมาอุปมัย มาเป็นแนวทาง ในการประกอบการแสดงธรรม เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง นรคและสวรรค์ ถ้าทำดีก็เหมือนขึ้นสวรรค์ ถ้าทำชั่วก็เหมือนตกนรกทั้งเป็น แม้ยังไม่สิ้นชีวิตก็ตาม หรือการ เปรียบเทียบร่างกายของมนุษย์เหมือนรถยนต์ที่ใช้สอย เป็นต้น ๓) วิธีการใช้พจนานุกรม คำคม และกลอน พบว่า ท่านได้ปรับใช้คำพจนานุกรม คำคม และคำกลอน ในการแสดงธรรม เพื่อให้มีอรรถรสเพิ่มยิ่งขึ้น และเป็นข้อคิด ปริศนาธรรม สอนคน เตือนคนให้มีสติระงับตน เช่น สอนเรื่องโทษของสุราทำให้คนขาดสติ สอนเรื่องยถาภูติ สรรีระ ทำให้ไม่ประมาทมัวเมาใน ภัยของตนเอง แล้วรีบทำความดีด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ช่วยเหลือสังคม หมู่บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน ด้วยสามัคคีธรรม ๔) วิธีการสอนด้วยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทาน พบว่า ท่านได้ใช้กลุ่มนิทานในการยกตัวอย่างบุคคล เหล่าสถานการณ์ และเล่านิทาน ในการ แสดงธรรม เพื่อให้กลุ่มผู้ฟังเข้าใจดียิ่งขึ้น ในส่วนนี้ ทำให้เกิดการรักษาประเพณีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากนิทานดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นชาดก เกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น การบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี วิริยะบารมี สัจจะบารมี อธิษฐานบารมี เป็นต้น^{๒๔}

พระมหาสัญญา ปญฺญาวิจิตโต ได้ศึกษารูปแบบและแนวทาง การเผยแผ่พุทธ ธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล ทั้ง ๓ ประเภทคือ ๑. การเทศนา (เทศน์มหาชาติ และเทศน์ ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา – บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และได้ว่าที่ ๓. เขียนหนังสือ บทความ วารณกรรมเรื่องสั้นต่างๆ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การ นำเสนอโดยตรง ๒. การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยใช้เชื่อมโยง ๔. การ นำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง และจากการศึกษาแนวทางการใช้สำนวนภาษาของท่าน ซึ่งปรากฏ อยู่ในรูปแบบดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ๑. การใช้ถ้อยคำ มีการ ใช้คำง่ายและการใช้คำเชิงสัพยอก ๒. การใช้ภาพพจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์

^{๒๔} พระบรรจบ ชีรวาโส (ศรีแพ่งมน), “ศึกษาบทบาทและผลงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ฐมฺมทินฺโน)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

บุคลากรชั้นฐาน และภาพพจน์การเรียนรู้เสี่ยงธรรมชาติ ๓. การใช้สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต
สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำกลอนและแหล่มาประกอบ^{๓๐}

จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์
ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องทำการสื่อสารกับประชาชนทุกระดับชั้น เพื่อให้
ประชาชนได้มีความเข้าใจหลักคำสอนทางพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยใช้สื่อธรรมที่เหมาะสม ง่าย
ต่อการเข้าใจ เพื่อประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน

๒.๔.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงพระธรรมทูตไว้ ดังนี้
พระมหามนตรี ศรีบุญชู, ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านบุคลลภาพภูมิรัฐภูมิธรรมแนวคิดอุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต
จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตร เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน และควรมีความเมตตา
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความสงบสุข
พร้อมที่จะเสียสละเพื่องานพระพุทธศาสนา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสารด้วย
ภาษาต่างประเทศได้ ความรู้ทางโลกจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความรู้แตกฉานใน
พระไตรปิฎก เชื่อมั่นใน พระรัตนตรัย เข้าใจในจิตภาวนา มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่
พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างชาติ เพื่อเป็นความมั่นคงของศาสนาในอนาคตผู้ที่จะเป็นพระ
ธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตร การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมาโดยตรง

๒. ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องเผยแผ่ทาง web site ใช้ภาษา
ให้ร่วมสมัย อาจทำเป็นสิ่งพิมพ์เป็นเล่มเล็กๆ ที่สะดวกในการหยิบอ่าน, ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น
เพื่อการสร้างเครือข่าย กระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่างๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่ พระ
สัมมา สัมพุทธเจ้า ได้สอนว่าพวกเรามาเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ของมหาชน

๓. ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรมมีการประเมิน
และการติดตามดูผลงานในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูตหรือเปิดเป็นหลักสูตรปริญญาโท
ด้านพระธรรมทูตจัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่ง

^{๓๐} พระมหาสัณญา ปญฺญานิกโก, การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของ
พระครูพิศาลธรรมโกศล, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย), ๒๕๔๓.

ความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้^{๑๓๑}

พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย” ในงานวิจัยนี้พบว่า คุณสมบัติของพระธรรมทูตมี ๒ ประการ ได้แก่

๑) คุณสมบัติของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล ประกอบด้วย

๑.๑) คุณสมบัตินามแนวโอวาทปาฏิโมกข์

๑.๒) คุณสมบัติพื้นฐาน มีสัปปริสธรรม คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตรในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการ ดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักการบริหารหรือเมตตาธรรมแก่ทุกคน

๑.๓) คุณสมบัติจำเพาะ ๘ ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแบบอย่างแก่พระธรรมทูต ได้แก่ รู้จักฟัง พูดให้ผู้อื่นฟังได้ใฝ่ศึกษา มีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ ฉลาดในการเป็นผู้นำและไม่ก่อการทะเลาะวิวาท

๒) คุณสมบัติของพระธรรมทูตในปัจจุบันมี ๔ ประการ ได้แก่

๒.๑) มีความมั่นใจคุณค่าความดีงาม

๒.๒) ต้องเข้าใจปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

๒.๓) มีเทคนิควิธีการสื่อสารเพื่อเข้าถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล

๒.๔) มีความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์พระพุทธศาสนา

พระธรรมทูตในประเทศไทยพัฒนามาจากโครงการธรรมจาริก โดยกำหนดคุณสมบัติของพระธรรมทูตจะต้องปฏิบัติต่อชุมชนสังคม มีการอบรม แนะนำสั่งสอนศีลธรรม ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ ให้การศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น พระธรรมทูตในต่างประเทศเกิดจากพระพุทธศาสนามีอายุครบ ๒,๕๐๐ ปี รัฐบาลไทยและรัฐบาลอินเดีย ต้องการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ จึงได้เชิญคณะสงฆ์ไทยเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย

อุดมคติหรืออุดมการณ์ทำงานของพระราชรัตนรังษีในฐานะพระธรรมทูตมี ๔ ประการ ได้แก่

๑) หลักบริหาร คน งาน เวลา วัตถุประสงค์ของ

๒) หลักบริการ เพื่อประโยชน์สุขแก่มวลชนทุกหมู่เหล่า

๓) หลักปริกรรม มีความตั้งใจแน่วแน่ทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา

^{๑๓๑} พระมหามณเฑียร ศรีบุญสูง, “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร) ๒๕๕๐.

๔) หลักบริสุทธิ การนำหลักธรรมของเถรวาทแบบไทยและวัฒนธรรมไทยไปเผยแผ่ หลักการพระธรรมทูตที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการทำงานประสบผลสำเร็จ ได้แก่ หลักการตัดสินใจ ๕ ประการ คือ ประโยชน์ ประหยัด ประยุกต์ ประเพณี ประสิทธิภาพหลักการ ปฏิบัติงาน ๘ ประการ คือ รับงาน วางแผน เตรียมงาน ปฏิบัติงาน ตรวจสอบงานรายงาน ส่งงาน เก็บงาน

เทคนิควิธีการของพระธรรมทูต เป็นผู้รู้จักประสานความศรัทธาของบุคคลชาติต่าง ๆ เพื่อให้การสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาบทบาทพระธรรมทูตของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในประเทศอินเดียทั้ง ๖ ด้าน พบว่า บทบาทด้านการปกครอง มีการจัดแบ่งงานตามสายปกครอง บทบาทด้านการศึกษา มีการส่งเสริมการศึกษาแก่นักบวชท้องถิ่น และการส่งเสริมการศึกษาแก่นักบวชจากประเทศไทยและต่างประเทศ ด้วยการจัดทุนให้ศึกษาต่อ บทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ มีการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเรียกว่าโรงเรียนต้นกล้าและการจัดตั้งกองทุนการศึกษา แก่นักศึกษาไทยและอินเดียทั้งที่เป็นภิกษุ คฤหัสถ์ และเยาวชนชาวอินเดีย บทบาทด้านการเผยแผ่มีการผลิตบุคลากรเผยแผ่ในวัด และการผลิตสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทด้านการสาธารณูปการ มีการพัฒนาอาคารสถานที่ และการดูแลอาคารสถานที่ บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการสาธารณสงเคราะห์เพื่อมนุษยธรรมในนามองค์กรชาวพุทธ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อพระพุทธศาสนา^{๑๓๒}

พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้า รับการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทำหน้าที่เป็นทูตของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระธรรมราชา โดยพระองค์ทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตไปประกาศและเผยแผ่พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ ให้ชาวโลกได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง^{๑๓๓}

^{๑๓๒} พระมหาปราโมทย์ มหาวีริโย (ปีกรม), “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๓๓} พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี, “การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูต ต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ๒๕๔๒.

พระมหาสนั่น อุดมแสญโจ (ประเสริฐ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรเจ้าที่มีความเจริญแพร่หลายได้นั้น เพราะพระองค์ทรงประกอบด้วยคุณสมบัติในฐานะผู้เผยแผ่ทั้งในด้านพระจริยาวัตร และเทคนิควิธีการเผยแผ่สื่อการสอนของพระองค์เป็นสื่อธรรมชาติที่หาได้ง่ายและเข้าถึงความรู้สึกของผู้ฟังได้ดี

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็คือการสื่อสารธรรมะ ให้คนได้เข้าถึงธรรมะ ความจริงแล้วพระพุทธศาสนาก็มีหลักการและรูปแบบการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพราะโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก กระแสวัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อชาวโลกมาก ควรได้มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ อันเป็นเหตุให้เขาประพฤติปฏิบัติตาม

งานของพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต เป็นงานที่ดำเนินตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม งานของพระธรรมทูตแม้จะมีรูปแบบการเผยแผ่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว แต่เนื้อหา การเผยแผ่นั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัว พระธรรมทูตสามารถกำหนดหลักธรรมในการเผยแผ่ได้ด้วยตนเอง ส่วนเรื่องเทคนิควิธีการเผยแผ่ก็เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะบุคคล และการหมั่นพัฒนาความสามารถในการเผยแผ่ของตนเอง

นักเรียนต้องการการอบรมบรรยายที่มีเนื้อหาสาระซึ่งมีความเพลิดเพลินสนุกสนานในตัว พระธรรมทูตต้องปรับการสอนให้ทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง การเผยแผ่หรือสื่อสารธรรมะจึงจะได้ผลดี^{๑๓๔}

แม่ชีคมคาย คุ่มพันธ์ ได้ทำการการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสุเมธอาจารย์ (โรเบิร์ต สุมะโรภิกขุ) พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลระยะแรก พระพุทธรองค์ทรงสอนด้วยพระองค์เอง เมื่อได้พระสาวก ๖๐ องค์ได้ทรงส่งสาวกชุดแรกออกประกาศพระศาสนา โดยถือพระธรรมวินัยเป็นหลัก สมัยหลังพุทธกาลได้มีเถรวาทสืบต่อกันมา ๓ สาย ประมาณพุทธศักราช ๒๓๔ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หลังสังคายนาครั้งที่ ๓ มีการส่งพระธรรมทูต ๙ สาย ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ ในปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยมีพระธรรมทูตที่ทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ ท่านสุเมโธภิกขุ ท่านอาศัยสื่อ คือ หนังสือ นิตยสาร ร้อยละ ๕๔.๐ จาก

^{๑๓๔} พระมหาสนั่น อุดมแสญโจ (ประเสริฐ), “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

การที่มีสื่อในครอบครอง ร้อยละ ๒๔.๑ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ผิดศีลน้อยลง^{๑๓๕}

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอนนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม และมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกนิมณฑ์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่าง ๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๑๓๖}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอาณัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สอนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธรเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบ และถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้หันมานับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๓๗}

^{๑๓๕} แมชีคมคาย คุ่มพันธ์, “การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสุเมธราชจารย์ (โรเบิร์ต สุเมโธภิกขุ)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๑๓๖} ฉันทนา กล่อมจิต, “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”, *รายงานการวิจัย*, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัตสำเนา).

^{๑๓๗} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “บทบาทของพระอาณัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สอนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบ และถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมานับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๓๓๘}

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษา สอนทนาดอกปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดา แล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้หันมาในศรัทธาที่มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๓๓๙}

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี ได้วิจัยเรื่องวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อดุณฺ ปรีสุทฺโธ) พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ของหลวงพ่อดุณฺ ปรีสุทฺโธ คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ท่านใช้ในการเผยแผ่หรือประกาศและวิธีการ เผยแผ่ที่ใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึง ผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีรีตองมากมาย ตลอดถึงการใช้บุคลิกลักษณะคือท่านนั่ง การพูดภาษาพื้นบ้านและการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ ความสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่ที่มีคนทุกคน

^{๓๓๘} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “บทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๓๓๙} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

ชั้นตั้งแต่กษัตริย์ คนรวย คนจนต่างพากันเข้าไปกราบนมัสการ และทัศนคติของคนเหล่านั้น ที่มีต่อหลวงพ่อกุณ^{๑๔๐}

พระมหากรุ้งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” พบว่า พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้เผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และจัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้ลด ละ เลิก ความโกรธ ความโลภ ความหลงได้บ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้หายจากความทุกข์ได้บ้าง หรือผ่อนคลายลงได้ โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ชักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ^{๑๔๑}

สรุปการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ มุ่งเน้นในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยบริบทของสังคมที่แตกต่างกันส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันไป ภายใต้อุดมการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การปฏิบัติเชิงทฤษฎีจะนำไปสู่การดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายและเกิดเป็นงานที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

พระมหาถนิต อุตจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า ^{๑๔๒}

๑. ต้องมีความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิปัญญา
๒. สามารถใช้ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อถึงประชาชนได้
๓. มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่
๔. มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดี
๕. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี
๖. มีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคม

^{๑๔๐} พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๑๔๑} พระมหากรุ้งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘.

^{๑๔๒} พระมหาถนิต อุตจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระมหาสัทธญา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)” สรุปผลการวิจัยได้ว่า^{๑๔๓} ท่านได้เปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรมวัตรตามแบบประเพณีโบราณดังกล่าวมาเป็นการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ และนำเข้าสู่การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม อภิปราย โต้ว่าที่ และสนทนาธรรมแบบร้อยแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร แอ็บันท์กเสียง และจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งที่จะให้ผู้ฟังที่มี โลภะ โทสะ โมหะ ก็ให้หายจากโลภะ โทสะ โมหะลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้คลายจากความทุกข์ลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความประพฤติด้อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ให้เลิก ลด ละได้ หรือผ่อนให้คลายลงได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมและปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยในสมัยนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำและเสนอความเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่างๆ ที่สังคมไทยยังบกพร่อง

พระวุฒิกมล วุฑฒิกมล (พรมพิมพ์) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)” สรุปผลการวิจัยว่า^{๑๔๔} เนื้อหาของพระราชวรมนีมีจุดเด่น คือ มีเนื้อหาเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษารวมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท คือ

๑. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
๒. เนื้อหาประเภทบูรณาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
๓. เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
๔. เนื้อหาประเภทวิชาการ

^{๑๔๓} พระมหาสัทธญา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ), “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๑๔๔} พระวุฒิกมล วุฑฒิกมล (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

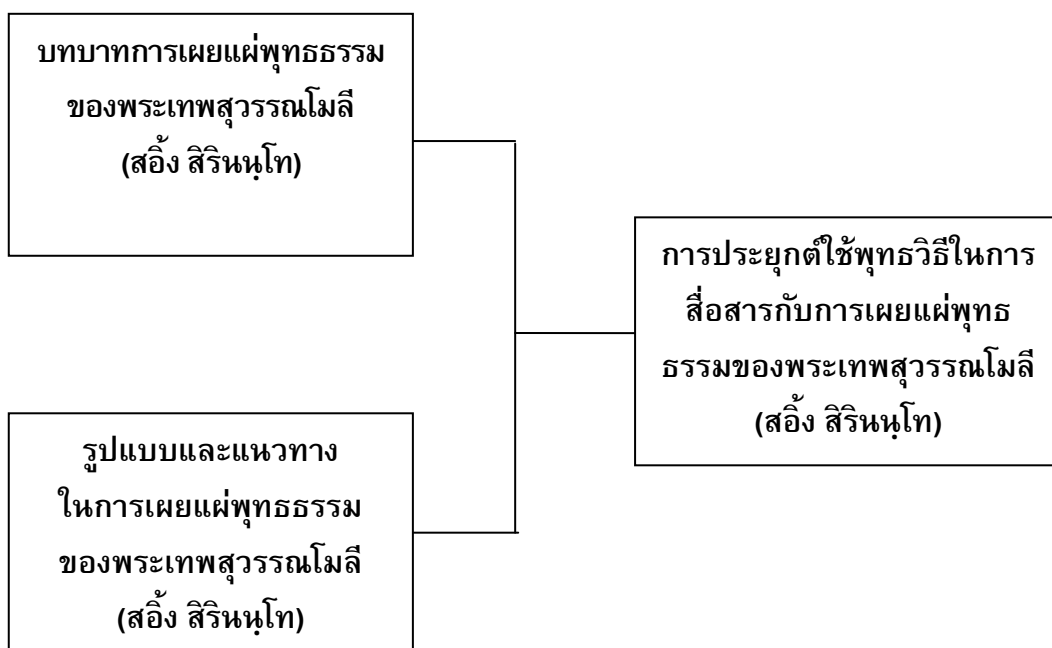
รัตนภรณ์ บางจริง ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)” จากผลการศึกษาพบว่า^{๑๔๕} กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี(ปัญญา นันทภิกขุ) ซึ่งมีเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการนำเสนอธรรมะ ๔ วิธี คือการเสนอโดยตรง การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือการเสนอโดยให้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี ๓ ลักษณะ คือ พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ธรรมะ พูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์เข้าสู่ธรรมะ และพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสวดดี มีวิธีการเสนอธรรมะ ๒ วิธี เช่นกัน คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และนำเสนอโดยการใช้อย่าง เป็นวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการนำเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

การใช้ภาษาในการปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจ ๓ เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย การใช้ถ้อยคำมี ๓ ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี ๓ ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามสมควร

^{๑๔๕} รัตนภรณ์ บางจริง, “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)”, ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๓๗.

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่องบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) และโดยมีการสัมภาษณ์ ออกแบบสอบถามโดยมีกรอบในการวิจัยดังนี้

๓.๑.๑ ศึกษาจากเอกสาร วรรณกรรมหนังสือประเภทสิ่งตีพิมพ์ เรื่องสั้น พระธรรมเทศนา และปาฐกถา - บรรยายธรรม ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ แถบบันทึกเสียง วิดีทัศน์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๕๔ โดยเสนอแนวคิดและทฤษฎีวรรณกรรมการสื่อสารตามหลักพุทธวิธีและตามหลักนิเทศศาสตร์ พร้อมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) จำนวน ๓ รูปแบบ คือ

๑. เทศนา

๒. ปาฐกถา - บรรยายธรรม สนทนา อภิปราย และได้ว่าที่

๓. การเขียนหนังสือวรรณกรรมเชิงธรรมะ

๓.๑.๒ ด้านคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์พระสงฆ์ และศิษยานุศิษย์ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญประกอบไปด้วยพระสงฆ์ และศิษยานุศิษย์ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่างที่ได้สัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

ก) กลุ่มของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในวัด และในสังคมจำนวน ๕ รูป คือ

๑. พระศรีปริยัติโกศล รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ความสามารถ จบเปรียญธรรม ๙ ประโยค

๒. พระสิริสุพรรณภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ความสามารถ ช่วยดูแลงานทั่วไปภายในวัด

๓. พระครูศรีอรรถศาสตร์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ความสามารถ เป็นพระปริยัติเทศน์ เป็นอาจารย์สอนบาลีในวัด

๔. พระครูโสภณวีรานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นเลขานุการวัด ได้รับมอบหมายให้ดูแลควบคุมงานสาธารณูปการ

๕. พระครูสิริวัฒนวิสุทธิ เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของพระเทพสุวรรณโมลี

๖. พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ ความสามารถ

ข) กลุ่มฆราวาส นักวิชาการ จำนวน ๒ ท่าน คือ

๑. นายสุวรรณ จันทรัตน์ ไวยาวัจกร วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร

๒. นายยงยุทธ จันทร์ตรี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่ถูกออกแบบโดยอาศัยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถาม และวิธีการ สัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์และเป็นมาตรฐานซึ่งมีเนื้อหาการสัมภาษณ์ดังนี้

๑. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณลักษณะพิเศษ ที่เป็นเอกลักษณ์ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ

๒. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปฏิบัติในการครองตน ครองคน ครองงาน ของพระเดชพระคุณหลวงพ่พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) เป็นอย่างไรบ้าง

๓. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ศึกษารวบรวมเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียงนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลแบบ Content Analysis โดยวิเคราะห์การเผยแพร่ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. **สันตสันหา** อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
๒. **สมาทปนา** ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ
๓. **สมุตเตชนา** ระวังใจให้แกลั้วกล้ำ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก
๔. **สัมปหังสนา** ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ไม่น่าเบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร (Communication) พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องทำการสื่อสารกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ฉะนั้น ผู้ทำการสื่อสารก็ต้องมีรูปแบบและแนวทางในการใช้สื่อเป็นอย่างดีทั้งพุทธวิธีในการสื่อสาร และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ จึงจะสามารถทำการสื่อสารกับประชาชนให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ผู้วิจัย ได้แบ่งเนื้อหาของการศึกษาความสอดคล้องวิธีการเผยแผ่ พุทธธรรมของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ไว้ ๓ ประเด็น ดังนี้ คือ

๔.๑ ประวัติและผลงานการเผยแผ่ของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๔.๒ ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๔.๓ ศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๔.๔ ศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๔.๑ ประวัติและผลงานการเผยแผ่ของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

พระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เป็นพระเถระนักเผยแผ่พุทธธรรมที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีเป็นยอด จึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพุทธบริษัท ท่านมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับยุคสมัย พุทธธรรมที่นำมาใช้ในการเผยแผ่ก็ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันในการศึกษาวิจัยบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะให้ทราบถึง ประวัติชีวิต การศึกษา การงาน เกียรติคุณ โดยเฉพาะบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรนโมลี เป็นบทบาทที่ผู้วิจัยได้มีความมุ่งหมายโดยตรงที่จะศึกษาจากแหล่งข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ ดังจะได้กล่าวไปตามลำดับ ดังนี้คือ

๔.๑.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระเทพสุวรนโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สังคมไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๙๐ ของพลเมืองทั้งประเทศ บรรดาประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับความเป็นจริงในข้อนี้ พระพุทธศาสนากับชาติไทยได้เคียงคู่กันมาตั้งแต่เริ่มตั้งประเทศ สถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นตรีเอกานุภาพ (Trinity)

อย่างแยกไม่ออก มีอิทธิพลต่อแนวคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาของคนไทย ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่มาแห่งศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตจิตของสังคมไทย เป็นเสมือนเรือใจ พระสงฆ์คือผู้นำทางด้านจิตและวิญญาณ ถือว่าเป็นแกนกลาง ที่ได้ช่วยนำสื่อแสงแห่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนภายในชาติให้เป็นคนดีมีศีลธรรม พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำด้านจิตใจ เป็นผู้ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา การได้ศึกษาประวัติพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทสำคัญ ที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์สุขแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ พระศาสนา เป็นการนำเสนอให้รู้จักธรรมะและพระดี ทั้งนี้เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้พุทธบริษัทมีความชุ่มชื่น เบิกบานใจ เกิดกำลังใจและแสงสว่างที่จะปฏิบัติตามท่าน

ชาติภูมิพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

พระเทพสุวรรณโมลี ฉายา สิรินฺโท อายุ ๗๘ พรรษา ๕๘ วิทยฐานะ ป.ธ.๘ น.ธ.เอก วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานะเดิม

ชื่อ สอิ่ง นามสกุล อาสน์สถิตย์ เกิด ปีมะแม วันศุกร์ที่ ๔ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๗๗ บิดาชื่อ นายทองหล่อ มารดาชื่อ นางทองคำ ณ บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

ชีวิตเยาว์วัย

ในทศปัจจิมหรือทิศตะวันตก ระยะทางไกลออกไปจากอำเภอสองพี่น้องประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ที่บ้านท่าไชย ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีบ้านหลังหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของคนในหมู่บ้านและประชาชนในเขตตำบลหัวโพธิ์ บ้านหลังนี้เป็นบ้านของนายทองหล่อ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า พ่อหล่อ สมาชิกในบ้านนี้มีไม่มากนัก คือ พ่อทองหล่อ หัวหน้าครอบครัว แม่ทองคำแม่บ้านผู้จัดการดูแลงานบ้าน ผู้ดำรงวงศ์สกุลเป็นลูกชาย ๑ คน และมีพระพรหมของบ้านอีก ๒ คน คือ คุณปู่-คุณย่า ผู้มีอุปการะคุณอันสูงสุดแก่บุตรธิดา และเชื่อว่าได้เผยแผ่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โยงใยมาถึงหลานๆ อีกด้วย ครอบครัวนี้มีพ่อบ้านเป็นคนดี ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม เป็นที่เคารพนับถือของคนบ้านใกล้เคียงเคียงมาก การดำเนินชีวิตในครอบครัวนี้เป็นการดำเนินชีวิตที่ดั่งแบบประเพณีไทยโบราณ คือ ก่อนนอนทุกคืนผู้เป็นภรรยาจะแสดงความเคารพต่อสามี ด้วยการกราบเท้าก่อนนอน ผู้เป็นสามีจะสวดมนต์ให้พรแก่ภรรยาว่าให้ประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล คุณงามความดี และให้ได้บุตรที่ดีมีบุญมาเกิดในครรภ์ ด้วยเหตุนี้ในปีที่เด็กชายสอิ่ง อาสน์สถิตย์ คือ พระเทพสุวรรณโมลี จะถือกำเนิดมาเป็นบุตร ของครอบครัวนี้ เมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๔ ค่ำ เดือน ๒ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม ๒๔๗๗ ด้วยเด็กชายสอิ่งเป็นเด็กที่ร่างเรียว น่ารัก เรียนรู้ได้

รวดเร็ว ใครเห็นก็รักใคร่ เป็นที่รักของปู่ - ย่า และครอบครัว รวมทั้งคนรอบข้าง และคนในหมู่บ้านยิ่งนัก

อัยยาศัยน้อมมาทางธรรม

พอเจริญเติบโตได้ ๖-๗ ขวบ เด็กชายสอั้งยังส่อแววจลัด บุคลิกผิวพรรณสะอาด เป็นคนช่างสังเกตตั้งแต่เด็กๆ สมัยเยาว์วัยได้หัดอ่านและเขียนอักษรสมัยอยู่ที่บ้านโดยมีปู่เป็นผู้สอน ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของท่าน คือ ชอบติดตามปู่กับย่าไปทำบุญที่วัดทุกๆ วันพระไม่เคยขาด โดยนิยัส่วนตัวเด็กชายสอั้งชอบฟังพระเทศน์เมื่อพระสงฆ์เริ่มเทศนาท่านจะนั่งฟังด้วยความตั้งใจ ที่สำคัญเมื่อท่านไปวัดในวันพระท่านจะปฏิบัติต่างจากเด็กในวัยเดียวกัน คือ ท่านจะรักษาศีลอุโบสถอย่างเคร่งครัดซึ่งเป็นเรื่องยากยิ่งที่เด็กในวัยนี้จะปฏิบัติได้

ครั้นเมื่ออยู่ที่บ้าน การเล่นของท่านก็จะแตกต่างจากการเล่นของเด็กในวัยเดียวกัน เช่นท่านจะนำเอาใบตาลมาจารเป็นพระคัมภีร์เล็กๆ สมมุติตัวเองว่าเป็นพระสงฆ์ขึ้นเทศน์ เรียกให้เพื่อนๆ มานั่งพนมมือฟังเทศน์ หรือเมื่อถึงช่วงปิดเทอม พ่อแม่ไปทำงานนอกบ้าน เด็กชายสอั้ง ได้ชักชวนเพื่อนๆ และน้อง เล่นเป็นพระ เป็นญาติโยม เด็กชายสอั้งจะนำผ้าสีเหลืองที่มีลักษณะคล้ายจีวรพระ ที่แม่ย้อมไว้ที่บ้าน นำมาห่มสมมุติว่าตัวเองเป็นสมภาร แล้วนำมะพร้าวลูกใหญ่ๆ ที่ปอกเปลือกผ่าครึ่ง และขัดอย่างสวยงามมาทำเป็นบาตร โดยจัดการตัวเองให้นั่งอยู่ในท่าที่เรียบร้อย มีอาการสงบดังภิกษุรูปหนึ่ง มีญาติโยม คือ เพื่อนๆ นำข้าวปลาอาหารมาถวาย แล้วท่านก็ให้ศีลให้พรเสร็จสรรพราวกับว่าพระสงฆ์จริงๆ

แสดงให้เห็นว่าท่านมีอัยยาศัยน้อมมาทางธรรมทางพุทธศาสนาตั้งแต่เด็กแล้ว เพราะท่านชอบเล่นทำตัวเป็นพระอยู่บ่อยๆ แรกๆ นั้นก็อาจจะเห็นเป็นเรื่องสนุกอยู่แต่บ่อยครั้ง เข้าจากความสนุกก็กลายเป็นความเลื่อมใสศรัทธาฝังแน่นอยู่ในใจ มีความรู้สึกอยากบวชอยู่ลึกๆ แต่อายุยังไม่ถึงวัยบวชได้ ก็ทำตัวเลียนแบบพระไปพลางๆ ก่อน

พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ในวัยเยาว์ได้รับการอบรมจากปู่และบิดาอย่างใกล้ชิดโดยได้หัดอ่านและเขียนอักษรสมัยอยู่ที่บ้านและประกอบกับ ได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยที่ดีงามของโยมย่าและมารดา รวมทั้งความอบอุ่นในครอบครัว อีกทั้งตัวท่านเองก็มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ผู้สอน มีเหตุผล เสียสละ อ่อนน้อมถ่อมตน สุภาพเรียบร้อย มีจิตเมตตากรุณา รักความสงบ เคร่งครัดในระเบียบวินัยเป็นคนซื่อตรง พุฒน้อย ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา มีจิตใจน้อมไปในทางทำบุญ ทำกุศล รักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรม หลังทำการบ้านเสร็จ ก่อนนอนจะสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำทุกคืน ท่านจึงเป็นผู้ประกอบด้วยหิริโอตตปปะ ไม่ชอบฆ่าสัตว์ ไม่กล้าทำความชั่ว กลัวผลของบาปที่จะตามมาในภายหลัง รวมทั้งมีความรักพี่น้องเพื่อนพ้องให้อภัย อยู่เสมอ เป็นที่ปรึกษาหาแนวทางที่ดีและถูกต้องในยามที่เกิดปัญหา และจะให้กำลังใจในขณะที่ยังมีปัญหาอยู่เวลาแก้ไข ทำตามคำสั่งสอนของบิดามารดาเป็นที่รักของญาติผู้ใหญ่

เมื่ออายุครบเกณฑ์เรียนหนังสือตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา คุณพ่อจึงนำท่านไปฝากเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดท่าไชย ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

โดยการศึกษาของท่านนับว่าอยู่ในขั้นที่เรียกว่า ดีมาก เพราะสอบได้อันดับที่ ๑ อันดับที่ ๒ มาโดยตลอด จนกระทั่งเรียนจบชั้นประถมศึกษา ป.๔ บริบูรณ์

ชีวิตเริ่มเข้าร่วมผ้ากาสาวพัสตร์

เมื่อเด็กชายสอั้งมีความยินดี และมีความเห็นตรงบิดาว่า ตนสมควรที่จะบรรพชาสามเณรเพื่อศึกษาธรรมะ บิดาจึงจัดการให้ลูกชายได้บรรพชาที่วัดยางยี่แสด ตำบลกระเจัน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อท่านอายุได้ ๑๗ ปี เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๙๔ โดยมีพระครูวินยานุโยค วัดยางยี่แสด เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาแล้วสังกัดอยู่ที่วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือนักธรรมชั้นตรีและสอบได้ในปีนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ต่อมาก็จบนักธรรมชั้นเอก ในพ.ศ. ๒๔๙๗ โดยไม่สอบตกเลย ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ก็สอบได้ประโยค ๘ เมื่อมีอายุ ๓๕ ปี พรรษา ๑๖ จากสำนักวัดสองพี่น้อง ซึ่งเป็นสำนักเรียนใหญ่ในขณะนั้น โดยมีพระธรรมมหาวิธานวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เป็นมหาเปรียญรูปแรกแห่งสำนักเรียนนี้ โดยอยู่ในการดูแลของพระวิบูลเมธาวาจารย์ (หลวงพ่อก๊เก็บ ภาททิโย)

๔.๑.๒ การศึกษาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท)

เมื่ออายุครบเกณฑ์เรียนหนังสือตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา คุณพ่อจึงนำท่านไปฝากเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดท่าไชย ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการศึกษาของท่านนับว่าอยู่ในขั้นที่เรียกว่า ดีมาก เพราะสอบได้อันดับที่ ๑ อันดับที่ ๒ มาโดยตลอด จนกระทั่งเรียนจบชั้นประถมศึกษา ป.๔ บริบูรณ์ ท่านบรรพชาแล้วสังกัดอยู่ที่วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๔๙๕ หลวงพ่อเล็ก บอกว่า “ข้าบวชเณรเมื่ออายุ ๑๘ ปี พรรษาแรกอยู่วัดเขาพระ อำเภอสองพี่น้อง พอสอบนักธรรมเสร็จ ออกธุดงค์ไปนมัสการพระบาทสี่รอย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ กลับมาเยี่ยมโยมที่ท่าไชย เป็นช่วงเดียวกับที่พระอาจารย์หนู่น (พระครูอุภัยธรรมสถิต) กำลังจะพาเณรซึ่งเป็นลูกหลานของท่านมาฝากเรียนที่วัดสองพี่น้อง ข้าเลยขอตามมาด้วย มาถึงเขาเปิดเรียนรุ่น ๖ เดือนไปได้สองวันพระแล้ว จึงต้องท่องเที่ยวกราบตามเขา ข้าเป็นเณรโง่ง จะท่องแบบเรียนเสียงดังๆ ก็อายเณรเล็ก ๆ ต้องแอบท่อง อาศัยว่าความจำดี สร้างความเข้าใจถามไถ่เป็นส่วนตัวนอกห้องเรียน จึงท่องแบบเรียนได้ล้าหน้าพวกที่เรียนมาก่อนทั้งหมด ขึ้นปีที่สองขณะเรียนธรรมบทกองหนึ่ง พระมหาจิตต์ได้ยื่นเสียงแปลหนังสือที่คล้องแคล้วเห็นแววจึงเรียกให้ไปเรียนธรรมบทกองสอง ที่จะส่งสอบในปีต่อไป ข้าใช้เวลาสองปี สอบได้เปรียญ ๓ พอสอบได้ดังมาก เพื่อนนักเรียนด้วยกันยอมรับ และเป็นครูสอนตั้งแต่นั้นมา”^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท), ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ท่านพินความหลังให้ฟังอีกว่า ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พระมหาจิตต์ย้ายไปอยู่ วัดชนะสงคราม ภาระการสอนจึงตกอยู่ที่เข้ากับพระมหาชลิต และพระมหาอำนาจ

พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือนักธรรมชั้นตรีและสอบได้ในปีนั้น อาศัยที่เป็นคนมีความจำดี และสนใจเรียน

พ.ศ. ๒๔๙๖ ช่วงที่เรียนนักธรรมโท ก็เรียน บาลี (ไวยากรณ์) ควบไปด้วย

พ.ศ. ๒๔๙๗ ต่อมาก็สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ในปีเดียวกัน ก็สอบได้ ป.ธ.๓ ด้วย “เจ้าคุณอาจารย์เป็นผู้มีปัญญาและเขาวนดีดีมาก สามารถเป็นนักเรียน ๒ ปี สอบได้ ป.ธ.๓ “เจ้าคุณอาจารย์จึงกลายมาเป็นนักเรียนรุ่นพี่ สอนหนังสือรุ่นน้องอย่างข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงนับถือเคารพสักการะท่านเป็นอาจารย์ตั้งแต่นั้นเป็นมา”

พ.ศ. ๒๔๙๘ ในขณะที่เป็นนักเรียน ชั้นประโยค ๔ แต่ก็ต้องสอนหนังสือนักเรียน ชั้น ประโยค ๓ ไปด้วย เพราะความเป็นผู้มีปัญญาดี จึงต้องทำสองหน้าที่ในเวลาเดียวกัน และสอบได้ ป.ธ.๔

พ.ศ. ๒๔๙๙ ก็สอบได้ประโยค ๕ เมื่อมีอายุ ๒๒ ปี พรรษา ๑

และหลวงพ่พินความหลังให้ฟังอีกว่า^๒ ปี ๒๔๙๖ พระมหาจิตต์ ย้ายไปอยู่วัด ชนะสงคราม ภาระการสอนจึงตกอยู่ที่เข้ากับพระมหาชลิต และพระมหาอำนาจ

พ.ศ. ๒๕๐๑ หลวงพ่ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์ และไม่ค่อยได้กลับมาดูแลทางนี้ พระเถระนักเรียนเหมือนชาดที่ฟัง จึงตัดสินใจย้ายตามไปอยู่กับหลวงพ่เก็บวัดดอนเจดีย์ทั้งหมด ที่นั่นอบอุ่นใจและอดยากยิ่งกว่าวัดสองพี่น้องมากนัก ทั้งนักเรียนที่หลวงพ่เก็บมีอยู่แล้ว รวมกับที่อพยพไปจากสองพี่น้อง กว่า ๑๐๐ รูป วัดดอนเจดีย์สมัยนั้นน้ำท่าหายาก ที่นอนก็ต้องเปียกเสียดกันหลับนอน ความเป็นอยู่ลำบากมาก แต่โชคดียังตรงในปีต่อมา สำนักเรียนบาลีวัดดอนเจดีย์ก็มีนักเรียนส่งเข้าสอบได้เลยเพราะไปจากวัดสองพี่น้องและสอบได้เป็นจำนวนมาก จนกระทั่งแม่กองบาลี พุดถึงที่เดียวในปี ๒๕๐๕ หลวงพ่เก็บสั่งให้ข้า กลับไปฟื้นฟูสำนักเรียนวัดสองพี่น้อง เพราะท่านผูกพันและเป็นห่วงมาก นักเรียนที่ย้ายจากสองพี่น้อง เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และไปสอบได้ในนามสำนักเรียนบาลีวัดดอนเจดีย์มีรูปหนึ่งเป็นที่รู้จักกัน สามเณรเรืองชัย (เล็ก) หมิ่นชนะ (ผศ.ดร. เรืองชัย หมิ่นชนะ) นั้นแสดงว่า ช่วงปี ๒๕๐๑-๒๕๐๕ จึงเป็นช่วงเวลาที่ย้ายไปของสำนักเรียนบาลีวัดสองพี่น้อง”

พ.ศ. ๒๕๐๑ ว่างเว้นไปหนึ่งปี ก็กลับมาสอบ ประโยค ๖ ได้อีก ช่วงนี้เริ่มมีนักเรียนมากขึ้น

^๒ พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท), ช่วยกันเสก,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน,อ้างแล้ว หน้า ๖๕

พ.ศ. ๒๕๐๒ ปีนี้งานในการสอน และงานในหน้าที่อื่นเริ่มมากขึ้น แต่ก็ไม่พ้นความพยายาม

พ.ศ. ๒๕๐๓ – ๒๕๑๒ มีการย้ายสำนักเรียนไปที่วัดดอนเจดีย์ พระวิบูลย์เมธาวจารย์ (เก็บ ภาททิโย) ได้มอบหมายให้พระมหาสอ อัง สิรินนุโท ไปฟื้นฟูสำนักเรียนวัดสองพี่น้อง สำนักเรียนสองพี่น้องจึงถือกำเนิดอีกครั้ง ในปีนี้ ก็สอบได้ ประโยค ๘ เป็นการดูหนังสือด้วยตัวเอง ท่านไม่เคยไปเรียนในกรุงเหมือนพระเถระอื่น ๆ และท่านจึงไม่ได้เรียนและสอบ ประโยค ๙ เหมือนเขา

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ว่า^๔ พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อสารกับประชาชนไม่ได้ และเป็นผู้นำวิญญูญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบันและมีความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญต่อประเทศไทย และต่อโลกมาก สมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มากและได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่^๕ คือ

๑. เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ
๒. เรียนรู้สังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน
๓. เรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจคน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่าอนุศาสนูปาฏิหาริย์นั่นเอง

จากการศึกษาวิจัยในส่วนของคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบาย ที่พระเทพสุวรรณโมลี (สอ อัง สิรินนุโท) ท่านใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่าท่านมีคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

(๑) สรรวมยั้งในพระวินัย	(๒) มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา
(๓) สง่างามท่ามกลางสงฆ์	(๔) ทรงจำพุทธพจน์ได้ดี
(๕) มีความเสียสละเป็นเยี่ยม	(๖) มีความกตัญญูเป็นยอด
(๗) ไม่ทอดธุระพระศาสนา	(๘) เป็นพระเถระนักพัฒนา
(๙) ไม่ดุด่า ไม่ว่า ไม่โจมตี	(๑๐) มีปกติยิ้มแย้มแจ่มใส
(๑๑) อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่	(๑๒) มีไมตรีต่อผู้น้อย
(๑๓) เสี่ยงเสนาะ นุ่มนวล ชวนฟัง	(๑๔) ใช้ ศาสตร์ ศิลป์และสื่อ

^๔ ประเวศ วะสี, สวณโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

^๕ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๗๓-๗๔.

- (๑๕) มีจุดมุ่งหมายในการเทศนาที่ชัดเจน (๑๖) มีคำคม คำธรรม
- (๑๗) มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน นำเสนออย่างมีเหตุผล
- (๑๘) มีคำคม คำขำ คำกลอน
- (๑๙) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ร่วมสมัย ทันเหตุการณ์
- (๒๐) ไม่เทศน์หักหาญน้ำใจใคร
- (๒๑) อธิบายขยายความ สรุปชัดเจนแจ่มแจ้งตรงประเด็นประทับใจ ได้ข้อคิดสะกิดใจ
- (๒๒) มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสาร
- (๒๓) มีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์

๔.๒ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอ. สิรินฺโท)

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาสูงสุดของมนุษย์ ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรอันทรงค่ายิ่ง เป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากสำหรับ วิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย การที่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าอยู่ด้วยกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะร่มเงาของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นบุคลากรที่เสียสละทำงานเพื่อประเทศชาติ ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละชั่ว ประพฤติดี ตามพระธรรมคำสอนและตามกฎหมาย ระเบียบ กติกาของบ้านเมือง ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม สะดวกต่อการปกครองและการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ มีอุดมคติที่จะนำประชาชนอยู่ ๒ ด้าน ด้วยกันคือ

- ๑) ด้านสติปัญญา ความรู้ พระสงฆ์ที่ดีต้องแนะทางออก บอกทางสว่างออกมา ตักเตือนสังคมมนุษย์ถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นดังสัญญาณเตือนภัย ห้ามล้อแก่งสังคม
- ๒) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นสัญลักษณ์ประจักษ์พยานแห่งธรรม ความสงบร่มเย็นและสันติภาพ เป็นตัวอย่างแห่งผู้ประพฤติศีลธรรม ความสำรวมระวัง ความมักน้อยสันโดษ ความอดทน ความรักความเมตตา และเป็นผู้แบ่งปันความรักความเมตตากรุณา ความสงบร่มเย็นแก่สังคมประเทศชาติ

จากสภาพปัจจุบัน ประชาชนอยากเห็นพระสงฆ์แสดงบทบาทของตนให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ดังนี้คือ

ทางด้านปัจเจกบุคคล ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทของตน ในลักษณะ ๔ ประการ คือ

- (๑) เป็นพระดี ทั้งคดีโลกและคดีธรรม คือ มีความรู้ความสามารถ ทันโลกทันเหตุการณ์ และมีความประพฤติดีตามธรรมวินัย
- (๒) เป็นพระเก่ง คือ อยากให้พระสงฆ์คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้น

(๓) เป็นพระสอนคนได้ คือ อยากให้พระสงฆ์มีภาวะความเป็นผู้นำให้คนอื่นทำตามได้

(๔) เป็นพระผสมผสาน คือ สามารถเป็นที่พึ่งได้ ทั้งคดีโลกและคดีธรรม มีรูปแบบการทำงานชนิดเรื่องทางโลกไม่ให้ซ้ำเรื่องทางธรรมไม่ให้เสีย

ทางด้านสังคม ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทต่อสังคมในลักษณะ ๓ ประการ ดังนี้คือ

(๑) ทำวัดให้สะอาดร่มรื่น สบายตา สบายใจ แก่ผู้ที่ได้ พบเห็น

(๒) ทำตนเป็นตัวอย่างแห่งความดี ความสงบเย็น เป็นผู้ที่ไม่มีความเร่าร้อนทั้งทางกายและจิตใจ

(๓) ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน ตามขีดความสามารถของตน

พระเทพสุวรรณโมลี (สอ. สิรินฺโท) จัดว่าเป็นเพชรเม็ดงามรูปหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี และคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ที่มีอุดมคติในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประชาชน เป็นผู้นำด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำทางจิตและวิญญาณที่ได้แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ทำหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ที่ดีในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ด้วยการศึกษ การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่พุทธธรรม หน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญ หากจะเทียบกับบทบาทด้านอื่น

คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พุทธธรรมเสมอมา เพราะศาสนาไทยเป็นสังคมที่รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เรียกได้ว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนวิธีคิด อุปนิสัยใจคอของคนไทย ได้รับการหล่อหลอมมาจากคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งหมด ถือว่าการเผยแผ่พุทธธรรมเป็นงานเพื่อปวงชน ที่พระสงฆ์ในฐานะเป็นพุทธสาวกจะต้องทำ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาท ทำให้สภาพของสังคมที่ประชาชนเคยดำรงอยู่ด้วยความเรียบร้อยดีงามเชื่อในกฎแห่งกรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา รักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา กลับกลายเป็นความล้าหลัง ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันเกิดความคลั่งไคล้ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ได้ให้ความสะดวกสบาย ไม่ได้สนใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความโน้มเอียงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้คนเป็นจำนวนมากเห็นคุณค่าของศาสนาน้อยลง ดังที่นายแพทย์ ชูชัย ศุภวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่ากระแสวัฒนธรรมทางตะวันตกหรือระบบทุนนิยมนั้นกลายมาเป็นวัฒนธรรมบริโภค สมัยก่อนชาวพุทธต่างพากันไปวัด แต่ปัจจุบันคนไทยไปชุมนุมที่ห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้ากลายเป็นค่านิยมใหม่ชนิดหนึ่งในสังคมไทยทุกวันนี้^๗

^๖ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ธรรมะสู่ชีวิต, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๘๗.

^๗ นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์, จริยศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓), หน้า ๕๔.

พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต) ได้มองว่าวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมือง ไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษา จริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิงสับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอาardt เอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนไทยในปัจจุบันเจริญทางวัตถุมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม^๙ ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติศรัทธาทางศีลธรรม ประชาชนห่างวัด มองภาพพจน์พระสงฆ์ในแง่ลบทำให้เกิดปัญหาอย่างมากมายตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาการแตกแยกในครอบครัว ที่เป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดปัญหาแก๊งเด็กเยาวชน ปัญหาการหลอกลวงกล่าวร้ายซึ่งกันและกัน และที่สำคัญได้แก่ ปัญหายาเสพติด ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียทั้งกำลังคนและงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขอย่างมากมายมหาศาล^๙ พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัจจุบันที่คนไทยอ่อนศีลธรรม จนกลายมาเป็นประเด็นปัญหาทางสังคมคือ ยาเสพติด รongลงมาคือขาดการสำรวมระวังในกาม ติดการพนัน ติดเที่ยวกลางคืน ติดเล่นอินเทอร์เน็ต ดูเว็บลามก ติดดูการละเล่น ติดทีวี คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้านในการทำงาน ท่านยังได้แนะนำวิธีการการแก้ต่าง ๆ คือ อะไรที่เป็นอบายมุขก็อย่าทำ^{๑๐} ท่านยังได้กล่าวต่อไปว่า ปัญหายาเสพติด เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในปัจจุบัน ได้กลายเป็นภาระหนักของสังคมย่อยภายในครอบครัว ถึงสังคมใหญ่ระดับชาติ ระดับโลกน่ากลัวที่สุด เพราะประชาชนผู้หลงผิดทั้งเด็กและผู้ใหญ่เหล่านั้นได้กลายเป็นคนขี้ยา ขี้บุหรี่ ขี้เหล้ากันเพิ่มมากขึ้นๆ อย่างนี้จะเหลือคนดี ๆ มีคุณภาพ คือจะมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี ๆ กอรปด้วยสติปัญญาความรู้ ความสามารถและคุณธรรมสักเท่าใด การผลิต การค้ายาเสพติด มีนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาททุกชนิด จึงนับว่าเป็นการ

^๙ พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

^๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, อานิสงส์การสมาทนศีล ๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๙๗.

^{๑๐} พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอลัมส์พระเครื่อง คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมของหลวงปู่ ธรรมาภิบาลแห่งใจใครบางคน”, คม ชัด ลึก , (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗): ๔๐.

จงใจฆ่าผู้อื่นอย่างเลือดเย็นและโหดเหี้ยมที่สุด^{๑๑} พระสงฆ์ในฐานะที่ได้รับการคุ้มครองดีแล้วจากรัฐ ก็มีหน้าที่ตอบแทนรัฐ ๒ ประการ^{๑๒} คือ

๑) หน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน (education) เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถูกต้องก็จะประพฤติอยู่ศีลธรรม รู้จักฝึกอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญา ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติดี ปฏิบัติชอบแล้ว ก็เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดินไปเอง

๒) หน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา (advisor) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่พระราชาในทางธรรม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่จะไม่เข้าไปกุ่มอำนาจทางการเมืองอย่างนักบวชบางศาสนา

พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินนฺโท) ท่านได้แสดงบทบาทหน้าที่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแนะนำ สั่งสอน การเป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ประเสริฐตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยศักยภาพที่ท่านผ่านการศึกษาให้มีความรู้ลึกซึ้งทางด้าน (ปริยัติ) จนจบนักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม ๘ ประโยค อันเป็นการศึกษาด้านภาษาบาลี ในขณะสงฆ์ไทย และได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา การลงมือทำ (ปฏิบัติ) วิปัสสนากรรมฐานฝึกหัดตนให้เป็นพระสงฆ์ที่มีคุณภาพและคุณธรรม และรู้แจ้งเห็นจริง (ปฏิเวธ) ในผลงานที่ท่านได้ทำไว้ในพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงได้ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรม ทำคนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม แนะนำหลักศีล ให้ประชาชนได้ยึดหลักคำสอนทางศาสนา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ท่าน ศีล ภาวนา และสอนให้ยึดมั่นในหลักความกตัญญูกตเวทิตา สร้างศรัทธาในหลักปฏิบัติ สือพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ออกมาแนะนำเสนอบทบาทที่คณะสงฆ์มอบหมาย เพื่อชี้ทางออก บอกทางสว่างให้แก่ประชาชน เป็นการประยุกต์พุทธธรรมที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตนและคนส่วนรวม เพื่อสนองงานตามพุทธบัญญัติและมหาเถรบัญชา โดยเริ่มตั้งแต่บทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษา สงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ และบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม

ท่านอธิบายให้พุทธศาสนิกชนฟังจนเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น ชื่นชมและประทับใจในพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินนฺโท) ในเรื่องของลีลาการสอน เพราะจะเห็นได้ว่าคุณได้รับคำชมเชยจากผู้ฟังทั่วไปว่า มีปัญญาเฉียบแหลม สามารถประยุกต์ใช้พุทธธรรมให้สอดคล้อง

^{๑๑} พระภิกษุวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคลโล), “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอลัมน์สัพเพทนี คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมที่ถูกล่าว่าวิจารณ์การเมือง”, คม ชัด ลึก , (๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗): ๓๙.

^{๑๒} พระสุธีรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสนปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๔.

กับสภาวะปัจจุบัน สมกับได้รับสมญานามว่า "ปราชญ์แห่งเมืองสุพรรณ" อย่างแท้จริง มีคำกล่าวยกย่องจากผู้ที่ได้ใกล้ชิด พอสรุปได้ ดังนี้

ศรีธรรมสาธก

การแสดงธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ธรรมบรรยายของท่านเข้าใจง่าย มีสาระน่าฟัง และเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังทุกผู้ ทุกวัย ซึ่งมีผู้กล่าวถึงการแสดงธรรมของท่านไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมคุณาภรณ์ (พิมพ์ ญาณวีโร) วัดปทุมคงคา ได้กล่าวถึงความเป็นนักเผยแผ่ที่มีคุณภาพไว้ว่า "พระเทพสุวรรณโมลี ศรีธรรมสาธก ตรีปิฎกวิภูษิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี" ก็รู้สึกปลื้มปิติยินดีมาก ยิ่งปิติยินดีมากขึ้นไปอีก เมื่อได้รับพระราชทานสร้อยนามว่า "ศรีธรรมสาธก" เพราะเหมาะสมทุกประการกับปฏิปทา ไหวพริบ ปฏิภาณของท่านเจ้าคุณฯ เพราะผู้แสดงมุกิตาพจน์นี้ ชื่นชอบและติดตามผลงานด้านการเทศน์กัณฑ์ ด้านการกล่าวสัมโมทนียกถากัณฑ์ ด้านการบรรยายถวายเป็นความรู้ด้านวิชาการต่างๆ กัณฑ์ ก็จะจดจำและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ บางครั้งผู้แสดงมุกิตาฯ ติดขัดข้อธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็โทร. ๐๘ ๑๐๑๖ ๕๑๘๖ ถามท่านเจ้าคุณฯ ก็จะได้รับคำตอบอย่างถูกต้อง ชัดเจน แม่นยำ นำไปอ้างอิงในข้อธรรมนั้นๆ ได้ จึงเคารพนับถือท่านเจ้าคุณฯ มาก ท่านเจ้าคุณเปรียบเสมือนตัวพระไตรปิฎกเคลื่อนที่ ยินดีและเต็มใจเปิดรับความสงสัยของทุกท่านเป็นอย่างดีจึงขอแสดงมุกิตาสักการะท่านเจ้าคุณฯ เป็นอย่างยิ่ง ในวโรกาสที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ "พระเทพสุวรรณโมลี" เป็นเกียรติศักดิ์ศรีของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี และสังฆมณฑล ตลอดจนเพื่อนสหธรรมิกและ ศิษยานุศิษย์โดยทั่วไป^{๑๓}

พระเทพสิทธิวิเทศ (สุจินต์ โชติบุญโย) วัดอานันทเมตตยาราม ประเทศสิงคโปร์ ได้กล่าวถึงความเป็นนักเผยแผ่ที่มีคุณภาพไว้ว่า "พระเดชเจ้าคุณ วัดอัมมวตฺตนิ คนดี ของศรีสุพรรณมาก ยากที่จะบรรยาย ซึ่งตามประวัติศาสตร์เมืองไทย จังหวัดสุพรรณบุรี เมืองหลวงอยู่ทองมียอดของดีมาก่อนนานแสนนานเมืองนักปราชญ์เมธี กวีเอก ผู้รู้แจ้งโลกธรรม คือผู้มีบุญญาบารมี ชวนกันมาอุบัติเกิด ณ จังหวัดนี้ จังหวัดเดียวมากมายเหลือเกิน ตอนนี้จะกล่าวถึงหลวงพี่พระเทพสุวรรณโมลี เจ้าคณะจังหวัดปัจจุบัน ก็เป็นหนึ่งในจำนวนพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณผู้มีบุญญาธิการ เกิดมาช่วยทำงานให้ชาติและพระศาสนาในยุคศตวรรษนี้ ดังนี้

๑. พระเดชพระคุณ เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถระ) (สมเด็จพระเจ้า สันติวัน ศรีวัน)

^{๑๓} พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท), ช่วยกันเสก,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑.

๒. หลวงพ่อสด พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี พระยอดดี
วัดปากน้ำ

๓. พระเดชพระคุณหลวงพี่ พระธรรมมหาวิธานวัตร อดีตเจ้าคณะจังหวัด
สุพรรณบุรี วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร ผู้มีเมตตาสูง ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ตลอดกาล

๔. พระนักวิชาการระดับโลก พระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตฺโต)

๕. พระเดชพระคุณ พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร โนนมคฺฉิณ) ผู้อำนวยการด้านเผยแผ่
ทุกๆ ด้าน และรองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ

๖. พระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดประยูร
วงศาवास และอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นศาสตราจารย์
ผู้อำนวยการในการบริหารการศึกษา ในวงการคณะสงฆ์ทุกระดับทั้งเมืองไทยและต่างแดน

๗. คนเด่น คนดี ทำให้ศรีสุพรรณดัง ๗ พันๆ อดีตนายกรัชมন্ত্রী บรรหาร ศิลปะ
อาชา ซึ่งเป็นระดับผู้นำของชาติ สามารถพัฒนาจังหวัดสุพรรณ ให้สงบสุข สะอาด ปลอดภัย
และตั้งใจให้เป็นตัวอย่างของจังหวัดอื่นๆ ทั่วแดนไทยในปัจจุบัน

๘. พระดี คนเด่นของศรีสุพรรณ รอคอยช่วยชาติ และพระศาสนาอีกมากมาย ซึ่ง
ไม่สามารถกล่าวอ้างไว้ในที่นี้ได้และในบัดนี้ นักปรัชญาเมธี พระเทพสุวรรณโมลี ถือได้ว่าเป็น
พระเด่น พระดี ของสุพรรณบุรีอีกท่านหนึ่ง ที่ลูกหลานไทยในจังหวัดนี้ควรบูชาเทิดทูนยิ่ง และ
ควรถือปฏิบัติตาม ดังบทธรรมะที่ท่านแต่งไว้เป็นกลอนสอนใจว่า: “ถ้าคิดเป็นเจ้าของจะได้ครอง
เพียงบางอย่าง ถ้าคิดปล่อยวาง ทุกอย่างเป็นของเรา” ดังนี้เป็นต้นท่านรู้จักกัน เมื่อวันที่กระผม
ได้ไปร่วมพิธีสวดมนต์ ณ โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา อินเดีย ในสมัยที่ ดร. พระมหาจรัส
เจ้าอาวาสวัดไทย ณ เมืองเมลเบิร์น ออสเตรเลียปัจจุบัน นำทัวร์พุทธบูชาไปนมัสการในขณะ
ที่คณะพระสงฆ์ทั้งหมด ร่วมกันทำวัตรบูชาพระศรีมหาโพธิ์เสร็จ ท่านนักปราชญ์ ปรัชญาเมธี กวี
เอก คือ พระเทพสุวรรณโมลี ในสมัยที่ยังเป็นที่ “พระสิรินันทเมธี” กล่าวธรรมะสั่งสอนคน แฝง
ด้วยใบหน้ายิ้มๆ แต่คมขำ นำให้คิด ให้จดจำ และปฏิบัติตามว่า “พระคุณเจ้า และญาติโยม
ทั้งหลาย พวกเราก็กกราบไหว้พระพุทธเจ้า ณ พระศรีมหาโพธิ์ เป็นที่ตรัสรู้ของพระองค์ พระองค์
ทรงบรรลุธรรมแล้ว และละทิ้งกิเลสไว้ ณ ตรงนี้.” “พวกเรามาไกล จากเมืองไทยนั้น ยายามาเก็บ
กิเลสของพระองค์ไปนะ.” จากวันนั้น ถึงวันนี้ กระผมฟังแล้ว คิดว่า “เจ้าคุณรูปนี้ไม่ใช่พระ
ธรรมดาเสียแล้ว คงจะมีอะไรดีในชีวิตของท่านอีกต่อไปเยอะ ความจริงก็ปรากฏ” บัดนี้ พระ
คุณท่านเป็นเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นที่ “พระเทพสุวรรณโมลี ศรีสุพรรณ” แล้ว
วงการคณะสงฆ์คงมองเห็นความเปรี๊ยะปราดสามารถของท่าน ในเมื่อมีโอกาสจะใช้พระคุณท่าน
ต่อไปอีกนาน เมืองสุพรรณ ซึ่งตรงกันกับอมตะพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ที่ว่า

เมืองใดไม่มีทหารหาญ เมืองนั้นไม่นานเป็นข้า

เมืองใดไร้จอมพารา เมืองนั้นไม่ช้าอัปจน

เมืองใดไม่มีพาศิษย์เลิศ เมืองนั้นย่อมเกิดการขัดสน

เมืองใดไร้ศิลป์โสภณ	เมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม
เมืองใดไม่มีกวีแก้ว	เมืองนั้นไม่แคล้วคนหยาม
เมืองใดไม่มีนาเรียงาม	เมืองนั้นหมดความภูมิใจ
เมืองใดไม่มีดนตรีเลิศ	เมืองนั้นไม่เพริดพิสมัย
เมืองใดไร้ธรรมอำไพ	เมืองนั้นบรรลัยแน่เอย ^{๑๔} ...

พระเทพโสภณ (ปรีชา อภิวัฒนโธ) วัดราชบูรณราชวรวิหาร ได้กล่าวอบรมในบางช่วงบางเวลา ก็ยังได้รับการอบรมสั่งสอนและการแนะนำ ในข้อธรรมะและหลักการปกครอง จากเจ้าคุณอาจารย์ซึ่งมีหลาย ๆ เรื่อง เช่น เมื่อกระผมบวชได้ ๕ พรรษา ความคิดยังไม่เข้าใจกว้างขวาง ไม่ลึกซึ้ง มักแสดงออกตามความคิดของตนเองว่า ต้องเป็นอย่างนั้นต้องเป็นอย่างนี้ ตามความรู้สึกของตนเอง เจ้าคุณอาจารย์ท่านเห็นการแสดงออก ท่านก็เตือน ชี้แนะว่าบางเรื่องก็ทำได้ บางเรื่องก็ทำไม่ได้ตามใจนึก รอให้เป็นผู้ใหญ่จึงจะเข้าใจว่า ทำไม่จึงทำไม่ได้ มาวันนี้จึงเข้าใจว่าทำไมถึงทำไม่ได้

ในด้านของความรู้สึกเจ้าคุณอาจารย์ เป็นคนไม่ถือตัวไม่เจ้ายศไม่เจ้าอย่าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีระเบียบวินัย ท่านเป็นคนมีระเบียบวินัย มีความรู้ความสามารถ ทั้งการกระทำและคำพูด ถ้าท่านพูดแสดงความคิดเห็นกับใครแล้ว ทำให้ผู้รับฟังคล้อยตาม เรียกว่า มีความสามารถพูดชักจูงความคิดเห็น ให้ผู้ฟังคล้อยตามเห็นด้วย ซึ่งเป็นศิลปะสำคัญของนักพูดนักปกครองข้อหนึ่ง เมื่อพูดถึงความสามารถข้อนี้ ทำให้กระผมคิดถึงภษิตจินข้อหนึ่งว่า คนเราเกิดมาชีวิตหนึ่ง ควรทำงานให้ปรากฏแก่ชาวโลก ๓ อย่าง คือ

๑. ผลงานแสดงออกในรูปถาวรวัตถุ
๒. วาจาที่แสดงออกเป็นคำภษิตและหนังสือ
๓. จริยวัตร ความประพฤติเป็นแบบอย่างแก่นุชนรุ่นหลังที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้

๑. ผลงานที่แสดงออกทางด้านวัตถุ การสร้างวัด กุฏิ วิหาร ก็มีปรากฏ แต่ที่กระผมเห็นเด่นชัด คือ สร้างตำหนักสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่วัดดอนเจดีย์ ซึ่งการคิดการออกแบบที่จะทำให้ทุกคนยอมรับมาเคารพสักการะมิใช่เป็นเรื่องง่าย แต่เจ้าคุณอาจารย์ก็ทำให้เห็นปรากฏเป็นรูปธรรม

๒. วาจาที่แสดงออกเป็นคำภษิตและตัวหนังสือ เป็นที่ทราบกันดีกว่า การเทศน์การบรรยายของเจ้าคุณอาจารย์ ถ้าเป็นที่สองก็คงหาที่หนึ่งได้ยาก อีกทั้งเชิงบทกลอนก็เป็นที่ยู่งักกันดีในหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์

^{๑๔} พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริनुโท), ช่วยกันเสก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๖.

๓. จริยวัตร ความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง เจ้าคุณอาจารย์มีจริยวัตรงดงาม มีเอกลักษณ์อยู่อย่างหนึ่ง คือ ทักทายโอภาปราศรัยทั้งพระผู้น้อยผู้ใหญ่ ตลอดถึงญาติโยม ด้วยวาจาสุภาพและประทับใจ จึงทำให้เป็นที่รู้จักของคนเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งการปกครองและการปฏิบัติงานคณะสงฆ์และการเผยแผ่เป็นอย่างดี...

พระปฏิภนโกศล (นิกร มโนโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้กล่าวว่า "พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) เป็นพระเถระรูปหนึ่ง ที่สร้างคุณประโยชน์แก่วงการคณะสงฆ์และการพระศาสนามาเป็นเวลาช้านาน ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อหลวงพ่อดำรงตำแหน่งในตำแหน่งหน้าที่ใด ไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะจังหวัด ก็ได้ทำหน้าที่นั้นๆ อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ ด้วยความตั้งใจจริงและความคิดสร้างสรรค์ โครงการที่มีคุณประโยชน์ทั้งแก่พระศาสนา และสังคมส่วนรวมหลายโครงการ ซึ่งกำลังดำเนินการในปัจจุบัน ก็ล้วนเป็นความคิดริเริ่มของท่าน จึงเป็นผลงานที่ประจักษ์ชัดแก่ชาวสุพรรณบุรี และคณะสงฆ์โดยทั่วไป^{๑๕}

พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำรง เป็นพระเถระที่นับได้ว่าเป็นปราชญ์อย่างแท้จริง เห็นได้จากข้อคิด ข้อเขียน หรือคำพูด ที่แสดงออกในโอกาสต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในพุทธธรรมอย่างแตกฉาน หลวงพ่อพูดสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย พูดสิ่งที่น่าเบื่อให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ดังนั้น สิ่งที่หลวงพ่อดำรงพูด จึงล้วนมีสาระควรแก่การนำไปคิดและปฏิบัติ หลวงพ่อดำรงยึดหลักยึดธรรม มุ่งประโยชน์เป็นหลัก คำพูดบางคำซึ่งอิงหลักการ จึงอาจกระทบกระเทือนใจผู้ใหญ่มาก ท่านโดยไม่ตั้งใจ แม้สิ่งเหล่านี้อาจจะเกิดเหตุให้ไม่ได้รับอิทธิพลที่ปวงชนทั่วไปเฝ้าหา แต่หลวงพ่อดำรงคิดว่าถูกต้อง ชอบธรรม ก็ยังยึดมั่นในสิ่งที่ทำเสมอ ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสโลกธรรม ถือตามพระพุทธรักษาที่ว่า “สุขเขน มุญฺฐา อถวาทุเขน น อจฺจวจํ ปณฺธิตา ทสฺสยหฺนติ บัณฺฑิตํ ทัฬฺหํ อํสนฺนํ” อันสุขหรือทุกข์กระทบแล้ว ย่อมไม่แสดงอาการขึ้นๆ ลงๆ” หลวงพ่อดำรงจึงเป็นคนหนักแน่น เสมอต้นเสมอปลายกับคนทั่วไป ผู้เขียน ได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดำรง เมื่อปี ๒๕๒๑ ในขณะนั้น ท่านยังเป็นเจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง และเป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้องอยู่ ท่านได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุสามเณร ที่เข้ามาเล่าเรียนศึกษาอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ทั้งด้านทุนทรัพย์และคำแนะนำ ไม่เว้นแม้กระทั่งการช่วยติดต่อกับ ผกก. ในสำนักที่มีการศึกษาเข้มแข็ง ศิษย์หลายคนแม้จะออกจากสำนักไปแล้ว มีความประสงค์จะศึกษาต่อแต่ขาดทุนทรัพย์ เมื่อไปขอความเมตตา หลวงพ่อดำรงก็ให้การสงเคราะห์มิได้เลือกหน้า เป็นตัวอย่างของความเมตตาที่ประจักษ์ของศิษย์ทั้งมวล

^{๑๕} พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท), ช่วยกันเสก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๘.

พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโช)^{๑๖} วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับ พระเทพสุวรรณโมลี ไว้ว่า ตามหนังสือสุทธิ หน้า ๔ บรรพชา ชื่อ ส.ณ.ชนะ พระอุปัชฌาย์ พระสิรินันทเมธี บรรพชาเมื่ออายุ ๑๒ ปี ณ วันที่ ๔ เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๓ วัดสองพี่น้อง ตำบลตันตล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ในปีนั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อยังเป็นพระมหาสังข์ สิริหนูโท ป.ธ.๘ ซึ่งสอบไล่ได้เมื่อปี ๒๕๑๒ และต่อมาในปี ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสิรินันทเมธี เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดสองพี่น้องใหม่ ๆ นั้น จำได้ว่าชาวบ้านชาววัดเรียกหลวงพ่อกันว่า พระมหาสังข์กันทั้งนั้น เมื่อหลวงพ่อกับเจ้าคุณใหม่ ๆ พระสมุห์ทองพูล แนะนำพระเณรให้เรียกใหม่ว่า “หลวงพ่อก” ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องแปลก แต่ก็ได้เรียนรู้ในวัยเด็ก

ข้าพเจ้าเป็นเด็กบ้านนอกคอกนา เติบโตกลางท้องไร่ท้องนา ของท้องทุ่งตำบลบางเลน อำเภอสองพี่น้อง เมื่อเรียนจบ ป.๔ แล้ว ใจอยากเรียนต่อ แต่ถ้าเรียนต่อ ต้องย้ายโรงเรียนไปอีกตำบลหนึ่ง บวกกับฐานะทางบ้านยากจน ทำให้หมดโอกาสทางด้านการศึกษา พอใกล้เข้าพรรษา มีคนในหมู่บ้านไผ่ช้างแล่น ชื่อพี่สมานบวชเป็นพระ บวชรุ่นเดียวกับพี่ทองพูล สุดชานา หรือพระสมุห์ทองพูล ข้าพเจ้าเป็นเด็กวัด ถือบ่โนโตติดตามพระไปบิณฑบาตในหมู่บ้านเหมือนเด็กวัดทั่วไป ตอนมาอยู่วัด มีเณร ๒ รูป ชื่อสามเณรปัญญา รุ่งเจริญ (สอบไล่ได้ ป.๑ – ๒ แต่ลาสิกขา ออกไปประกอบอาชีพเป็นนักมวยพักหนึ่ง) เป็นชาวบ้านลาดพลี กับสามเณรชลอ ผิวเผือด (เณรแกละ)

พระอาจารย์ห้วน นนฺโทโก (สมณศักดิ์ พระครูสุวรรณพิบูลย์) เจ้าอาวาสวัดใหม่พิบูลย์ผล ชักจูงข้าพเจ้าให้บวช และให้เรียนหนังสือกับสามเณร ๒ รูปนั้นด้วย ในขณะนั้น การเดินทางคมนาคมลำบากมาก หน้าแล้งต้องเดินด้วยเท้าไปยังอำเภอ ซึ่งเพิ่งย้ายไปตั้งใหม่แถวหน้าวัดโพธิ์อัน แล้วเดินไปจับจ่ายซื้อของที่ตลาดบางลี่ ส่วนหน้าน้ำต้องพายหรือแจวเรือไป ดีและรวดเร็วหน่อย ถ้ามีเรือยนต์หางยาวไป

ข้าพเจ้าไม่มีพระอุปัชฌาย์บวชให้ เพราะต้องคอยจะบวชเป็นหางนาศ จนวันปวารณาเข้าพรรษาแล้ว ยังเป็นเด็กวัดเรียนหนังสือกับเณรทั้ง ๒ รูป จวบจนจะออกพรรษา มีการสอบภูมิความรู้พระนวกะที่วัดไผ่โรงวัว พระใหม่รูปหนึ่งเผลอไปมีพฤติกรรมนาร้างเกียจของหมู่คณะ มีอาปัติตาทิรกรรมเกิดขึ้นภายในวัดใหม่พิบูลย์ผล ฝ่ายพระวินัยธรต้องการรักษาพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด จะให้พระสีกกกลางพรรษา แต่เจ้าอาวาสใช้หลักรัฐศาสตร์การปกครอง ขอร้องให้ใจเย็นนิดหนึ่ง เพราะจวนออกพรรษาอยู่แล้ว เรื่องราวก็คงจบลงด้วยดี เพราะพระท่านก็จะสีกอยู่แล้ว ไม่อยากให้เกิดเสียประวัติ ขณะถกเถียงกันและกำลังใช้เวลาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหา ปรากฏว่าพระอาจารย์สอนนักธรรมชั้นตรีประท้วงไม่ยอมสอนหนังสือ พอดีมีเรือยนต์มา

^{๑๖} พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิริหนูโท), ช่วยกันเสก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๑ – ๑๘๐.

จากวัดสองพี่น้อง พระอาจารย์ห้วนได้เรียกให้เณรทั้งสองพร้อมเด็กวัด ฝากให้ไปอยู่สำนักเรียน วัดสองพี่น้องกับพระมหาชำนาญ ชาคโร พระพี่เลี้ยงตอนเป็นเณรบวชใหม่ของข้าพเจ้า

วัดสองพี่น้องเป็นแหล่งชุกชีวิตการศึกษาให้แก่ข้าพเจ้า เมื่อไปอยู่ ก็ยังเป็นเด็กวัด ถือปิ่นโต เดินคัดท้ายเณรออกไปบิณฑบาตเหมือนเมื่อก่อน ยังไม่ได้บวชเป็นเณรทีเดียว แถมยัง ปฏิบัติเคร่งครัด ไม่ยอมกินข้าวเย็น บอกว่าฝึกหัดไว้ จนเพื่อน ๆ นำไปล้อในภายหลัง การทำวัตรนั้น สมัยเมื่ออยู่กับพระอาจารย์ห้วน วัดใหม่พิบูลย์ผล ท่านฝึกเด็กวัดทุกคนให้ตื่นแต่เช้าตรู่ ฝึกทำวัตรเข้าตอนตีห้ากับพระเณรที่ต้องลุกขึ้นมาทำกิจวัตรของพระ ตอนเย็นต้องซ้อมสวดมนต์ กัน จึงจำบททำวัตรเข้าได้ดี โดยเฉพาะตอน รูป อธิจฺ . รูป อนตฺตา . แต่ไม่รู้ความหมายอะไร รู้สึกว่ามันเพราะพริ้งดี ก่อนบวชเป็นเณร ข้าพเจ้าสวดมนต์บท ทำวัตรเข้า บทปฏิสังขาย กรวดน้ำ และมนต์บางบทได้บ้างแล้ว

ตอนเป็นเด็กจำได้ว่าเป็นเด็กไข้โรคพอสสมควร ต้องจิบยาแก้ไออยู่เป็นประจำ เคยไอจนตัวโกร่ง สร้างความรำคาญให้แก่คนอื่น แต่พอบวชนาน ๆ และโตขึ้น โรคไอก็หลบหายไป แต่ก็แสดงอาการบ้างเป็นครั้งคราว ฉะนั้น ความเจ็บป่วยก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เข้ามาบวช เพราะตอนเป็นเด็ก ติดตามพ่อแม่ขึ้นไปทำไร่ไถ่แถวดอน บ้านของข้าพเจ้าที่เกิดขึ้นเป็นย่านลุ่มหรือย่านบาง พวกเกิดแถวบางจะเป็นย่านถิ่นมีแม่น้ำลำคลอง ยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก มีชีวิตครึ่งบกครึ่งน้ำ ส่วนพวกเกิดแถวดอนประกอบอาชีพทำไร่เป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นไร่ไถ่ พวกนี้ว่ายน้ำไม่เป็น ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าขึ้นดอนไปทำไร่กับพ่อแม่ เกิดเจ็บปางตาย โยมจึงบ่นไว้ว่าจะให้บวชเณร เมื่อรอดตายมาได้ จึงยินยอมให้บวชเณรเพื่อแก้บน ครั้งไปอยู่วัด เป็นเด็กวัด ไปเรียนหนังสือร่วมกับพระเณรทั่วไป ท่องบ่นหนังสือนวโกวาท

ในสมัยนั้น พระเณรที่สำนักเรียนวัดสองพี่น้องมีมากนับเป็นจำนวนร้อยรูป กินอาหารรวมกันตั้งเป็นวง ๆ บนศาลาการเปรียญไม้หลังเก่า ใกล้กับทำนน้ำ มีต้นสะตืออยู่ข้างหน้าวัด มีเวรผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำความสะอาดล้างปิ่นโตถ้วยชาม มือกลางวันต้องผลัดกันหุงข้าว ช่วยแม่ครัวทำอาหารเพื่อยังชีพ เพราะอาหารที่บิณฑบาตได้มา ไม่พอฉันในมือเพล ข้าพเจ้าอยู่เป็นเด็กวัดอีกประมาณ ๒ เดือน จนจนใกล้สอบธรรมสนามหลวงประจำปี จำได้ดีว่า ในสมัยนั้นถึงคราวสอบนักธรรมที่ไร เป็นฤดูน้ำหลาก ริมฝีปากแตก มันหนาวมาก ไม่สนุกเลย ไม่มีใครอยากลงเล่นน้ำในลำคลองสองพี่น้อง พวกเณรพี่ที่ชอบสำอองหนอย จะตักน้ำใส่ตุ่มหรือใส่โอ่งไว้เพื่อใช้สรงน้ำกัน ใช้ชีผึ่งสีปากกันแตก ในช่วงฤดูหนาว มันหนาวและเหน็บยาวนาน ความรู้สึกมันบอกเช่นนั้น ถ้าทำอะไรผิดหนอย อาจารย์จะลงโทษให้ลงไปแช่ดินจนสะ ซึ่งลอยมาปิดขวางกันทางจราจรทางน้ำ ทำให้เรือบิณฑบาตออกไปลำบาก จนบางครั้งถึงกับออกไปบิณฑบาตไม่ได้ สถานที่ออกไปโปรดสัตว์สายใหญ่อยู่ที่ตลาดบางลี่ ชาวตลาดบางลี่ในสมัยนั้นปลูกตึกแถว ๒ ชั้น ในหน้าน้ำ เขาก็ทำสะพานเชื่อมตึกชั้นบนถึงกันหมด สามารถเดินบิณฑบาตได้สบาย ถือว่าเป็นอัตลักษณ์พิเศษ ไม่มีที่อื่น เดียวนี้เขาถมดินหมดแล้ว และน้ำไม่ท่วม ไม่ต้องทำสะพานเชื่อมถึงกัน จึงไม่มีโอกาสได้เห็นอีก ส่วนหน้าแล้งก็เดินบิณฑบาตตามตึกแถวชั้นล่าง

จะหายหนาวเมื่อถึงเวลาประกาศผลสอบนักธรรมนั้นแหละ บางปีก็ถือโอกาสไปเที่ยวกรุงเทพฯ ไปลุ้นผลสอบที่วัดราชผาติการาม

หลวงพ่เป็นพระอุปัชฌาย์จัดการบวชเณรให้ข้าพเจ้า ณ หน้ากุฏิของหลวงพ่อนั่นเอง ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าคณะพระอาจารย์หนุ่ม มีต้นพิกุลใหญ่อยู่ข้างหน้า ข้าพเจ้าไม่ได้บวชในโบสถ์เหมือนพระเณรทั่วไป บวชปลายปีก่อนสอบนักธรรม และบวชในหน้าหนาว สาเหตุที่บวชคือบวชเรียนเพราะฐานะทางบ้านยากจนหนึ่ง และบวชกับนอิกอย่างหนึ่ง วันที่บวชนั้นไม่มีโยมพ่อโยมแม่และญาติสักคนไปร่วม จำได้ว่า ไม่มีเครื่องไทยธรรมถวายพระอุปัชฌาย์ด้วย แต่ก็สำเร็จเป็นสามเณรได้ ก็ด้วยอาศัยเมตตาธรรมของหลวงพ่อ ต่อมาเมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุใน พ.ศ.๒๕๒๕ ปีฉลองกรุงรัตนโกสินทร์นั้น เนื่องจากสอบชั้นประโยค ป.ธ.๙ ได้ตั้งแต่เป็นสามเณรอายุ ๒๒ ปี จึงบวชที่พระอุโบสถวัดพระแก้ว มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พื้ม) วัดสามพระยาเป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมคุณาภรณ์ (ไพบูลย์) และพระราชพุดผาจารย์ (เชียง) วัดราชบูรณะเป็นคู่สวด พระที่นิมนต์ไปนั่งอันดับที่จำได้ มีพระธรรมวโรดม (บุญมา) วัดเบญจมบพิตร พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา) วัดไร่ขิง พระธรรมราชานุวัตร (หลวงเตี้ย) วัดพระเชตุพน พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี) วัดราชโอรส พระธรรมมหาวิราานุวัตร (ฉลอง) วัดป่าเลไลยก์ พระเทพปริยัติวิธาน วัดดาวดึงส์ พระสุวรรณคุณาจารย์ วัดกุฎีทอง พระวิสุทธิรังษี วัดกาญจนบุรีเก่า และพระสิรินันทเมธี เป็นหนึ่งในพระอันดับเหล่านั้น เมื่อข้าพเจ้าอุปสมบทแล้ว ก็ตัดสินใจไปปฏิบัติงานที่วัดสองพี่น้อง ไปเป็นอันเตวาสิกของหลวงพ่อ

สำนักเรียนวัดสองพี่น้องเป็นอ่างล้างหน้าแห่งแรก เปิดโอกาสให้การศึกษาแก่ข้าพเจ้า ถึงหลวงพ่จะไม่เคยสอนหนังสือโดยตรง เพราะท่านรับภาระธุระมากเป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้องแล้ว ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ เป็นสัทธวิหาริก หลวงพ่เป็นพระอุปัชฌาย์ ผู้เข้าไปเพ่งโทษน้อยและโทษใหญ่ของข้าพเจ้า จนทำให้ข้าพเจ้ามีโลกทรรศน์มองเห็นโลกกว้างยิ่งขึ้น มีพวกฝูงมากขึ้นทั้งในยุคนี้และยุคนั้น เพื่อนๆ ในสมัยนั้นต่างเดินทางมาเรียนบาลีที่วัดสองพี่น้องจากหลายจังหวัด เช่น กาญจนบุรีบ้าง นครสวรรค์บ้าง กำแพงเพชรบ้าง เมื่อเรียนไปๆ เป็นเหตุให้ข้าพเจ้ามีโอกาสไปถึงเมืองนอกเมืองนาได้ เพราะหลวงพ่เป็นผู้สนับสนุนเรียกว่าเป็นแบคอยู่เบื้องหลัง ข้อนี้ ต้องนับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์อย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่ช่วยให้คนได้ดิบได้ดีมานักต่อนัก ถ้าคิดให้ดี ที่ข้าพเจ้ามีดีจะรอดบ้างก็อาศัยบารมีที่หลวงพ่ได้ช่วยชุบชีวิตเบื้องต้นให้ ช่วยปลุกเสกด้วยคติธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทีและมรดกหลวงพ่ต่างๆ ชีวิตถึงจะเกรไปบ้าง แต่ก็ได้แรงคำสอนจงใจที่ดีจากครูบาอาจารย์ที่ดี เมื่อปี ๒๕๒๐ มาอยู่จำพรรษาที่วัดเพลง กรุงเทพฯ แล้ว สอบได้ชั้น ป.ธ.๕ หลวงพ่จัดงานบูรพาจารย์ที่วัดสองพี่น้องและนิมนต์ศิษย์เก่าที่สอบบาลีได้เข้ารับรางวัลเป็นยามหนึ่งไป และปัจจัยเท่าไรจำไม่ได้ พอข้าพเจ้าเข้ารับรางวัล หลวงพ่ร้องทักว่า “เออ แกก็สอบได้เหมือนกันหรือ” ข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่มีใครคาดถึงว่า เณรน้อยรูปหนึ่งที่เคยขับไล่ตะเพิดออกจากสำนัก จะมีวิริยอุตสาหะสอบไล่ได้สมัยอยู่ที่นั่น คงขี้เกียจและเกรเอากการพอควร สิ่งที่เราเหล่าลูกศิษย์สำนักวัดสองพี่น้องพยายาม

ปฏิบัติไม่ขาดสาย คือพอถึงเทศกาลเข้าพรรษา จะพากันไปแสดงสามัคคีธรรมหรือทำวัตรหลวงพ่อกับทุกคน อยู่ที่ไหนก็ไปเห็นหน้าเห็นตากันสักครั้งหนึ่งในรอบหนึ่งปี ไปฟังคติธรรมจากหลวงพ่อก็มีปีหนึ่งจำคำพูดที่หลวงพ่อบอกว่า ให้ปฏิบัติธรรมรักษาตัวเองจนกราบไหว้ตัวเองได้สนิทใจ ส่วนหลักธรรมเรื่องอิทธิบาทสี่ที่จำได้แม่นยำคือ หลวงพ่อบอกว่า “รักษาน ขยันทำ จามั่น หมั่น พินิจ ชีวิตก้าวหน้า” เพราะนำไปอบรมจนเป็นประจำ ลูกศิษย์ต่างยกและนับถือหลวงพ่อกับว่าเป็นครูบาอาจารย์แท้จริง ยอมยกให้ท่านเป็นพระในดวงใจ แต่มีเพียงไม่กี่คนในโลกนี้ ที่หลวงพ่อยอมยกให้คนอื่นบ้าง ที่เห็นหลวงพ่อยินยอมพร้อมใจจริงๆ ที่เห็นได้ ก็มีพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญสมเด็จเจ้าพระยา (หลวงพ่อกับ ป.ธ.๗) วัดดอนเจดีย์เป็นอันดับหนึ่ง ทั้งเคารพนับถือและบูชามาก ดูเหมือนจะเกรงกลัวมากเป็นพิเศษด้วย เหตุผลง่าย ๆ อาจเป็นเพราะหลวงพ่อกับเป็นพระอุปัชฌาย์ให้กำเนิดชีวิตพระแก่หลวงพ่อกับ และหลวงพ่อกับได้ซึมซับและรับปฏิบัติจากหลวงพ่อกับมาหลายอย่าง เช่นการรักพระรักเณร แต่ที่ไม่เหมือนกัน คือหลวงพ่อกับไม่ค่อยพูด แต่หลวงพ่อกับเป็นนักพูด นักคิด นักวิ มีคารมคมคาย คบคนไม่เลือกหน้า รูปต่อมาก็คือเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชปา (ปู่ ปุณณสิริมหาเถร ป.๖) วัดโพธิ์ เพราะนอกจากเป็นชาวสองพี่น้องด้วยกันแล้ว เป็นผู้สนับสนุนให้หลวงพ่อกับเป็นเจ้าคุณพระสิรินันทเมธี เมื่อปี ๒๕๑๖ ดูเหมือนหลวงพ่อกับได้ซึมซับปฏิบัติมาหลายอย่าง เช่นถือคติว่า “ยิ่งให้ยิ่งมี” “ฝากเด็กไม่เลือกหน้า” “สวดมนต์ที่หนึ่ง ไปฉลองศรัทธาอีกที่หนึ่ง” เป็นต้น เมื่อปีที่แล้ว หลวงพ่อกับได้สร้างศาลาล้างหนึ่งถวายสมเด็จพระสังฆราช ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช อำเภอสองพี่น้อง แทบจะไม่ได้ไปว่าร้องบอกใครเลย นอกจากผู้สนิทชิดเชื้อจริงๆ

อีกรูปหนึ่งที่ต้องอดกล้าวไม่ได้ คือพระเดชพระคุณพระพรหมโมลี (วิลาศ) วัดยานนาวา ที่สนับสนุนและชี้แจงคณะอนุกรรมการพิจารณาสมณศักดิ์ว่า พระสิรินันทเมธีเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลสมควรได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นเป็นพระราชกณะชั้นราช ถึงถูกเขี่ยตกโต๊ะแล้ว ก็ช่วยชี้แจงยกขึ้นมามาก เรียกว่าได้เลื่อนสมณศักดิ์แบบยากเย็นแสนเข็น เข็นครกขึ้นภูเขา ยังจะดีกว่า ส่วนผู้ที่ได้ง่ายก็ง่ายเหมือนปอกกล้วยใส่ปาก พระพรหมโมลีได้ช่วยสนับสนุนหลวงพ่อกับได้รับพระราชทานเลื่อนเป็นพระราชปริยัติสุธี เมื่อปี ๒๕๓๙ หลวงพ่อกับกับพระพรหมโมลีท่านคุยกันถูกคอมาก เดินทางร่วมกันเป็นพันไมล์ เป็นนักประพันธ์แต่งหนังสือเหมือนกัน ร่วมก่อตั้งวัดไทยนครเมลเบิร์น และวัดไทยพุทธาราม บริสเบน วัดไทยในประเทศออสเตรเลียถึง ๒ วัด โดยร่วมกัน ๓ รูป คือ พระธรรมคุณาภรณ์ (ไพฑูรย์ ป.ธ.๘) อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ประธานดำเนินการ ซึ่งเป็นพระคู่สวดของข้าพเจ้าเอง พระพรหมโมลี (วิลาศ ป.ธ.๘) อดีตเจ้าคณะภาค ๑ วัดยานนาวา กรรมการมหาเถรสมาคม และหลวงพ่อบุญสมเด็จเจ้าพระยาปริยัติสุธี (สอึ้ง ป.ธ.๘) ในภายหลัง เมื่อสำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ที่วัดป่าเลไลยก์ คนเรียกหลวงพ่อกับด้วยชื่อใหม่ว่า หลวงพ่อกับเล็ก เพราะคู่กับหลวงพ่อกับใหญ่ คือพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวิธานวัตร (ฉลอง) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นอีกรูปหนึ่งที่หลวงพ่อกับให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังมากเช่นเดียวกัน สนิท

ตามฐานานุกรม ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า หลวงพ่อก็มีเท่าไร ให้หมด ถ้าจะให้ในระดับแนวหน้า น้ำใจท่านมีมาก ให้จนหมดตัว หรือไม่มีจะให้

พูดถึงน้ำใจเรื่องเสียสละ ถ้าเป็นงานศพลอยมพ้อมแม่ ของคนที่ท่านเคารพนับถือ ท่านจะให้มากเป็นพิเศษ ให้ทั้งในนามส่วนตัวและส่วนคณะสงฆ์ เรียกว่าเสียสองด้ง ทำบุญสองหน ส่วนข้าพเจ้านั้นใช้ชีวิตจนทักไว้ งานศพใคร ใครมุกิตาเรา ใครทำเท่าไร คิดตอบแทนให้หมด ไม่คิดเอาเปรียบใคร แถมดอกเบี้ยยให้เสร็จพอสมควร เรื่องจนทักนี้ได้แนวคิดมาจากท่านเจ้าคุณพระสุธีธรรมานุวัตร ทำให้มีหลักการในการจับจ่ายทรัพย์ทำบุญสร้างกุศล ตามฐานานุกรม

เคยฟังหลวงพ่อบุญเทศนาสั่งสอนหลักธรรมเกี่ยวกับการใช้เงินว่า เงินมีฐานะ ๔ อย่าง กับมนุษย์เรา คือเป็น ๑. นายเรา ๒. ข้าหรือทาสเรา ๓. เพื่อนเรา และ ๔. ศัตรูเรา ฉะนั้น ต้องเลือกเอาว่าจะให้เงินเป็นอยู่กับเราในฐานะไหน อย่างไร ในคราวที่รู้สึกว่าจะเสียเงิน เราจะรู้สึกเสียตายเพราะมันไม่คุ้มค่างับราคา หรือเกิดมีความรู้สึกที่เราถูกหลอก แต่ถ้าจิตใจมีจาคะเสียสละ จะมีความรู้สึกแตกต่างกัน เพราะเป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของส่วนรวม หลวงพ่อบุญเทศนาสั่งสอนเกี่ยวกับการปกครองว่า “ผู้ปกครอง หากเป็นชนิดเลื้อยสิงห์กระตึงแรด จะคอยจับกินเนื้อ กวาง เก้ง ลูกน้องก็มีแต่แย่ง แต่ถ้าผู้ปกครองมีเมตตาและปัญญา ย่อมไม่ฆ่าลูกน้อง” ดังนี้ เป็นต้น

นอกจากหลวงพ่อบุญเป็นนักให้เสียสละตัวยงแล้ว ยังเป็นคนมีเหตุผล พุดง่าย เข้าใจง่าย และให้เหตุผลประกอบคำอธิบาย ถึงขนาดว่าเคยอ้างเหตุผลว่า ปลุกต้นไม้ดีกว่าสร้างโบสถ์หลังหนึ่ง ทำให้พระผู้ใหญ่หลายรูปตกตะลึงในคำพุดและเหตุผลที่ท่านนำมาอ้าง อะไรๆ ก็ตาม อย่าให้หลวงพ่อบุญพุดแล้วทุบโต๊ะพื้นธงได้เขียว ในคราวหน้าสัปดาห์ขาน ท่านพระครูวิบูลกิตติวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอสามชุก คนใกล้ชิดมากของหลวงพ่อบุญอีกรูปหนึ่ง เคยบอกไว้ว่า “กระป๋องอะไรเงา”

นอกจากนี้ หลวงพ่อบุญได้นำคติโบราณมาสอน เช่นว่า “อย่าเอามงกุฎมาแทนเกี้ยว อย่าเอาใบโพธิ์มารองนั่ง”พร้อมกับให้คติในการดำรงชีวิตว่า ไม่นินทาผู้ใหญ่ให้ผู้น้อยฟัง เพราะจะทำให้เขาแข็งกระด้าง และไม่อ่อนน้อมถ่อมตน และความปรารถนาและความพยายามอยู่ที่คน ส่วนความสำเร็จอยู่ที่ฟ้า และอะไรอีกต่างๆ นานา เช่น “ผู้ใหญ่เป็นยอด ผู้น้อยเป็นฐาน อยู่ที่ไหนต้องมีลีลาเข้าได้ทั้งดินและฟ้า”

ประการสุดท้าย คุณสมบัติพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือหลวงพ่อบุญในวัยฉกรรจ์เป็นพระนักสวดปาฏิโมกข์ จนมีชื่อเสียงกระฉ่อนไปทั่ว จดจำพระบาลีได้แม่นยำ จำพระคาถาธรรมบท ๘ ภาคได้หมด สามารถหยิบยกมาอ้างได้อย่างทันทีทันใด ท่านจำได้หมดและว่าได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจ พวกเราซึ่งสอบได้ ป.ธ.๘ ยังสู้ท่านไม่ได้เลย เรียกว่ายังอยู่ไกลหางปลายแถว แถมท่านยังแปลเป็นไทยได้ภาษาสละสลวย ไพเราะ จับใจ คำกลอนที่ท่านแต่งไว้นั้น เช่น มงคลชีวิต อนุปพุทธิกถา ธรรมคิณี เป็นต้น ปรากฏท่านจำได้ และว่าปากเปล่าได้หมด

โดยไม่ต้องดูหนังสือเลย ข้าพเจ้าเคยถามผู้ชำนาญในการแต่งร้อยกรองว่าจำได้ไหมในบทกลอนที่แต่ง ผู้ชำนาญการล้วนส่ายหน้าบอกว่าจำไม่ได้หรอก และยกให้ว่า หลวงพ่อแน่มาก เพราะจำได้หมด นอกจากเป็นเลิศทางธรรมแล้ว ที่เห็นเป็นประจำตั้งแต่อยู่วัดสองพี่น้อง คือท่านชอบอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์หัวแดงเดลินิวส์เป็นประจำ ปัจจุบันนี้ก็ยังเห็นอ่านอยู่ และชอบอ่านหนังสืออื่นๆ อีกด้วย ติดตามข่าวสารบ้านเมือง ข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้มีความรู้ทันโลกทันสมัย รู้จักกับคำว่าอีเมลล์ เอนโดฟิลด์ จีโนม เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อไปอยู่ที่ไหนแห่งใด เขาจึงมักนิมนต์ให้ขึ้นพูด ให้กล่าวสัมโมทนียกถา และให้ร่วมอภิปรายต่างๆ นานา ไม่ว่าในงานอบรบบาลีก่อนสอบ ณ วัดไร่ขิง เพราะทุกครั้งที่หลวงพ่อกำหนดปรากฏในวันปฐมนิเทศและปัจฉิมนิเทศ และในโอกาสงานอื่น ถ้ามีเวลาและโอกาสอำนวยให้ข้อสำคัญคือผู้ฟัง เขาอยากฟังหลวงพ่อกำหนด เพราะพูดแล้วไม่เครียด พูดเหนือๆ สำเนียงเหนือสุพรรณ แบบช้าๆ เนิบๆ ผู้ฟังได้ผ่อนคลายอารมณ์ พร้อมกับยกเหตุยกผลประกอบ เสริมเติมแต่งความรู้แก่ผู้ฟัง เรียกว่าฟังไม่รู้จำเบื่อ มีอยู่ประมาณสองหรือสามปีที่หลวงพ่อรณรงค์เทศน์เรื่อง ภูมิ เว . รู้จักบุพการี ทำความดีตอบแทนท่าน ธรรมนี้เป็นพื้นฐานของคนดีศรีแผ่นดิน ซึ่งหลวงพ่อกำหนดบอกไว้ว่า “เข้าไปละ อังเทศน์เป็นอยู่กันทีเดียว” จริงๆ พระธรรมเทศนาที่หลวงพ่อกำหนดได้ดีมากที่สุดกัณฑ์หนึ่ง เรียกว่าสุดยอดเลยก็ว่าได้ ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “พระคุณแม่” แต่ไม่ว่าจะเทศน์กัณฑ์ไหนๆ ก็ฟังไม่รู้จำเบื่อ ถึงจะต้องไปฟังซ้ำๆ ซากๆ ก็ตามทีด้วยนิมิตพจน์นี้ ขอแสดงความชื่นชมและสัมพันธ์ภาพกับหลวงพ่อดังที่กล่าวมา เป็นเครื่องแสดงมุทิตา สักการะแทนดอกไม้ธูปเทียนบูชา ในฐานะเป็นพระอุปัชฌาย์ – สัทธวิहारิก เคยชุบชีวิตสำเร็จเป็นสามเณรให้.

พระสุธีธรรมานุวัตร^{๑๗} (เทียบ สิริญาโณ) วัดพระเชตุพน ได้กล่าวยกย่องพระเทพสุวรรณโมลี ด้านการเผยแผ่และการศึกษา ไว้ว่า .ผู้เขียนเป็นสามเณรมาเรียนภาษาบาลีที่วัดสองพี่น้องในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๑๗ อยู่กับอาจารย์พระมหาณรงค์ (พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก) สมัยที่ผู้เขียนไปเรียนนั้น วัดสองพี่น้องมี ๔ คณะ แต่ละคณะมีผู้ดูแลแต่ไม่ได้ตั้งเป็นเจ้าคณะเหมือนในกรุงเทพฯ มีพระสงฆ์-สามเณรอยู่จำนวน ๑๐๐ กว่ารูป ในยุคที่การเรียนภาษาบาลีรุ่งเรืองและมีเกจิอาจารย์มาก จำได้ว่าออกบิณฑบาต วันแรกหรือวันที่สองไม่แน่ใจ ขณะที่ผู้เขียนกำลังล้างบาตรที่ศาลาการเปรียญ มีพระรูปหนึ่งเคี้ยวหมากเดินมาที่ผู้เขียนถามว่า “เณรมาอยู่กับใคร มาจากไหน ใครมาฝาก” ผู้เขียนก็ตอบไป เพิ่งจะรู้ว่าพระที่มาถามคือหลวงพ่อสิรินนทเมธี เจ้าอาวาส ผู้เขียนเข้าใจเอาเองว่า อาจารย์พระมหาณรงค์เป็นเจ้าอาวาส เพราะผู้มาฝากคือคุณสะอาด ภมรพล ขณะยังเป็นสามเณร วัดพลับพลาชัย กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศิษย์เก่า สมัยนั้นหลวงพ่อยังหนุ่มอายุ ๔๐ ปี เป็นพระราชาคณะใหม่ๆ

^{๑๗} พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินนโท), ช่วยกันเสก,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๑ – ๑๘๕.

เป็นยุคที่แนวคิดใหม่ๆ กำลังโลดแล่นโดยเฉพาะสโลแกน (slogan) คือ คำคมในช่วงนี้เฟื่องฟูมาก เช่น “ไม่เชื่อกันดีกว่าคนขี้เกียจ คนขี้เกียจเป็นเสนียดสังคม” “กินเพื่ออยู่ อยู่เพื่องาน งานเพื่อความไม่เป็นหมันแห่งชีวิต” “ตื่นแต่เช้า กินข้าวพอประมาณ ทำงานพอกำลัง มีหวังสบาย” ผู้เขียนยังจำได้มาจนบัดนี้ นี่คือนิสัยสโลแกนในยุคต้นๆ นอกจากนั้นหลวงพ่อยังรณรงค์ไม่ให้ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง น้ำชา กาแฟ บุหรี่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำลายสุขภาพ ทุกวันพระเข้าพรรษาท่านจัดบรรยายธรรมะสัปดาห์ตามแนวคิดของท่าน ทำให้ผู้เขียนไม่สูบบุหรี่มาจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นเพราะเห็นอนาถิณาส่งตามที่ท่านบรรยาย อีกประการหนึ่งท่านคงต้องการปราชญ์สามเณรซึ่งกำลังอยู่ในวัยรุ่นให้ตั้งใจศึกษาอย่าหมกมุ่นกับสิ่งเสพติดเหล่านี้ เมื่อผู้เขียนไปอยู่ท่านหยุดสอนหนังสือเพราะภารกิจเจ้าอาวาสและเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้องมีมาก แต่ท่านก็มอบหมายให้อาจารย์แต่ละท่านรับผิดชอบ ส่วนใหญ่ท่านจะให้โอวาทแก่พวกเราในโอกาสต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาว่ามีความสำคัญต่อชีวิตและอนาคตของทุกคน แต่ต้องใช้เวลาว่า การศึกษาเปรียบเหมือนกับการย่างข้าว คือข้างมันตัวใหญ่กว่าจะไหม้ต้องใช้เวลานานฉันใด การศึกษาก็นั่นนั้นกว่าจะประสบความสำเร็จต้องใช้เวลานาน ดังนั้นต้องใช้ความอดทนขยันหมั่นเพียร

คือมีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต้าน แต่ด้วยความที่ท่านมีปณิธานมองโลกในแง่ดีไม่มีอุปนาหะและให้อภัยมีเมตตาทำให้การปกครองวัดสองพี่น้องในขณะนั้นเป็นไปได้ดีพอสมควร ถือว่าอุปสรรคเป็นการสร้างบารมี ใน พ.ศ.๒๕๒๐ วันออกพรรษามีเรื่องพระนวกะรูปหนึ่งเกิดขึ้น ตอนนั้นผู้เขียนก็ไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร แต่ทำให้ท่านต้องออกไปจาริกธรรมตามวัดต่างๆ อยู่พักหนึ่ง ทำให้พระสงฆ์-สามเณรรู้สึกว่าหว่าเหวขาดเจ้าอาวาส แต่พวกเรายังเป็นสามเณรไม่รู้เรื่องไม่มาก ขณะนั้นผู้เขียนเริ่มเป็นครูสอนภาษาบาลีคู่กับคุณสนั่น พิสุทธิไทรงาม ขณะเป็นสามเณรคือทำหน้าที่ขับเคลื่อนทางด้านการศึกษาของสำนัก ท่านออกจากวัดไปนานพอสมควรเมื่อกลับมาทำให้บรรยากาศกลับคืนมาสภาพเดิมอีกครั้ง ตามปกติผู้เขียนสังเกตท่านไม่ค่อยไปค้างแรมที่ไหน นานๆ ครั้ง เพราะเห็นท่านมาฉันข้าวร่วมกับพระสงฆ์-สามเณรที่ศาลาเป็นประจำ วัดสองพี่น้องมีพระสงฆ์-สามเณรมาก บิณฑบาตอาหารเช้าก็พอฉันแต่กลางวันต้องทำอาหารเสริม พวกเราเป็นสามเณรต้องมีเวรช่วยกันทำวาระล้างจานเป็นลูกมือแม่ครัวคือโยมไปปล่ ซึ่งโยมมีอายุมาก พวกเราเป็นสามเณรเล็กๆ บางทีโยมก็ดูเอาบ้างแต่ก็ได้วิชาทำอาหารมาจากโยม อาหารเมนูหลักในขณะนั้นที่ขาดไม่ได้คือน้ำพริกกะปิกับผักบั้งสดเป็นอาหารที่สามเณรวัดสองพี่น้องทุกคนทราบซึ่งดี ฉันผักบั้งมากๆ ทำให้สายตาดี ท่านก็ร่วมสุขร่วมทุกข์กับพวกเรา ก่อนที่ท่านจะไปฉันท่านจะเดินมาดูที่วงสามเณรว่ามีอะไรฉันบ้าง บางทีท่านมาซ้ำพวกเราฉันอิ่มแล้ว เหลือแต่ความว่างเปล่า

ในปี พ.ศ.๒๕๒๒ ผู้เขียนสอบ ป.๕.๔ ได้ มีรุ่นพี่ที่อยู่วัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ แนะนำให้มาอยู่ด้วยแต่ให้มีจดหมายจากเจ้าอาวาสรับรอง ผู้เขียนก็ทำตามขั้นตอนทุกอย่าง แต่เจ้าอาวาสไม่รับ ทุกวันนี้ก็ต้องขอบคุณเจ้าอาวาสที่ไม่รับให้อยู่ ถ้ารับอยู่ผู้เขียนก็คิดว่า ตัวเราคงไม่เป็นเช่นทุกวันนี้ จึงไปอาศัยอยู่กับพระมหาบุญช่วย (พระรัตนเมธี – ปัจจุบัน) เจ้าอาวาสวัด

แก้วฟ้าจุฬามณี เพื่ออาศัยเรียน ป.ธ.๕ – ป.ธ.๖ ขณะที่เรียน ป.ธ.๖ ออกพรรษา(๒๕๒๓) ผู้เขียนก็ลาอาจารย์บุญช่วยกลับมาสอนหนังสือภาษาบาลีที่วัดสองพี่น้องเป็นช่วงที่ผู้เขียนทำงานได้มากที่สุด เป็นชีวิตที่มีความสุขที่สุดในช่วงวัยหนุ่มที่ได้ทำงานเพื่อทดแทนบุญคุณสำนักที่ตนเองได้อาศัยอยู่มา เรื่องการศึกษาบาลีหลวงพ่อมอบให้ผู้เขียนบริหารเต็มที่ เหมือนกับอาจารย์ใหญ่ มีครั้งหนึ่งลูกศิษย์พระภิกษุ-สามเณรเกิดไข้กำลังกัน ท่านเรียกไปให้ดำเนินการ เห็นว่าทั้งสองเป็นศิษย์ การแก้ปัญหาครั้งนั้นถือว่าหลวงพ่อไว้วางใจเพราะเป็นการตัดสินใจที่ยาก เพราะพระภิกษุเป็นคนท้องที่และพ่อ-แม่คุ้นเคยกับท่านดี แต่การแก้ปัญหาในครั้งนั้นทุกฝ่ายก็พอใจ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นผู้เขียนรู้ดีทราบเหตุการณ์มาตลอด

เมื่อผู้เขียนจะอุปสมบท ปี พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ลาสิกขาถามว่า “แกจะสึกไปทำไม” ผู้เขียนตอบว่า “จะไปดูโลก” ท่านบอกว่า “อย่าให้โรคติดมาก็แล้วกัน” เมื่อจะบวชที่บ้านก็กราบเรียนท่าน ท่านจึงนิมนต์หลวงเตี้ย แต่ท่านติดภารกิจที่ประเทศสหรัฐอเมริกา หลวงพ่อบุญมาจารย์ (ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพวรเวที) เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระธรรมมหาวิธานวัตร (ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสุวรรณโมลี) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ผู้เขียนนิมนต์พระครูสาธุกิจไพศาลมาเป็นอนุสาวนาจารย์ ท่านรับแต่แสดงพระธรรมเทศนาสอนภาคในเรื่องนี้ได้ฟังทัศนะของท่านตอนหลัง คือท่านบอกว่าลูกศิษย์ของเราเหมือนลูกฟุตบอล เราเป็นเจ้าของลูกฟุตบอลไม่ต้องเตะเอง ให้คนอื่นเตะลูกบอลลูกศิษย์จะได้มีเจ้าของเพิ่มขึ้นคือลูกศิษย์จะได้มีที่พึ่งเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามลูกฟุตบอลก็เป็นของเรา หลังจากอุปสมบทแล้วอยู่วัดกกม่วงประมาณ ๑ อาทิตย์ก็กลับมาช่วยสอนหนังสือที่วัดสองพี่น้องตั้งใจว่าจะไปเรียน ป.ธ.๘ ไปพักอาศัยวัดแก้วฟ้าจุฬามณี คือ มีความตั้งใจว่าจะสอบ ป.ธ.๘ ให้ได้ ในนามสำนักเรียนวัดสองพี่น้องเป็นรูปแรก แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่มีใครสอบได้ ป.ธ.๘ ในนามสำนักเรียน ศิษย์สองพี่น้องที่สอบได้ส่วนใหญ่สอบได้ในสำนักอื่นที่ตนเองไปสังกัด วันหนึ่งผู้เขียนนอนอยู่หลังห้องน้ำกุฏิ ท่านเดินผ่านมาหาผู้เขียน ท่านทราบความประสงค์แล้วผู้เขียนจะไปอยู่วัดแก้วฟ้าจุฬามณี สอบ ป.ธ.๘ ให้ได้ในนามสำนัก ท่านบอกว่า “เทียบ วัดโพธิ์ยังไม่มีใครรู้จักแถม แต่ที่นี่ (วัดสองพี่น้อง) ถ้าแกไม่ล้มสำนักแกกลับมาช่วยเขาก็คงรู้จักแก ไปอยู่วัดโพธิ์เถอะ ไปสร้างบารมีเอา” ก็เลยทำให้ผู้เขียนตัดสินใจมาอยู่วัดโพธิ์กับหลวงเตี้ย ซึ่งหลวงพ่อก็ได้ฝากฝังไว้ อีกประการหนึ่งหลวงเตี้ยก็พอรู้จักผู้เขียนพอสมควร เพราะผู้เขียนเป็นวิทยากรอบรมภาษาบาลีก่อนสอบของภาค ๑๔ ที่วัดไร่ขิง ในข้อนี้ทำให้เห็นว่าวิสัยทัศน์ของท่านมองการณ์ไกลที่เกี่ยวกับอนาคตของลูกศิษย์ ถ้าไม่มาอยู่วัดโพธิ์ตามคำแนะนำของท่าน ผู้เขียนคงสอบ ป.ธ.๘ ได้ในนามสำนักเรียนวัดสองพี่น้อง แต่สภาพคงไม่เหมือนสภาวะปัจจุบัน ผู้เขียนโชคดีที่มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดพระมหาเถระ ๒ รูป คือหลวงเตี้ยกับหลวงพ่อ ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายกันคือนักเทศน์ นักพูด และผู้เสียสละมีปกติชอบช่วยเหลือคนอื่น

ในปี พ.ศ.๒๕๒๔ น่าจะเป็นปีสุดท้ายที่ท่านจำพรรษาที่วัดสองพี่น้อง ผู้เขียนอยู่หน้าห้องได้เห็นปฏิปทาวัตรปฏิบัติของท่านในช่วงเข้าพรรษาท่านจะทำวัตรเข้ามิตเป็นประจำ

ท่านไม่บังคับใคร สามเณรส่วนใหญ่ไม่ได้ลงโดยเฉพาะเข้ามิด ท่านถือว่า พระสงฆ์ต้องทำวัตร สวดมนต์ ท่านจึงคิดสโลแกนตามมาตอนหลังว่า “เป็นพระต้องมีมนต์ เป็นคนต้องมีสตางค์” ผู้เขียนนอนหน้าห้องน้ำท่าน บางวันก็ตื่นเมื่อท่านมาเข้าห้องน้ำ แต่ผู้เขียนก็สารภาพในพรรษา นั้นไม่เคยทำวัตรเข้ามิดเลย ท่านไม่เคยเรียกและไม่เคยต่อว่าเรื่องการทำวัตร ท่านคงเห็นว่า ผู้เขียนสอนหนังสือภาษาบาลีตอนนั้นจะสอนหนังสือคนเดียว คือสอนเช้า-บ่าย-ค่ำ-กลางคืน แต่เมื่อเริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้น นึกถึงเรื่องนี้คราใดทำให้ละอายความเกียจคร้านของตนเอง อันที่จริงท่าน ก็สอนเราทางอ้อมคือปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง แต่ความเกียจคร้านของคนทำให้ล้มลุกดูจุดนี้ไป

หลวงพ่อก็คือพระที่มีเมตตา ไม่ผูกโกรธ มีความกตัญญูทุกเวทอย่างเต็มเปี่ยม ในข้อนี้ทุกท่านที่เคารพนับถือจะรู้กันดี ในที่นี้ที่ผู้เขียนต้องการเน้น คือ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อ ศิษย์จะยกมาสัก ๒ ข้อ คือ:-

๑) มีน้ำใจต่อศิษย์ทุกคน ในเรื่องนี้ศิษย์สองพี่น้องทุกท่านทราบดี เช่น พ่อ-แม่ใครตาย เมื่อท่านทราบจะมาร่วมเป็นเจ้าภาพให้กำลังใจ ผู้เขียนเมื่อโยมบิดาถึงแก่กรรม พ.ศ.๒๕๓๙ และโยมมารดา พ.ศ.๒๕๔๘ ท่านนอกจากจะร่วมงานแล้วยังอยู่จนกระทั่งเผาศพจริง เพื่อนกันพ่อตายอยู่เพชรบูรณ์ท่านยังมีเมตตาไปให้กำลังใจ การให้กำลังใจในยามสูญเสียทำให้ เป็นรอยประทับใจที่ไม่มีวันลืม ปฏิบัติเช่นนี้ท่านมีต่อศิษย์ทุกคน แม้แต่ศิษย์คนใดมรณภาพ หรือตาย เมื่อท่านทราบท่านก็จะไปร่วมทุกครั้ง เพราะผู้เขียนไปร่วมเกือบทุกครั้ง ใครเจ็บป่วย ท่านก็จะไปเยี่ยม เมื่อผู้เขียนป่วยที่ รพ.จุฬาฯ ท่านก็ไปเยี่ยม เมื่อศิษย์คนใดได้ดี ท่านก็มีมุทิตา จิตต่อทุกคน มีข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือศิษย์คนใดมีทุกข์ท่านจะไปให้กำลังใจถึงที่ แต่ถ้ามีความสุข บางครั้งท่านจะส่งของไปมุทิตาจิตแสดงความยินดี เพราะท่านคงจะเห็นว่า ยามสุขคง หาเพื่อนได้ง่าย

๒) มีความห่วงใยต่อศิษย์ทุกคน คุณธรรมข้อนี้เป็นที่ตรงตรงใจแก่ศิษย์ทุกคน การห่วงใยนี้มีรวมไปถึงศิษย์ที่มีพฤติกรรมไม่ดีทำความลำบากใจให้ทั้งครูบาอาจารย์และเพื่อนร่วมสำนัก คือมีเพื่อนคนหนึ่งเป็นที่ทราบกันดีในกลุ่มว่ามีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ ทุกคนโดนกันมากบ้างน้อยบ้างเรียกว่าไม่มีใครเอาก็แล้วกัน แต่หลวงพ่อก็ยังช่วยเหลืออยู่ เคยเรียนถามท่าน ท่านตอบว่า “ก็พวกแกไม่เอามัน ถ้าข้าไม่เอามันแล้วมันจะไปไหน” ตอนแรกพวกเรา เข้าใจว่า ท่านสนับสนุนคนผิดใช้เมตตาเกินไป แต่เมื่อนานวันก็เข้าใจความคิดของท่านคือท่าน มองคนแบบมีเมตตาคือวันนี้อาจจะไม่ดี แต่วันหน้าอาจจะดีก็ได้คือให้โอกาสคนนั้นเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ผู้เขียนกลับมาจากอินเดีย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ ทำงานในวัด และมจร. ทราบจากผู้อื่นว่า ท่านมีความห่วงใยความก้าวหน้าเห็นว่าจบประโยคสูงและมีความรู้ทางโลกพอสมควร อยู่วัดใหญ่ก็มีหนทางเจริญก้าวหน้า ยิ่งหลวงเตี้ยมามรณภาพก็ทำให้ดูหนทางไปค่อนข้างลำบาก ท่านเคยเตือนผู้เขียนทางอ้อมต่อหน้าว่า คนเราบางครั้งก็ต้องยอมบ้าง เมื่อกระแสนั้นแรง อย่าไปทวนกระแสเดี๋ยวจะตายเปล่า เข้าทำนองที่ว่า โง่ไม่เป็น เป็นใหญ่ยาก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ผู้เขียนได้เป็นพระราชาคณะ ในฐานะครูบาอาจารย์ท่านย่อมดีใจที่ศิษย์เจริญก้าวหน้า อาการ

ลักษณะเช่นนี้ท่านมีต่อศิษย์ทุกคน ตามที่ได้พรรณนามานี้ทุกคนก็คงทราบว่า ทำไมศิษย์สองพี่น้องจึงรักและเคารพนับถือท่านทุกคน...

สรุปว่า พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เป็นคนไม่ถือตัวไม่เจ้ายศไม่เจ้าอย่าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีระเบียบวินัย ท่านเป็นคนมีระเบียบวินัย มีความรู้ความสามารถ ทั้งการกระทำและคำพูด ถ้าท่านพูดแสดงความคิดเห็นกับใครแล้ว ทำให้ผู้รับฟังคล้อยตาม เรียกว่า มีความสามารถพูดชักจูงความคิดเห็น ให้ผู้ฟังคล้อยตามเห็นด้วย ซึ่งเป็นศิลปะสำคัญของนักพูดนักปกครองข้อหนึ่ง

๔.๓ ศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท)

พระศรีปริยัติโกศล^{๑๘} (ปรีชา มหาปญฺญ) รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) ไว้ว่า พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เป็นพระเถระที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ใส่ใจในกิจวัตรของสงฆ์ ดำรงตนเหมาะสมในฐานะของพระมหาเถระเจ้าคณะปกครองเป็นที่พึ่งของผู้ nhỏ เป็นที่สบายใจของพระผู้ใหญ่ ไม่เคยดูต่ำ ว่าร้ายใคร ให้โอกาสในการทำงาน มีความโอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ชุมชน งามตนเหมาะสม การเผยแผ่ของท่านจะพูดด้วยสำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย ได้ภูมิปัญญา ได้สาระ นำฟัง นำศึกษานำวิจัย นำไปปฏิบัติได้ทันที ท่านเป็นพระเถระที่เพียบพร้อมด้วยปฏิปทาในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน บริหารธรรม เป็นพระมหาเถระที่มีคุณธรรมส่งเสริม สมณศักดิ์สูงส่ง มั่นคง มั่งมั่ง มองการณ์ไกล ในการรักษาพัฒนา ชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์

พระสิริสุพรรณาภรณ์^{๑๙} (สำรวย วิจิตฺโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษหรือกุศโลบาย ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) ไว้ว่า ลักษณะพิเศษของหลวงพ่อบุญของท่านจะมีเมตตา ไม่อิจฉา ไม่นินทา ไม่ว่าร้าย ไม่แข่งขัน ท่านเป็นพระเถระที่มีคุณสมบัติ คุณวุฒิ คุณภาพ คุณประโยชน์ และคุณธรรม เป็นพระผู้ใหญ่ที่ไม่ยึดติดในยศ ไม่ยึดติดในสมณศักดิ์ มีความหนักแน่น อดทน อ่อนน้อมถ่อมตนกับผู้ใหญ่ ไม่ถือตัวกับผู้เล็ก เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ผู้ใหญ่ก็ให้ความเคารพ ผู้เสมอก็ให้ความเคารวะ ผู้เล็กกว่าก็ให้ความนับถือ ให้ความเมตตา กรุณา ท่านจึงนำเลื่อมใส นำศรัทธา นำกราบไหว้ ทั้งในที่ต่อหน้าและในที่ลับหลัง

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโกศล (ปรีชา มหาปญฺญ), รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระสิริสุพรรณาภรณ์ (สำรวย วิจิตฺโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

ส่วนกุศโลบายในการเผยแผ่นั้น ท่านเป็นพระผู้ใหญ่ที่ให้โอกาส ส่งเสริมผู้น้อยให้พัฒนาความสามารถ ด้วยการสร้างแรงศรัทธา แรงจูงใจ และแรงบันดาลใจ ส่วนการเทศนาท่านเป็นนักเทศน์ที่มีความรู้เข้าใจในหลักธรรม มากด้วยประสบการณ์ หลักการ วิธีการ และเทศน์มีจุดมุ่งหมาย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เข้ากับยุคสมัย ไม่ปฏิรูปพระสัทธรรมที่เป็นแก่นแท้ แน่นแน่ แม่นยำในหัวข้อธรรมะ มีสาระข้อคิดสะกิดใจ ให้ความบันเทิงในธรรม ไม่กล่าวลวงล้า ลวงเกินใคร ใส่ใจ และมีความรับผิดชอบต่อวัดวาและพระศาสนาอย่างสูงยิ่ง

พระครูโสภณวิธานวัตร^{๒๐} (มหานิคม นตถวโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เชี่ยวชาญด้านการสร้างพระชนแผน วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ได้กล่าวว่า “ในด้านศีลาจารวัตรข้อปฏิบัติของหลวงพ่อกิ่ง ซึ่งคนภายนอก หรืออยู่ห่างไกล อาจจะมองไม่รู้ ดูไม่เห็น แต่ข้าพเจ้ามองเห็น ดูเห็นดังนี้ หลวงพ่อกิ่ง เป็นพระผู้เสียสละ ไม่สะสม นิยมทำวัตร ถวายผ้าไตร เงินอุปชฌาย์ให้ ตั้งเป็นกองทุน ไม่เดินทับทาง ไม่นั่งทับที่ ปฏิบัติธรรมดี จิตใจเยือกเย็น

เสียสละ หลวงพ่อกิ่งเป็นพระนักเสียสละอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นเงินเป็นทองสิ่งของต่างๆ ที่ได้มาด้วยศรัทธาของประชาชน ก็มอบให้ประชาชนคืนไป การเสียสละหรือการบริจาคของหลวงพ่อบางครั้งแทบไม่น่าเชื่อว่าท่านเสียสละได้มากมายถึงขนาดนั้น

ไม่สะสม หลวงพ่อกิ่งเป็นพระที่ไม่สะสมไม่นิยมของเก่า จะเห็นได้ชัดว่า ท่านไม่สะสม ไม่นิยมของเก่า เช่น ลายคราม กังไส มุข หรือเครื่องประดับต่างๆ ที่กุฏิท่านอยู่ สมบัติของพระสงฆ์มีอยู่อย่างใดก็อยู่อย่างนั้น ไม่ขาดไม่หายหรือเพิ่มเติม ปัจจัยเงินทองของวัดไม่ยุ่งเกี่ยว มีไวยาวัจกรของวัดเป็นผู้เก็บ แม้แต่ปัจจัยที่ญาติโยมถวายด้วยศรัทธาท่านยังไม่สนใจ ญาติโยมถวายรับ จับต้องแต่ไม่ติดใจ หลวงพ่อกิ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ได้รับกิจนิมนต์ไปต่างจังหวัดโดยมากทางเจ้าภาพนิมนต์จะจ่ายค่าน้ำมันรถบางครั้งเป็นจำนวนหลายพันบาท หลวงพ่อกิ่งไม่ติดใจในค่าน้ำมันรถโดยจะมอบให้คนขับรถทั้งหมด แต่ถ้าน้อยก็เพิ่มให้อีก ที่ต้องพูดอย่างนี้ เพราะปัจจัยเป็นของต้องใจ ถูกใจ ถ้าใครติดใจไม่ติดใจในปัจจัย ผู้นั้นเสียสละได้แน่นอน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิง เงินทองของวัดท่านก็ไม่ยุ่งเกี่ยว

นิยมทำวัตร หลวงพ่อกิ่งท่านถือการทำวัตรเช้า-เย็นเป็นกิจวัตรประจำวันที่สำคัญ ถ้าไม่มีกิจวัตรที่จำเป็นหรืออาพาธแล้วไม่เคยขาด แม้ฝนจะตก เพราะฉะนั้น การเจริญพุทธมนต์ก็ดี สวดพระพุทธรูปมนต์ก็ดี ทุกสูตร ทุกบททุกคาถา สามารถสวดได้หมด จนเป็นที่ยอมรับกันว่า “ท่านสวดมนต์เก่ง” ตั้งแต่ท่านเป็นสามเณร จนถึงบัดนี้ เป็นพระมหาเถระแล้ว ท่านยังมีเมตตา

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภณวิธานวัตร (นิคม นตถวโร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

ธรรม โปรดญาติโปรดโยมโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ยศถาบรรดาศักดิ์ พร้อมทั้งนำอาหารมาพิจารณา จันฉลองศรัทธาญาติโยมทุกอย่าง

วันพระปาฏิโมกข์ทุกทั้งเดือนและสิ้นเดือน จะจัดผ้าไตรเต็มพร้อมด้วยเครื่องไทยทานอย่างดีและมีปัจจัย ถวายแก่พระภิกษุผู้สวดพระปาฏิโมกข์เป็นประจำไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียวปฏิบัติธรรมดี หลวงพ่อเป็นพระนักปฏิบัติและเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมาก การปฏิบัติกรรมฐานของท่านนั้น สงบเงียบ ไม่เปิดเผย ไม่แสดง

พระครูศรีอรรถศาสตร์^{๒๐} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ได้กล่าวว่า หลวงพ่อเล็กท่าน เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรงดงาม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใครเห็น แม้แรกพบ ย่อมเลื่อมใส ใครได้ฟังธรรมแล้ว ย่อมศรัทธา ใครมีปัญหาได้อุปถัมภ์บำรุง ย่อมสักการะ เคารพ นบ นอบท่าน โดยไร้กังขา ศรัทธาไม่หวั่นไหว ไม่จิตจาง ไม่ร้างรา ไม่คลอนแคลน เป็นบุญตา บุญหู บุญปาก และบุญใจแก่ทุกคน เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วท่านมีคุณลักษณะพิเศษ ดังนี้คือ

๑. เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เรื่องพระธรรมวินัยหลวงพ่อก่อนท่านจะเคร่งครัดมาก เน้นไม่ให้เกิดความเสียหาย ทำอะไรท่านจะสอนให้คำนึงถึงชื่อเสียงของวัดก่อนเพราะเป็นวัดใหญ่ถ้าเสียหายจะกระเทือนไปทั้งวัดทั้งพระศาสนา

๒. ใส่ใจในการทำวัตรสวดมนต์ เรื่องกิจของสงฆ์ท่านจะสอนพระภิกษุสามเณรด้วย แนะนำให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น ท่านจะไม่พูดมาก ไม่พูดมั่ว แต่จะทำให้ดูมากๆ ไม่ทำให้ดูมั่วๆ เป็นแบบอย่างทางอุดมคติ และทราบกันดีของพระภิกษุสามเณรในวัด

๓. ปกป้องคนดี ไม่ย่ำยีคนทำผิด เอกลักษณ์ของท่านอีกอย่างหนึ่ง คือ การยกย่องคนทำดี ปราณีคนทำเลว ท่านจะเน้นย้ำเสมอว่า คนที่มี ความรู้ มีการศึกษา แต่ขาดคุณธรรม ใช้ไม่ได้ เราจะต้องสร้างคนดี เพื่อควบคุมคนเก่ง จะต้องมีความซื่อสัตย์ ความรู้ต้องคู่คุณธรรม

๔. มีไมตรีจิต เมตตา กรุณา ท่านจะมีเมตตาธรรมสูง มีน้ำใจเผื่อแผ่แก่ ทุกคน จะปลุกเสกอะไรก็ขลัง จะส่งอะไรก็ศักดิ์สิทธิ์ นิยมใช้พระคุณให้พิเศษ ส่วนพระเดชใช้ในคราวจำเป็น ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่มีอคติ ให้โอกาสทุกคนทำงานได้อย่างเต็มที่ ตามความรู้ ความสามารถ ความฉลาด ความถนัด ความใส่ใจ ไม่ลอบงำ ไม่แทรกแซง ไม่ให้แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย แต่ให้สมานฉันท์ สามัคคี

๕. เน้นการศึกษา ท่านส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์ การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นพิเศษ เพราะท่านกล่าวว่าวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เป็นสถาบันที่เป็นตำนานการศึกษาด้านนี้ เป็นบาลีวิทยาลัย แม่กองบาลีรูปแรก ก็เกิดที่วัดสุทัศน์ฯ การศึกษาของวัดจึง โดดเด่น เป็นสง่า เป็น

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูศรีอรรถศาสตร์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

หน้าเป็นตา เป็นศักดิ์ เป็นศรี ท่านมาที่นี้ก็เพราะการศึกษา มาฟื้นฟูการศึกษาให้ดี ให้เด่น ให้ดัง เหมือนในอดีต

๕. เป็นนักเทศนาที่ให้ข้อคิดดี การเทศน์ของท่านจะให้คติเตือนใจได้มาก ไม่โลด โผน ไม่ดุตัน ไม่ดุเดือด แต่ทำให้ผู้ฟังมีข้อคิดสะกิดใจในทุกครั้ง

๖. มีมารยาทเรียบร้อย ท่านเป็นพระเถระมีความประพฤติทั้งดงาม นุ่งห่มเรียบร้อย ท่วงท่าลีลาเหมาะสม นำเลื่อมใสศรัทธา เป็นบุญตาแก่ผู้พบเห็น

๗. ไม่ปล่อยเวลาให้ว่าง หลวงพ่อท่านเป็นคนมีความรู้มาก รู้รอบรู้ลึก รู้แจ้ง เพราะท่านเป็นคนอ่านหนังสือมาก ชอบการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

๘. เป็นนักสร้างนักพัฒนา หลวงพ่อท่านเป็นนักสร้างคน สร้างวัตถุ สร้างความรู้ สร้างคุณธรรม นักพัฒนาสติปัญญา พัฒนาศาสนา พัฒนาบ้านเมือง พัฒนาประเทศชาติ

คุณสุวรรณ จันทรรัตน์^{๒๒} ไวยาวัจกร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อดีตเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ได้กล่าวถึงคุณสมบัติหรือเอกลักษณ์พิเศษหรือกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านว่า ท่านเจ้าคุณเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของนักเผยแผ่พุทธธรรม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีจิตใจที่ดีงาม สงบเยือกเย็น เป็นผู้สง่างาม ในท่ามกลางบริษัท เป็นที่เคารพสักการะ บูชา ศรัทธา ของประชาชนทั่วไป เมื่อกล่าวโดยรวมท่านได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่เป็นเอกลักษณ์ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ไว้ว่า

๑. มีปฏิปทา ท่านเป็นพระเถระที่พูดกันเอง พูดแบบระมัดระวัง เป็นนักเทศน์ประเภทน้ำเต็มขวด ไม่ใช้น้ำครึ่งขวดหรือค่อนขวด คือท่านไม่โอ้อวดความรู้ที่มี ไม่อวดดี ไม่บ้ายอ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้ใครๆ แต่ถ้าเทศนาที่ไหนได้เนื้อหาสาระ ธรรมะ อรรถรสครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นที่ชื่นชม ชื่นชอบ และศรัทธาเลื่อมใสในความลึกซึ้งในพระพุทธานุภาพและสำนวน ภาษา ลีลา ท่าทางที่ใช้ในการแสดงธรรม ของท่าน

๒. มีการะธรรม ไม่เคยดูถูก รุกรานคน อ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระผู้ใหญ่ มีน้ำใจกับพระผู้น้อย คอยใส่ใจต่อเพื่อนเสมอ เป็นห่วงเป็นใย ไม่ถือตัว ไม่เย่อหยิ่ง เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เจ้ายศ

๓. มีความกตัญญูเป็นเลิศ ท่านมีความกตัญญูต่อพ่อ แม่ครูบาอาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกศิษย์ลูกหลาน เป็นที่กล่าวขานว่า เป็นพระยอดกตัญญู ได้ดีแล้วไม่ลืมผู้มีพระคุณ เพื่อนพ้อง น้องพี่

๔. ขวัตรปฏิบัติส่วนตัวเป็นยอด ขยันทำวัตร สวดมนต์ ลงฟังพระปาฏิโมกข์ไม่เคยขาด เรียกว่า “สัตว์ก็โปรด อุโบสถก็ลง” ท่านเผยแผ่ด้วยเอาตัวเองเป็นเครื่องทดลองปฏิบัติ ทำตัวเองให้ลำบากก่อน ปฏิบัติเป็นตัวนำ ทำให้เห็นซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่ง

^{๒๒} สัมภาษณ์ คุณสุวรรณ จันทรรัตน์, ไวยาวัจกรวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อดีตเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

๕. ใช้ความสงบ สบายความเคลื่อนไหว สมัยก่อนวัดสุทัศน์ฯมีสำนักเติมไปหมด ทั้ง หมอดู หมอยา หมอสารพัด ท่านไม่กล่าว ไม่ดู ไม่ตำ แต่ท่านไม่สนับสนุน ไม่ส่งเสริม ไม่อุปถัมภ์ สุดท้ายจากสำนักมากมายหลายหมอ ก็กลายเป็นสำนักเผยแพร่ สำนักศึกษา ที่เด่นดังในปัจจุบัน

นายยงยุทธ จันทร์ตรี^{๒๓} ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สุพรรณบุรี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษหรือกุศโลบายในการเป็นนักเผยแพร่พุทธธรรมของ พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริหนูโท) ไว้ว่า

พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญรอดท่านเป็นพระที่นำเคารพเลื่อมใส มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม สมควรแก่ฐานะ เป็นผู้หนักแน่นมั่นคงในพระพุทธศาสนา มีปฏิปทานำเลื่อมใส ท่านเป็นนักเผยแพร่ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ

๑. รักการอ่านหนังสือ การศึกษา ท่านเป็นพระที่ชอบการอ่านหนังสือ ชอบศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ ไม่ปล่อยเวลาให้ว่างเปล่า เวลาเข้าไปกราบท่าน ช่วงบ่ายๆ หากไม่ไปกิจนิมนต์ จะเห็นท่านอ่านหนังสือเป็นประจำ จึงทำให้ท่านเทศน์เก่ง โดยเฉพาะท่านจะหยิบ ยก พุทธพจน์ มาอ้าง เป็นหลักฐาน ในการเทศนาเสมอ

๒. มีเมตตาสม่ำเสมอ ความมีเมตตากรุณาของท่านนั้น ไม่จำกัดกาล เวลาไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดบุคคล ท่านเดินไปไหนกลับมาถ้าเจอลูกศิษย์ท่านจะชอบนำของมาฝาก ท่านเมตตากรุณาให้คำปรึกษาแนะนำสั่งสอนธรรมะเสมอ เมื่อลูกศิษย์กราบเรียนถามโดยไม่เกียจฉวย ไม่หลบหนี เพราะความใจดีมีเมตตาธรรมของท่าน

๓. มีความเรียบง่าย ทักทายเป็นกันเอง ท่านดำรงสมณะเพศแบบเรียบง่าย เรียบร้อย งดงาม ตามพระธรรมวินัย ที่สำคัญท่านทักทายเป็นกันเองกับลูกศิษย์เสมอ ไม่ถือตัว เป็นกันเอง แต่นำเกรงขามนำเลื่อมใส ด้วยความดีในตัวท่าน

สรุปว่า พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริหนูโท) เป็นผู้ที่มีความรู้เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของนักเผยแพร่พุทธธรรม มีปฏิปทานำเลื่อมใส มีจิตใจที่งดงาม สงบเยือกเย็น เป็นผู้สง่างาม ในท่ามกลางพุทธบริษัท เป็นที่เคารพ สักการะ บูชา ศรัทธา ของประชาชนทั่วไป อีกทั้งงานเผยแพร่ของท่านทุกอย่างทรงไว้ด้วยความรู้ และชวนต่อการนำไปปฏิบัติ

๔.๔ ศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแพร่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริหนูโท)

หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร^{๒๔}

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จันทร์ตรี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสุพรรณบุรี , ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

พุทธวิธีในการสื่อสาร^{๒๕} คือ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับการยกย่องว่า สดุดา เทวมนุสฺสานํ ทรงเป็นศาสดาของมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงมีเป้าหมายในการสอนคือฝึกฝนอบรมคนให้เกิดปัญญาที่แท้จริง เพื่อให้ใช้ปัญญาดำเนินชีวิต ทางใดที่จะก่อให้เกิดปัญญา พระองค์ก็จะทรงสอนหรือแนะนำ^{๒๖} พระอัจฉริยภาพของพระพุทธองค์ในด้านการสอนเป็นที่ปรากฏเด่นชัดว่าได้เผชิญกับนักปราชญ์ราชบัณฑิต เจ้ามลฑิมาภิกษุ ซึ่งบางพวกก็เข้ามาดี บางพวกก็เข้ามาร้าย บางพวกเข้ามาท้าทายสติปัญญาหรือมาแสวงหาความรู้ และบางพวกมาเพราะต้องการข่มปราบปราม แต่พระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะได้ด้วยพระอัจฉริยภาพในการสอนของพระพุทธองค์ ทำให้บุคคลในสังคมทุกระดับ นับตั้งแต่กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร ซึ่งมีความแตกต่างกันด้านความเชื่อ ความประพฤติ และทางสติปัญญา ได้หันมานับถือ พระรัตนตรัย พุทธวิธีเทศนาธรรม มีคุณลักษณะ ๔ อย่างดังนี้

๑. **สันทสนา** อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. **สมาทปนา** ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓. **สมุตเตชนา** เราใจให้แกลัวกล้ำ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

๔. **สัมปหังสนา** ซโลมใจให้เข้มขึ้น ร่าเริง เบิกบาน ไม่น่าเบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ

อาจผูกเป็นคำสั้นๆ ได้ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินโท) จากข้อมูลที่ได้ศึกษา ซึ่งปรากฏในเอกสาร พอรวรรณเรียบเรียงเป็นหลักฐานได้โดยท่านมีรูปแบบในการนำเสนออยู่ ๔ ประการ คือ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และบทความ ดังนี้

กุศโลบายการสอนของพระพุทธเจ้า

^{๒๕} หลักพุทธวิธีการสื่อสาร ผู้วิจัยอาศัยแนวการอธิบายของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจตามกรอบของพุทธวิธีที่ท่านได้กล่าวใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒).

^{๒๖} วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๒๗} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม**, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้ง พระองค์ได้มีกุศโลบายการสำรวจตรวจสอบองค์ประกอบหลายๆ อย่างในการสอนบุคคลระดับต่างๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ สติปัญญาที่แตกต่างกัน หัวข้อนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพุทธวิธีการสื่อสาร ซึ่งเป็นวิธีที่ พระพุทธองค์ทรงใช้ประยุกต์คำสอนแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสม กุศโลบายการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายอย่าง ที่น่าสนใจหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนาวิธีนี้น่าจะเป็นกุศโลบายที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ยังไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธองค์ทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเกิดความเลื่อมใสในที่สุดการสอนแบบนี้จะมีปรากฏใน พระไตรปิฎกหลายๆ ที่ เช่น กรณีของปริพพาชกชื่อวัจฉโคตร ที่เข้าไปทูลถามเรื่องความเห็นสุดโต่ง ๑๐ ประการกับพระองค์ และได้มีการสนทนาแบบถาม-ตอบ ในเรื่องดังกล่าวระหว่างปริพพาชกกับพระพุทธองค์^{๒๗} เป็นต้น ในการสอนแบบสากัจฉาหรือสนทนา จะมีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป เพราะเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งเมื่อพระพุทธองค์แสดงธรรมจบ ผู้ฟังมักจะได้รับคุณพิเศษจากการฟังธรรมโดยวิธีนี้อยู่เสมอ

๒. แบบบรรยาย พระพุทธเจ้าจะทรงใช้ที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากมาฟังเพื่อเพิ่มความรู้และความสงบทางจิตใจ ลักษณะพิเศษของกุศโลบายการสอนแบบนี้มีทั้งการแสดงธรรมที่มีใจความยาว และที่มีใจความสั้นๆ ตามต่อสถานการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม เช่นในพรหมชาลสูตร พระองค์ก็ได้บรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

- ๑) ศีลระดับต้นที่เรียกว่าจูลศีล
- ๒) ศีลระดับกลางที่เรียกว่ามัชฌิมศีล
- ๓) ศีลระดับสูงที่เรียกว่ามหาศีล

และตอนท้ายก็แสดงเรื่องทิวาหรือปรัชญาของลัทธิต่าง ๆ ร่วมสมัยพุทธกาล ซึ่งมีทั้งหมด ๖๒ ทฤษฎี โดยพระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดง หรือบรรยายและชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีความเห็นหรือมีหลักคำสอนที่ต่างจากทฤษฎี ทั้ง ๖๒ ประการนี้อย่างไร^{๒๘} เป็นต้น

๓. การตอบปัญหา การตอบปัญหาของพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีการตอบให้เหมาะสม เพราะโดยมากการถามปัญหาจะเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น เพียงเพื่อข่มและลองภูมิ แต่พระพุทธองค์ทรงแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะ กุศโลบายการตอบ ๔ ประการ

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๘๗-๑๘๘/๒๑๙-๒๒๓.

^{๒๘} ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๒๘-๑๐๔/๑๑-๓๙.

- ๑) เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงตอบตรงไปตรงมา
- ๒) ปฏิปจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงตอบ
- ๓) วิภังชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ
- ๔) จูปนียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย

ดังปรากฏในเทวตาสังยุต ที่มีเทวดาไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ให้อะไรชื่อว่าให้วรรณะ ให้อะไรชื่อว่าให้ความสุข ให้อะไรชื่อว่าให้จักขุ และใครชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีปชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้พร่ำสอนธรรมชื่อว่าให้อมตะ”^{๒๙} ซึ่งเนื้อหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสอนแบบตอบปัญหา และแสดงถึงการให้ความหมาย ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

๔.แบบวางกฎข้อบังคับ โดยใช้กุศโลบายกำหนดหลักเกณฑ์ การว่ากล่าวตักเตือน มีกฎและข้อบังคับให้พระสาวกหรือพระสงฆ์ปฏิบัติ หรือยึดถือด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน เพื่อคุณประโยชน์ที่ต้งาม ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงบัญญัติวินัยต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นข้อบังคับให้พระภิกษุได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้น สามารถเป็นตัวแทนของพระองค์ได้ ดังที่ทรงตรัสในวันที่พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๓๐}

๔.๔.๒ พุทธวิธีในการสื่อสาร (การสอน) ของพระพุทธเจ้า

การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุมายการสอนที่ดีดูให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในพุทธวิธีการสื่อสาร (การสอน) เป็นอย่างยิ่ง ประกอบด้วย ๑๐ วิธี คือ

๑. **การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ** การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏนิทานชาดกมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหายอันเกิดจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^{๓๑} หรือสอนเรื่องอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกเอาเฉพาะพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า “เป็นผู้มีสติ หมั่นประกอบความเพียร ไม่ติดอยู่ในที่ ละความห่วงอาลัยไป เหมือน

^{๒๙} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^{๓๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๓๑} ข.ข. (ไทย) ๒๕/๖/๒๕.

หงส์ละเปลือกตมไป ฉะนั้น”^{๓๒} ดังนั้นการสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ช่วยให้จำแม่น เห็นจริงและความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่ง

๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมารูปธรรม ก็ช่วยให้หนักแน่นเข้า เช่น ครั้งพระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยเมล็ด แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดรางพรางกายตนไว้”^{๓๓} หรือครั้งที่พระองค์ตรัสในคราวที่ประทับอยู่ในอารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุง สวาทถ์ว่า “สมณพราหมณ์พวกหนึ่งแล่นเลยไปไม่บรรลุลหุรรณที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพินทุนาการใหม่ ๆ ยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้วและฟังอย่างนี้ จึงตกสู่หลุมถ่านเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉนั้น”^{๓๔} การใช้ข้ออุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

๓. การใช้อุปการณการสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปการณการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มี การจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปการณบ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ เช่น ในครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่สีสพาวนใกล้เมืองโกสัมพี ก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประดู่เป็นอุปการณ คือ พระองค์ได้หยิบใบประดู่ลายมาเล็กน้อยแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับพระหัตถ์ของพระองค์ที่ไหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายก็ทูลว่า ใบไม้มี มากยิ่งนัก แล้วพระองค์ก็ตรัสแสดงการที่พระองค์ไม่สอนทั้งหมด เพราะคำสอนของพระองค์นั้น มีมากมาย เหมือนไม้ประดู่ลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้น^{๓๕}

๔. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี เช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูลและคูถของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดมีความปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธเจ้าจึงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสฉนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง

^{๓๒} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๙๑/๕๗.

^{๓๓} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๕๒/๑๑๐.

^{๓๔} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๕๙/๓๐๖.

^{๓๕} ส.ส. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

หลังจากที่ทรงดูแลจนภิกษุที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้ เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยายาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยายาลกันเอง ใครเล่าจักพยายาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐาก ขอให้ผู้นั้นพยายาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”^{๓๖}

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษา และเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้เป็นอัจฉริยภาพแสดงถึง พระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบรู้ทุกด้าน จะเห็นได้จากกรณีของเวรัญชพรหมณ์ ที่มากล่าวต่อพระองค์ต่าง ๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธการกล่าวหาเหล่านั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นคำ โดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่น ในข้อกล่าวหาที่พรหมณ์ต่อว่าพระพุทธเจ้าว่า “ท่านเป็นพระโคดม เป็นคนไม่มีสมบัติ” ซึ่งสมบัติในความหมายของพรหมณ์ เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอก ที่เป็นเครื่องตอบสนองความต้องการพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าให้ความหมายการไม่มีสมบัติคือ การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้นๆ เพราะการตัดรากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายชื่อว่าไร้ซึ่งความเป็นคนมีสมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง^{๓๗} เป็นต้น

แม้ด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟังผู้เรียนหันมาสนใจและกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้นและเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่า พรหมพรหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟบุชายัญ ฯลฯ ซึ่งเป็นคำลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่ก็มี ความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพุทโธบายอย่างที่เราเรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลจริง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน เช่น ครั้งตรัสรู้แล้วก็เลือกที่จะโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวกเขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ และต่อมาก็สอนชายหนุ่มที่ชื่อยสกุลบบุตร ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มในชุมชนนั้น เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และ ยสกุลบบุตรนี้จะป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้มาก^{๓๘} จากนั้นพระองค์ก็เสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมบริวาร ทั้งพัน เริ่มด้วยชฎิลคนพี่

^{๓๖} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๒๓๙-๒๔๑.

^{๓๗} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๑ /๒-๑๐/๒-๔.

^{๓๘} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๓๑/๑๘-๔๐.

ใหญ่เสียก่อน แล้วนำขมิ้นเหล่านี้ ผู้กลายเป็นสาวกแล้ว เข้าสู่คร ราชคฤห์ประกาศธรรม ณ พระนครนั้น ได้ราชาเป็นสาวก เป็นอันว่าพอเริ่มต้นประกาศ พระศาสนา ก็ได้ทั้งนักบวชผู้ใหญ่ เศรษฐี และราชา ซึ่งเป็นคนชั้นสูงสมัยนั้นเป็นสาวก เป็นการนำทางเสด็จเผยแผ่ให้ปลอดภัย ไปในการทรงสั่งสอนคนแต่ละถิ่น หรือแต่ละหมู่คณะ ก็มักทรงเริ่มต้นที่บุคคลผู้เป็นประมุข เช่นพระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าของหมู่นั้นๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาได้ผลดีและรวดเร็ว และเป็นการยืนยันพระปรีชาสามารถของพระองค์ด้วย

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เช่น กรณีของการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อ พระองค์ก็ต้องมีมูลเหตุของความผิดที่เกิดขึ้นเสียก่อน แล้วจึงสอนโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิด หลังจากนั้นก็จะบัญญัติสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติหรือที่ควรปฏิบัติ ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระวินัย เช่น กรณีของพระสุทินที่ต้องอาบัติปาราชิก ด้วยการเสพเมถุนกับอดีตภรรยาของตน^{๓๙} ต่อมาพระองค์ก็ได้ทรงบัญญัติ ในเรื่องความผิดที่ประพฤติก่อให้เกิดจากความเป็นข้อที่ ๑ และอีกกรณีหนึ่งที่แสดงถึงการรู้จักใช้จังหวะและโอกาสของพระพุทธองค์ก็คือ ในเรื่องการทำสังคายนา เมื่อครั้งยังทรงพระชนม์อยู่ มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูลแสดงความประสงค์ให้พระองค์ทำสังคายนา แต่กาลเวลายังไม่สมควรก็ตรัสห้ามเสีย แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อลัทธิอื่นๆ ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์สิ้นไป และทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้วโดยการอ้างตัวอย่างจากลัทธิต่างๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสม จึงมีมติให้ภิกษุได้ทำสังคายนาโดยทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุมีพระสารีบุตร เป็นต้น ได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม^{๔๐}

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ตัดต้นหา มานะ ทิฏฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกผู้รู้สึกว่าแพ้ เช่น กรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่มีวิธีการฝึกด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรงทั้งวิธีแบบสุภาพและรุนแรง จนกระทั่งสุดท้ายเมื่อฝึกไม่ได้ก็ฆ่าทิ้งเสีย ซึ่งพระองค์ก็ใช้วิธีการที่คน ฝึกมากล่าวไว้นั้น ย้อนกลับมาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระองค์ ด้วยพระดำรัสว่า “เราย่อมฝึกคนด้วยวิธีแบบสุภาพบ้าง ด้วยวิธีแบบรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีทั้งสุภาพและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง และถ้าฝึกไม่ได้ก็ฆ่าเสีย”^{๔๑} แต่กรณีการฆ่าของพระองค์นั้น หมายถึงการไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ไม่สนใจในธรรม จึงฆ่าเสียคือปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจของบุคคลนั้น การทำในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย

^{๓๙} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๔-๓๘/๑๗-๒๙.

^{๔๐} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๙๖-๓๐๒/๒๔๗-๒๕๐.

^{๔๑} อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๖๙-๑๗๑.

๙. การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้คือ การลงโทษซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัลคือการแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่งไม่รุกรานใคร แต่เป็นการกล่าวสรรเสริญในการกระทำที่ถูกต้อง และถือว่าเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ในเรื่องของการลงโทษ เช่น การลงพรหมทัณฑ์ต่อพระฉันทะ ซึ่งมีความเยอหยิ่งว่าตนเองเป็นผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งออกบวช เป็นเหตุให้พระฉันทะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้พระฉันทะรู้จักสำนึกในการกระทำของตนเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีการลงพรหมทัณฑ์ ด้วยการไม่ให้ผู้ใดพูดคุยหรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่พระฉันทะ โดยตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไปแล้ว สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทะ ด้วยการที่ว่า แม้ภิกษุฉันทะจะพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือน พร่ำสอนเธอ”^{๔๒}

การให้รางวัลของพระพุทธองค์นั้น ที่ปรากฏเด่นก็คือ การตรัสยกย่องในความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ที่เรียกว่าเป็น “เอตทัคคะ” เช่น กรณียกย่องพระสารีบุตรว่า มีความเป็นเลิศในด้านผู้มีสติปัญญามาก มีความเข้าใจธรรมแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้ โดยเปรียบพระสารีบุตรเหมือนเสนาบดีที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “นรชนใดผู้ไม่ต้องเชื่อใคร รู้จักนิพพานที่ปัจจัยอะไรปรุงแต่งไม่ได้ตัดรอยต่อแห่งการเกิดใหม่ ทำลายโอกาสแห่งการท่องเที่ยวไปในสังสาร ความคลายหวังแล้ว นรชนนั้นแล เป็นบุรุษสูงสุด”^{๔๓} แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยกยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปแบบการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น เป็นการกล่าวชมเชยโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงยกย่องเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่างหรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง

๑๐. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราวย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิกิริยา คือความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป ยิ่งในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้าต้องเจอปัญหามากมาย และพระองค์ก็ต้องอาศัยปฏิกิริยาแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น กรณีของครอบครัวพราหมณ์ที่อยู่ในเมืองราชคฤห์ ฝ่ายสามีนับถือศาสนาพราหมณ์แต่ภรรยา นับถือพระพุทธศาสนา และภรรยาก็สรรเสริญแต่พระพุทธคุณอยู่ตลอดเวลา จนสามีไม่พอใจ คอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่างๆ นานา

จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหล่น แล้วปลั่งอุทานด้วยคำที่แสดงออกถึงความเคารพต่อพระพุทธเจ้า พราหมณ์เกิดความไม่พอใจยิ่งนัก จึงไปเพื่อที่จะเอาชนะด้วยการถามให้พระพุทธเจ้าจนปัญญาในการตอบปัญหาว่า “บุคคลก่การจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข ก่การจัดอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม พระองค์ทรงพอพระทัยการก่จัดธรรมอย่างหนึ่งคืออะไร”

^{๔๒} ที.ม. (ไทย) ๒๙/๘๘/๒๗๕.

^{๔๓} ข.ม. (ไทย) ๒๙/๘๘/๒๗๕.

พระพุทธเจ้าทรงใช้กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการตรัสตอบว่า “บุคคลกำจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข กำจัดความโกรธได้จึงไม่โศก พราหมณ์ พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการกำจัดความโกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะบุคคลกำจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่โศก” ซึ่งหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสแก้ปัญหาจบ พราหมณ์จึงความเลื่อมใสและยอมรับที่จะเป็นสาวกของพระองค์^{๔๔} ซึ่งเนื้อหาในการตรัสตอบปัญหาโดยการแก้ไขปัญหามุ่งเฉพาะหน้ากับพราหมณ์แสดงถึงลักษณะความเป็นบรมครูของพระพุทธองค์อย่างหาใครเปรียบได้

๔.๔.๓ ความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท) กับพุทธวิธีในการสื่อสาร

พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท) เป็นพระสงฆ์ที่มีทั้งศาสตร์คือ ความรู้ ความเข้าใจชีวิต สังคม มีความสามารถในการสื่อสาร มีทั้งศิลป์คือเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา ด้วยจิตใจเมตตา เสียสละ ทำงานทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยได้นำหลักการ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มานำเสนอในรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่าง แบบแผนของการเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่ในการศึกษาความสอดคล้องแต่ในที่นี้ จะขอนามากล่าวเท่าที่เห็นว่ามี ความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระธรรมอันประกอบด้วยพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความที่พระธรรมปริยัติเวทีได้นำออกมา เผยแผ่พุทธธรรม ๕ ประการ ดังนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย
๓. ใช้วิธียกตัวอย่างบุคคล
๔. ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน
๕. ใช้ภาษาง่ายๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง

พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท) ได้มีคุณลักษณะด้านการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่เด่นชัด ดังนี้คือ

๑. สันตสนา อธิบายพุทธธรรมให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นอุปมาเหมือนยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบดังนี้คือ

การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจง่าย และชัดเจน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏนิทานชาดกมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหายอันเกิดขึ้นจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัม

^{๔๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๘๗/๒๖๔.

พี^{๔๔} หรือสอนเรื่องอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยยกเอาเฉพาะพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า

ชาติ ปี ทุกขา	เกิดกายมาทั้งชายหญิง
มีทุกข์แนบแอบอิง	สิงสู่อยู่กับกายา
เกิดแก่และเจ็บตาย	อยู่กับกายทุกเวลา

มองให้เห็นสิ ร่างกายเรือนร่างของเราตรงไหนที่มันมีความสุข ที่มันไม่มีทุกข์ ตรงไหนบ้าง ตัวเราทั้งตัวนี้มันทุกข์ทั้งตัวเลย เรานั่ง ๆ มีอะไรมาโดนหัวโปก เจ็บไหม? ก็แสดงว่ามันมีความสุขอยู่ทุกขุมชนที่เป็นเรือนร่างของเรา นี่ คือทุกข์มันอยู่ทุกขุมชนเลย มันมีทุกข์เป็นปกติ ปกติก็คือเราทุกข์จนเคยชิน พอมีอะไรผิดปกติ เขาก็เจ็บทันทีเลย นี่คือทุกข์ ลักษณะมันเป็นอย่างนั้น

มีทุกข์แนบแอบอิง	สิงสู่อยู่กับกายา
เกิดแก่และเจ็บตาย	อยู่กับกายทุกเวลา
ก่อเกิดทุกข์นานา	ทั้งหิวข้าวและอยากน้ำ
ปวดหนักและปวดเบา	ร้อนและหนาวทุกข์ประจำ
ทุกวันต้องตรากตรำ	เข้านอนคำทำการงาน
หาเงินหาทองไว้	หวังจะได้สุขสำราญ
มีคู่มีลูกหลาน	สุขสำราญจริงหรือไร?

จริงไหม? มีเมียมีลูก สุขสบายจริงหรือเปล่า? อ้อ! ใช่ไหม? มันผลออกไป ใช่ไหม?

มีคู่มีลูกหลาน สุขสำราญจริงหรือไร?

เสพสุขพอลืมทุกข์	ชั่วครู่สุขก็จากไป
หนีทุกข์ไปที่ไหน	ทุกข์ตามไปทุกแห่งหน
หิวข้าวและอยากน้ำ	แสนระกำทุกข์เหลือทน
ทรมานถึงวាយชนม์	ถ้าขัดสนไม่มีกิน
ดื่มกินแล้วไม่ถ่าย	ก็ต้องตายวายชีวิน
ทั้งมี – ไม่มีกิน	ทุกข์ไม่สิ้นนาสงสาร
ธรรมดาธรรมชาติ	เรื่องอากาศฤดูกาล
หนาวร้อนชีวิตผ่าน	ทรมานสุดจะทน
บางคนหนาวจนตาย	บางรายร้อนถึงวายชนม์
อนาถชีวิตคน	ต้องทุกข์ทนไม่เว้นวัน
วันนี้ยังอยู่ได้	พรุ่งนี้ใครจะประกัน
รอดตายวันต่อวัน	เพียงเท่านั้นชีวิตเรา ฯ

^{๔๔} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๖/๒๕.

มองเห็นไหมนี่ จริงๆ มันรอดตายอยู่แค่นี้แหละ จากนั้นไปอีกชั่วโหม่งข้างหน้าจะรอดหรือไม่รอด รู้ไม่ได้เลย ความทุกข์มันรออยู่ข้างหน้าเยอะเยอะไปหมด

เพราะฉะนั้น เรียนกรรมฐานกันให้เยอะๆ เลย จะได้แหวกหนีความทุกข์ไปได้แน่

พูดพอเป็นแนวทางสำหรับครูบาอาจารย์จะได้ไปอบรมสั่งสอนพระนวกะว่ากันต่อไป ว่าวิธีที่จะหาความสุขความสบายให้กับตัวเองในฐานะที่มาบวชเป็นพระ จะทำให้เราอยู่ในเพศนี้ได้ไม่ต้องเร้าร้อนกระวนกระวาย ก็คือการเจริญพระกรรมฐานนี่แหละ เราไม่สามารถเจริญกรรมฐานอะไรได้มาก เวลามันเกิดความกลุ้มความอึดอัดขัดข้องอะไรขึ้นมา ก็ให้เราได้สติ ตั้งสติก่อน มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นทำให้เรากลุ้มทำให้เราทุกข์ ให้ตั้งสติก่อน ตั้งสติได้แล้วก็หายใจยาวๆ หายใจยาวๆ ก็นึกภาวนาพุทธานุสสณฺณ สัมมณฺณ วากลับไปกลับมา กลับไปกลับมา โปราณเขานิยามว่ากัน ๑๐๘ จบ ว่ามัน ๑๐๘ จบ อย่างน้อยๆ สวดทุกวันๆ วันละ ๑๐๘ จบ ไม่ให้ขาดไม่ให้เว้นสักวัน ๑๐๘ จบ จนครบ ๘๔,๐๐๐ จบ ใจมันจะสำเร็จ ก็ลองไปปฏิบัติดู ปรรณนาอะไรก็จะไม่ขัดข้อง สำเร็จได้ตามปรรณนา

๒. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบ จู๋ใจ (สมาทปนา) ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

เรื่อง การบำเพ็ญบารมี...

บารมีคืออะไร?

บารมี ก็คือสิ่งที่จะทำให้ชีวิตเราประสบความสำเร็จในทุกด้าน เราบอกพระองค์อะไร ก็แสดงว่าขาดบารมี สิ่งที่จะทำให้เราสมบูรณ์ที่สุดในทุกด้าน นั้นเรียกว่า “บารมี” มีอยู่ ๑๐ อย่าง ใน ๑๐ อย่างนั้น ถ้าเราบำเพ็ญได้เต็มเปี่ยม ชีวิตจะสมบูรณ์ที่สุดในทุกด้าน ๑๐ อย่างมีอะไรบ้าง ? คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา อุเบกขา

ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา อุเบกขา นี้เรียกว่าบารมีๆนี้ ถ้าเราบำเพ็ญแต่ละอย่างๆ นั้น เราต้องรู้ผล ผลแต่ละอย่างๆ มันไม่เหมือนกัน

เรื่อง ทานบารมีให้ผลในด้านทรัพย์สมบัติ...

...เคยให้ทานไว้ ทานตามให้ผล

เกิดมาเป็นคน มั่งมีเงินทอง

มนุษย์สมบัติ ไม่ขัดไม่ข้อง

มากมายกายกอง ผลทานบารมี

ทานบารมี ถ้าเราบำเพ็ญแล้ว จะให้ผลในด้านทรัพย์สมบัติคนจะมีทรัพย์สมบัติ ต้องมีทานบารมีเป็นพื้นฐานอยู่ เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญทานบารมีมามาก ผลแห่งทานบารมีของพระองค์ ทำให้พระองค์เป็นคนที่รวยที่สุดในโลก รับรองว่า คนที่รวยที่สุดเป็นเศรษฐี

อันดับ ๑ ในโลกตามการจัดอันดับ อย่างเช่น สุลต่านของประเทศบรูไน ซึ่งมีทรัพย์สินส่วนพระองค์ประมาณ ๕ แสนกว่าล้าน ก็ยังไม่รวยเท่าพระพุทธเจ้า ดูได้จากวัดวาอารามนี้สร้างถวายใคร? ถวายพระพุทธเจ้า วัดหนึ่งๆ ราคาที่ล้าน ? นี่เป็นผลทานบารมีของพระพุทธองค์ทั้งนั้น ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าสร้างทานบารมีไว้ ก็ไม่มีใครสร้างวัดถวายเราหรอก รวมเอาทรัพย์สินของพระพุทธเจ้าทั้งหมด ก็ไม่รู้ว่ากี่ล้านล้าน ลองคิดดูซิ นี่สมบัติของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น นั่นแหละทานบารมี และพระองค์ก็ไม่ได้มาใช้ มาสอย ไม่ได้มาขอเรา ทำไมเราไปทำให้พระองค์เล่า ? ก็เพราะทานบารมีพระองค์ทำมามาก บังคับให้เราทำ นั่นเกิดจากทานบารมี ทานบารมีให้ผลทางทรัพย์สินสมบัติอย่างนี้ อุตส่าห์สร้างไว้เถอะ อย่างพวกเราที่เกิดมาในเมืองไทยนี้ แม้จะยากดีมีจนอย่างไรก็ไม่อดตาย แสดงว่าทุกคนมีทานบารมีกันมา ถึงไม่มาก แต่ก็มีกันมาพอสมควร จึงได้มาเกิดในเมืองไทย ทำให้เราพอมีโอกาสได้ทำมาหากิน พอมีกินมีใช้ แล้วก็เหลือกินเหลือใช้ จะเหลือใช้มากใช้น้อยก็ตามเถอะ แสดงว่าเรามีทานบารมีแล้ว พอเรามีเหลือกินเหลือใช้แล้ว จะต้องคิดให้ ต้องสร้างทานบารมีไว้ ถ้าเรามีเหลือกินเหลือใช้ ไม่คิดให้ แสดงว่าเราไม่คิดสร้างทานบารมี ทานบารมีแก่ก็จะหมดและเราจะถูกถอด คนที่หมดอำนาจทานบารมีแล้วจะถูกถอด เราทำมาหากินเหลือกินเหลือใช้ มีกินมีใช้แสดงว่าเราต้องการให้เราสร้างทานบารมีต่อ คือต้องการให้เราเป็นผู้ให้ ผู้ให้ก็คือผู้สร้างทานบารมีนั่นเอง แล ถ้าเราไม่ให้ ก็ถือว่าละทิ้งหน้าที่ ถ้าเป็นข้าราชการผิดไหม? สมมุติว่าเขาให้เป็นครูแต่ไม่สอนหนังสือ ผิดไหม? ผิดแล้วเขาไล่ออกเป็นยังงี้? ก็ไม่มีเงินเดือนกิน สมมุติว่าเราเกิดมาชาตินี้ มีกินมีใช้ แสดงว่าบารมีเราตั้งให้เราเป็นผู้ให้ต่อไป และถ้าเราไม่ให้ก็ถือว่าละทิ้งหน้าที่ไปอีกชาติหนึ่ง เราจะถูกถอดแล้ว ถอดแล้วเขาให้ไปเกิดที่ไหน? ก็ให้ไปเกิดในที่ที่อดๆอยากๆ หรืออย่างดีก็ให้ไปเกิดเป็นขอทาน นั่นพวกเศรษฐีถูกถอดทั้งนั้น คือให้มีแล้วไม่ให้กับบารมีเขาตั้งไว้แล้วว่ามีให้แล้วต้องให้ ถ้าไม่ให้จะถูกถอด

เรื่อง ศิลบารมีให้ผลด้านรูปสมบัติ...

...รูปร่างของเรา	บุญเก่าเกื้อกูล
สุขภาพสมบูรณ์	ไว้โรคโรคา
หน้าตาสดใส	ไว้ไฟไว้ผ้า
ผิวพรรณโสภาค	เพราะศีลบารมี

ศีลบารมีให้ผลทางไหน? ให้ผลทางรูปร่าง รูปร่างใครปั้นให้? ใครกำหนดว่า คนนี้ต้องเป็นอย่างนี้ มีรูปร่างอย่างนี้ ไม่ใช่พ่อแม่เรา พ่อแม่เราก็ไม่รู้ว่าที่เราเกิดมานี้ รูปร่างจะเป็นอย่างไร จะสมบูรณ์ หรือวิกลพิการอย่างไร ไม่รู้หรอกที่เราได้รูปร่างมานี้ เพราะศีลบารมี ศีลบารมีเราบำเพ็ญกันมาดีเยี่ยม เราจึงได้รูปร่างที่ดี คนที่เข้าประกวดความสวยความงามนั้น พวกนี้ศีลบารมีเขาดี เราอยากได้รูปร่างที่ดีก็ต้องตั้งใจสร้างศีลบารมีไป ศีลบารมีนั้น อย่างน้อยก็ทำให้เรามีรูปร่างสมบูรณ์ มีสุขภาพดี มีอายุมีขวัญยืน อยู่ครบตามอายุขัยของคนแต่ละยุค นี่ศีลบารมีทั้งนั้น แต่ศีล ๕ ก็เป็นศีลบารมี รักษาศีล ๕ ให้ได้ ตามกาลตามโอกาส นี่ศีลบารมี

เรื่อง เนกขัมมবারมีให้โอกาสทางการศึกษา...

...เรื่องกาลโอกาส	นักปราชญ์ว่าไว้
ทุกคนต่างได้	สิทธิเท่ากัน
บางคนโชคดี	มีลาภอนันต์
บางคนกลับกัน	เสื่อมลาภลงไป
๐ กลับกันอย่างนี้	बारมีอะไร
จดจำกันได้	เนกขัมมบาร์มี

เนกขัมมบาร์มี ก็อย่างที่พวกเราบำเพ็ญเนกขัมมปฏิบัติรักษาศีล ๘ ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องกาม เนกขัมมบาร์มีให้ผลทางไหน? ให้ผลทางโอกาสการศึกษา ก็คนรุ่นราวคราวเดียวกันนี้ บางคนจบ ป.๔ บางคนไม่ได้เรียนกับเขาหรอก ทั้งๆ ที่มีโรงเรียน อ่านหนังสือไม่ออก แสดงว่าเมื่อชาติก่อนไม่ได้บวช การสร้างเนกขัมมบาร์มี คือ บวชพระบวชเณรบวชชีพรหมณ์ หรือไม่ได้บวชชีพรหมณ์ ก็มารักษาอุโบสถศีล นี่เนกขัมมบาร์มี เรารักษากันบ้างหรือเปล่า ถ้ารักษากันแค่ในพรรษา ให้จบ ป.๔ เท่านั้น ถ้ารักษาตลอดปี อาจจะจบมหาวิทยาลัย ถ้ารักษาตลอดชีพ อาจจะจบดอกเตอร์ไปเลยก็ได้มารักษากันนะ ชาติหน้าจะได้มีโอกาสศึกษาสูงๆ ชาติหน้าจะได้มีโอกาสศึกษาสูงๆ กับเขาเนกขัมมบาร์มี

เรื่อง ปัญญาบาร์มีให้ความคิดความฉลาด...

๐ ความคิดความอ่าน	เราท่านต่างมี
ช้าเร็วข้อนี้	แตกต่างกันไป
บางคนคิดรู้	แคล่วคล่องว่องไว
เล่าเรียนอะไร	รู้ได้ฉับพลัน...
...ปัญญาบาร์มี	นี้ใครสร้างได้
มีผลยิ่งใหญ่	เลิศด้วยปัญญา

ปัญญาบาร์มีให้ผลทางความคิดความฉลาด อย่างเด็กสุพรรณฯ อายุ ๕ ขวบ เขียนหนังสืออังกฤษได้ คิดเลขได้ เขียนหนังสือสวย ซึ่งมีข่าวออกทั้งทางหนังสือพิมพ์และวิทยุ ทั้งนี้ก็เพราะมันตามพี่ไปเท่านั้นแหละ มันจำได้มากกว่าพี่อีก แสดงว่าความฉลาด หรือที่ภาษาปัจจุบันเรียกว่า ไอคิว สูงกว่าเด็กในระดับเดียวกัน ความคิดของคนไม่เหมือนกันหรอก

เรื่อง สวดมนต์ภาวนาเป็นการสร้างปัญญาบารมี...

ทำอย่างไรจึงเป็นปัญญาบารมี? ต้องสวดมนต์ สวดมนต์ภาวนานี้สร้างปัญญาบารมี ต้องสวดให้ทุกวัน ไปชาติหน้าหลังการเวียนตกล้างคาบ้านดีๆ ขึ้นไปนั่งบนหลังคาบ้าน อายุเขา แยะเลย ดังนั้น สวดมนต์เจริญภาวนา ต้องทำไว้ นี่สร้างปัญญาบารมี

เรื่อง วิริยบารมีให้ความสะดวกในการเดินทาง...

...ความเพียรประเสริฐ	ก่อเกิดประโยชน์
เกียจคร้านเป็นโทษ	ประโยชน์เสียหาย
จดจำไว้เถิด	ชาวเราทั้งหลาย
อยากสุขสบาย	ต้องมีความเพียร...

วิริยบารมีให้ผลในทางให้ความสะดวก จะไปทางไหนสะดวกไปหมด มีรถหอนำหน้า หลีกกันเป็นแถว แต่พวกเราไม่มีใครมานำบางที่ขึ้นรถเมล์มันยังไม่รับเลย ทำไมเล่า ชาติก่อนไม่ได้สร้างวิริยบารมีมา จะไปทำบุญสักทีก็ขี้เกียจ ไกลหน่อยก็ไม่ไปแล้ววิริยบารมีทำให้ ต้องมีความมานะ มีความพยายาม

วิริยบารมี ให้ความสะดวกในการที่จะไปไหนมาไหน อย่างในหลวงของเรา เวลาเสด็จไปไหนมีรถนำไป รถหลีกกันเป็นแถวต้องถึงสถานที่นั้นเวลานั้นพอดี วิริยบารมีท่านทำให้ ท่านไม่ท้อแท้ส่วนพวกเราเขาชวนไปทอดกฐินไกลๆ บางทีไปนึกว่า ทำไมจะต้องไปทำไกลๆ มันก็ทานเหมือนกัน กฐินเหมือนกัน ก็ทอดมันเลยเสียที่วัดใกล้ๆ ก็ได้เนี่ย ก็ได้เหมือนกัน แต่ได้ต่อเดียว คือได้ทานบารมีแต่ไม่ได้วิริยบารมี

เราไม่รู้บางที่ก็บ่นกัน ทำไมต้องไปไกลๆ ต่างประเทศก็ไปทอดกัน อาตมาเคยไปทอดกฐินต่างประเทศกับเขามาแล้ว อินเดียก็เคยไป ออสเตรเลียก็เคยไป มันถึงนึกถามว่า ไปมันทำไม เมืองไทยไม่มีวัดหรือ นี่เพื่อสร้างวิริยบารมี ไปที่ไหนเราก็ทอด ทอดที่ไหนเราไม่รังเกียจหรอก แล้วไปทอดซะ ไปทอดไกลมันก็วิริยะมาก

สมัยก่อน เขาบอกว่า ใครไปไหว้พระพุทธบาท ๗ ครั้ง ตายไป ไม่ตกนรก ก็สมัยก่อน รถเรือไม่ค่อยมี จะไปแต่ละทีลำบาก ถ้าไม่พยายามจริงๆ ไม่ได้ตั้งใจจริงๆ ไปไม่ถึง ไปถึงแสดงว่าใจถึงแล้วจึงไปได้ มันเพิ่มวิริยบารมีเข้าไปด้วย

เรื่อง ขันติบารมีให้ความสะดวกในการประกอบอาชีพ...

๐ เกิดมาคนเรา	จะเอาอะไร
สิ่งนั้นจะได้	ต้องมีเหตุผล
บางคนโชคดี	มีบุญกุศล

มากมายติดตน มาแต่ชาติก่อน...

ขันติบารมี ตัวนี้สำคัญ อย่าไปบ่นลำบาก อย่าไปด่าใคร เวลาเราไปดักรถมอเตอร์ไซด์มันไม่รับ อย่าไปด่ามัน ต้องโทษตัวเองว่า เมื่อชาติก่อน เราไม่ได้สร้างบารมีมา คັນนี้มันจึงไม่รับ ต้องโทษตัวเอง โทษคนอื่นไม่ได้หรอก ก็คนอื่นทำไมเขาจะมาเต็มคัน มาถึงเราคนเดียวมัน ไม่ยอมรับเสียแล้ว ขันติบารมีให้ผลเรื่องความสะดวกในการประกอบอาชีพ

คนที่มีขันติบารมี ไม่ต้องทำมาหากินหลังซดหลังแข็งอย่างพวกเรา เขานั่งทำงานให้น้องแอร์ทั้งวัน ไม่ต้องไปไหนหรอก คอยนั่งเซ็นหนังสืออย่างเดียว เงินเดือนเป็นหมื่นเป็นแสน อยู่ในห้องแอร์ทั้งวัน นั่นเขาบำเพ็ญขันติบารมีมา อย่างพวกเราต้องทำนาทำไร่ รับจ้างอย่าไปท้อใจ มันเลือกไม่ได้แล้ว บารมีเราบำเพ็ญมาแค่นี้ เมื่อชาติก่อนเราคงทำกินในห้องแอร์ แล้วไม่ได้ทำบุญ ประมาทชะ เขาก็เลยไล่จากห้องแอร์ ให้มาตั้งต้นใหม่ เราก็นึกว่าเมื่อชาติก่อนเราขาดขันติบารมี ไม่ได้ใช้ขันติบารมี ทำงานในห้องแอร์ ไม่ได้ขันติบารมี ไม่ต้องทนร้อน ไม่ต้องทนแดด ไม่ต้องทนอะไรเลย แล้วให้ทำบุญต่อ มันก็ยังไม่ต่อ มันก็ต้องไล่มา ตั้งต้นใหม่ มาอดทนกันใหม่ อย่างพวกเราเนี่ย ถ้าไม่อดทนไปอีก ชาติหน้าจะยิ่งกว่านี้อีก

เพราะฉะนั้น เวลาเราลำบากยากแค้นอะไร ก็ปลงเถอะว่าเมื่อชาติก่อน เราขาดขันติบารมี เคยสบายมามากแล้ว ไม่ได้ทำบุญต่อเอาไว้มันก็ต้องมาตั้งต้นใหม่ ขันติบารมีให้ความสะดวก ในการประกอบอาชีพ

เรื่อง สัจจบารมี ให้ยศ ให้อำนาจ...

...อำนาจยั่งยืน	นำชี้นาชม
ทั่วทุกสังคม	ยอมรับนับถือ
จะทำการใด	ให้ความร่วมมือ
สิ่งบันดาลคือ	สัจจบารมี...

สัจจบารมี คือตั้งใจจริง ตั้งใจมาแล้วต้องทำให้ได้อย่างตั้งใจ เช่น ตั้งใจจะบวชพรหมณ์นี้ ตั้งใจบวชกี่วัน? ตั้งใจสามวันก็ต้องสามวัน ผิดไม่ได้ สัจจบารมีให้ผลทางอำนาจวาสนา คนที่จะมียศ มีอำนาจวาสนา ต้องมีสัจจบารมี ทำไมเราไม่มีเล่า? เมื่อชาติก่อนเราไม่ได้บำเพ็ญสัจจ ทำอะไรไม่จริงจัง อำนาจวาสนาเราเลยไม่มี เลยไม่ได้เป็นนายพล ไม่ได้เป็นนายพัน ไม่ได้เป็นใหญ่เป็นโตกะเขา

เพราะฉะนั้น อย่าไปโทษใคร เราขาดสัจจบารมี ดังนั้น ชาตินี้ต้องสร้างสัจจบารมี ทำอะไรต้องตั้งใจก่อน แล้วทำให้จริงนี่สัจจบารมี ให้ผลทางยศ ให้ผลทางอำนาจวาสนา

อธิฐานบารมี ก็คือความมั่นคง ทำอะไรก็ตลอดไป ไม่ต้องมาเปลี่ยนบ่อย ไม่ต้องมาเปลี่ยนนาเป็นนาทุ้ง เป็นนาแห้ว หรือเป็นอะไร จับอะไรมันเจริญไปเลย นี่อธิฐานบารมี การรักษาจะนั่นคืออธิฐานบารมี

เรื่อง อธิษฐานบารมี...

อธิษฐานบารมี	นี่แหละสำคัญ
เป็นที่ตั้งมั่น	เป็นบ้านจิตใจ
จิตใจมั่นคง	จงจำกันไว้
ต้องอิงอาศัย	อธิษฐานบารมี

เรื่อง เมตตาบารมีให้สภาพแวดล้อมที่ดี...

๐ จิตใจเอื้อเฟื้อ	โอบเอื้ออารี
เป็นมิตรไมตรี	กับคนทั่วไป
ไม่โกรธไม่เกลียด	ไม่เบียดเบียนใคร
แผ่เมตตาไป	ทั่วโลกสากล...
...โปร่งอกโปร่งใจ	ปลอดภัยไร้ทุกข์
เราสุขเขาสุข	เมตตาบารมี

เมตตาบารมี คือแผ่เมตตาให้คนอื่น พยายามอย่าไปโกรธใคร ใครมายั่วให้เราโกรธก็ต้องนึกว่าทำไมมันมายั่วให้เราโกรธ ทำไมมันด่าเรา มันมาด่าเรา เราโกรธไหม? โกรธใช่ไหม? คนโกรธนั้นถูกด่าเรื่อย แล้วทำไมมันมาด่าเรา? ทำไมไม่ไปด่าคนอื่นบ้าง? ก็คนตั้งเยอะแยะ ทำไมเจาะจงมาด่าเรา? แสดงว่าเราขาดเมตตาบารมี ถ้าเราโกรธละก็ ถูกด่าทุกชาติแหละ ยิ่งโกรธมากยิ่งถูกด่ามาก เขาจึงบอกว่า คนมีเมตตาบารมีมาก ๆ นั้น แม้ใคร จะพูดอะไรให้ฟังก็เลือกเอาคำพูดดี ๆ มาให้ฟัง อย่างในหลวง ใครจะมาพูดอะไรกับท่านก็ต้องเลือกเอาคำพูดดี ๆ มาให้ฟัง ใครจะพูดว่าไม่ดี จะถูกจับติดคุกหมดท่านไม่ได้บอกให้จับ แต่เจ้าหน้าที่ไปจับ ทั้งนี้ก็เพราะเมตตาบารมีท่าน ต้องหาคำดี ๆ ไปพูดกับท่าน จึงจะเป็นมงคล พูดไม่ดีไม่เป็นมงคล ฟาดินมันลงโทษ เห็นไหม? อย่าไปโทษตัวเองว่า เมื่อชาติก่อนเราคงขาดเมตตา จึงได้พบได้เห็น ได้ยินแต่เสียงที่มันชวนให้โกรธชวนให้อารมณ์เสียอยู่เรื่อย นี่เมตตาบารมี ถ้าเรามีละ มันจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีหมด สบายใจ

เรื่อง อุเบกขาบารมีให้การตัดสินใจที่ถูกต้อง...

อุเบกขา อุเบกขาบารมีทำอย่างไร? มันต้องเฉยก่อนไม่เฉยมันทำอะไรไม่ถูก คนที่ทำได้นะ ก็เพราะมันไม่เฉยนะซี ใครมายุให้โกรธ ก็บึ้งบึ้งสวนไปทันที นี่ขาดอุเบกขา ไม่ได้คิดแกล้ง ไม่ได้คิดพิจารณา ผลที่สุดก็ตัดสินใจผิด ดังนั้น มีอะไรมากระทบต้องอุเบกขาก่อน คือนึกว่าจะแก้อย่างไรดี? ถึงแก้ได้ นี่อุเบกขาบารมีต้องเฉยก่อน โบราณเขาถึงบอกให้นับ ๑-๑๐ นั้น

แหละ เพื่อให้เป็นอุเบกขาบารมี เพราะมีอุเบกขาบารมีแล้ว เราตัดสินใจอะไรได้ ไม่มีผิดได้ผลทางบวกทั้งนั้น นี่อานิสงส์ของอุเบกขาบารมี แล้วก็ไปสร้างกันให้มาก

๓. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบแก้วกัลป์ (สมุตเตชนา)

พระพุทธสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท) มีความแก้วกัลป์หรือหาญกล้า ในการเผยแพร่หรือแสดงธรรม ทั้งพระทัยยอมรับกันดี ว่าหลวงพ่อก็คงมีความกล้า ไม่ว่าจะไปเผยแผ่ที่ไหน ทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือในงานใหญ่ๆ หรือในงานศพพระเถระผู้ใหญ่เจ้าอาวาสวัดสำคัญ หลวงพ่อก็มักจะถูกอาราธนาไปแสดงเสมอ อย่างเช่นงาน

เรื่อง ใช้โอกาสให้เป็น...

ท่านเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ท่านสหธรรมิกที่เป็นพระนวกะและสามเณรทุกรูป

วันนี้เป็นวันที่เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ คือพระครูศรีประจันตคณารักษ์ ได้กำหนดนัดให้แต่ละวัด พาพระเณรมาร่วมประชุมอบรม ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำปีที่ทำมาโดยตลอด โดยความมุ่งหมายก็เพื่อให้พระนวกะและสามเณรทุกรูป ที่เข้ามาบวชกันได้รู้จักมักคุ้นกับครูบาอาจารย์สำนักต่าง ๆ รู้จักมักคุ้นกับเพื่อนสหธรรมิก ที่บวชร่วมกันในอำเภอศรีประจันต์ และเพื่อนซึ่งนำแนวทางการประพฤติปฏิบัติ สำหรับพวกเราจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยสมควรแก่โอกาส ในการขึ้นนั้นก็ได้อาราธนาครูบาอาจารย์ที่มีความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติธรรมและเชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่นๆ มาชี้แนะพวกเราอีกวาระหนึ่ง

ในการประชุมครั้งนี้ พวกเราที่เป็นองค์ประชุมที่จะได้รับการชี้แนะในวันนี้ ก็จะต้องทำจิตใจให้มันกว้างขวางเข้าไว้ เพื่อที่จะได้ซึมซับข้อคิด- ความรู้ต่างๆ จากวิทยากรได้มากๆ เพราะข้อคิดและความรู้ที่จะเข้าไปถึงใจเรานั้น มันอยู่ที่ว่า เราเปิดใจให้กว้าง และความรู้ทั้งหลายทั้งปวงมันจะเข้าไปอยู่ในใจของเราได้มาก ขอให้พวกเราคิดว่าใจกว้างนั้นเป็นเรื่องดี เพราะโดยสภาพของมัน ทำให้เรามีความปลอดโปร่งซึ่งตรงกันข้ามกับใจแคบ ใจแคบทำให้เรารู้สึกอึดอัด และทำให้เราไม่สามารถรับอะไรดีๆ จากใครได้เพราะใจมันแคบ เพราะฉะนั้น ต้องทำใจกว้างเข้าไว้ให้ถือคติว่า “ใจกว้างอยู่ในที่แคบก็ปลอดโปร่ง” ตรงกันข้าม “ถ้าใจแคบอยู่ในที่กว้างก็อึดอัด” เราชอบความปลอดโปร่งมากกว่าความอึดอัด สิ่งที่เราจะได้ก็คือทำใจ

ให้กว้าง อันนี้เป็นหลักสำคัญ

สำหรับข้อชี้แนะซึ่งพระภิกษุจะถวายความรู้กับทุกท่านในวันนี้ก็อยากจะถวายข้อคิดง่ายๆ เพื่อให้เรานำเอาความรู้ไปใช้กัน นั่นก็คือข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องโอกาส อันนี้ถือว่าเป็นเรื่องหลักสำคัญที่สุด สำหรับเราทุกคน เพราะชีวิตเราแต่ละคนๆ ที่ผ่านมาก็ต้องยอมรับว่าชีวิตที่ผ่านมามีความสำเร็จ และก็มีความล้มเหลว ชีวิตเราผ่านมาถึงวันนี้ มันก็ผ่านมามา

สองอย่างนี้มาแล้วทั้งนั้น คือความสำเร็จเราก็เคยผ่านมา ความล้มเหลวเราก็เคยผ่านมา ปัญหาที่เราต้องขังใจกันดู ก็คือขังใจว่า ที่ผ่านมานั้นชีวิตเราได้รับความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว หรือได้รับความล้มเหลวมากกว่าความสำเร็จ ถ้าเราวิเคราะห์ก็จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวที่เราได้รับ ตลอดชีวิตที่ผ่านมา นั้นอยู่ที่การใช้ “ โอกาส “ ของพวกเราแต่ละคน ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ มันก็เกิดจากการที่เรารู้จักใช้โอกาส ใช้โอกาสให้ถูกต้อง ชีวิตเราก็ประสบความสำเร็จ ใช้โอกาสไม่เป็น – ไม่ถูกต้อง หรือใช้โอกาสผิด ชีวิตเราก็ประสบความสำเร็จ เรื่องมันมีอยู่แค่นี้ มันอยู่ที่ใช้โอกาสเท่านั้นเอง ที่นี้จึงมีปัญหาวว่า ในความต้องการของเราสำหรับชีวิตนี้ เราต้องการอะไร? ก็ต้องการความสำเร็จด้วยกันทั้งนั้น ที่นี้เราก็จะรู้กันว่า สิ่งที่เราต้องการนี้มันสำเร็จไม่ได้ แม้เราจะปรารถนา เราต้องการ ถ้าเราใช้โอกาสไม่เป็น

เรื่องนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาจารย์ของพวกเรา มีความห่วงใย ไม่อยากให้ชีวิตของเราละคน ๆ มีความล้มเหลวล้มแล้วล้มอีก ๆ ตลอดชีวิตหาความสำเร็จไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงห่วงใยเรื่องนี้ จึงได้ตรัสเกี่ยวกับการรู้จักใช้โอกาสไว้ ในที่หลายแห่ง ในคำสอนของพระองค์ ที่ผมจะยกมาถวายเป็นความรู้พวกท่านในวันนี้ และให้ท่านท่องจำกันไว้ จะได้เป็นเครื่องเตือนตนเอง เป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ข้อหนึ่ง พระองค์ตรัสว่า “ ขณ โว มา อุปัจจคา “ จำได้ จำไม่ได้ก็ต้องจำให้ได้ บวชครั้งหนึ่งจำพุทธภาษิต จำพระดำรัสของพระพุทธองค์ที่ตรัสสอน ตรัสเตือนพวกเราเป็นการเฉพาะ ได้สลับทสองบทที่จะเป็นคติเอาไปใช้ได้ ก็นับว่าได้ประโยชน์มหาศาลแล้ว ท่านจำเอาไว้ พระพุทธองค์ตรัสว่า “ ขณ โว มา อุปัจจคา “ จำได้ไหม

แปลกันอย่างง่าย ๆ ก็ว่า “ อย่าปล่อยให้โอกาสล่องไปเปล่า “ เพราะโอกาสนี้ถ้าเราปล่อยมันจะล่องไปเปล่า ๆ มันล่องไปทุกวัน ใช้ไหม ? ประโยชน์สุขที่เราจะได้รับ หรือทุกข์โทษที่เราจะได้รับ มันก็ได้จากการล่องไปของโอกาส ถ้าเรารู้จักใช้โอกาส เราก็จะได้รับประโยชน์สุข ถ้าเราไม่รู้จักใช้โอกาส เราก็จะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ยิ่งถ้าเราใช้โอกาสผิดไปเราก็จะได้รับทุกข์รับโทษ เป็นตัวตบสนองของมันอีก

เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงห่วงพวกเรามากเกี่ยวกับเรื่องการใช้โอกาส อย่าปล่อยโอกาสให้ล่องไปเปล่า ๆ เราเกิดมาก็ผ่านวันผ่านคืน อันวันคืนก็คือโอกาสที่จะล่องผ่านชีวิตเราไปแล้วมันก็จะตั้งประโยชน์ต่าง ๆ ผ่านไปด้วย ถ้าเราไม่รู้จักใช้โอกาสแล้วก็ตรัสต่อไปอีกว่า **ขณาดิตา หิ โสจนฺติ นริยมฺหิ สมฺบิปปตา** “ ผู้ปล่อยโอกาสล่องไปเปล่า ๆ จะจมปลักอยู่ในความเสื่อมโทรมสถานเดียว หาความภาคภูมิใจอะไรไม่ได้เลย ผู้ปล่อยโอกาสล่องไป ชีวิตก็จะจมปลักในความเสื่อมสถานเดียว จะหาความภูมิใจในตัวเองไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างนั้น

และโดยเฉพาะในหลักที่พระพุทธเจ้าสอนให้พวกเราซึ่งเป็นนักบวชต้องพิจารณาทุกวินาที เราต้องพิจารณาท่านใช้ศัพท์ว่า **อภินฺทํ** ๆ ก็คือทุกวินาทีต้องพิจารณา เกี่ยวกับเรื่อง

โอกาส พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องโอกาสนี้มากที่สุด ในหลักอภิณหปัจจเวกขณะ ที่ทรงเตือนให้พวกเราพิจารณาทุกวินาทีนั้น ก็บอกว่า กถมภูตสฺส เม รตฺต

๔. รูปแบบการเผยแพร่แบบร่ำเริง (สัมปหังสนา)

เรื่อง ตัวอย่างเรื่องคนไม่จักอดอยาก เพราะทานบารมี...

ทานบารมีให้ผลทางทรัพย์สินสมบัตินี้ จะเล่าเรื่องพระอนุรุทธะเป็นตัวอย่าง เมื่อชาติก่อน ท่านเกิดเป็นคนยากจน เป็นลูกจ้างเกี่ยวหญ้าข้างของเศรษฐี เขาให้วันละ ๔ บาท ๔ บาทก็ซื้อข้าว พอกินไปวันบ้าง ไม่พอบ้าง แลกข้าวเขากิน วันหนึ่งกำลังจะกินข้าว มีพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ซึ่งเพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ หลังจากเข้านิโรธสมาบัติมา ๗ วัน ก็นึกว่า วันนี้จะไปโปรดใคร ก็ได้เห็นว่าลูกจ้างเศรษฐีคนนั้น ยากจนแต่ใจดี ชื่อสัตย์ สุจริต ก็ออกจากคันธมาทนต์ไปที่บ้านคนเลี้ยงช้าง แล้วก็ยืนอยู่ที่หน้าบ้าน

อนุรุทธะ ซึ่งเป็นคนเลี้ยงช้าง ก็เอาข้าวใส่จานแล้ว และก็มียูจางเดียวเท่านั้น เหลือบไปเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้ายืนอยู่หน้าบ้านก็มานึกถึงตัวเอง แล้วก็มองบ้านเศรษฐีเปรียบเทียบกัน เขาอยู่ปราสาทส่วนตัวเองอยู่กระท่อมซุกหัวแทบจะไม่มิด โน้นก็คน นี้ก็คน ทำไมมันต่างกันอย่างนี้ ก็มานึกว่า เมื่อชาติก่อนๆ เราคงจะไม่ได้สร้างทานบารมีมา ชาตินี้เราจึงอดๆยากๆมาเป็นลูกจ้างเขา เอาละชาตินี้แม้จะต้องอดตาย เราก็จะยอมตาย วันนี้เรามีของจะให้ทาน แล้วก็เจอบุญเขต บางวันเรามีของแต่ไม่มีพระ บางวันมีพระแต่ไม่มีของ วันนี้เราเจอพระแล้ว ของเราก็มียูจางหนึ่งใบ เราจะเอาข้าวจางนี้ถวายพระ เราจะยอมอดตาย จึงถือจางข้าวเข้าไปใส่บาตรพระปัจเจกพุทธเจ้า เอียงจางใส่เลย พระปัจเจกพุทธเจ้าก็รู้ว่านายคนนั้นจางข้าวมีจางเดียวเท่านั้น พอได้ครึ่งจาง ท่านจึงปิดบาตร ชายคนนั้นก็ไมยอม บอกว่า สละชีวิตแล้ว ขอถวายหมดเลย ขอพระคุณเจ้าช่วยอนุเคราะห์ด้วยเถิด พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ใจอ่อนเปิดบาตรรับอาหารหมดเลย และก่อนที่เขาจะใส่บาตร เขาก็ยกจางข้าวขึ้นจับพร้อมกับอธิษฐานเป็นภาษาบาลีว่า

อิมินา ปน ทาเนน

มา เม ทาลิทฺธิยํ อหุ

นตฺถิตฺติ วจฺนํ นาม

มา อโหสิ ภวากเว

แปลเอาความว่า ด้วยผลทานนี้ ขอความยากจนอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า คำว่า “ไม่มี” อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าในภพไหนๆเลย

เพียงแค่นั้นแหละ ตั้งแต่ชาตินั้นมา ชายคนนั้นไม่เคยเกิดเป็นคนจนเลย ชาติสุดท้ายมาเกิดเป็น พระอนุรุทธะ ลูกพี่ลูกน้องกับพระพุทธเจ้า มีบุญจริงๆ

ประวัติพระอนุรุทธะบอกไว้ว่า คำว่า “ไม่มี” ไม่มีใครพูดให้ท่านได้ยินเลย จะไปออกปากใครมีหมด วันหนึ่งไปเล่นขลุ่ย หรือไม่ก็เล่นทอยกองกับกษัตริย์พี่ๆน้องๆกัน โดยเล่นพนัน เอาขนมอนุรุทธะแพ่เขาทุกที พอแพ่ก็ส่งคนไปเอาขนมที่วาง จนขนมหมดเที่ยวสุดท้าย คนใช้ก็ไปบอกว่าเจ้าอนุรุทธะให้มาเอาขนม แมื่ก็บอกว่าไม่มี อนุรุทธะแปลกใจว่า เกิดมาเป็นลูกแม่เกือบ ๒๐ปีแล้ว ขนมไม่มีแม่ไม่เคยทำให้กินสักที ขนมอื่นกินหมดแล้ว ขนมไม่มี ไม่รู้ว่ารสชาติ

เป็นยังไง ก็เลยบอกให้คนไข้ไปเอา คนไข้ก็ไปบอกมารดาเจ้าอนุรุธะ นางจึงคิดว่า ลูกเรานี้ เกิดมาไม่เคยได้ยินคำว่า ไม่มีเลย คราวนี้จะต้องให้รู้เสียงบ้างว่า ขนมนี่มีมันเป็นอย่างนี้ ก็เลยหยิบ ถาดทองคำสองใบ คือต้องการสอนลูกให้รู้ว่า “ไม่มี” คือไม่มีอะไรเลย แต่ลูกไม่เคยได้ยิน เพราะ อริษฐาน ไว้ตั้งแต่ชาติโน้น

ส่วนคนไข้ก็แบกถาดเปล่าๆ ไป ร้อนถึงเทวดาที่เฝ้าเมือง เห็นเหตุการณ์ก็วิตกว่า เจ้าเบื่องบนสั่งไว้ว่า คำว่าไม่มี จะให้เจ้าอนุรุธะได้ยินไม่ได้ ถ้าได้ยิน เทวดาที่เฝ้าเมือง หัวจะแตกเจ็ดเสี่ยงกันหมด เทวดาก็ต้องเนรมิตขนมทิพย์ใส่ถาดเต็มแปล้ไปเลย คนแบกก็ไม่รู้แบกไป พอไปถึงวง ก็เปิดออก กลิ่นขนมหอมไปทั่วเมืองอบอวลหมด เจ้าอนุรุธะ เห็นขนมร้องไห้เสียใจว่า ตั้งแต่เกิดมาเป็นลูกแม่ขนมชนิดนี้แม่ไม่เคยทำให้กินเลย ก็ไปต่อว่าแม่ แม่ก็ไม่รู้ว่ามันมาได้ อย่างไร แท้ๆ เทวดาเขาทำให้ เรื่องเป็นอย่างนั้นนี่ทานบารมีเป็นอย่างนี้

เรื่อง อุทาหรณ์เรื่องปัญญา...

สมัยโบราณ มีเรื่องเล่าว่า คนแก่หิวมากจัดๆ แต่เขียนหมากมันวางที่เสาดั่ง หิวจัดก็เลยเอามือคล่อมเสาดั่งหยิบเขียนหมาก ดึงเท่าไรก็ดึงไม่ออก คิดไม่ออกว่าจะดึงออกได้อย่างไร ต้องถามเด็กว่า ไฉ่หนูเอ๋ย ยายจะเอาเขียนหมากออกจากเสาดั่งไฉ่ยังงี้ เด็กก็คิด มันมีปัญญาบารมีมา มันก็บอกให้ยายปล่อยแขนข้างหนึ่ง ก็เอาออกได้ นี่เพียงคิดแค่จะปล่อยแขนเสียข้างหนึ่ง เพื่อจะเอาเขียนหมากมากินนี่ คิดไม่ออก นี่คนไม่มีปัญญาบารมี น่าจะคิดได้ แต่คิดไม่ออก และอีกคนหนึ่งนั่งสานพ้อม สานพ้อมเขายังงี้? สานพ้อมเขาต้องนั่งข้างใน นั่งในพ้อมแล้วเขาก็สานเลย พ้อมมันก็สูงท่วมหัว สานเสร็จแล้ว ก็คิดว่าจะออกไฉ่ยังงี้ เดี๋ยวอยู่ในพ้อมออกไม่ได้ คิดไม่ออกว่าจะออกจากพ้อมไฉ่ยังงี้ นี่คนไม่ได้สร้างปัญญาบารมีมา จึงถามเด็กที่เดินผ่านมาว่า ไฉ่หนูเอ๋ย แกลองท่ายชีวซ่าจะออกจากพ้อมนี้ไฉ่อย่างไร เด็กมันก็บอกว่า ลุงก็เอียงพ้อมออกมาซินั่นแหละคิดได้ เอียงเพียงออกมาได้ มันคิดไม่ออกว่าจะออกไฉ่ยังงี้ นี่ปัญญาบารมี ต้องสร้างไว้ ไม่งั้นเดี๋ยวไปจนความคิดเอาง่ายๆจะแยเลย อายเด็กมัน นี่แหละความคิดมันแตกต่างกัน บางอย่างเราก็คิดได้

เรื่อง อุทาหรณ์ เรื่องที่ สาม...

เหมือนกับแมว เวลาหน้าหนาว เราเอาผ้าไปปูให้มัน เอาผ้าไปวางให้มัน มันทำอย่างไร? มันคิดได้แค่นั้น? มันคิดได้แค่นั้นนอนทับผ้าเท่านั้นแหละ มันคิดห่มผ้าคิดไม่ออก ถ้ามันคิดออกมันทำได้ไหม? เอาผ้ามาคลุมมันได้ไหม? ถ้ามันคิดออก มันก็เอาตีนเขียนผ้ามาคลุมตัวมันได้ มันก็จะอุ่นทั้งตัว มันคิดได้แต่ว่ามีผ้าแล้วต้องทับผ้ามันถึงจะอุ่น มันคิดได้แค่นั้น ทำไมมันคิดได้แค่นั้นล่ะ ก็เพราะมันไม่ได้สร้างปัญญาบารมีไว้ จึงคิดได้แค่นั้นนอนทับผ้า

เรื่อง อุทาหรณ์เรื่องที่ สี่...

ลิงก็เหมือนกัน เวลามันทำรัง มันจะเอาใบไม้มาทำรังมันแล้วมามองจมองไม่เห็นฟ้า เวลาฝนตกจริงๆ ลิงนั่นนี่ที่ไหน? มันขึ้นไปนั่งบนหลังคารัง มันคิดได้แค่นั้น มันสร้างรังไว้

จะกันฝนเอาไว้ไม่มา มามุงเสียจนมองไม่เห็นฟ้า กะว่าตกมาคราวนี้ไม่รู้ล่ะ เวลาฝนตกจริงๆ ดันไปนั่งบนหลังคา ทำไมมันเป็นอย่างนั้นล่ะ? ก็ปัญญาบารมีมันยังไม่พอ มันคิดได้แค่นั้น นี่ปัญญาบารมี

สรุปว่า พุทธธรรมที่พระพุทธสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท) นำมาเผยแพร่เป็นธรรมที่ใกล้ตัว และได้อธิบายถึงเนื้อหาสาระ ธรรมอันชัดเจน แจ่มแจ้งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถเอาไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ พุทธธรรมที่นำเสนอชิ้นนี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นธรรมที่โน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติในส่วนที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมให้สังคมเกิดความสันติสุขได้

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) และเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสื่อสารกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านเป็นแบบอย่างที่ดี มีประโยชน์ สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเป็นอย่างดีรวมทั้งรูปแบบ และแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านมีความหลากหลาย ทันยุคทันสมัย เข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนให้การเผยแผ่ ประสบความสำเร็จโดยสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เป็นพระนักเผยแผ่ที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม เป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย วัตรปฏิบัติตั้งดงาม เป็นพระที่ถือหลักที่ว่า “เป็นพระต้องมีมนต์เป็นคนต้องมีทรัพย์ คนจึงนับถือ” ท่านเป็นผู้ที่เสียสละโดยแท้

ตามอรรถชีวิตประวัติท่านนั้น ท่านมีบุคลิกภาพสุภาพอ่อนโยน และเป็นปราชญ์นักเทศน์แห่งเมืองสุพรรณ

ด้านการศึกษา ท่านได้มีความอุตสาหะฝึกฝนการเรียน จนสามารถเรียน จบเปรียญ ๓ เพียงแค่ ๒ ปี จากนั้นท่านก็เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรื่อยๆ มา จนสอบได้เปรียญ ๘ โดยท่านพยายามศึกษาทั้งจากครูบาอาจารย์ต่างๆ และเรียนรู้ด้วยตนเอง

พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท) เป็นพระมหาเถระที่เคารพรักอย่างยิ่งของบุคคลทั่วไป ท่านเป็นผู้ที่พระผู้ใหญ่ให้ความไว้วางใจ ท่านจะเป็นผู้ที่เปิดโอกาสให้พระหนุ่มๆ ได้มีโอกาสทำงานเสมอๆ ท่านเป็นที่มีความโอปออ่อนอารี วจีไพเราะ เป็นผู้ที่ยิ่งเคร่งครัดขุมชน ครองตนอย่างเหมาะสม การเผยแผ่ของท่านเป็นรูปแบบง่ายๆ มีเนื้อหาที่ดี สมดังงานวิจัยของพระมหาดนัต อุตุนจารี และพระปลัดอำพล สุธีโร ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า ต้องมีความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิ

ปัญญา สามารถใช้ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อถึงประชาชนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแพร่ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดี เป็นผู้มีหลักมนุษยสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี มีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัด และสังคม ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคม

๒. รูปแบบและแนวทางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระเทพสุวรรณโมลี เป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลโดยยึดถือแบบอย่างตามรูปแบบการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและสาวกโดยนำเอามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน โดยท่านเป็นผู้สังสรไว้ได้อย่างดีที่สุด ท่านนำเสนอด้วยการใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบันโดยปรับเปลี่ยนหรือแปลงคำพูด แล้วนำมาถ่ายทอดในลักษณะที่ว่า “คม ชัด ลึก” และตรงประเด็น แจ่มแจ้ง ชูใจ แกล้งล้อ ร่าเริง ให้แก่ผู้รับสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสัญญา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ)^๑ ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก หลวงตา-แพรเยอไม้)” สรุปผลการวิจัยได้ว่า ท่านได้เปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรมวัตรตามแบบประเพณีโบราณดังกล่าวมาเป็นการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ และนำเข้าสู่การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม อภิปราย ไต่ถามที่ และสนทนาธรรมแบบร้อยแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร แลบบันเทิงเสียง และจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งที่จะให้ผู้ฟังที่มี โลภะ โทสะ โมหะ ก็ให้หายจากโลภะ โทสะ โมหะลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้คลายจากความทุกข์ลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความประพฤติน่าเกลียดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ให้เลิก ลด ละได้ หรือผ่อนให้คลายลงได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมและปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยในสมัยนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำและเสนอความเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่างๆ ที่สังคมไทยยังบกพร่อง

คือการยกอุปมาอุปมัย มาเปรียบเทียบการใช้ตัวอย่าง เชื่อมโยงกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และยกสุภาษิต คำคม มาประกอบโดยเฉพาะ ด้าน กาพย์ โคลง ฉันท์ กลอน และทำนองสรภัญญะ เป็นสิ่งที่ พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) มีความถนัดเป็นอย่างยิ่ง ดังคำ

^๑ พระมหาสัญญา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ), “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก หลวงตา-แพรเยอไม้)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

ชม ของพระเทพสิทธิวิเทศ (สุจิน โชติปัญโญ) ได้กล่าวไว้ว่า “พระเด่น วัดถุ่มมงคลดี คนดีศรีสุพรรณ” ปัจจุบันได้รับคำนิยมจากพระมหาเถระของผู้ใหญ่มากมาย ก็เพราะส่วนหนึ่งมาจากบุคลิกภาพของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) มีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใสนั่นเอง

นอกจากนั้น พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) ยังได้ใช้สื่อสารมวลชน คือสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ อื่นๆ พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) นำเสนอพุทธธรรมอธิบายเนื้อหา ได้มีสาระธรรมอย่างมีอรรถรส เพราะพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอเป็นเรื่องง่ายๆ ใกล้ตัวอธิบายถึงเนื้อหาสาระ ธรรมชัดเจน แจ่มแจ้งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และเอาไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ พุทธธรรมที่ท่านเสนอนั้นชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้คำแนะนำโน้มน้าวใจ บุคคลให้ประพฤติในส่วนที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมให้สังคมเกิดความสันติสุข ไม่มีความขัดแย้งแตกความสามัคคี ยกย่องจิตใจให้สูงขึ้น เน้นย้ำการมีจิตสำนึก ในเรื่องต่างๆ ของการมีส่วนร่วมในสังคม ด้วยวาทศิลป์ อันเป็นคำกลอน ที่แทรกไปด้วยอารมณ์ขัน ในการยกย่องสรรเสริญ นิตานคำกลอนมาเปรียบเทียบ

๓. การประยุกต์ใช้พุทธวิธี ในการสื่อสาร กับการเผยแผ่ พุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) ด้านความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) กับหลักพุทธวิธี ในการสื่อสารพบว่ามีความสอดคล้องด้านเนื้อหา พุทธธรรมที่ท่านเสนอมีความแจ่มแจ้ง (สันต์สนา) จูงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุปเตชนา) ร่าเริง (สัมปหังสนา) เช่น การยกคำกลอน อุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ มีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้ตัวอย่างบุคคล ใช้วิธีแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน ใช้ภาษาง่ายๆ สำเนียงภาษาท้องถิ่น (สำเนียงสุพรรณ) เหมาะสมกับผู้นำ ทำให้ผู้ได้ยินและได้อ่านมีความรู้ความเข้าใจนำไปพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน ใช้ภาษาทำให้ผู้นำเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ ประยุกต์พุทธธรรม ได้อย่างลงตัว พระเถระที่ใกล้ชิดต่างชื่นชม และยอมรับในความเป็นปราชญ์ ที่พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท) สามารถกลั่นเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ มาประยุกต์ เชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ที่ได้สอดคล้องกับ**รัตนภรณ์** บางจริง ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)” จากผลการศึกษาพบว่า^๒ กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี(ปัญญา นันทภิกขุ) ซึ่งมีเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการนำเสนอธรรมะ ๔ วิธี คือการเสนอโดยตรง การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือ

^๒ รัตนภรณ์ บางจริง, “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ)”, **ปริญญานิพนธ์มหามัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๓๗.

การเสนอโดยให้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี ๓ ลักษณะ คือ พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ ธรรมะ พูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์เข้าสู่ธรรมะ และพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่ วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างปาฐกถาธรรมที่มี เนื้อหาประเภทสวดดี มีวิธีการเสนอธรรมะ ๒ วิธี เช่นกัน คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และนำเสนอโดยการใช้อย่าง เป็นวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการนำเสนอโดยใช้ การพูดเชื่อมโยง การใช้ภาษาในการปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจ ๓ เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย การใช้ถ้อยคำมี ๓ ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มาจาก ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี ๓ ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามสมควร

แต่ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของที่ พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท) ประสบความสำเร็จ เพราะมีปัจจัยหลัก ๙ ประการ คือ

๑) เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรสมบูรณ์ ตามหลักพระธรรมวินัย และฝึกจิตให้มีความงดงาม ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๒) มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ มั่นคงในการสร้างความดี

๓) เป็นพระเถระยอดกตัญญู (กตัญญูต่อแผ่นดินเกิด)

๔) เป็นพหูสูต ทางพระพุทธศาสนา

๕) มีบุคลิกภาพดี มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล มีใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี ฉลาดในการใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน

๖) มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๗) เป็นพระเถระที่ใฝ่เรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความสามารถในการนำศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ ในการสื่อสารธรรมะ

๘) มีเทคนิค วิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสารธรรมะ ที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจ

๙) เป็นพระเถระที่มีทุนทางปัญญา จบเปรียญธรรม ๘ ประโยค และทุนทรัพย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ มีพรสวรรค์ในการถ่ายทอด

หากพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝึกอบรมจิตใจ อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยที่ใสสะอาด บริสุทธิ์ เป็นเนืองนาบุญของโลก ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ดำรงตนอยู่ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีความกตัญญูทวนเวทิตา มีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า ใช้หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และนำไปพัฒนา ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรับและเชิงรุก ดังที่พระเทพสุวรรณโมลี ได้ปฏิบัติมาแล้ว เชื่อมั่นว่า กิจกรรมงานพระศาสนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถเข้าสู่จิตใจเยาวชน

ประชาชนให้ประพฤติชอบ อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม นำสังคมไทยให้ได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขอย่างแน่นอน

สรุปความได้ว่า พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท) ท่านเป็นพระเถระที่รอบรู้ทั้งคันถธุระ วิปัสสนาธุระ มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสพการณ์ ปฏิธาน ได้ทำบทบาทหน้าที่ของความเป็นพุทธสาวกที่ดี ทำบทบาทหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ด้วยความเรียบร้อย มีความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาเป็นยอด มีความรักเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ด้วยความเป็นเยี่ยม เปี่ยมด้วยคุณธรรม ท่านมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส เสียงดังกังวาน ปฏิภาณว่องไว ธรรมะที่น่าเสนอแนะ ง่าย ๆ ใกล้ตัว ตรงประเด็น เนื้อหาสาระธรรมได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัว สังคมให้เกิดสันติ และยังได้เป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานการเผยแผ่ในการใช้วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท) ผู้ศึกษามีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรมีการอบรมพระภิกษุสามเณรในเรื่องพระธรรมวินัยมารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี

๒. ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ ให้มากขึ้น

๓. ส่งเสริมให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม มีการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายธรรมตามโอกาส

๔. จัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และควรมีการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ หรือการเทศน์ออกเผยแผ่เป็นธรรมทาน

๕. จัดให้มีการบรรยายธรรมหรือการสนทนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชนตามโอกาสอันควร และควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำ สั่งสอนประชาชนให้พุทธศาสนิกชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

(๒) ควรศึกษาเทคนิคการสื่อสารพุทธธรรมในบทกวี กลอน และบทสวดทำนองสรภัญญะ ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท)

(๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริनुโท) กับพระนักเผยแผ่ธรรมะรูปอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบบทบาท รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(๔) ควรได้มีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพของการเผยแผ่ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริनुโท)

(๕) ควรนำเนื้อหาที่สำคัญ น่าสนใจไปผลิตเป็นสื่อ เพื่อให้ นักเผยแผ่และผู้ที่ศึกษาได้นำไปเป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคม ชาติ พระศาสนาสืบต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

กมลรัตน์ หล้าสงวณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗.

ขบวน พลตรี. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.

คณินันต์ย์ จันทบุตร. บทบาทพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ชูดา จิตพิทักษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร :

สารมวลชน, ๒๕๒๒.

จิตยา สุวรรณชฎ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

เดโช สนวนนท์. บทบาทตามกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๘.

ทินพันธ์ นาคะตะ. บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในสังคม. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์,

๒๕๒๙.

นฤมิตร สอดสุข. อ่านสังคมไทย ๕ นาที. กรุงเทพมหานคร : โอเอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพมหานคร : คณะ

รัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ประภาพิศ สัตยชาติเจตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

รามคำแหง, ๒๕๔๐.

ปัญญา ดาบพลหาร. “พระพุทธศาสนากับการศึกษา” พุทธจักร . ปีที่ ๕๔ ฉบับที่ ๑๑ พ.ย.

๒๕๔๓.

พระจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินฺโท), ช่วยกันเสก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. ธรรมคัมภีร์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

- พระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินุโท),มรดกหลวงพ่อก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เขตต์ ปรี
นติง์ เซ็นเตอร์, พ.ศ. ๒๕๓๙.
- _____ . พุทธมนต์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____ . เสียงพระเสียงเพลง, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- _____ . หลวงพ่อสอั้งพุต, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๕ .
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙. ราชบัณฑิต). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. ข้อมูล
ออนไลน์. เข้าเมื่อ ๑๐ ส.ค. ๒๕๕๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๑.
- _____ . พุทธธรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ.๙). เทคนิคการสอนธรรมะ. ข้อมูลออนไลน์.
เข้าเมื่อ ๒๓ ก.ค. ๒๕๔๐.
- พระราชวรมนูณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์. บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุ
สงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.
- _____ . บทบาทใหม่ของสถาบันสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐.
- _____ . บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๒๗.
- _____ . สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,
๒๕๒๗.
- พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.
- พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พัทยา สายหู . สถานภาพทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๙.
- พินิจ ลาภธนาพันธ์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.
- พุทธทาสภิกขุ. บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๑๗.
- พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาการเข้าร่วมโครงการแผ่นดิน
ธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

- ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖.
- ภัทรพร สิริกาญจน. บทบาทพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕.
- _____. “ ความสำคัญของพระสงฆ์ต่อชาวไทย ”. พ.ส.ล. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๙๖ (ก.ค.-ส.ค. ๒๕๓๘). หน้า ๖๐-๖๑.
- ภิญโญ สาร. การบริหารบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๓.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. **คู่มืออบรมนักเทศน์,**
 ขอนแก่น : หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๕.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร :
 นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์. ๒๕๔๖.
- รุจา ภูไพบูลย์. การพยาบาลครอบครัวแนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้. ขอนแก่น :
 ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๓๗.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. **มนุษย์กับสังคม.** เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙.
- วราคม ทีสุกะ. **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔.
- วีรพันธ์ พวงเพชร. **บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียน ระดับ**
อาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗.
- สงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษา
 พรสวรรค์, ๒๕๒๒.
- สงวนศรี วิรัชชัย. **บทบาททางสังคม.** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๗.
- สนธยา พลศรี. **บทบาทและสถานภาพทางสังคม.** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๕.
- สนธิ ศรีสำแดง. **บทบาทพระสงฆ์ในอดีต.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสโร). **ทางสงบ : คุณค่าแห่งพระรัตนตรัย.** กรุงเทพมหานคร
 : โอเอส พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๖.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาชนบทตามแนวทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์กับ**
นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๓๐.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **บทบาทหน้าที่ทางสังคม .** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๗.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

สุชา จันท์เอมและสุรางค์ จันท์เอม. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๙). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๙ .

โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. “โครงการศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาพหุเพียง”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๕.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๑๙.

ธวัชชัย เกื้อตุ. “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒.

พระมหาบุญเกิด มะพารมย์. “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยกรณีศึกษา : บทบาทหลวงพ่อเฒ่า อิสสุโร วัดป่าเลไลยก์และเครือข่ายจังหวัดบุรีรัมย์”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

พระมหาปัญญา สุขสงค์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาณ)”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก. ๒๕๔๑.

พระอวยชัย อินทร์ศรีเมือง. “ปัจจัยที่ช่วยส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี : วัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๒.

- พระโสภณ โสภโณ. “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด”. **อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.
- พระธวัช ธนิสสุโร (อินทะไชย). “การศึกษาชีวิตและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุ วิสุทธาจารย์ (ทองใบ)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาธีรภูมิ ธีรภูมิ. “บทบาทของพระสงฆ์ สืบบุคคลในการชี้นำและปลุกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆการีระดับเจ้าอาวาสจังหวัด อุตรธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล. “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **ปริญญาพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาวิชาญ สุวิโน. “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถระ(ชา สุภทฺโท)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระมหาสนั่น อุตตมเสฏโฐ (ประเสริฐ). “กระบวนการเผยแผ่พระธรรมทูต”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระมหาสมชาย เจริญกิจ. “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ : ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.
- พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโก). “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระเทพสิงหนราจารย์ (เจริญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาธรรมเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.
- มณี ไชยธีรวัฒน์ศิริ. “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศาสตร์และศิลป์ในการอบรมคุณธรรมของพระเถระภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

วันชัย ปานจันทร์. “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในเขตธนบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

โสภาค ภู่ออก. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.

บุศรัตน์ แก้วไพบูลย์. “การศึกษาบทบาทของมหาวิทยาลัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาจริยธรรมแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมนุมพุทธศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๗.

ทิฆัมพร สุภาพ. “การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๖.

ไพศาล โอพารวัฒน์. “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับผู้นำมุสลิมในการปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีในอำเภอไชยา จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภา). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระสุนทร รตนปัญโญ (มติยาภักดิ์). “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระปลัดสามารถ ธมฺมสโร. “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิจติ (สุขยั้ง). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย). “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. ๒๕๕๒.

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
ในทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระมหาปราโมทย์ มหาวีริโย (ปีกรม). “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี
(วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดิ์. “การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร
พระธรรมทูต ต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑”. **วิทยานิพนธ์สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒.

พระมหาสนั่น อุดมสมฺมูญ (ประเสริฐ). “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต :
ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
๒๕๔๙.

(๔) อินเทอร์เน็ต :

นคร แท่งคำ ว่าที่ ร.ต.. การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
๔ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมทางพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนบัวงามวิทยา . ๒๕๕๐ .
ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงเมื่อ ๑/๐๙/๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Broom. Leonard. & Selnick. **Philip. Sociology**. New York : Harper & Row, 1977.

Berkowitz L. **Social Psychology**. Illinois : Scott Foresma, 1972.

Broom L. and Selznick P.. **Sociology. 5th ed**. New York : Harper and Row Publishers, 1973.

Cohen B.. **Introduction of Sociology**. New York : McGraw Hill, 1979.

David. K. **Human Relation at Work**. New York : McGraw-Hill Book Company, 1962.

Levinson. D.J.. **Role Personality and Social Structure**. New York : The Maemil. 1964.

Sarbin. T.R.. **“Role Theory” Handbook of Psychology.** New York : Addison Wesley
Publishing Company, 1975.

Young. K. and Mack R.W.. **Sociology and Social life.** New York : American. 1959.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ประวัติพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิรินุโท)

พระเทพสุวรรณโมลี (สงฆ์ สิริหนุโท)

ประวัติพระเทพสุวรรณโมลี

ชื่อ

พระเทพสุวรรณโมลี ฉายา สิรินนฺโท อายุ ๗๔ พรรษา ๕๔ วิทยฐานะ ป.ธ.๘ น.ธ.
เอก วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ๑. เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๒. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง

สถานะเดิม

ชื่อ สอึง นามสกุล อาสน์สถิตย์ เกิดวัน ๖ ๆ ๑ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๔ เดือน
มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ บิดาชื่อ นายทองหล่อ มารดาชื่อ นางทองคำ ณ บ้านเลขที่
- หมู่ ๓ ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

บรรพชา

วัน ๔ ๆ ๘ ค่ำ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๑๘ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ณ
วัดยางยี่แสด ตำบลกระเจียน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
พระอุปัชฌาย์ พระครูวินยานุโยค วัดยางยี่แสด ตำบลกระเจียน อำเภอกู่ทอง จังหวัด
สุพรรณบุรี

อุปสมบท

วัน ๒ ๆ ๕ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๔ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ณ
อุโบสถ วัดท่าไชย ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
พระอุปัชฌาย์ พระวิบูลเมธาจารย์ วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอ
ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
พระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดจ๋านงค์ ชิตทุกิเลโส วัดหัวโพธิ์ ตำบลหัวโพธิ์
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
พระอนุสาวนาจารย์ พระครูหนู่น ฐิตธมฺโม วัดท่าไชย ตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสอง
พี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๘๙	สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดท่าไชย อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๔๙๗	สอบได้ น.ธ. เอก สำนักศาสนศึกษาวัดสองพี่น้อง สำนักเรียนคณะ จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๑๒	สอบได้ ป.ธ.๘ สำนักศาสนศึกษาวัดสองพี่น้อง สำนักเรียนคณะ จังหวัดสุพรรณบุรี
ความชำนาญการ	มีความรู้ความสามารถในด้านนวกกรรม การแสดงพระธรรม เทศนา และงานประพันธ์ด้านกาพย์ กลอน

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๑๑	เป็นเจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๑๒	เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นรองเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๑๕	เป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๒๒	เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๒๕	เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์
พ.ศ. ๒๕๓๙	เป็นเจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์
พ.ศ. ๒๕๔๘	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร
พ.ศ. ๒๕๕๐	เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๐	เป็นเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์

สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร (๕ ปีย้อนหลัง)

พ.ศ. ๒๕๔๖	มีพระภิกษุจำพรรษา ๖๐ รูป สามเณร ๒๒ รูป
พ.ศ. ๒๕๔๗	มีพระภิกษุจำพรรษา ๕๗ รูป สามเณร ๑๖ รูป
พ.ศ. ๒๕๔๘	มีพระภิกษุจำพรรษา ๕๔ รูป สามเณร ๑๓ รูป
พ.ศ. ๒๕๔๙	มีพระภิกษุจำพรรษา ๕๒ รูป สามเณร ๑๔ รูป
พ.ศ. ๒๕๕๐	มีพระภิกษุจำพรรษา ๕๖ รูป สามเณร ๑๔ รูป
- มีการทำวัตรสวดมนต์ เข้า - เย็น ตลอดปี	
- มีการทำอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน ตลอดปี	

- มีพระภิกษุสวดพระปาติโมกข์ได้ จำนวน ๓ รูป
- มีกฎ ระเบียบการพิจารณาพระภิกษุสามเณรเข้ามาพักอาศัย
- มีระเบียบปกครองวัดตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญา
- มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี
- ไม่มีอธิกรณ์เกิดขึ้นในวัด

งานการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๙๘	เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำวัดสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๐๐	เป็นผู้รักษาการแทนศึกษาอำเภอสองพี่น้อง
พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นประธานดำเนินการสอบธรรมสนามหลวงอำเภอสองพี่น้อง เป็นกรรมการสอบบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๑๘	ถึงปัจจุบัน เป็นวิทยากรด้านวิชาการ ในการอบรมบาลีก่อนสอบ ภาค ๑๔ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๒๒	ถึงปัจจุบัน ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ให้บริหาร การศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในจังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๒๘	ถึงปัจจุบัน เป็นรองประธานจัดงานสมโภชและมอบรางวัลแก่นักเรียน ที่สอบบาลีได้ ในสำนักเรียนคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นการ ส่งเสริมการศึกษาและเป็นขวัญกำลังใจให้นักศึกษามีวิริยะอุตสาหะใน การศึกษาภาษาบาลียิ่งขึ้น ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ของทุกปี
พ.ศ. ๒๕๓๑	เป็นพระปริยัตินิเทศก์ เป็นหัวหน้าศูนย์พระปริยัตินิเทศก์ ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๓	เป็นรองประธานศูนย์ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๔	เป็นรองประธานอุปถัมภ์ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จังหวัด สุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๗ – ปัจจุบัน	จัดส่งพระภิกษุ เข้าเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

มีวิธีส่งเสริมการศึกษา ดังนี้

๑. ชี้แจงให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม
๒. ร่วมจัดการและมอบสิ่งของรางวัลให้แก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี เอาใจใส่
การศึกษา และสอบได้
๓. ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน

๔. เป็นประธานกรรมการร่างนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสำนักเรียนเพื่อใช้ปฏิบัติภายในวัด
๕. เป็นผู้นำพระภิกษุสามเณรแผนกบาลีไปเข้าค่ายบาลีก่อนสอบ ณ วัดไร่ขิง

งานเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นบรรณาธิการและเจ้าของวารสาร "ส.ส.ส." (เสียงสงฆ์สองพี่น้อง) (เสียงสงฆ์สุพรรณ)
พ.ศ. ๒๕๑๕	ประพันธ์หนังสือเรื่อง "ดับเบญจศีล - เบญจธรรม และดับมงคล ภาษิต" (เป็นคำกลอน)
พ.ศ. ๒๕๒๒	ถึงปัจจุบัน เป็นวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการ พระนวกะ สามเณร ภาคฤดูร้อน ข้าราชการและประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรี และ จังหวัดใกล้เคียงเป็นประจำ
พ.ศ. ๒๕๓๔	ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะจังหวัดให้ควบคุมและดำเนินการด้านส่งเสริมการเผยแผ่ ซึ่งประกอบด้วยงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) งานพระธรรมทูต และการส่งเสริมการเผยแผ่ทั่วไป
พ.ศ. ๒๕๓๙	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "มรดกหลวงพ่อ"
พ.ศ. ๒๕๔๓	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "เสียงพระเสียงเพลง ภาค ๑"
พ.ศ. ๒๕๔๔	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "เสียงพระเสียงเพลง ภาค ๒"
พ.ศ. ๒๕๔๖	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "เสียงพระเสียงเพลง ภาค ๓"
พ.ศ. ๒๕๔๗	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "ศีลห้ากติกาสังคม"
พ.ศ. ๒๕๔๘	แต่งและจัดพิมพ์หนังสือ "ธรรมคัตติ" จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๔๙	จัดพิมพ์หนังสือ "ธรรมคัตติ" จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๕๐	จัดพิมพ์หนังสือพุทธมามกมนต์ จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม
- มีการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ทำวัตรสวดมนต์ และมีการอบรมศีลธรรมให้แก่ประชาชน ทุกวันธรรมสวนะ
 - เป็นผู้เทศนาอบรมสั่งสอนเยาวชนและประชาชน ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ
 - มีการทำพิธีมาฆบูชา เป็นประจำ มีผู้มาร่วมเข้าประชุมทำพิธี พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป ประชาชนประมาณ ๑,๐๐๐ คน
 - มีการทำพิธีวิสาขบูชา เป็นประจำ มีผู้มาร่วมเข้าประชุมทำพิธี พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป ประชาชนประมาณ ๑,๒๐๐ คน
 - มีการทำพิธีวันอาสาฬหบูชา เป็นประจำ มีผู้มาร่วมเข้าประชุมทำพิธี พระภิกษุสามเณร ๕๕ รูป ประชาชนประมาณ ๑,๐๐๐ คน

- มีผู้มาถือศีล ฟังธรรมที่วัด ครั้งละประมาณ ๗๕ คน ตลอดปี
- มีการอบรมด้านศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ให้กับพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนเข้าค่ายพุทธธรรมนำชีวิต

งานสาธารณะสงเคราะห์

- พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึงปัจจุบัน สงเคราะห์พระสงฆ์ฆาธิการมรณภาพ, สงเคราะห์วัดประสบภัยต่างๆ
- บริจาคเงินเพื่อโครงการอบรมบาลีก่อนสอบ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม และวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง เป็นประจำทุกปี
- บริจาคเงินเพื่อร่วมสมโภชและฉลองผู้สอบบาลีได้ในสำนักเรียนคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
- ร่วมกับคณะสงฆ์ดำเนินการสร้าง "ศาลาเฉลิมพระเกียรติ" เป็นเงิน ๕๘,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นแปดพันบาทถ้วน)
- พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึงปัจจุบัน บริจาคเงินเดือนจำนวนหนึ่งเดือนเข้าโครงการ "วัดช่วยวัด" เป็นต้น
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นประธานดำเนินการสร้างตำหนักสมเด็จพระเจ้า และที่พักเยี่ยมคนไข้ ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๗ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)

งานในหน้าที่

- พ.ศ. ๒๕๔๖
- วันที่ ๑ สิงหาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๖ มิถุนายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๔ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๘ เมษายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ

- เลขานุการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔ ตามมติมหาเถรสมาคม
ที่ ๔๑๔/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๔๗
- วันที่ ๓๐ ธันวาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการที่ปรึกษาเจ้าคณะ
ภาค เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ
เลขานุการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔ ตามมติมหาเถรสมาคม
ที่ ๔๑๔/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒/๒๕๔๖ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
 - วันที่ ๒ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติ
มหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๗ พฤษภาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑
ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๔ มิถุนายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ
และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒ ณ วัด
ป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๒๙ ธันวาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการที่ปรึกษาเจ้าคณะ
ภาค เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ
เลขานุการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔ ตามมติมหาเถรสมาคม
ที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒/๒๕๔๗ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๔๘
- วันที่ ๑ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติ
มหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอ
เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๑๓ พฤษภาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑
ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
 - วันที่ ๑๔ ตุลาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ
และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒ ณ วัดไร่
ขิง จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๔๙
- วันที่ ๔ สิงหาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติ
มหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอ
เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
 - วันที่ ๑๙ เมษายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการที่ปรึกษาเจ้าคณะ
ภาค เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ

เลขานุการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔ ตามมติมหาเถรสมาคม
ที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๙ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

- วันที่ ๒๐ เมษายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑
ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

- วันที่ ๑๒ ธันวาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒
ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๕๐

- วันที่ ๖ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติ
มหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอ
เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

- วันที่ ๑๘ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑
ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

- วันที่ ๒๑ ธันวาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒
ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

- วันที่ ๓๑ มีนาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับภาค จังหวัด
และเลขานุการ ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑ ณ
วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

- วันที่ ๒๙ ธันวาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับภาค จังหวัด
และเลขานุการ ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒ ณ
วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๕๑

- วันที่ ๖ มิถุนายน เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับวัด ตามมติ
มหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอ
เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

- วันที่ ๔ กรกฎาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล
อำเภอ และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๑
ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

- วันที่ ๘ สิงหาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ
และจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ครั้งที่ ๒ ณ วัด
ป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

- วันที่ ๒๘ มีนาคม เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาค
เจ้าคณะจังหวัด และเลขาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔
ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๑๔๓/๒๕๕๖ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ ณ วัดไร่ขิง
จังหวัดนครปฐม

เกียรติคุณพิเศษ

- พ.ศ.๒๕๕๐ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ สำนักเรียนคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้
จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา มีนักเรียนสอบได้มากเป็นลำดับที่ ๕
ในส่วนภูมิภาค (มีผู้สอบได้ ๒๑,๐๓๒ คน) เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ.
๒๕๕๑
- พ.ศ.๒๕๕๑ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขา
พระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมณศักดิ์

- พ.ศ.๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทิน
นามที่ พระสิรินันทเมธี (สป.)
- พ.ศ.๒๕๓๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทิน
นามที่ พระราชปริยัติสุธี ตรีปิฎกวิภูษิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม
คามวาสี
- พ.ศ.๒๕๕๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทิน
นามที่ พระเทพสุวรรณโมลี ศรีธรรมสาธก ตรีปิฎกวิภูษิตมหาคณิสสร
บวรสังฆาราม คามวาสี

ภาคผนวก ข.

หนังสือบทกลอน บทประพันธ์

รู้เขา รู้เรา

โดย พระเทพสุวรรณโมลี

๑ มารดาบิดากับบุตรธิดา

คือทิศเบื้องหน้า	มารดาบิดา
หน้าที่ห้าวอย่าง	ของลูกหญิงชาย
เพื่อลูกหญิงชาย	ท่านต่างชวนชวย
	ได้ดิบได้ดี
	หนึ่งกันความชั่ว
กลัวลูกหมองมัว	เสื่อมเสียศักดิ์ศรี
สองให้มันคง	ดำรงความดี
สามให้ลูกมี	โอกาสศึกษา
	สี่เมื่อเติบโตใหญ่
หาคู่ครองให้	สมหน้าสมตา
ห้าให้ทรัพย์สิน	เรือกสวนไร่นา
หรือให้ทุนค้า	ตั้งหลักปักฐาน
	เราผู้เป็นลูก
ทำหน้าที่ถูก	ทั้งห้าประการ
ข้อหนึ่งพึงรู้	ต้องเลี้ยงดูท่าน
รักษาพยาบาล	ยามท่านป่วยไข้
	ข้อสองการงาน
ต้องช่วยเหลือท่าน	อย่านิ่งนอนใจ
สามสกุลวงศ์	ต้องดำรงไว้
สี่วางตนให้	สมเป็นทายาท
	ข้อห้าเมื่อท่าน
ดับสิ้นลมปราณ	สูญเสียชีวาตม์
จัดงานศพให้	อย่าได้ประมาท
ทำบุญตักบาตร	อุทิศให้ท่าน
	พ่อแม่กับลูก
ทำหน้าที่ถูก	ครบทุกประการ
อยู่เย็นเป็นสุข	เกษมสำราญ

พ่อแม่ลูกหลาน

ทุกคนเปรมปรีดิ์

มีห้าประการ
ประพฤติให้ศิษย์
สองให้เรียนดี

ศิลปะทุกอย่าง
สี่ยกย่องศิษย์
ทำให้ศิษย์เรียน

ต้องกตัญญู
หนึ่งเมื่อพบท่าน
ยืนน้อมเศียรตน

เมื่อคราวมีงาน
สามท่านสอนสั่ง
อย่าได้โกรธา

ช่วยบริการ
คอยดูแลท่าน
เที่ยวไปกับเพื่อน

ตั้งใจพากเพียร
ควรจดต้องจด
ภายหลังกังขา

สังคมไม่มี
ศิษย์เชื่อฟังครู
ขออภิปราย

๒ อาจารย์กับศิษย์

หน้าที่อาจารย์
หนึ่งแนะนำดี
เห็นเป็นสัทธิ
ทั้งอ่านทั้งเขียน
สามไม่อำพราง

ที่ศิษย์อยากเรียน
เก่งดีมีเพียร
รู้รักษาตน
เป็นศิษย์มีครู

คุณครูทุกคน
ทุกแห่งทุกหน
ยกมีวันทา
สองรับใช้ท่าน

ให้ท่านสรรหา
เชื่อฟังวาจา
ถ้าท่านตักเตือน
สื่อบ้านท่าน

กวาดบ้านถูเรือน
อย่าได้แซะเขื่อน
ผิดกาลเวลา
ห้าเวลาเรียน

แต่ละวิชา
ไว้เป็นตำรา
ค้นหาง่ายดาย

ครูดีศิษย์ดี
เรื่องยุ่งวุ่นวาย
จึงอยู่สบาย
พอเข้าใจความ

๓ สามีกับภรรยา

ปฏิบัติหน้าที่	คนเป็นสามี
หนึ่งต้องยกย่อง	พอดีพองาม
ชื่อสัตย์ข้อสาม	สองไม่เหยียดหยาม
	ไม่คิดนอกใจ
	ข้อสี่กิจการ
เรื่องภายในบ้าน	ให้เธอเป็นใหญ่
ข้อห้าอาภรณ์	งามงอนอยากได้
จัดหามาให้	เอาใจนงคราญ
	ภรรยาที่ดี
ต้องทำหน้าที่	ให้สอดประสาน
หนึ่งงานน้อยใหญ่	เข้าใจจัดการ
สองเอื้อบริวาร	ญาติฝ่ายสามี
	สามไม่นอกใจ
ทุกข์ยากอย่างไร	ไม่คิดหน่ายหนี
สรีक्षाทรัพย์	สมบัติให้ดี
ข้อห้าต้องมี	ใจรักการงาน
	ภรรยาสามี
ต่างทำหน้าที่	ดีทุกประการ
มีสุขร่วมเสพ	มีทุกข์ร่วมต้าน
อยู่สุขสำราญ	สวัสดิ์มีชัย

๔ มิตรกับมิตร

น้ำใจไมตรี	คนเราต้องมี
อยู่ไหนมีเพื่อน	ดีต่อกันไว้
มีเหตุเภทภัย	ย่อมอบอุ้มใจ
	ได้ช่วยเหลือกัน
	คบกันเป็นมิตร
มีลาภต้องคิด	เฉลี่ยแบ่งปัน
พุดจान่ารัก	ไพเราะเสนาะกรรม
มีงานสำคัญ	อย่างนี้ดูตาย
	รู้จักวางตน
สมเหตุสมผล	เสมอต้นเสมอปลาย

ไม่พูดบิตเบียน
ยามสุขสบาย

ต้องตักเตือนเธอ
เพื่อนลืมหรรพัสสิน
เพื่อนพบภัยพาล

ต้องอยู่เย็นหยัด
รักญาติของเพื่อน
สัมพันธ์กันดี

ใจรักภักดี
คอยช่วยป้องกัน
อย่างนี้สบาย

ให้เพื่อนมงาย
ต้องไม่ลืมหัน
เมื่อเพื่อนเผลอเลอ

ให้รู้เท่าทัน
ต้องช่วยป้องกัน
ช่วยต้านช่วยตี
เมื่อเพื่อนวิบัติ

อย่าปลื้มตัวหนี
เหมือนน้องเหมือนพี่
กับญาติทั้งหลาย
มิตรกับมิตรมี

มีจิตมุ่งหมาย
ภยันตราย
ไร้ความกังวล

๕ นายจ้างกับลูกจ้าง

รู้ความแตกต่าง
ใช้งานให้เหมาะ
จึงจะได้ผล

รางวัลต้องมี
ลูกจ้างเจ็บป่วย
ข้าวปลาอาหาร

ให้เขาหยุดงาน
ลูกจ้างทั้งหลาย
พวกเขาต้องมี-

ลุกขึ้นชวนขวย
รีบไปทำงาน
นายจ้างเจอจน

คนเป็นนายจ้าง

ลูกจ้างของตน

แต่ละบุคคล

ตามที่ต้องการ

ใครทำงานดี

ให้พอประมาณ

ช่วยพยาบาล

เลี้ยงดูให้ดี

วันตรุษสงกรานต์

เที่ยวอย่างเสรี

เห็นนายใจดี

ใจคิดแทนคุณ

ไม่นอนตื่นสาย

ก่อนรุ่งอรุณ

ทดแทนบุญคุณ

ลูกจ้างเห็นใจ

เวลาเลิกงาน

ให้นายกลับบ้าน-	ก่อนจึงค่อยไป
เครื่องมือเก็บงำ	ดูน้ำดูไฟ
ปิดเสียก่อนไป	ช่วยนายประหยัด
	นายจ้ำใจดี
ลูกจ้างต้องมี	จิตใจซื่อสัตย์
ไม่เห็นแก่ได้	นิสัยมรรยาธ
ไม่คิดเอารัด	เอาเปรียบผู้ใด
	พัฒนาตนเอง
ให้ตีให้เก่ง	ยิ่งยิ่งขึ้นไป
สรรเสริญนายจ้าง	เกียรติขจรไกล
แบ่งดีกันได้	ได้ดีทุกคน

๖ พระกับประชาชน

	หน้าที่ของพระ
คือสอนธรรมะ	แก่ประชาชน
สอนให้ลดละ	บาปอกุศล
ให้ดำรงตน	อยู่ในความดี
	เห็นเขามีทุกข์
ช่วยปลอบช่วยปลุก	แนะนำวิธี
ชี้ให้เห็นเหตุ	แห่งทุกข์ที่มี
ทุกข์ในเรื่องนี้	ดับด้วยอะไร
	หิวข้าวกินข้าว
ทุกข์ดับชั่วคราว	เปรียบให้เข้าใจ
เมื่อเขาเห็นเหตุ	ดับทุกข์ลงได้
ย่อมซาบซึ่งใน-	เมตตาการุณย์
	เมื่อเขามาหา
ชวนสนทนา	เรื่องบาปเรื่องบุญ
ยกเหตุผลให้-	เห็นโทษเห็นคุณ
มุ่งทำแต่บุญ	ไม่ก่อบาปกรรม
	เขาไม่เข้าใจ
เรื่องเก่าเล่าใหม่	นำมาสอนซ้ำ
ชี้แจงประเด็น	อธิบายเน้นย้ำ
จนเขาจดจำ	เข้าอกเข้าใจ

เรื่องนี้สำคัญ	นรกสวรรค์
อย่าให้เขาเห็น	ชาติใหม่ภพใหม่
ให้เขารู้ไว้	เป็นเรื่องเหลวไหล
	อย่าได้ประมาท
	สัตว์โลกทั้งหลาย
เวียนเกิดเวียนตาย	ร้อยชาติพันชาติ
กิเลสตัณหา	ยังตัดไม่ขาด
เกิดดับกลับชาติ	วนเวียนวนวาย
	ถ้าทำกรรมชั่ว
บาปจะนำตัว	ไปสู่อบาย
ถ้าทำกรรมดี	เมื่อชีวิตวาย
บุญพาเยื้องกราย	ไปสรวงสวรรค์
	เมื่อประชาชน
รู้จักตัวตน	บุญบาปสร้างสรรค์
ทำแต่ความดี	ทุกวี่ทุกวัน
ประสบสุขสันต์	ไม่ลืมคุณพระ
	เมื่อพบเห็นท่าน
ก้มเกล้ากราบกราน	สัมมาคารวะ
พูดจาปราศัย	ไม่ใช้วาตะ
หยาบคายกักขละ	ให้ระคายเคือง
	เลือกใช้ถ้อยคำ
หวานซึ่งดีมีค่า	อารมณ์ฟูเฟื่อง
ไพเราะเพราะหู	ฟังแล้วรู้เรื่อง
ทุกคำประเทือง	อารมณ์บันเทิง
	ไปไหนมาไหน
พระอยู่กับใจ	แจ่มใสร่าเริง
ยามหลับสดชื่น	ยามตื่นบันเทิง
หรรษาร่าเริง	ทุกวันเวลา
	เปิดประตูบ้าน
ปฏิสันถาร	ถ้าท่านมาหา
ของคารของหวาน	ใส่บาตรท่านมา
เลื่อมใสศรัทธา	ทานบารมี
	หน้าที่ทั้งหก

ตามที่หยิบยก	มากล่าวไว้นี้
ศึกษาค้นคว้า	มาจากคัมภีร์
ภาษาบาลี	สังคาลสูตร
	ทุกคนต่างมี
ภาระหน้าที่	ต้องทำต้องพูด
น่ารักน่าชม	สังคมมนุษย์
ถ้าทำถ้าพูด -	กันด้วยเมตตา
	ตัวเราอยู่กลาง
เบื้องบนเบื้องล่าง	หน้า - หลัง - ซ้าย - ขวา
มีคนหกกลุ่ม	รุ่มล้อมพร้อมหน้า
เราต้องศึกษา	หน้าที่ให้ดี
	ปฏิบัติให้ถูก
พยายามฝังปลูก	ผูกมิตรไมตรี
กับคนทุกคน	จักเกิดผลดี
ทำถูกหน้าที่	ได้ดีทุกคน
	เรียบเรียงคำสอน
เป็นกาพย์เป็นกลอน	สอนประชาชน
ให้รู้ ชั่ว - ดี	หน้าที่ของตน
ตามหลักสากล	ทั่วโลกรับรอง
	แต่งเป็นกาพย์ไว้
เพื่อนำไปใช้	สวดใส่ทำนอง
ถ้อยคำไพเราะ	เหมาะเจาะคล้องจอง
สวดเป็นทำนอง	ฟังเพลินดีเอย ฯ

ศีล - ธรรม

ยกสิบนิ้ว	ประณม	กัมมศีระะ
กราบคุณพระ	รัตนะ	อดิสัย
ยืดอกพระคุณ	เป็นที่พึ่ง	หนึ่งในใจ
ขอปวงภัย	หมู่มาร	อย่าร่ายรอน
ด้วยกุศล	ดลจิต	จึงคิดแต่ง
กลอนสำแดง	หลักธรรม	คำสั่งสอน

ของสมเด็จพระ จอมมุนินทร์ ชินวร
กราบขอพร พระช่วย อำนวยชัย

จะขอเริ่ม พรรณนา ศีลห้าข้อ
แต่โดยย่อ พองาม ตามวิสัย
เพื่อสะดวก แก่ปวงชน ผู้สนใจ
จดจำไว้ ปฏิบัติ เพื่อขัดเกลา
ในศีลห้า ข้อหนึ่ง พึงกำหนด
ขึ้นต้นบท ว่า “ปาณา” ห้ามฆ่าเขา
ข้อที่สอง “อทินนา” อย่าถือเอา
ของที่เขา มิให้ อย่าไฝ่ปอง

ข้อที่สาม “กาเม” เล่ห์สวาท
ต้องเว้นขาด คู่เขา เราอย่าข้อง
ข้อที่สี่ “มุสา” อย่าคะนอง
คำพูดต้อง ตามสัตย์ อรรถธรรม

ข้อที่ห้า “สุรา” ท่านว่าไว้
ห้ามมิให้ ดื่มเหล้า ทั้งเข้าค้ำ
เฮโรอื่น ผีนยาบ้า พาระยา
ท่านแนะนำ ให้งด เพื่อหมดเวร

อันบาปกรรม ทั้งห้า ถ้าไม่ละ
บาปนั้นจะ ส่องวิบาก ให้ยากเข็ญ
ตามประเภท เหตุที่ทำ เป็นกรรมเวร
คิดให้เห็น เว้นให้ไกล อย่าได้ทำ

การเบียดเบียน ชีวิต ปลิดชีพเขา
ทำให้เรา อายุสั้นย ทยลงต่ำ
ปราศจาก อนามย์ ไข่ประจำ
ผู้ใดทำ กรรมนี้ไว้ ชีพไม่เย็น

ปล้นสดม	โก่งกิน	ทรัพย์สิ้นเขา
จะร้อนร่ำ	จิตใจ	ไม่แช่มชื่น
บางคราวรวย	ก็อย่าหวัง	ว่ายั่งยืน
ต้องเป็นอื่น	และจนลง	อย่าสงกา

การสมสู่	คู่ครอง	ของผู้อื่น
ก็จะชื่น	ชั่วประเดี๋ยว	จริงเจียวหนา
ผลของกรรม	ทำให้มี	ไฟริมา
เบียดเบียน	ปองชีวิต	คิดผูกเวร

การพูดหลอกลวงใคร	ให้หลงผิด
โทษจะติด	ตามตน
จะถูกตู่	ใส่ความ
เท็จจริงเป็น	อย่างไร
	เขาไม่ฟัง

การดื่มเหล้า	เมายา	ว่าให้คิด
ถ้าเสพติด	โทษร้าย	เมื่อภายหลัง
ต้องเสื่อมทรัพย์	อัปโชค	โรคประดัง
ทอนกำลัง	ปัญญา	พาให้ทรม

เรื่องศีลห้า	ว่าให้ฟัง	โดยสังเขป
ไซ้แถมเหน็บ	โกรธเกลียด	คิดเหยียดหยาม
ว่าให้ฟัง	ฝากให้คิด	พินิจความ
หากเห็นงาม	ประพฤติด	เกิดมงคล ฯ

จะรักษา	ศีลห้า	ตั้งว่านั้น
ให้คงมั่น	ศักดิ์สิทธิ์	สัมฤทธิ์ผล
จำต้องมี	คุณธรรม	ประจำตน
ตามยุบลง	โบราณ	ท่านสอนมา

ข้อที่หนึ่ง	พึงระวัง	ยังความโกรธ
ไม่เหยียบโหด	ไผ่จิต	ริษยา
รู้โอบอ้อม	อารี	มีเมตตา

กรุณา	เป็นธรรม	ประจำใจ
สองเลี้ยงชีพ	โดยสัมมา	อาชีวะ
รู้สละ	รู้ประหยัด	อัมภาสัย
ข้อที่สาม	คู่ครอง	ของใครใคร
ไม่สนใจ	ยินดีอยู่	แต่คู่ตน
ข้อที่สี่	มีสัจย์	ประหยัดปาก
ไม่พูดมาก	กลอกกลับ	ให้สับสน
ข้อที่ห้า	สติตั้ง	ระวังตน
อยากก็ทน	หักห้าม	ไม่ตามใจ
ท่านผู้ใด	ใจบุญ	รู้คุณค่า
ของศีลห้า	เบญจธรรม	ตั้งคำไข
ประพศิตมัน	อยู่เสมอ	ไม่เพเลอใจ
จะต้องได้	ผลดี	มีแก้ตน
อานิสงส์	ข้อที่หนึ่ง	นั้นพึงรู้
ชีพจะอยู่	วัฒนา	อย่างงน
อนามัย	สมบูรณ์	จรรุญชนม์
ถึงร้อยฝน	เที่ยวนะ	จึงจะตาย
ข้อที่สอง	สมบัติ	พัสถาน
จะโอฬาร	ล้นหลาก	มีมากหลาย
ยามใช้สอย	ไม่ขาดแคลน	แสนสบาย
ใช้จนตาย	ไม่จน	เพราะผลบุญ
ข้อที่สาม	จะไม่มี	ไพรีร้าย
มาปองหมาย	ชีวิต	คิดเนียวจน
จะได้คู่	เป็นศรี	มีแต่คุณ
ไม่หันเห	กลับกลอก	คิดนอกใจ

ข้อที่สี่	พูดอะไร	ใครก็เชื่อ
คนไม่เบื่อ	ระอา	เมื่อปราศรัย
จะเชิญชวน	ชายหญิง	ทำสิ่งใด
เขาเต็มใจ	พร้อมพรัก	สมัครทำ
ข้อที่ห้า	อานิสงส์	จงประจักษ์
จะมีหลัก	จรรยา	ท่าคมขำ
มีสติ		มั่นคง ความทรงจำ
ปัญญาล้ำ	เลิศสัตว์	ในปฐพี
หากเห็นจริง	หญิงชาย	ทั้งหลายเอ๋ย
อย่าละเลย	พยายาม	ตามวิถี
ประพุดิเกิด	เกิดผล	กุศลมี
เป็นความดี	ติดอาตม์	ทุกชาติไป
ก่อนจบกลอน		สอนสั่ง ลงครั้งนี้
ข้อความมี	ผิดพลาด	ขาดตรงไหน
ขอปวงปราชญ์	ยกโทษ	โปรดอภัย
เพราะยังไม่	เจนจัด	สันต์ดกลอน
ตอนใดดี	มีสาระ	เป็นประโยชน์
ขอได้โปรด	จดจำ	ทำและสอน
เพื่อให้โลก	วัฒนา	สถาพร
ขอจบกลอน	พาที	เท่านั้นเอ๋ย ฯ

พระคาถามงคลภาษิตนี้ ใครสวดมนต์ภาวนาอยู่เป็น ประจำจนสำเร็จ จะเกิดสิริมงคล
แก่ตนและครอบครัว พ่อ แม่ ลูกหลานตลอดจนสัมพันธชนที่รักใคร่สนิทสนมทุกท่าน ศัตรูหมู่
มารที่คิดร้ายจะพ่ายแพ้ไปเอง

พระคาถาที่ ๑

อเสวนา จ พาลานํ ปณฺทิตานญจ เสวนา

ปฺชชา จ ปฺชนียานํ เอตมมฺงคฺลมุตฺตมํ

๑. อเสวนา จ พาลานํ

วิสัยพาล	จิตใจ	ไผ่แต่ชั่ว
ใครเกลือกกลั้ว	เป็นมิตร	สนิทสนม
ก็พลอยชั่ว	หยาบช้ำ	ไม่น่าชม
อย่านิยม	คบหา	ถ้ารักดี
เหมือนแพพรพรรณ	เอามา	ห่อปลาเน่า
กลิ่นเหม็นเกล้า	ติดผ้า	เสื่อมราศี
จะให้ใคร	ใครใคร	ไม่ยินดี
เปรียบอย่างนี้	คงเข้าใจ	ในคารม ฯ

๒. ปณฺทิตานญจ เสวนา

ส่วนบัณฑิต	จิตใจ	ไผ่แต่ชอบ
ใครนบนอบ	เป็นมิตร	สนิทสนม
ก็พลอยดี	มีค่า	น่าชื่นชม
ควรนิยม	คบหา	ถ้ารักดี
เหมือนผ้าฝ้าย	รับรอง	ห่อของหอม
กลิ่นจะย้อม	ติดผ้า	ชูราศี
กลิ่นหอมฟุ้ง	จงใจ	ให้ยินดี
เปรียบอย่างนี้	คงเข้าใจ	ในเนื้อความ ฯ

๓. ปฺชชา จ ปฺชนียานํ

พระผู้พบ	สัจธรรม	นำมาเผย
ชี้แจง	เจนจบ	ทั้งภาพสาม
ทรงบอกทาง	ดำเนิน	หากเดินตาม

จะพบความ	สุขสันต์	นิรันดร
พระผู้ผ่าน	พบโชค	เหนือโลกสาม
ทรงพระนาม	‘พุทฺธะ’	อดิศร
เป็นบรม	ศาสดา	ประชากร
ทรงสั่งสอน	ทางพระ	นฤพาน
เป็นผู้ควร	บูชา	สักการะ
ด้วยามิส	ธรรมะ	สองสถาน
ใครบูชา	ได้บุญ	หนุนสันดาน
ให้อาจอหาญ	เร่งรำ	สง่างาม ฯ

เอตมมุงฺคลมุตฺตมํ

สามประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	ปราโมทย์	ประโยชน์สาม
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	ความดีงาม
เจริญธรรม	เจริญสุข	ทุกประการ ฯ

พระคาถาที่ ๒

ปฏิรูปเทสวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญํ ๑๓๓

อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ เอตมมุงฺคลมุตฺตมํ

๔. ปฏิรูปเทสวาโส จ

พันธุ์ไม่ใหญ่	ปลูกไว้	ในกระถาง
จะมีทาง	โตใหญ่	ได้ละหรือ
คงแคะแกร็น	เฉาตาย	เมื่อปลายมือ
ที่ปลูกคือ	เหตุให้	ไม่งามดี
สังคมเลว	ใครมา	อยู่อาศัย
ก็พาให้	ต่ำต้อย	ด้อยศักดิ์ศรี
สังคมดี	เสริมให้	คนได้ดี
เปรียบอย่างนี้	คงเข้าใจ	ได้ทั่วกัน ฯ

๕. ปุพฺเพ จ กตปุญฺญํ ๑๓๓

สร้างบาป	บาปสาป	ให้ชั่วโฉด
สร้างบุญ	บุญโปรด	ให้เจ็ดฉ้น
บาปบุญ	แบ่งแยก	คนแปลกกัน
ให้ต่างชั้น	เลวดี	นี้แน่นอน

สร้างบุญไว้	บุญช่วย	อำนวยการ
ทั้งทางโลก	ทางธรรม	สมคำสอน
ได้ลาภยศ	สรรเสริญ	เจริญพร
สุขถาวร	เพราะกุศล	ดลบันดาล ๕

๖. อุตตมมมาปณิธิ จ

มีบุญเก่า	บุญใหม่	มิได้สร้าง
เป็นช่องว่าง	เก่าใหม่	ไม่ประสาน
การตั้งตน	ไว้ชอบ	ระบอบการ
ย่อมประสาน	เก่าใหม่	ให้สมบูรณ์ ๕

เอตมมมงคลมุตตม

สามประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	ตัดร้าย	มลายสูญ
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	ทวีคุณ
เจริญบุญ	เจริญสุข	ทุกประการ ๕

พระคาถาที่ ๓

พาหุสัจจนจ สิปฺปญจ วินโย จ สุสิขิโต
 สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมมมงคลมุตตม

๗. พาหุสัจจนจ

การศึกษา	พาให้	ได้ความคิด
นำชีวิต	ก้าวหน้า	อย่าสงสัย
ศึกษามาก	มองทาง	ได้กว้างไกล
ควรสนใจ	แสวงหา	วิชาการ ๕

๘. สิปฺปญจ

มีวิชา	ต้องมี	วิธีใช้
จึงจะได้	ผลประจักษ์	เป็นหลักฐาน
ต้องฝึกคิด	ฝึกทำ	ให้ชำนาญ
ทั้งเชี่ยวชาญ	ศิลปะ	หัตถกรรม
ความสามารถ		ใช้วิชา ชื่อว่า 'ศิลป์'

ใครถวิล	ฝึกไว้	ไม่ถล่ำ
ย่อมฉลาด	ในกิจ	ที่คิดทำ
ไม่เพื่องพลา	กิจการ	งานนานา ฯ

๙. วินโย จ สุสิกขิโต

เมื่อมีศิลป	มีศาสตร์	ฉลาดแล้ว
ต้องรู้แนว	วินัย	ไว้รักษา
พฤติกรรม	ให้ดี	มีจรรยา
งามสง่า	สมศักดิ์	สมหลักธรรม ฯ

๑๐. สุภาสิตา จ ยา วาจา

พูดจាកัน	สรรหา	สุภาสิต
พูดผูกมิตร	กันไว้	ให้คมขำ
ไม่พูดมาก	พูดน้อย	ทุกถ้อยคำ
ให้เต็มคำ	ไพเราะ	เสนาะฟัง ฯ

เอตมมมงคลมุตตม

สี่ประการ	มงคล	ดลสวัสดิ
พูนพิพัฒน์	สุขสม	อารมณ์หวัง
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	ยืนจีรัง
ไม่ผิดหวัง	สมสุข	ทุกประการ ฯ

พระคาถาที่ ๔

มาตาปิตุอุปภูฐาน

อนากุลา จ กมฺมหนตา

ปุตตทารุสส สงฺคโ

เอตมมมงคลมุตตม

๑๑. มาตาปิตุอุปภูฐาน

เรามีพ่อ	มีแม่	มีแต่รัก
ท่านพุ่มพัก	รักเรา	แผ่ถนอม
เหลือบรินยุง	เลือดไร	มิให้ตอม
ทุกข์ก็ยอม	ทนทุกข์	ทุกประการ
นับเป็นบุญ	วาสนา	เรามาเกิด

เป็นสัตว์เลิศ	กว่าสัตว์	เดรัจฉาน
มีปัญญา	มีสติ	ดำริการ
รู้จักอ่าน	ชั่วดี	มีศีลธรรม
เราได้ฟัง	พ่อแม่	มาแต่ต้น
จึงผ่านพ้น	เภทภัย	ไม่ถลำ
พระคุณท่าน	ทั้งหมด	จงจดจำ
แล้วคิดทำ	ตอบแทน	จึงแสนดี
เราเติบโตใหญ่	สองท่าน	สังฆารแย
ร่างกายแก่	อ่อนล้า	เราอย่าหนี
อยู่กับท่าน	เลี้ยงดู	ให้อยู่ดี
ยามท่านมี	ไขปวย	ช่วยเยียวยา
ท่านมีงาน	ช่วยงาน	ของท่านบ้าง
อย่าปล่อยวาง	เมินเฉย	เสียเลยหนา
นึกถึงท่าน	เคยเฝ้า	ช่วยเรามา
มากยิ่งขึ้น	ใครใคร	ในสังคม
อีกชื่อเสียง	สกุลวงศ์	ดำรงไว้
อย่าทำให้	เสียชื่อ	เขาสือขรม
รักพ่อแม่	รักวงศ์	จงปรารมภ์
ให้สังคม	ยอมรับ	นับถือเรา
ทรัพย์สมบัติ	พัสถาน	ที่ท่านให้
อย่านำไป	ใช้ผิด	ด้วยจิตเขลา
เก็บไว้เป็น	ต้นทุน	อุดหนุนเรา
กิน-ใช้อา	แต่ผล	ต้นทุนคง
ยามเมื่อท่าน	ลาลับ	ดับสังขาร
ทำบุญทาน	แผ่ผล	กุศลส่ง
เป็นหนี้ท่าน	ใช้หนี้	อย่างนี้ตรง
จุดประสงค์	โอวาท	พระศาสดา ฯ

๑๒. ปุตุตสุส สงคโ

เรามีบุตร	ธิดา	มีภาระ
จงมานะ	พยายาม	ตามรักษา
ให้ละชั่ว	ทำดี	มีจรรยา
ให้ศึกษา	ศิลปะ	หัตถกรรม

ควรมีคู่	จัดการ	แต่งงานให้
ตามสมัย	นิยม	ดูคัมขำ
มอบทรัพย์สิน	เป็นทุน	ช่วยหนุนนำ
เสริมกิจกรรม	ก่อร่าง	สร้างครอบครัว ฯ

๑๓. การสส สงคโ

เรามีคู่	รักคู่	อยู่เป็นนิจ
มีความคิด	ร่วมกัน	ฉันเมียผัว
ร่วมสุขทุกข์	ก่อร่าง	สร้างครอบครัว
ไม่ปลื้มตัว	ปลื้มใจ	ไปจากกัน
อันสามี	หน้าที่	นั้นมียู่
หนึ่งไม่ดู	หมิ่นเมีย	ให้เสียขวัญ
สองยกย่อง	ให้เด่น	เป็นสำคัญ
สามจิตมั่น	รักแท้	ไม่แปรปรวน
สี่กิจการ	งานทั้งหลาย	ภายในบ้าน
มอบนงคราญ	เป็นใหญ่	ให้ครบถ้วน
ห้าอารมณ์	งดงาม	มอบตามควร
ให้เนื้อนวล	สำหรับ	ประดับกาย
ฝ่ายสตรี	ศรีภรรยา	มีหน้าที่
คือรู้ดี	จัดการ	งานทั้งหลาย
จัดเหยาเรือน	น่ายู่	ดูสบาย
ญาติฝ่ายชาย	แผ่เผื่อ	เอื้ออารี
ไม่นอกใจ	คบซู้	เป็นคู่ชื่น
แม้ขมขื่น	อย่างไร	ไม่หน่ายหนี
ทั้งสุขทุกข์	ร่วมรับ	กับสามี
ไม่หลบหลี้	หนีจาก	ยามยากจน
เงินมียาก	หมดง่าย	จะใช้สอย
คิดเสียหน่อย	ค่อยประหยัด	กันขัดสน
รู้ดออม	ถนอมทรัพย์	ไม่อับจน
อย่าวางตน	โอ้อ่า	จนน่าอาย ฯ

๑๔. อนาถุลา จ กมฺมหนฺตา

การทำงาน	เป็นหน้าที่	แห่งชีวิต
ถ้าใครคิด	เกียจคร้าน	งานทั้งหลาย
จะตกทุกข์	ได้ยาก	ลำบากกาย
ไม่สบาย	ทั้งจิต	คิดให้ดี
คิดทำงาน	มีงาน	วันยังค่ำ
จงคิดทำ	เกิดหนา	อย่าหน่ายหนี
เพียรทำงาน	สิ้นทรัพย์	นับทวี
งานวันนี้	เสร็จวันนี้	ไม่มีเงิน ๑

เอตมฺมํจลฺมุตฺตมํ

สี่ประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมผล
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	มีมงคล
เจริญชนม์	เจริญสุข	ทุกประการ ๑

พระคาถาที่ ๕

ทานญจ ธมฺมจริยา จ
อนวชฺขานิ กมฺมานิ

ยาดกานญจ สงฺคโห
เอตมฺมํจลฺมุตฺตมํ

๑๕. ทานญจ

มีเปรตหนึ่ง	ท้องยาน	ปานภูเขา
แต่ปากเท่า	รูเข็ม	เล็มอาหาร
มือทั้งสอง	โตใหญ่	เท่าใบตาล
หาอาหาร	หลายหลาก	ไว้มากมาย
หมายจะกิน	ให้อิ่ม	กระหิ้มจิต
แต่กินได้	ทีละนิด	จิตกระหาย
ยิ่งดื่มกิน	ยิ่งหิว	ตาหิวลาย
กินจนตาย	อาหาร	ไม่ผ่านคอ
เหมือนความโลภ ล่อใจ		ให้หิวโหย
คิดกอบโกย	ตลอดชาติ	อนาถหนอ

อยากไดโนน	ได้นี้	ไม่มีพอ
ไม่ชะลอ	ลดละ	จะหิวตาย
ลดความโลภ	ลงบ้าง	พบทางอ้อม
ยิ่งได้ลื้ม	รสหวาน	คือการให้
ย่อมรู้สึก	ปรีดีเปรม	อ้อมเอมใจ
จงจำไว้	ให้ทาน	เป็นการดี
เป็นผู้ให้	ดีกว่า	เป็นยาจก
มีคนยก	คนรัก	มีศักดิ์ศรี
เป็นผู้ขอ	ง้อเขา	ไม่เข้าที่
เสียศักดิ์ศรี	คนชัง	รังเกียจเรา
สองฐานะ	วิจัย	ให้เห็นแจ้ง
อย่าเคลือบแคลง	กังขา	อย่าโง่เขลา
เป็นผู้ขอ	ผู้ให้	ตามใจเรา
จะเลือกเอา	อย่างไร	คิดให้ดี ๆ

๑๖. ธมฺมจริยา จ

ประพฤดิธรรม	รักษา	ศีลห้าข้อ
เป็นเหตุก่อ	สันติ	ทุกวิถี
อยู่กันด้วย	เมตตา	เอื้ออารี
ย่อมจะมี	สุขสันต์	ทุกวันไป
ความโกรธเกลียด	เผาใจ	เราให้ร้อน
ไม่คิดผ่อน	ลดละ	ดีใจ
จะเดือดร้อน	เราเขา	น่าเศร้าใจ
เหมือนจุดไฟ	เผาตน	ทุนทุราย
เบญจศีล	รักษา	พาระงับ
จะช่วยดับ	ไฟโกรธ	พิโรธหาย
ประพฤดิธรรม	ตามพระ	อธิบาย
จะเป็นกาย	เย็นใจ	ไม่ทุกข์ตรม ๆ

๑๗. □ ยาทกานญจ สงฺคโ

เรามีญาติ	รักญาติ	อย่าขาดรัก
ต้องรู้จัก	สงเคราะห์	ให้เหมาะสม
สงเคราะห์ญาติ	ญาติจัก	รักนิยม

คอยปรารมภ์	ช่วยเหลือ	เมื่อมีภัย
เงาพฤษภา	ร่มเย็น	ไม่เย็นเท่า
เย็นร่มเงา	พี่น้อง	เย็นผ่องใส
ญาติกับญาติ	ต่างดี	มีน้ำใจ
ต่อกันไว้	ทุกข์ภัย	ไม่ต้องกลัว ๆ

๑๘. อทวชชานิ กมุมาหิ

ทำอะไร	พินิจ	คิดให้ถ้วน
ทุกอย่างล้วน	ต่างมี	ทั้งดีชั่ว
ใครทำดี	ได้ดี	เป็นศรีตัว
ใครทำชั่ว	ได้ชั่ว	ติดตัวตน ๆ

เอตมมมงคลมุตตม

สัประการ	มงคล	ดลสวัสดิ
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมผล
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	มีมงคล
เจริญชนม์	เจริญสุข	ทุกประการ ๆ

พระคาถาที่ ๖

อารตี วิรตี ปาปา	มชชปานา จ สญ□โม
อุปปมาโท จ ธมฺเมสุ	เอตมมมงคลมุตตม

๑๙. อารตี วิรตี ปาปา

ใครสร้างบาปบาปพา	ทุกข์มาสู่
ให้เป็นอยู่	แสนยากเข็ญ
เว้นเสียเถิด	เลยกรรมเวร
เพราะมันเป็น	แห่งเภทภัย ๆ

๒๐. มชชปานา จ สญ□โม

การดื่มเหล้า	เมายา	จงอย่าริ
ตั้งสติ	สังวร	พระสอนไว้
สิ่งเหล่านี้	เสพติด	เป็นพิษภัย
ทั้งทำให้	เสียทรัพย์	อับปัญญา ๆ

๒๑. อุปปมาโท จ ฐมเมสุ

ประมาทชั่ว	ยั่วจิต	ให้คิดหาญ
กล้าทำการ	ชั่วหยาบ	เป็นบาปหนา
ประมาทเงิน	ใช้เงิน	เกินอัตรา
ประมาทพา	ย่อหยับ	อ้ประมาณ
ประมาทบุญ	หน่วงจิต	ให้คิดหนาย
เลิกชวนชวาย	กรรมดี	มีแก่นสาร
ไม่ประมาท	เป็นคุณ	หนุนสันดาน
ให้อาจหาญ	กล้าทำ	แต่กรรมดี ๆ

เอตมมมงคลมุตตม

สามประการมงคล		ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมศรี
เจริญศักดิ์	เจริญคุณ	บุญทวี
สบโชคดี	สบสุข	ทุกประการ ๆ

พระคาถาที่ ๗

คารโว จ นินาโต จ สหตุฏฐี จ กตญญตา
กาเลน ฐมมสฺสวณํ เอตมมมงคลมุตตม

๒๒. คารโว จ

ใครหยามดิน	หมิ่นฟ้า	ย่อมอาภัพ
ดินไม่รับ	ฟ้าโกรธ	โทษมหันต์
เป็นอย่างนี้	อยู่ได้	อย่างไรกัน
เพราะฉะนั้น	จงอย่า	หยามฟ้าดิน
รู้จักมี	สัมมา	การระ
ตามฐานะ	น้อยใหญ่	ใจถวิล
ที่ดีน้อยกว่า	เมตตา	เป็นอาจิณ
ไม่คิดหมิ่น	ผู้ใหญ่	ใจกักดี
ต่ำเป็นดิน	สูงเด่น	ก็เป็นฟ้า
ดินศรัทธา	ฟ้ารัก	เป็นศักดิ์ศรี
อยู่กับใคร	ที่ไหน	ย่อมได้ดี
จะไม่มี	ใครชัง	รังเกียจเรา ๆ

๒๓. นิวาโต จ

เจ้าทฐิ	มานะ	กระตุ้นจิต
ให้หลงผิด	ตนว่า	ดีกว่าเขา
ผยองตน	ลืมหัด	จิตมัวเมา
ประพฤติเอา	แต่ใจ	ไม่เจียมตน
คนไม่รู้	อวดรู้	อดสูหนัก
ไม่มีศักดิ์	อวดศักดิ์	จักเสียผล
ไม่มีดี	อวดดี	อัปรีชชน
คนยากจน	อวดมี	ไม่ดีเลย
คนฉลาด	ถ่อมตน	แต่คนโง่
ชอบอวดโอ่	ตัวดี	ชี้เฉลย
เหมือนต้นข้าว	เล็กรวง	ชูรวงงะย
ทุกคนเคย	เห็นมา	กับตาตน
ข้าวรวงใหญ่โน้มนอน		ดูอ่อนช้อย
โค้งรวงคอย	ชาวนา	มาเก็บผล
คนที่มิ	ดีพร้อม	ย่อมถ่อมตน
ต่อปวงชน	ทั่วหน้า	ไม่ว่าใคร ๆ

๒๔. สหตุฎฐิ จ

สมบัติเรา	ไม่รัก	ใจมักมาก
ทะยานอยาก	ของคนอื่น	ขึ้นไฉน
ของของเรา	มีค่า	กว่าของใคร
จงภูมิใจ	รักษา	อย่าดูแคลน
ชาติไม่รัก	สิ้นชาติ	อนาถนัก
ศาสน์ไม่รัก	สิ้นศาสน์	อนาถแสน
มหากษัตริย์	ไม่รัก	สิ้นหลักแกน
อย่าดูแคลน	คุณค่า	สถาบัน
รักชาติ	ตั้งใจ	รับใช้ชาติ
รักศาสน์	ดำรง	ให้คงมั่น
รักกษัตริย์	ภักดี	จบชีวิต
สถาบัน	มั่นคง	เป็นมงคล ฯ

๒๕. กตัญญูตา

ชีวิตเรา	อาศัย	อะไรบ้าง
คิดให้กว้าง	อย่าให้	ใจสับสน
ย่อมเห็นสิ่ง	ทั่วไป	ในสากล
ต่างไม่พ้น	พึงพา	อาศัยกัน
ฝนพึ่งป่า	ป่าไม้	อาศัยฝน
เป็นเหตุผล	วนเวียน	ไม่เปลี่ยนผัน
จงกำหนด	จดจำ	เป็นสำคัญ
เราสัมพันธ์	พึงใคร	ไม่ลืมคุณ
ทั้งดินลม	ฝนฟ้า	และอากาศ
พฤษชาติ	หญ้าไม้	ได้เกื้อหนุน
ช่วยชีวิต	เรามา	จงการุณย์
อย่าลืมคุณ	ลืมน่า	อย่าทำลาย ฯ

๒๖. กาเลน ธมฺมสุสวณํ

โสตเรามี	สำหรับ	สดับเสียง
ฟังสำเนียง	ถ้อยคำ	สื่อความหมาย
ถ้าฟังดี	ฟังเป็น	เย็นสบาย
เรื่องทั้งหลาย	ชั่วดี	มีให้ฟัง
ฟังเรื่องราว	ข่าวร้าย	ทำลายขวัญ
ให้หวาดหวั่น	เหมือนภัย	มาไล่หลัง
การเลือกเฟ้น	เรื่องราว	ข่าวที่ฟัง
เป็นพลัง	สร้างขวัญ	ให้มั่นคง
คราวมีเทศน์	ฟังธรรม	คำพระสอน
จะช่วยผ่อน	อารมณ์	สมประสงค์
ที่หิวโหย	เราร้อน	ย่อมผ่อนลง
ที่ลุ่มหลง	หายหลง	เป็นมงคล ฯ

		เอตมมงคลมุตตม
ห้ำประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมผล
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	มีมงคล
เจริญชนม์	เจริญสุข	ทุกประการ ฯ

พระคาถาที่ ๘

ขนต์ จ โสวรสสุตา	สมณานนจ ทสสน	
กาเลน ธมฺมสากจฺณา	เอตมมงคลมุตตม	
๒๗. ขนต์ จ		
วิจฺจกร	ชีวิต	คิดให้เห็น
มีทุภฺชเชญฺ	มากมาย	หลายสถาน
ทางชีวิต	ผ่านแคว้น	แดนกันดาร
ต้องพบพาน	เภทภัย	ไม่เว้นคน
ใครเป็นคน	อ่อนแอ	ย่อมแพ้ก่อน
แพ้นาวรอน	อ่อนล้า	แพ้ฟ้าฝน
จะทำการ	สิ่งใด	ไม่อดทน
ต้องยากจน	ตลอดชาติ	อนาถใจ
ใครมีเกราะ	ป้องกัน	คือขันติ
มีตำริ	แน่นหนา	คิดแก้ไข
ถึงทุภฺชยาก	สู้ทน	ผจญภัย
เมื่อมีชัย	มีทรัพย์	ไม่อับจน ฯ

๒๘. โสวรสสุตา

ภาษาชะ	ทุกอย่าง	ที่ช่างปั้น
ต้องเลือกสรร	ดินดี	จึงมีผล
ดินไม่ดี	ปั้นได้	ก็ไม่ทน
ดินแข็งปน	ปั้นอะไร	ไม่ได้เลย
คนจะดี	เพราะมี	ครูดีแต่ง
คนหัวแข็ง	สอนสั่ง	ฟังแล้วเฉย
คนดีอรัน	สอนสั่ง	ไม่ฟังเลย

ต้องชวดเซย	สูญค่า	ราคาคน
คนอ่อนโยน	ว่านอน	สั่งสอนง่าย
อธิบาย	บอกชี้	มีเหตุผล
ยอมรับฟัง	สั่งวร	รู้ผ่อนปรน
ยอมฝึกฝน	ดีได้	ไม่ยากเย็น ฯ

๒๙. สมณานนฺจ ทสฺสนํ

เยวชน	ดีชั่ว	มีตัวอย่าง
ผู้ใหญ่สร้าง	แบบไว้	ให้เธอเห็น
ทำตัวอย่าง	ดีไว้	ไม่จำเป็น
ต้องเคี่ยวเข็ญ	กวตขัน	เรื่องจรรยา
‘คนต้องนำ	สัตว์ต้อน’	คำสอนปราชญ์
ทฤษฎี	รัฐศาสตร์	นักปราชญ์ว่า
ผู้นำดี	ยึดมั่น	หลักจรรยา
จึงจะพา	หมู่คณะ	ให้เจริญ
การได้เห็น	สมณะ	ผู้สงบ
นำเคารพ	ศรัทธา	น่าสรรเสริญ
นับเป็นหนึ่งใน	ตัวอย่าง	ทางเจริญ
ชวนให้เดิน	ตามอย่าง	ในทางธรรม ฯ

๓๐. กาเลน ธมฺมสากัจฉา

ชีวิตเรา	ทุกวัน	มีปัญหา
ถ้าปรึกษา	กันได้	ไม่ถลำ
ย่อมพบทาง	แก้ไข	ไร้เงื่อนไข
ไม่หน้าดำ	คิดสั้น	อัดอั้นใจ
การพุดจา	ถกธรรม	คำสอนพระ
ช่วยชำระ	ความคิด	จิตแจ่มใส
พบปัญหา	รู้แก้	ได้แน่ใจ
ปัญญาไว้	จับพลัน	รู้ทันคน ฯ

		เอตมมมงคลมุตตม
สี่ประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมผล
เจริญศักดิ์	เจริญศรี	มีมงคล
เจริญชนม์	เจริญสุข	ทุกประการ ๕

พระคาถาที่ ๙

ตโป จ พุรหมจริยญจ อริยสัจจาทสฺสหน
 นิพพานสจฺฉิกิริยา จ เอตมมมงคลมุตตม

		๓๑. ตโป จ
ธรรมดา	ไรณา	เป็นปารก
มีหญาปก	คลุมอยู่	ดูแน่นหนา
ไม่ตกไถ	โค่นถอน	ก่อนทำนา
จะหว่านกล้า	พืชพันธุ์	กันอย่างไร
สันดานเรา	บาปกรรม	ครอบงำอยู่
หากไม่รู้	ยากแท้	จะแก้ไข
คิดปลูกฝัง	คุณธรรม	ประจำใจ
ต้องทำให้	บาปพราก	จากสันดาน
เผาหญาไม้	ใช้ไฟ	เผาได้ราบ
จะเผาบาป	ใช้ตบะ	เผาประหาร
ตบะกล้า	บาปพราก	จากสันดาน
ควรแก่การ	ปลูกบุญ	คุณอุดม ๕

๓๒. พุรหมจริยญจ

การประพฤติ	พรหมจรรย์	สำคัญนัก
ต้องรู้จัก	เลิกละ	รู้สะสม
เลิกสนใจ	ไผ่หา	กามารมณ์
รู้สะสม	เนกขัมมะ	บารมี
ศีล สมาธิ	ปัญญา	สิกขาสาม
ประพฤติตาม	ตลอดสาย	อย่าหน่ายหนี
หวังมรรคผล	สิ่งหวัง	บังเกิดมี

เป็นสักขี พรหมจรรย์ ให้มันคง ฯ

๓๓. อริยสัจจาทสฺสนํ

อันความทุกข์ทั้งมวล	ควรเรียนรู้
บรมครู	สั่งไว้
สมุทัย	ควรละ
นิโรธจ	ประจักษ์
การเห็นแจ้ง	สัจจะ
มีผลเลิศ	พาทน
ย่อมสุขกาย	สุขใจ
สงบเย็น	ชีวิต
	อย่าได้หลง
	อย่าพะวง
	มรรคบำเพ็ญ
	อันประเสริฐ
	พ้นทุกข์เข็ญ
	ไร้ล้าเค็ญ
	ชื่นจิตใจ ฯ

๓๔. นิพพานสัจฉิกิริยา จ

ชีวิตเรา	ทุกคน	ตื่นนอนอยู่
เพราะไม่รู้	เข้าชีวิต	อยู่ที่ไหน
วันนี้อยู่	พรุ่งนี้	มีอะไร
อยู่หรือไป	มีตม	อนธการ
บัดเดียวถูก	เงื้อมหัตถ์	มัจจุราช
เข้าพิฆาต	เช่นฆ่า	น่าสงสาร
ใครบรรลु	อมตะ	นฤพาน
มัจจุมาร	ทำอะไร	มิได้เลย ฯ

เอตมมฺงฺคฺลมฺตฺตมํ

สี่ประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	แสนดี	ชี้เฉลย
เย็นสนิท	พิษภัย	ไม่มีเลย
เสพเสวย	บรมสุข	ทุกประการ ฯ

พระคาถาที่ ๑๐

ผู้รู้สุส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสุส น กมฺปติ
 อโสํกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมํคฺลมฺมุตฺตมํ

๓๕. ผู้รู้สุส โลกธมฺเมหิ

จิตฺตํ ยสุส น กมฺปติ

ได้กับเสีย	เป็นธรรม	ประจำโลก
จะมีโชค	อับโชค	โลกหมุนเปลี่ยน
ได้กับเสีย	เป็นทุน	ที่หมุนเวียน
โลกแปรเปลี่ยน	จิตไม่	หวนไปมา ฯ

๓๖. อโสํกํ

บุ่ชุน	ดีใจ	เมื่อได้โชค
และเศร้าโศก	เมื่อโชคร้าย	กรายมาหา
พระอริยะ	เสียไป	หรือได้มา
ไม่โศกา	ไม่ยินดี	ไม่มีภัย ฯ

๓๗. วิรชํ

โลกโกรธหลงเป็นฐลี	คลุกคลีจิต
ให้มีตมิต	ไม่ผ่องใส
ทั้งสามสิ่ง	สลัดไป
จิตแจ่มใส	ดุจเพ็ญจันทร์ ฯ

๓๘. เขมํ

อาณจักร	จิตใจ	ไร้ขอบเขต
อุปาทาน	เป็นเหตุ	แบ่งเขตขัณฑ์
จึงยึดอัด	หวาดกลัว	อยู่ทั่วกัน
ไม่ยึดมั่น	ทุกข์ภัย	ย่อมไม่มี ฯ

เอตมฺมํคฺลมฺมุตฺตมํ

ส่ประการ	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	สุขเสริม	เฉลิมศรี

เจริญศักดิ์	เจริญคุณ	บุญทวี
เจริญศรี	เจริญสุข	ทุกเวลา ฯ

พระคาถาที่ ๑๑

เอตาทิสานิ กตवान	สพฺพตุกมปราชิตา
สพฺพตุก โสตุถิ คจฺจนฺติ	ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมฺหนฺติ ฯ

สามสิบแปด	มงคล	ดลสวัสดิ์
พูนพิพัฒน์	อำนาจ	วาสนา
ถึงซึ่งชัย	ไม่แพ้	แก้ปัจจฯ
ย่อมไปมา	เสรี	ทุกที่ทาง
พระพุทธรองค์	ทรงแสดง	ไว้แจ้งชัด
พร้อมทั้งอรรถ	พยานะ	แจ่มกระจ่าง
สามสิบแปด	มงคล	เป็นหนทาง
สู่ความว่าง	อมตะ	นฤพาน ฯ

—จบมงคลภาษิต—

คำอธิษฐาน*

- ๐ เตะบุญข้า
ตั้งจิตเจตนา ศรัทธาเปรมปรีดิ์
เชื่อว่าเชื่องใจ อย่าได้เกิดมี
แก้ตัวข้านี้ จนถึงนิพพาน ฯ
- ๐ ทุกข์โศกโรครภัย
อปริยัญไร อย่าได้แผ้วพาน
ขอให้ชนม์ชีพ ข้ายืนยาวนาน
ได้บวชลูกหลาน สร้างการกุศล ฯ
- ๐ อุปัจเฉทกรรม
อย่าได้ครอบงำ เข้าจลาจล
เมื่อข้าดับจิต ชีวิตวายชนม์
เตะกระดูก ช่วยแนะนำไป ฯ
- ๐ เมื่อข้าดับจิต
ขอให้เนรมิต บังเกิดเร็วไว
ให้ได้วิมาน ยวดยานสุขไส
สมทุ้มเปลวไฟ อย่าได้เกิดมี ฯ
- ๐ แม้นเอากำเนิด
กลับชาติมาเกิด ให้สูงศักดิ์ศรี
ในวงศ์ประยูร สกุลผู้ดี
ขัดติยาศักดิ์ศรี มั่งมีเงินทอง ฯ
- ๐ แก้วแหวนแสนทรัพย์
มากมายเหลือนับ สมบัติเนืองนอง
สมใจทุกอย่าง พงษ์เผ่าพวกพ้อง
วงศ์ญาติพี่น้อง พรั่งพร้อมบริบูรณ์ ฯ
- ๐ บิดามารดา
อยู่ในศีลห้า ศีลแปดพร้อมมูล
เมื่อยังมิได้ ขอใจเป็นบุญ
ผลธรรมอนุกุล มโนเปรมปรีดิ์ ฯ
- ๐ เกิดชาติใด ๆ
ห่างทุกข์คลายไข ขอใจยินดี
ศีลห้าประการ ผลทานบารมี

สมบัติทวี	ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ
๑ ดวงจิตอิจฉา	
โทโสโกรธา	โมโหหลงไหล
ของห่างสิ้น	มลทินอันใด
ของให้ไกล	จากจิตสันดาน ฯ
๑ อเสวนา	
พระเจ้าเทศนา	พาลอหังการ
อย่าได้เกิดร่วม	เคหะสถาน
ขอพบเมธาจารย์	อยู่ในวาทา ฯ
๑ ให้เห็นประโยชน์	
รู้แจ้งในโสต	คุณโทษโทษา
ข้าคิดสิ่งใด	จงเป็นวาจา
เผยพจน์ออกมา	ถูกต้องบาลี ฯ
๑ ปราศจากมูสา	
ไม่เป็นสัพลา	กล่าวคำวาที่
กล่าวคำมีผล	กุศลช่องชี
รู้แท้เมธี	ยกอรรถออกยล ฯ
๑ ข้ำขอพิษฐาน	
คุณศีลคุณทาน	กองการกุศล
สมบัติพัสถาน	ปานพระสุชล
สำเร็จมรรคผล	ดั่งนางมัลลิกา ฯ
๑ เกิดกับดัดชาติ	
ยังตัดมิขาด	ปราศจากราคา
จะมีคู่ครอง	ให้ต้องวิญญา
มีบุตรธิดา	ให้เข้าชอบใจ ฯ
๑ ว่าง่ายสอนง่าย	
รูปโฉมเจตนาย	ล้ำเลิศแดนไตร
มะเร็งกลากเกลื่อน	ชี้เรือนพันระนัย
กุฎฐังจัญไร	อย่าได้เกิดมี ฯ
๑ ขอให้รูปกาย	
ขำงามเจตนาย	ไม่มีราศี
เป็นที่รักใคร่	ชอบใจนารี
ดั่งแก้วมณี	ไม่มีมลทิน ฯ

๑๑ ขอย่าไถลจาก

วิบัติพลัดพราก	ถิ่นฐานบ้านถิ่น
บิดามารดา	พร้อมหน้าอยู่กิน
กว่าจะสูญสิ้น	สมควรมรณา ฯ

๑๒ หวายตรวนจองจำ

ชั่วช้าส่าระยำ	อย่าต้องกายา
ขอให้ไถลจาก	เหมือนดินกับฟ้า
เดชะบุญข้า	ตั้งสัตย์อธิษฐาน ฯ

๑๓ ขอพบพระชินศรี

เอกองค์มุนี	โปรดสัตว์สงสาร
ข้าขอเกิดทัน	พบพระศรีอารีย์
ได้นมัสการ	โดยสมปรารถนา ฯ

๑๔ ขอเป็นโอรส

ท้าวแดนจอมยศ	ธิราชราชา
เป็นพระภิกษุนี้	ยินดีศรัทธา
ดับชาติสังขาร	เข้าสู่พระนิพพาน ฯ

มรดกหลวงพ่อ

มรดกหลวงพ่อ^๑ เป็นคำสอนที่พระพุทธสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินฺโท) ได้แสดงพระธรรมเทศนาให้ญาติโยมฟังบ้างพระภิกษุสามเณรบ้าง สมัยพระเดชพระคุณยังดำรงตำแหน่งพระมหาสอั้ง สิรินฺโทบ้าง เป็นพระสิรินันทเมธีบ้าง บางครั้งก็แต่งเป็นกลอน กาพย์ โคร่ง ฉันท์ บางทีก็เป็น สุภาษิต คำคม ดังมีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- อยู่แต่ตาย อยู่ได้ทุกคน
ไม่ต้องดิ้นรน ทุกคนอยู่ได้ ฯ
- อยู่แต่ตาย อยู่ได้ทุกคน
อยู่เพื่อปวงชน อยู่ได้เลยตาย ฯ
- อยู่เพื่อตัว อยู่แค่สิ้นลม
อยู่เพื่อสังคม อยู่คู่ฟ้าดิน ฯ
- คนจะดีเด่น เจกเช่นดนตรี
ถูกเขย่าเป่าตี ดิดสีจิงดี ฯ
- ถูกสร้างเป็นกอง จึงต้องถูกตี
ถ้าเป็นกองดี ยิ่งดียิ่งดัง ฯ
- จิตเหมือนปลา เมตตาเหมือนน้ำ
จิตไร้เมตตา เหมือนปลาขาดน้ำ ฯ
- คนเหมือนปลา ศาสนาเหมือนน้ำ
คนไร้ศาสนา เหมือนปลาขาดน้ำ ฯ
- สังคมเลว เดือดร้อนเรา
เหมือนน้ำเน่า เดือดร้อนปลา ฯ

- คนใจแคบ ถึงอยู่ในโลกกว้างก็อึดอัด
คนใจกว้าง ถึงอยู่ในที่แคบก็ปลอดโปร่ง ฯ
- เราไม่มีอำนาจที่จะบันดาลให้ทุกคนรักเรา
แต่เรามีสิทธิ์ที่จะรักคนทุกคนได้
- คนที่ขาดเมตตา เหมือนอยู่ในโลกแห่งปีศาจ
ความขงมีขอบเขต แต่ความรักหาขอบเขตมิได้
- เปื่อเรียน เปื่อค้นคิด เปื่อลิขิต เปื่อไต่ถาม
ดังถาจะรื่องนาม ปรากฏนามว่า “ปัญญาชน”

^๑ พระราชปริยัติสุธี (สอั้ง สิรินฺโท) มรดกหลวงพ่อ, กรุงเทพฯ ฯ โรงพิมพ์ พิมพ์เขต ๒๕๓๙ หน้า ๑ -๑๗

๑ รักเรียน รักคันคืด รักลิขิต รักไต่ถาม
 แนนกจ๊กเรื่อนาม ปรากฎว่า “ปัญญาชน”

๑ วิชา เป็นอำนาจ มารยาทเป็นเสน่ห์

นตถิ สนฺติ ปริ สุขํ

จิตสงบสบสุขแท้ ทุกคน
 จิตวุ่นจิตสับสน สุขลี้
 มุ่งสุขหมั่นฝึกฝน จิตอยู่เสมอมา
 ตถาคตเพียงบอกชี้ อยากได้ทำเอง

๑ โลภะล่อจิตให้ หิวโหย

โทสะเผาจิตโอย เราร้อน

โมหะหุ้มจิตไวย ว้าวุ่น

สามสิ่งสร้างทุกข์ร้อน ทุกข์ซ้ำตลอดกาล ?

๑ อยากมากจะได้น้อย อยากน้อยจะได้มาก

ไม่อยากจะดังใจ

๑ ถ้าคิดเป็นเจ้าของ จะได้ครองเพียงบางอบาง

ถ้าคิดปล่อยวาง จะได้ทุกอย่างเป็นของเรา

๑ เราฆ่าความโลภของเราเสียจะมีดีกว่าเที่ยวล่าหา
 สิ่งที่ต้องการหรือ ?

๑ เราฆ่าความตระหนี่ของเราเสียจะมีดีกว่าเที่ยวเพ่ง
 ว่าคนนั้นคนนี้อาของเราไปหรือ ฯ

๑ เราฆ่าความโกรธของเราเสียจะดีกว่าเที่ยวไปชวน
 เขาวิวาทหรือ ?

๑ คนที่โกรธและตำว่าเรา เพราะเขาขาดความรัก
 จึงควรให้ความรักแก่เขา

๑ ไม่เชิดกัน ดีกว่าคนขี้เกียจ

คนขี้เกียจเป็นเสนียดสังคม

๑ คำว่า “ไม่มีงานทำ” เป็นคำที่เลวที่สุดในภาษามนุษย์

๑ กินเพื่ออยู่ อยู่เพื่องาน

งานเพื่อความไม่เป็นหมันแห่งชีวิต

๑ รักงาน ขยันทำ จำมัน หมั่นพินิจ ชีวิตก้าวหน้า

๑ ยิ่งคิดยิ่งดี้น จะล้นคิด หยดสักนิด จะคิดได้

๑ ชีวิต อยู่แค่ตาย

ความยิ่งใหญ่ อยู่แค่อย่อยยับ

โภคทรัพย์ อยู่แค่วิบัติ
 ๑ สรรพสิ่ง อยู่แค่วิบัติ
 สรรพสัตว์ อยู่แค่ตาย
 สู้ทั้งหลาย อย่าประมาท
 ๑ แย่งกันดี อปปรีย์ทุกคน
 แบ่งกันดี ได้ดีทุกคน
 ๑ ไม่กลัวตาย ไม่มีอะไรน่ากลัว
 ไม่เห็นแก่ตัว ไม่น่ากลัวอะไร
 ๑ ความว่าเปล่า เป็นเจ้าของสรรพสิ่ง
 ๑ ปล่อยวางอดีต ทำจิตให้ว่าง
 ไม่หวังอะไร จิตใจเป็นอิสระ พบพระนิพพาน
 ๑ ไม่มีอะไรจะยิ่งใหญ่ กว่าความไม่มีอะไร
 ๑ ความคิดเหมือนดวงตา ปัญญาเหมือนแสงสว่าง
 หากมีพร้อมทั้งสองอย่าง ชีวิตว่างจากทุกข์ภัย
 ๑ ดำรณานำคนโง่ แต่ตามหลังคนฉลาด
 ๑ คนโง่ มีใจอยู่ที่สมบัติ คนฉลาดมีสมบัติอยู่ที่ใจ
 ๑ ถึงจะมีแก้วสารพัดนึก ก็ไร้ค่า ถ้าเจ้าของไม่รู้จักนึก
 ๑ มาวัดวันนี้มีแต่หัวใจ ถ้ามาเมื่อตาย มีแต่น้ำตา
 ๑ มีมารอยู่ในจิต จะหงุดหงิดตลอดไป
 มีพระอยู่ในใจ จะแจ่มใสตลอดกาล
 ๑ ถ้าใช้โอกาสผิด ชีวิตจะล้มเหลว
 ปฐมวัย = ศึกษาวิชาการ
 มัชฌิมวัย = สร้างหลักฐานครอบครัว
 ปัจฉิมวัย = เตรียมตัวตาย
 ๑ ได้กับเสียเป็นธรรมดาประจำโลก
 จะมีโชคอัปโชคโลกหมุนเปลี่ยน
 ได้กับเสียเป็นทุนที่หมุนเวียน
 โลกแปรเปลี่ยนเสมออย่าเผลอใจ
 ทานศัลภวานาอุตสำหรับสร้าง
 เป็นหนทางนำชีวิตจิตแจ่มใส
 ยามชีพอยู่สุขไม่ทุกข์ใจ
 ยามชีพไปปรโลกไม่โศกครวญ ๕
 ๑ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แน่นัก ย่อมศักดิ์สิทธิ์

จะสัมฤทธิ์ สิ่งหวัง ดังประสงค์
 ต้องเคารพ เสื่อมใส ใจมั่นคง
 ไม่ลุ่มหลง มุ่งทำ แต่กรรมดี

- ทุกศาสนาสอนให้คนทำดี ไยจึงมีหลายศาสนา
- คนชั่วสร้างอิทธิพล สาธุชนสร้างบารมี
- ไม่มีวิชาใดในโลก ที่จะเป็นเครื่องมือดับทุกข์ของมนุษยชาติ
 ได้อย่างแท้จริงและสิ้นเชิง นอกจากวิชาของพระพุทธเจ้า
- สิ่งที่เราชอบและใช้อยู่ทุกวันนี้ ล้วนเป็นผลงานของผู้อื่น
- ไม่ประมาท ขยัน กตัญญู อยู่สบาย ตายดี
- ทำของเสียให้เป็นของดี นี่คือวิธีของบัณฑิต
- ดีอดีต ดีปัจจุบัน คือหลักประกันอนาคต
- ผลประโยชน์ คือ อาหารของโลกะ
 ยศอำนาจ คือ อาหารของโทสะ
 ศาสตร์ - วิชาสาร คือ อาหารของโมหะ
- ความเมตตาทำให้อ่อนโยน
 ความอดทนทำให้แข็งแกร่ง
- ไม่มีอะไร สบายจริง ๆ
- เข้าใจความทุกข์ สนุกกับการแก้ปัญหา
 คือ ปฏิปทามหาบุรุษ
- ไม่มีใครโชคดีตลอดไป
 ไม่มีใครโชคร้ายตลอดกาล
- อูจจาระน่ารังเกียจ
 แต่มันก็เกิดจากอาหารที่เรากิน
- โลกได้รับแสงสว่างจากดวงอาทิตย์
 แต่ต้องมีตมิดเพราะเงาตัวเอง
- ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กลัวลำบาก
 ช่วยคนทุกข์ยาก ลำบากก็ยอม
- ชีวิตมีเงื่อนไขยอมไร้อิสระ
 แต่ปราศจากเงื่อนไข ก็ไร้สาระ
- เจริญมนต์ให้มาก ถ้าไม่ยากยากจน
 หัวใจมีมนต์ ความยากจนไม่มี
- ไม่ช่วยเหลือใคร ใจจะได้ดี
- ไม่กลัวบาปกรรม จึงทำความชั่ว

- ๑ สติคือดวงตา ปัญญาคือแสงสว่าง
หากพร้อมทั้งสองอย่าง ชีวิตว่างจากทุกข์ภัย
- ๑ คนเย่อหยิ่ง เกียรติยศย่อมลดลง
- ๑ ชีวิตมีเงื่อนไขย่อมไร้อิสระ
แต่ปราศจากเงื่อนไข ก็ไร้สาระ
- ๑ ไม่กลัวบาปกรรม จึงทำความชั่ว

บารมีสิบทัศ

๑ ยอกรประณม	ก้มกราบคุณพระ
ทั้งสามรัตนะ	ด้วยความเคารพ
พระพุทธองค์	ทรงรู้แจ้งจบ
สีณูมิสามภพ	พระสัพพัญญู
๑ สั่งสอนเวไนย	ให้ได้ตรัสรู้
นำตนมุ่งสู่	มรรคผลนิพพาน
ดับทุกข์สิ้นโศก	ข้ามโอฆสงสาร
ผ่านพ้นกันดาร	เกิดแก่เจ็บตาย
๑ ขอนบพระธรรม	คำสอนหลากหลาย
มีอยู่มากมาย	แปดหมื่นสี่พัน
พระไตรปิฎก	ยกเป็นสำคัญ
บรรจธรรมชั้น	คำสอนทั้งหมด
๑ ผิดถูกอย่างไร	วินัยกำหนด
เป็นสิกขาบท	ข้อวัตรปฏิบัติ
พระภิกษุสงฆ์	ต่างองค์เคร่งครัด
ศึกษาปฏิบัติ	สืบทอดกันมา
๑ บาปบุญบอกไว้	อย่าได้กังขา
สงสัยคันคว้า	ดูในพระสูตร
ส่วนอภิธรรม	ลึกล้ำที่สุด
ไม่มีสมมุติ	มีแต่ปรมาตถ์
๑ เล่าเรียนศึกษา	เรียกว่าปริยัติ
รู้แล้วปฏิบัติ	สำเร็จมรรคผล
คุณพระสัทธรรม	เลิศล้ำสากล
มีสุขเป็นผล	วิเศษจริงจริง
๑ กราบไหว้พระสงฆ์	แปดองค์ใหญ่ยิ่ง
ปฏิบัติดีจริง	กายวาจาใจ
สาวกพุทธองค์	ทรงธรรมวินัย
ดำรงศาสนไว้	ถึงทุกวันนี้
๑ เราได้พึ่งพา	เมตตาบารมี
พระสงฆ์ช่วยชี้	บอกบาปบุญ
เห็นโทษแห่งบาป	หยาบช้าทารุณ

อานิสงส์บุญ	จิตใจเบิกบาน
๑ งดเว้นกรรมชั่ว	กลัวทุกข์ทรมาน
ถือศีลให้ทาน	สวดมนต์ภาวนา
เห็นอานิสงส์	ตรงตามเทศนา
มั่นคงศรัทธา	ไม่หวั่นไม่ไหว
๑ ถึงคราวดับจิต	ชีวิตสิ้นไป
เกิดในภพใหม่	สมบัติบริบูรณ์
๑ กราบกรานคุณพระ	เดชะพระคุณ
โปรดช่วยเกื้อกูล	ให้สมปรารถนา
จะแต่งกายภักกลอน	สอนปวงประชา
ขอดวงปัญญา	ผุดผ่องว่องไว
๑ จะคิดจะนึก	ตริกรรมข้อใด
เห็นแจ้งแก้ไข	ทั้งอรรถทั้งธรรม
จะเรียงจะร้อย	ทุกถ้อยทุกคำ
ชวนให้จดจำ	เข้าอกเข้าใจ
๑ เรื่องบารมี	นี้เป็นอย่างไร
มีอยู่เท่าใด	โปรดจงรับฟัง
สร้างสมความดี	จนมีพลัง
สำเร็จสมหวัง	เรียกบารมี
๑ มีสิบประการ	หนึ่งทานบารมี
สองศีลบารมี	สามเนกขัมมะ
ข้อสี่ปัญญา	ข้อห้าวิริยะ
ขันติ - สัจจะ	หกเจตตามมา
๑ ข้อแปดอิฐฐาน	ข้อเก้าเมตตา
สิบอุเบกขา	รวมเป็นสิบทัศ
บำเพ็ญสมบุรณ์	เพิ่มพูนสมบัติ
ไม่ข้องไม่ขัด	เพียบพร้อมทุกประการฯ๐๐

๑. ทานบารมี

๑ โอบอ้อมอารี	ยินดีให้ทาน
สงเคราะห์ลูกหลาน	ช่วยเหลือสังคม
ทานบารมี	เป็นที่ชื่นชม
ปวงชนนิยม	ยอมรับนับถือ

๑ ผู้ใดให้ทาน	ผู้นั้นมีชื่อ
มีเสียงเล่าลือ	ยกย่องสรรเสริญ
จะไปที่ไหน	ก็ไม่เคอะเขิน
นั่งหรือยืนเดิน	ท่าทางผึ่งผาย
๑ ทรมานเงินทอง	เป็นที่ปองหมาย
ทั้งหญิงทั้งชาย	ทุกคนต้องการ
จะสมประสงค์	จงคิดทำงาน
อย่าเกียจคร้าน	สู้อุตสูทน
๑ ทำงานเท่าไร	แต่ไม่เป็นผล
ยังยากยังจน	ต้องโทษบาปกรรม
ไม่เคยให้ทาน	ถึงมืงานทำ
เพราะมีบาปกรรม	จึงยังยากจน
๑ เคยให้ทานไว้	ทานตามให้ผล
เกิดมาเป็นคน	มั่งมีเงินทอง
มนุษย์สมบัติ	ไม่ขัดไม่ข้อง
มากมายกายกอง	ผลทานบารมี ๗๕๐

๒. ศีลบารมี

๑ รักษาศีลห้า	ว่าตามบาลี
เรียกศีลบารมี	จำไว้ให้มั่น
ข้อหนึ่งปาณา	อย่าฆ่าฟันกัน
ชีวิตสำคัญ	ต่างคนต่างรัก
๑ ข้อสองอทินนา	อย่าโลภมากนัก
อย่าโกงอย่าลัก	ขโมยของใคร
โกงชาติบ้านเมือง	ยิ่งเป็นเรื่องใหญ่
โกงกันมากไป	ประเทศล่มจม
๑ ยับยั้งชั่งจิต	สุจริตนิยม
เห็นแก่สังคม	อย่าเห็นแก่ตัว
ข้อสามกาเม	เล่ห์กลเมียผัว
หญิงร้ายชายชั่ว	คิดนอกใจกัน
๑ หลงใหลรสกาม	ไม่คร้ามโทษทัณฑ์
ร่วมเสพสุขกัน	ไม่เลื่ออกุไคร

เป็นเวอร์เป็นกรรม	จดจำกันได้
คู่ใครคู่ใคร	ไม่ล่วงเกินกัน
๑ รักคู่ชีวิต	มีจิตผูกพัน
ไม่นอกใจกัน	ครอบครัวยั่งยืน
ข้อสี่มุสา	พูดจาให้เป็น
พูดจริงพูดเล่น	ให้เหมาะแก่กาล
๑ อย่าพูดเพ้อพรั	ก่อความรำคาญ
พูดจาอ่อนหวาน	คนเขานิยม
พูดมากปากไว	โกหกพกลม
คนไม่นิยม	สิ้นเปลืองเวลา
๑ ต่อหน้าว่าดี	ลับหลังนินทา
อย่าพูดดีกว่า	มุสาทั้งเพ
ข้อห้าสุรา	พาให้เสเพล
นิสัยเกเร	เสื่อมเสียจรรยา
๑ เสพเฮโรอีน	สูบฝิ่นกัญชา
ชอบเสพยาบ้า	เป็นโทษเป็นภัย
ศีลข้อที่ห้า	รักษาไว้ได้
ไร้โทษหมดภัย	สติสมบูรณ์
๑ รูปร่างของเรา	บุญเก่าเกื้อกูล
สุขภาพสมบูรณ์	ไร้โรคโรคา
หน้าตาสดใส	ไร้ไฟไร้ผ้า
ผิวพรรณโสภาค	เพราะศีลบารมี อะฮะ

๓. เนกขัมมบารมี

๑ บวชเป็นพระเณร	บวชเป็นฤาษี
ละกามโลภี	ถือเพศบรรพชา
ไม่มีเหย้าเรือน	เหมือนคนกำพร้า
อยู่เดียวएका	ตามป่าตามเขา
๑ เทียวภิกขาจาร	อาหารบรรเทา
ความหิวบางเบา	บำเพ็ญภาวนา
ถ้ายังครองเรือน	เว้นเสพกามา
ศีลแปดรักษา	ตามกาลนิยม

● เนกขัมมবারมี	มีคุณอุดม
ใครได้สะสม	สบโอกาสดี
พบความสำเร็จ	ลาภยศมากมี
ตลอดชาตินี้	มีแต่โชคชัย
● เรื่องกาลโอกาส	นักปราชญ์ว่าไว้
ทุกคนต่างได้	สิทธิเท่ากัน
บางคนโชคดี	มีลาภอนันต์
บางคนกลับกัน	เสื่อมลาภลงไป
● กลับกันอย่างนี้	บารมีอะไร
จดจำกันไว้	เนกขัมมবারมี ฯ๖๘

๔. ปัญญาบารมี

● ความคิดความอ่าน	เราท่านต่างมี
ช้าเร็วข้อนี้	แตกต่างกันไป
บางคนคิดรู้	แคล้วคล่องว่องไว
เล่าเรียนอะไร	รู้ได้จับพลัน
● เป็นนักศึกษา	ในสถาบัน
เป็นหนึ่งในชั้น	ไม่เป็นรองใคร
ถึงคราวทดสอบ	ตอบได้เร็วไว
ผลคือสอบได้	เป็นเกียรตินิยม
● เรียนเก่งอย่างนี้	เป็นที่ชื่นชม
คนในสังคม	ยกย่องสรรเสริญ
รู้ดีทำดี	มีสุขพลิตเพลิน
ชีวิตเจริญ	ทางโลกทางธรรม
● บางคนรู้ช้า	เรียนจนหน้าดำ
ครูต้องสอนซ้ำ	ย่ำอยู่เรื่อยไป
ถึงคราวทดสอบ	กว่าจะตอบได้
คิดจนปวดใจ	เกือบหมดเวลา
● ถึงจะสอบได้	ก็ไร้หน้าตา
เห็นเกรดออกมา	ไม่กล้าอวดใคร
รู้ช้าอย่างนี้	บารมีอะไร
บกพร่องขาดไป	ควรเร่งบำเพ็ญ
● ต้องเริ่มฝึกหัด	ทำวัตรเข้าเย็น

อบรมจิตเป็น	ตามหลักภาวนา
ฝึกฝนสมาธิ	สติปัญญา
จึงจะแก้กลัว	รอบรู้เร็วไว
● ปัญญาบารมี	นี้ใครสร้างได้
มีผลยิ่งใหญ่	เลิศด้วยปัญญา ๗๕๐๐

๕. วิริยบารมี

● ประรภความเพียร	เล่าเรียนศึกษา
หวังความก้าวหน้า	ทางวิชาการ
ตั้งใจพากเพียร	ฝึกเขียนฝึกอ่าน
อย่าเกียจอย่าคร้าน	ตำรับตำรา
● อ่านดูทุกวัน	ขยันค้นคว้า
หัดตั้งปัญหา	ถามเองตอบเอง
จึงจะเข้าใจ	และเรียนได้เก่ง
สงสัยอย่าเกรง	ถามครูอาจารย์
● เพียรเรียนอย่างนี้	วิชาเชี่ยวชาญ
ไหวพริบปฏิภาณ	แคล่วคล่องว่องไว
เรียนจบทำงาน	สร้างหลักฐานไว้
งานน้อยงานใหญ่	อย่าได้เกียจงอน
● เรื่องเที่ยวเรื่องกิน	เรื่องหลับเรื่องนอน
รู้จักผันผ่อน	ให้พอประมาณ
เที่ยวมากกินมาก	นอนมากยากนาน
เสียการเสียงาน	เสียเงินเสียทอง
● รักความก้าวหน้า	อย่าหลงคะนอง
ทรัพย์สิ้นเงินทอง	มียากหมดง่าย
พากเพียรหาทรัพย์	รู้จักจ่าย
ชีวิตสบาย	หลักฐานมั่นคง
● มนุษย์สมบัติ	ก็ไม่ยี่นง
วันหนึ่งเราคง	ต้องพรากจากไป
จะมีศรัทธา	อย่าชะล่าใจ
เพียรสร้างบุญไว้	เป็นหลักประกัน
● ถึงคราวดับจิต	ชีวิตแปรผัน
ได้ขึ้นสวรรค์	เป็นเทพเทวา

เสวยความสุข	ทุกวันเวลา
อยู่กับชาวฟ้า	สุดแสนสบาย
๑ ถ้าทำกรรมชั่ว	ถึงคราวตัวตาย
ไปสู่อบาย	ทนทุกข์ทรมาน
จงอย่าประมาท	อย่าขาดพิจารณา
รู้จักคิดอ่าน	ให้เห็นคุณโทษ
๑ ความเพียรประเสริฐ	ก่อเกิดประโยชน์
เกียจคร้านเป็นโทษ	ประโยชน์เสียหาย
จดจำไว้เถิด	ชาวเราทั้งหลาย
อยากสุขสบาย	ต้องมีความเพียร
๑ เกิดมาทุกคน	ชีวิตวนเวียน
เดินทางแปรเปลี่ยน	ที่ไปที่มา
บางคนเดินทาง	ลำบากหนักหนา
จะไปจะมา	อุปสรรคมากมาย
๑ บางคนเดินทาง	สะดวกสบาย
ไปถึงที่หมาย	อุปสรรคไม่มี
บารมีข้อไหน	ให้ผลอย่างนี้
วิริยบารมี	โปรดจงเข้าใจ อะระหัง

๖. ขันติบารมี

๑ เกิดมาคนเรา	จะเอาอะไร
สิ่งนั้นจะได้	ต้องมีเหตุผล
บางคนโชคดี	มีบุญกุศล
มากมายติดตน	มาแต่ชาติก่อน
๑ ตีกรามบ้านช่อง	ห้องหลับห้องนอน
เสื้อผ้าอาภรณ์	ทรัพย์สินเงินทอง
สมบัติมากมาย	เป็นกายเป็นกอง
บริวารพวกพ้อง	คือกำไรบุญ
๑ มารอดื้อนรับ	สนับสนุน
ไม่ต้องลงทุน	ทำการทำงาน
ได้เป็นเจ้าของ	ครองทรัพย์สินศฤงคาร
เงินแสนเงินล้าน	ก็มีครอบครอง
๑ ใครไม่มีบุญ	เป็นทุนสำรอง

เกิดมาจึงต้อง	ลำบากลำบาก
ทำงานทุกอย่าง	กลางแดดกลางฝน
ถ้าไม่อดทน	ก็ต้องอดตาย
● อาชีพเรา	มีอยู่หลากหลาย
บางอย่างสบาย	บางอย่างลำบาก
ถ้าใครมีบุญ	เป็นต้นทุนมาก
ไม่ต้องลำบาก	อาชีพสบาย
● อาชีพราชการ	ทำงานตอนสาย
เลิกงานตอนบ่าย	รายได้แน่นอน
อาชีพค้าขาย	ต้องมีทุนรอน
จะนั่งหรือนอน	คิดถึงกำไร
● อาชีพกรรมกร	ชาวนาชาวไร่
ลำบากแค่ไหน	ก็ต้องอดทน
ถ้าใครอ่อนแอ	แพ้แดดแพ้ฝน
ขาดความอดทน	ไม่สู้ร้อนหนาว
● จะต้องลำบาก	ทุกข์ยากยืนยาว
เรื่องนี้ต้องสาว	หาเหตุหาผล
อาชีพหลากหลาย	ชายหญิงทุกคน
บางรายทุกข์ทน	ลำบากแทบตาย
● บางคนทำงาน	ห้องแอร์สบาย
เงินทองหาง่าย	ไม่ต้องทุกข์ทน
บารมีอะไร	ตามมาให้ผล
อาชีพของคน	จึงแตกต่างกัน
● โปรดจงเชื่อถือ	อย่าได้ถือรั้น
ที่แตกต่างกัน	เพราะขันติบารมี ๗๕๐๘

๗. สัจจบารมี

● เกิดเป็นเจ้านาย	บ่าวไพร่ภักดี
อำนาจหน้าที่	ศักดิ์ศรีสูงส่ง
มีคนนับถือ	ชื่อเสียงมั่นคง
เห็นความเที่ยงตรง	คงเส้นคงวา
● ให้ความเคารพ	นบนอบบูชา
ยกเป็นหัวหน้า	ผู้นำชุมชน

ผู้นำหมู่บ้าน	ผู้นำตำบล
ผู้นำสากล	อำนาจมากมาย
● อำนาจศักดิ์ศรี	เป็นที่ปองหมาย
ผู้คนทั้งหลาย	อยากได้ออยากเป็น
ทางที่จะได้	มีสองประเด็น
จะชี้ให้เห็น	คลี่คลายปัญหา
● ใช้อิทธิพล	ปล้นแย่งเขามา
อำนาจศักดิ์ดา	อย่างนี้ไม่ดี
มีคนจองเวร	คิดเป็นไฟรี
ไม่ช้าบาปนี้	กลับมาถึงตน
● อีกทางได้มา	จากประชาชน
เห็นความดีตน	ยกย่องให้เป็น
ผู้นำสังคม	สร้างความร่มเย็น
ชื่อเสียงดีเด่น	เป็นที่นิยม
● อำนาจยั่งยืน	น่าชื่นน่าชม
ทั่วทุกสังคม	ยอมรับนับถือ
จะทำการใด	ให้ความร่วมมือ
สิ่งบันดาลคือ	สัจจบารมี อะ~

๘. อธิษฐานบารมี

● อยากมีหลักฐาน	แต่งงานหนายหนี
ทำโน่นทำนี่	ไม่เป็นแก่นสาร
เดี๋ยวเล็กเดี๋ยวทำ	ดูน่ารำคาญ
อาชีพการงาน	เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา
● เปื่อการทำไร่	เปลี่ยนไปทำนา
เดี๋ยวเอือมระอา	ไปหางานใหม่
เปลี่ยนอยู่อย่างนี้	เดือนปีผ่านไป
จะได้อะไร	เป็นหลักเป็นฐาน
● จิตใจโลเล	โอ้อ้อการงาน
จะสร้างหลักฐาน	กันได้อย่างไร
หลักฐานมั่นคง	มิต้องสงสัย
เกิดจากจิตใจ	มั่นคงเช่นกัน
● อธิษฐานบารมี	นี้แหละสำคัญ

เป็นที่ตั้งมั่น
จิตใจมั่นคง
ต้องอิงอาศัย

เป็นบ้านจิตใจ
จงจำกันได้
อธิษฐานบารมี อะระหัง

๙. เมตตาบารมี

● จิตใจเอื้อเฟื้อ
เป็นมิตรไมตรี
ไม่โกรธไม่เกลียด
แผ่เมตตาไป

● ใครขออะไร
ไม่ยากไม่จน
ใครเกลียดชังเรา
แผ่เมตตาให้

● สัตว์โลกเกิดมา
ถ้าไม่เกื้อกูล
ขัดใจกันหน่อย
คบตีต่อยกัน

● เตือดร้อนไปทั่ว
เราท่านทั้งหลาย
หักห้ามอารมณ์
มีเรื่องผิดหู

● ปรับความเข้าใจ
ตั้งจิตเมตตา
สังคมจะดี
ผูกจิตใจกัน

● เขาทุกข์เราช่วย
เราทุกข์เขามา
ช่วยกันอย่างนี้
เกทภัยดับสูญ

● โปร่งอกโปร่งใจ
เราสุขเขาสุข

โอบเอื้ออารี
กับคนทั่วไป
ไม่เบียดเบียนใคร
ทั่วโลกสากล

อย่าได้กังวล
แบ่งปันกันไป
ช่างเขาประไร
เป็นกำไรบุญ

มีทุกข์เป็นทุน
เมตตาต่อกัน
โมโหหุ่นหัน

สังคมวุ่นวาย
ทั้งหญิงทั้งชาย
โปรดใคร่ครวญดู
สังคมน่าอยู่
ค่อยพูดค่อยจา

อย่าได้โกรธา
อภัยให้กัน
เพราะมีสัมพันธ์
ด้วยความเมตตา

ด้วยกรุณา
ช่วยเหลือเกื้อกูล
มีสุขสมบูรณ์
อยู่เย็นเป็นสุข

ปลอดภัยไร้ทุกข์
เมตตาบารมี อะระหัง

๑๐. อุเบกขาบารมี

● ความยุติธรรม	สำหรับคดี
จำเป็นต้องมี	ในทุกสังคม
มีเรื่องวินิจฉัย	อย่าใช้อารมณ์
วางตนเหมาะสม	สุขุมเยือกเย็น
● ถ้ามีหลักฐาน	พยานรู้เห็น
ความผิดชัดเจน	ประจักษ์แก่ใจ
อย่าเห็นแก่หน้า	ไม่ว่าเป็นใคร
ผู้น้อยผู้ใหญ่	พวกเขาพวกเรา
● ใครผิดว่าผิด	อย่าได้คิดเอา
สินบนของเขา	เป็นบาปเป็นกรรม
ตัดสินคดี	มีความเป็นธรรม
เหมาะสมกับคำ	ว่าเป็นหลักเมือง
● พ่อแม่รู้ไว้	ลูกไปมีเรื่อง
อย่าเที่ยวโกธเคือง	โทษใครต่อใคร
ถ้าลูกตัวผิด	ต้องวินิจฉัย
ตรงมาตรงไป	จึงจะชอบธรรม
● ครูบาอาจารย์	มีศิษย์ระยำ
เที่ยวไปก่อกรรม	ทะเลาะวิวาท
ถึงเป็นศิษย์โปรด	ลงโทษเด็ดขาด
อย่างนี้นักปราชญ์	ยกย่องสรรเสริญ
● ความยุติธรรม	กับความเจริญ
จำเป็นต้องเดิน	ควบคู่กันไป
พัฒนาสังคม	ร่มเย็นปลอดภัย
อยู่อย่างอุ่นใจ	กันทุกครอบครัว
● บางครั้งตัวเรา	โหดเขลาขลาดกลัว
มีเรื่องส่วนตัว	ต้องตัดสินใจ
สับสนมีงง	ตกลงไม่ได้
จะตัดสินใจ	กลัวไม่สมหวัง
● จะลงทุนค้า	ละล้าละลัง
คิดหน้าคิดหลัง	กลัวจะขาดทุน
ที่เป็นอย่างนี้	เพราะไม่มีบุญ
บารมีช่วยหนุน	จึงคิดสับสน

๑ ตัดสินใจได้ โดยไม่กังวล
 ข้อนี้เป็นผล อุเบกขาบารมี อะระหัง

สรุป

๑ ทานบารมี ทรัพย์สินร่ำรวย
 ให้รูปสดสวย คือศีลบารมี
 ชีวิตไม่พลาด โอกาสดีดี
 เนกขัมมบารมี บำเพ็ญกันไว้
 ๑ ความคิดปลอดโปร่ง มั่นคงแจ่มใส
 ทุกเรื่องเข้าใจ ปัญญาบารมี
 เดินทางสะดวก มาดีไปดี
 วิริยบารมี บำเพ็ญให้มาก
 ๑ อาชีพสบาย ไม่ต้องลำบาก
 งานไม่ยุ่งยาก ขันติบารมี
 เป็นเจ้าเป็นนาย บ่าวไพร่ภักดี
 สัจจบารมี ช่วยดลบันดาล
 ๑ อาชีพมั่นคง เป็นหลักเป็นฐาน
 ก้าวหน้าการงาน อริฐานบารมี
 บริวารญาติพงศ์ พวกพ้องน้องพี่
 คนรอบตัวดี ล้วนมีสมานฉันท์
 ๑ ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ขัดแย้งกัน
 อยู่อย่างสุขสันต์ เมตตาบารมี
 การตัดสินใจ เรื่องใดก็ดี
 ถูกต้องทุกที ไม่มีผิดพลาด
 ๑ ไม่มีเรื่องใด เสียใจภายหลัง
 ถูกต้องทุกครั้ง อุเบกขาบารมี อะระหัง

คำนำ

งานเผยแผ่พระศาสนาเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างเป็นด้านหลัก ที่พระสงฆ์เราควรยึดถือเป็นยิ่งกว่าหน้าที่ เพราะกว่าที่พระพุทธศาสนาจะทอดผ่านและดำรงอยู่ในสังคมไทยเช่นทุกวันนี้ พระสงฆ์สาวกในอดีตได้ทำงานเผยแผ่ด้วยความวิริยอุตสาหะข้ามน้ำ ข้ามทะเล ต่อสู้มาอย่างลำบาก จนเป็นที่ยอมรับนับถือ ฯลฯ

หากพระสงฆ์เราในปัจจุบันไม่ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธองค์ ก็จะไม่ต่างอะไรกับ “ผู้กินบุญเก่า จากน้ำพักน้ำแรงของพระสงฆ์รุ่นก่อน”

การที่ท่านเจ้าคุณพระราชปริยัติสุธีผู้รับมอบหมายงานด้านการเผยแผ่ ได้นำหัวข้อธรรมเรื่อง “อนุปฺพฬิกถา” ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดพุทธบริษัททั่วไป มาร้อยกรองเป็นกาพย์เพื่อง่ายต่อการจดจำ เพราะสามารถนำไปสวดเป็นทำนองแบบโบราณได้ ซึ่งเป็นตอนหนึ่งในเสียงพระเสียงเพลง ภาค ๓ จึงเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนและอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง

(พระธรรมมหาวิธานวัตร)

วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

อนุปฺพฬิกถา

ยอกร ศิโรราบ	กราบคุณพระรัตนตรัย
สามองค์ คือหลักชัย	อันยิ่งใหญ่แห่งสากล
ยึดถือ เป็นที่พึ่ง	เพียงหนึ่งในดวงกลม
ขออานุภาพดล-	บันดาลให้สมประสงค์
จะร้อยกรองกาพย์กลอน	เผยคำสอนพุทธองค์
ทั้งเหตุ ทั้งผลจง-	ประจักษ์แจ้งกระจ่างตา
ขอกล่าวโดยสรุป	อนุปฺพฬิกถา
พระบรมศาสดา	เทศนาโปรดเวไนย
อบรมบ่มอินทรีย์	ให้ทวียิ่งขึ้นไป
ฟอกจิตสะอาดใส	เพื่อจะได้บรรลุธรรม
ห้าเรื่อง ท่านกำหนด	แต่ละบทจงจดจำ
หวังสุขเร่งรีบทำ	บุญจะนำความสุขมา

สุขสบาย ในชาตินี้
เมื่อมี อินทรีย์กล้า

ยิ่งทวีในชาติหน้า
ย่อมก้าวหน้าถึงนิพพาน

๑ เรื่องการให้ทาน

เริ่มต้นเรื่องที่หนึ่ง
จงใช้ปัญญาญาณ
เชื่อมั่นว่าทานนี้
ทั่วโลกทุกแห่งหน
เกิดมาเป็นผู้ให้
เกิดมาเป็นผู้ขอทาน
ให้ทานคนยกย่อง
ปรารถนาอะไร
ททำ มีตุทานิ
ใครเป็นผู้ให้ทาน
ชาตินี้พอมีให้
สร้างทานบารมี
มีทานเป็นต้นทุน
ชาตินี้หรือชาติไหน
คนสัตว์และพฤษชา
เทพไทในเมืองแมน
ต้นไม้เราให้น้ำ
เติบโตแตกกิ่งก้าน
ไม้ใบให้ร่มเงา
นกกาทั้งน้อยใหญ่
ไม้ดอกต่างออกช่อ
ผึ้งภูบินวูว่อน
ไม้ผลก็ผลิผล
เก็บกินผลน้อยใหญ่
คนสัตว์และต้นไม้
แม้เทพบนสวรรค์
ให้ทานดีจริงจริง
ดูร้ายตามไล่ล่า

ท่านกล่าวถึงเรื่องให้ทาน
พิจารณาให้เห็นเหตุผล
เป็นความดีอย่างสากล
ไม่มีคนรังเกียจทาน
หน้าสดใสเบิกบาน
หน้าหยาบกร้านร้าวราญใจ
ชื่อเสียงก้องขจรไกล
คนเต็มใจรับใช้งาน
คนถุติ คำพระขาน
ทุกถิ่นฐานมิตรมากมี
จงฝึกใจให้ยินดี
เป็นที่พึงทุกชาติไป
ย่อมได้บุญเป็นกำไร
ย่อมมีให้ไม่ขาดแคลน
ทั้งผักรัษฎาทั่วดินแดน
ต่างชอบใจผู้ให้ทาน
ย่อมมองงามตลอดกาล
บอกอาการว่าชอบใจ
ยามร้อนเข้าพักอาศัย
ได้อาศัยทำรงนอน
แตกกิ่งก่อก่อช่อสลอน
เกล้าเกษรสำราญใจ
ทั้งคนสัตว์ได้อาศัย
ต่างก็ได้สุขทั่วกัน
ล้วนชอบให้กันทั้งนั้น
ก็พากันโมทนา
แม้เสือสิงห์อยู่ในป่า
สัตว์อื่นมาเป็นอาหาร

ฝึกมันให้เชื่อได้	หายดุร้ายเพราะให้ทาน
เรื่องนี้มีหลักฐาน	เป็นพยานเห็นกันอยู่
ให้ทานกับขอทาน	สองสถานพิจารณา
อย่างไหนคนเชิดชู	อยากให้อยู่ร่วมสังคม
ให้ทานสำราญจิต	ทั่วทุกทิศคนนิยม
ขอทานทุกชั่วระทม	ทุกสังคมเอือมระอา
ดูอย่างตาชูชก	เป็นยาจากโลกนินทา
ผู้คนเขากันด่า	ตลอดมานับพันปี
จะเลือกเป็นทายก	หรือยากจกคิดให้ดี
ถ้าอยากมีศักดิ์ศรี	อย่าตระหนี่เรื่องให้ทาน
ตราบไตชีวิตยัง	ขอตั้งจิตอธิษฐาน
จงมีของให้ทาน	ตลอดกาลจวบชีพวาย
ดวงจิตจงผ่องแผ้ว	ให้ทานแล้วอย่าเสียดาย
ขอสัตว์โลกทั้งหลาย	จงสมหมายตามต้องการ
คิดดูให้ดี	ถ้าโลกนี้ไม่มีทาน
พ่อแม่กับลูกหลาน	จะรักกันด้วยเหตุใด
เชื่อได้อย่างมั่นคง	อย่างงงอย่าสงสัย
โลกเราร่มเย็นได้	เพราะการให้ทานแน่นอน
ทานมีอานิสงส์	มากมายตรงคำพระสอน
เชิญชวนมวลนิกร	ปฏิบัติตามศรัทธา

๒. เรื่องศีล

เรื่องศีล เรื่องที่สอง	ทุกคนต้องร่วมรักษา
เพราะเป็นกติกา	ข้อสัญญาประชาคม
มีห้า สิกขาบท	ท่านกำหนดไว้เหมาะสม
เป็นหลักให้สังคม	นิยมยึดประพฤติกัน
โลกเราจะร่มเย็น	ศีลก็เป็นสิ่งสำคัญ
เป็นหลักค้ำประกัน	สันติสุขทุกสังคม
ข้อหนึ่งคือปาณา	มีเมตตาเป็นอารมณ์
รักเพื่อน ร่วมสังคม	เหมือนพี่น้องต้องเดียวกัน
ไม่โกรธ และไม่เกลียด	ไม่เคียดแค้น คิดฆ่าฟัน
ไม่ตบต่อยตีกัน	ให้เจ็บช้ำระกำใจ

ตัวเรารักความสุข	เกลียดความทุกข์แม้ฉนั้นใด
สัตว์อื่นโดยทั่วไป	ต่างมีใจเช่นเดียวกัน
สัตว์โลกทุกชนิด	รักชีวิตกันทั้งนั้น
ไม่คิดปลิดชีพกัน	ย่อมสุขสันต์สใจปอง
สมบัติในโลกนี้	ทุกอย่างมีผู้จับจอง
ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ	ครอบครองกันทุกหย่อมหญ้า
เงินทองและทรัพย์สิน	ทั้งแผ่นดินและท้องฟ้า
ทะเล และผืนป่า	ทั่วโลกถูกยึดครอง
ชีวิต คนและสัตว์	เป็นสมบัติมีเจ้าของ
ดังนั้นศีลข้อสอง	ทุกคนต้องสมาทาน
ไม่ลัก ไม่ฉ้อฉล	ไม่จีปลัก ไม่รุกราน
ทรัพย์สินหรือถิ่นฐาน	ของเพื่อนบ้านเป็นของตน
สำรวมระวังจิต	เคารพสิทธิ์ของทุกคน
เราหวงของของตน	คนทุกคนก็เหมือนกัน
สงครามผลประโยชน์	นั้นเหี้ยมโหดเกินคาดฝัน
วันใดขัดแย้งกัน	ความสัมพันธ์ย่อมเปลี่ยนไป
มิตรกลายเป็นศัตรู	คู่ต่อสู้ช่วงชิงชัย
ผู้แพ้ย่อมแค้นใจ	ผู้มีชัยไม่พ้นเวร
สังคมเป็นสงคราม	ทุกรูปนามต่างลำเค็ญ
เคยอยู่อย่างร่มเย็น	กลับทุกข์เข็ญร้อนเป็นไฟ
ขาดศีลอทินนา	ชาวประชาไม่ปลอดภัย
ทุกคนกังวลใจ	กลัวของหายลับไม่ลง
ดังนั้นศีลข้อสอง	ต้องรักษาให้มั่นคง
โลกจึงจะดำรง	สันติสุขตลอดกาล
ข้อสามอย่าล้งเล	กาเมสุมิฉฉาจาร
ตั้งใจสมาทาน	เว้นจากการผิดในกาม
คู่ใครใครก็รัก	ไม่ยากให้ใครลวนลาม
มนุษย์ทุกรูปนาม	หวงแหนกามกันทุกคน
ไม่ล่วงเกินคู่ใคร	ไม่นอกใจคู่ของตน
เป็นหลักมนุษยชน	ทั่วสากลประพฤติกกัน
ครอบครัวอยู่เป็นสุข	พ่อ แม่ ลูกผูกสัมพันธ์
กลมเกลียวไม่แตกกัน	ย่อมสุขสันต์กันทุกคน
ข้อสี่มีสัจจะ	กล่าววาตะมีเหตุผล

ไม่ลงประชาชน	ด้วยเล่ห์กลมายาการ
พูดเพราะเสนาะโสต	มีประโยชน์ทุกคำขาน
ไม่พูดเพื่อประจาน	ให้ชาวบ้านเกลียดชังใคร
จิตใจบริสุทธิ์	ทุกคำพูดเปล่งออกไป
สร้างความบันเทิงใจ	ให้คนได้ลิ้มรสธรรม
พูดดีมีสัจจะ	เป็นสาระควรจดจำ
พูดด้วยเมตตาธรรม	ทุกถ้อยคำเป็นกุศล
บันดาลสามัคคี	ให้เกิดมีในชุมชน
ดังนั้นควรทุกคน	พูดจากันด้วยไมตรี
พูดจริงอิงประโยชน์	ไพเราะโสตพูดพอดี
พูดกันเป็นอย่างนี้	ฟังแล้วมีแต่ชื่นใจ
สุดท้ายขอที่ห้า	คือสุราแลเมรัย
ดื่มแล้วเมาหลงไหล	ไร้สติรักษาดน
อาจทำกรรมชั่วช้า	ใจเหิมกล้าไร้เหตุผล
หน้าด่านไม่อายคน	อกุศลไม่กลัวเกรง
อาจฆ่าใครก็ได้	อาจทำร้ายแม้ตัวเอง
โทษความเป็นนักเลง	ดื่มสุรามีนากมาย
ข้อหนึ่งต้องเสียทรัพย์	อาจถึงกับล้มละลาย
ข้อสองมิตรสหาย	อาจวุ่นวายวิวาทกัน
ข้อสามพิษสุรา	ก่อโรคาเอนกนันท
บั่นทอนอายุสั้น	ตายก่อนกาลอันควรตาย
ข้อสี่ชื่อเสียงดับ	กิตติศัพท์ถูกทำลาย
ข้อห้าหมดยางอาย	หกลายภูมิปัญญา
สุราและเมรัย	มีพิษภัยมากนักหนา
เอไรอื่นผิดกัญชา	และยาม้าก็เหมือนกัน
เป็นสิ่งควรงดเว้น	ใครตกเป็นทาสของมัน
ต้องทุกขโทษมหันต์	ชีวิตพลันหมดความหมาย
สติจะเลอะเลือน	อาการเหมือนภูตผีพราย
ประสาทถูกทำลาย	สูญสลายความทรงจำ
พอ - แม้ก็ฆ่าได้	เหมือนผีร้ายเข้าครอบงำ
ไม่เกรงกลัวบาปกรรม	เลวระยำเกินโลกนตร์
สังคมที่เราอยู่	จะเลศหลอและสุขสันต์
เหมือนอยู่เมืองสวรรค์	ต้องเชื่อมั่นหลักศีลธรรม

ทุกคนต้องศรัทธา
 สวดมนต์ทุกเช้าค่ำ
 สังคมสุขสมคิด
 สันติภาพอยู่ถาวร

ถือศีลห้าเป็นประจำ
 ประพฤติตามคำพระสอน
 สุขสถิตสถาพร
 ประชากรสุขทั่วกัน

๓. เรื่องสวรรค์

ทานศีลมีผลเลิศ
 สูงต่ำแตกต่างกัน
 พิภพของชาวฟ้า
 เรียกแดนสุขาวดี
 สีแสงใสผุดผ่อง
 โอภาสเรืองจำรูญ
 ไม่หนาวและไม่ร้อน
 หอมกลิ่นทิพย์มณฑา
 อบอวลหอมทวนลม
 ยิ่งชมยิ่งเปรมปรีดิ์
 นานาสุราโภชน์
 เพียงนี้ก็ได้อิ่ม
 วิมานที่สถิต
 สีทองผ่องนภา
 สีเงินวิมานเงิน
 สีขาวนวลผุดผ่อง
 วิมานแก้วแลแพรวพราว
 แสงแวววาวสุกสดใส
 หลากสีผ่องอำไพ
 ทำบุญในชาตินี้
 ได้เกิดเป็นชาวฟ้า
 เทพบุตรงามสง่า
 ทรงเครื่องภูษาภรณ์
 ขบร้องและร่ายรำ
 ดนตรีระโคมขาน
 เมืองแมนแสนสนุก
 กามสุขไม่จืดจาง

ก่อให้เกิดโลกสวรรค์
 ถึงหกชั้นเทพธานี
 ทั้งเทวาและเทวี
 สมบัติมีบริบูรณ์
 แสงแก้วส่องแทนแสงสุริย์
 แสงละมุนละไมตา
 ลมโชยอ่อนเย็นกายา
 ชื่นนาสาตลอดปี
 เทพเที่ยวชมสมฤดี
 ทุกทิศมีให้ชื่นชม
 ล้วนเอนเอยรสกล่อมกลม
 อิ่มอารมณ์ทุกเวลา
 งามวิจิตรตระการตา
 เรียกกันว่าวิมานทอง
 พาเพลินเพลินยามเที่ยวชม
 ไม่เป็นรองวิมานใด
 งามวิไลละออตา
 ดับชีวิไปชาติหน้า
 แสนสุขุขโมสมร
 เทพธิดายิ่งงามอน
 เทพอัปสรเป็นบริวาร
 เริงระบำสุขสำราญ
 เสียงประสานเสนาะฟัง
 นิราศทุกข์สุขสมหวัง
 ถึงสมหวังอย่าว่างใจ

๔. เรื่องโทษของกาม

เมื่อบุญเบาบางลง	กายทิพย์คงแปรเปลี่ยนไป
จุติมาเกิดใหม่	ไม่พ้นวิภวสงสาร
เกิดมาไม่พบสุข	พบแต่ทุกข์ทรมาน
ติดอยู่กับสังขาร	ที่วิญญูณเข้าอาศัย
เข้าค้ำต้องดิ้นรน	เพื่อให้พ้นจากทุกข์ไป
จะหนีไปที่ไหน	ทุกข์ตามไปทุกแห่งหน

พบสุขพอสัมทุกข์	ชั่วครู่สุขก็จากตน
ชีวิตต้องดิ้นรน	หาสุขจนชีพวางวาย
ความสุขทางโลกีย์	มิได้มีอย่างมากมาย
มีเพียงแค่ผ่อนคลาย	ดับทุกข์ได้เพียงชั่วคราว
หลงใหลสุขทางโลก	คงทุกข์โศกยั้งยืนยาว
แรกเกิดถึงหนุ่มสาว	จนแก่เฒ่าทุกข์เข้าครอง
หวังสุขอันยังยืນ	ทุกวันคืนควรไตร่ตรอง
ตั้งใจไม่เกี่ยวข้อง	กามคุณให้วุ่นวาย

๕. อานิสงส์การออกบวช

เห็นภัยในโลภี	คิดหลักตั้งขวนขวาย
คุมจิตสำรวมกาย	ดับกระหายกามโลภี
ถือเพศสมณะ	ตัดราคะไร้ราคะ
เนกขัมมบารมี	จิตยินดีสมาทาน
สลัดความร่ำรวย	เลี้ยงชีพด้วยภิกขาจาร
ขอเพียงมีอาหาร	พอแก่การเลี้ยงชีพตน
พากเพียรประพฤติพรต	มุ่งลดละอกุศล
ฝึกจิตให้อดทน	กล้าเผชิญกิเลสमार
อบรมสมาธิ	ตั้งสติเพ่งองค์ฌาน
ข่มขีภิเลสमार	สำเร็จฌานจิตมั่นคง

เมื่อมีอินทรีย์กล้า
สมเด็จพระพุทธองค์
ผู้ใดได้สดับ
ย่อมรู้และเห็นแจ้ง

ครบทั้งห้าดังประสงค์
ยกสัจจะขึ้นแสดง
เปิดใจรับไม่เคลือบแคลง
สัจธรรมตามเป็นจริง

จบอนุพุทธิกถา

ศีล - ธรรม

ยกสิบนิ้ว	ประณม	กัมศีระชะ
กราบคุณพระ	รัตนะ	อดิสัย
ยัตพระคุณ	เป็นที่พึง	หนึ่งในใจ
ขอปวงภัย	หมู่มาร	อย่าร่ายรอน
ด้วยกุศล	ตลจิต	จึงคิดแต่ง
กลอนสำแดง	หลักธรรม	คำสั่งสอน
ของสมเด็จ	จอมมุนินทร์	ชินวร
กราบขอพร	พระช่วย	อำนวยชัย
จะขอเริ่ม	พรรณา	ศีลห้าข้อ
แต่โดยย่อ	พองาม	ตามวิสัย
เพื่อสะดวก	แก่ปวงชน	ผู้สนใจ
จดจำไว้	ปฏิบัติ	เพื่อขัดเกลา
ในศีลห้า	ข้อหนึ่ง	พึงกำหนด
ขึ้นต้นบท	ว่า “ปาณา”	ห้ามฆ่าเขา
ข้อที่สอง	“อทินนา”	อย่าถือเอา
ของที่เขา	มิให้	อย่าไฝ่ปอง
ข้อที่สาม	“กาเม”	เล่ห์สวาท
ต้องเว้นขาด	คู่เขา	เราอย่าข้อง
ข้อที่สี่	“มุสา”	อย่าคะนอง
คำพูดต้อง	ตามสัตย์	อรรถธรรม
ข้อที่ห้า	“สุรา”	ท่านว่าไว้
ห้ามมิให้	ดื่มเหล้า	ทั้งเข้าค้ำ
เฮโรอิน	ฝิ่นยาบ้า	พาระยา
ท่านแนะนำ	ให้งด	เพื่อหมดเวร
อันบาปกรรม	ทั้งห้า	ถ้าไม่ละ
บาปนั้นจะ	ส่งวิบาก	ให้ยากเข็ญ
ตามประเภท	เหตุที่ทำ	เป็นกรรมเวร
คิดให้เห็น	เว้นให้ไกล	อย่าได้ทำ
การเบียดเบียน	ชีวิต	ปลิดชีพเขา
ทำให้เรา	อายุน้อย	ถอยลงต่ำ
ปราศจาก	อนามัย	ไข้ประจำ

ผู้ใดทำ	กรรมนี้ไว้	ชีพไม่เย็น
ปล้นสดม	โก่งกิน	ทรัพย์สิ้นเขา
จะร้อนเรา	จิตใจ	ไม่แช่มชื่น
บางคราวรวย	ก็อย่าหวัง	ว่ายังเย็น
ต้องเป็นอื่น	และจนลง	อย่าสงกา
การสมสู่	คู่ครอง	ของผู้อื่น
ก็จะขึ้น	ชั่วประเดี๋ยว	จริงเจียวหนา
ผลของกรรม	ทำให้มี	ไฟริมา
เบียดบีบ	ปองชีวิต	คิดผูกเวร
การพูดหลอกลวงใคร		ให้หลงผิด
โทษจะติด	ตามตน	ให้คนเห็น
จะถูกตู่	ใส่ความ	ตามประเด็น
เท็จจริงเป็น	อย่างไร	เขาไม่ฟัง
การดื่มเหล้า	เมายา	ว่าให้คิด
ถ้าเสพติด	โทษร้าย	เมื่อภายหลัง
ต้องเสื่อมทรัพย์	อัปโชค	โรคประดัง
ทอนกำลัง	ปัญญา	พาให้ทรม
เรื่องศีลห้า	ว่าให้ฟัง	โดยสังเขป
ไซ้แถมเหน็บ	โกรธเกลียด	คิดเหยียดหยาม
ว่าให้ฟัง	ฝากให้คิด	พินิจความ
หากเห็นงาม	ประพฤติด	เกิดมงคล ฯ
จะรักษา	ศีลห้า	ตั้งว่านั้น
ให้คงมั่น	ศักดิ์สิทธิ์	สัมฤทธิ์ผล
จำต้องมี	คุณธรรม	ประจำตน
ตามยุบล	โบราณ	ท่านสอนมา
ข้อที่หนึ่ง	พึงระวัง	ยังความโกรธ
ไม่เหี้ยมโหด	ไฝจิต	ริษยา
รู้โอบอ้อม	อารี	มีเมตตา
กรุณา	เป็นธรรม	ประจำใจ
สองเลี้ยงชีพ	โดยสัมมา	อาชีวะ
รู้สละ	รู้ประหยัด	อหังการ
ข้อที่สาม	คู่ครอง	ของใครใคร

ไม่สนใจ	ยินดีอยู่	แต่คู่ตน
ข้อที่สี่	มีสัจย์	ประหยัดปาก
ไม่พูดมาก	กลอกกลับ	ให้สับสน
ข้อที่ห้า	สติตั้ง	ระวังตน
อยากก็ทน	หักห้าม	ไม่ตามใจ
ท่านผู้ใด	ใจบุญ	รู้คุณค่า
ของศีลห้า	เบญจธรรม	ดั่งคำไข
ประพาศมัน	อยู่เสมอ	ไม่เปลืองใจ
จะต้องได้	ผลดี	มีแก่ตน
อาณิสส	ข้อที่หนึ่ง	นั้นพึงรู้
ชีพจะอยู่	วัฒนา	อย่างงน
อนามัย	สมบุรณ์	จำรูญชนม์
ถึงร้อยฝน	เทียวนะ	จึงจะตาย
ข้อที่สอง	สมบัติ	พัสถาน
จะโอฬาร	ล้นหลาก	มีมากหลาย
ยามใช้สอย	ไม่ขาดแคลน	แสนสบาย
ใช้จนตาย	ไม่จน	เพราะผลบุญ
ข้อที่สาม	จะไม่มี	ไฟริร้าย
มาปองหมาย	ชีวิต	คิดเฉียวฉุน
จะได้คู่	เป็นศรี	มีแต่คุณ
ไม่หันเห	กลับกลอก	คิดนอกใจ
ข้อที่สี่	พูดอะไร	ใครก็เชื่อ
คนไม่เบื้อ	ระอา	เมื่อปราศรัย
จะเชิญชวน	ชายหญิง	ทำสิ่งใด
เขาเต็มใจ	พร้อมพรัก	สมัครทำ
ข้อที่ห้า	อาณิสส	จงประจักษ์
จะมีหลัก	จรรยา	ทำคมขำ
มีสติ		มั่นคง ความทรงจำ
ปัญญาล้ำ	เลิศล้ำ	ในปฐพี
หากเห็นจริง	หญิงชาย	ทั้งหลายเอ๋ย
อย่าละเลย	พยายาม	ตามวิถี
ประพาศเกิด	เกิดผล	กุศลมี

เป็นความดี	ติดอาตม์	ทุกชาติไป
ก่อนจบกลอน		สอนสั่งลงครั้งนี้
ข้อความมี	ผิดพลาด	ขาดตรงไหน
ขอปวงปราชญ์	ยกโทษ	โปรดอภัย
เพราะยังไม่	เจนจัด	สันต์ดกลอน
ตอนใดดี	มีสาระ	เป็นประโยชน์
ขอได้โปรด	จดจำ	ทำและสอน
เพื่อให้โลก	วัฒนา	สถาพร
ขอจบกลอน	พาที	เท่านั้นเอย ฯ

การเผยแพร่พระพุทธธรรมของพระพุทธสุวรรณโมลี(สะอั้ง สิรินนุโ) หลวงพ่อมีความเป็นปราชญ์ในเรื่องของการแต่ง กาพย์ กลอน ฉันท์ ท่านได้ใช้เป็นสื่อทำให้พระพุทธธรรมที่เป็นภาษา บาลี แต่งเป็นภาษาไทย ใส่ทำนอง ใส่ทำนอง สรภัญญะ ก็เป็นการง่าย ต่อการจำ ท่อง หรือสวด เพราะเป็นคำที่คล้องจอง จำง่าย เข้าใจง่าย ดังตัวอย่างนี้

คุณพระรัตนตรัย ๒๔ ประการ

พระพุทธคุณ ๙ ประการ

	อิติปิ โส ภควา	เอกองค์ศาสดา
	ทรงพระคุณเก่าประการ	
(๑ อรหันต์)	ธ ล่วงพ้นกิเลสamar	พระกมลสันดาน
	บริสุทธิ์ผุดผ่องอำไพ	
(๒ สมมาสมพุทโ)	ตรัสรู้ชอบกระบวนการใน	อริยสัจได้
	ด้วยพระองค์เองแจ้งจริง	
(๓ วิชาจรรณสมุปนโน)	เพียบพร้อมวิชาอ้างอิง	จรรณงามยิ่ง
	ทั้งเก่งทั้งดีครบครัน	
(๔ สุกโต)	พระสุรเสียงจ้านรรจ์	ไพเราะเสนาะกรรณ
	กังวาลนุ่มนวลชวนฟัง	
	พระเสด็จแดนไฉย -	ธารธรรมไหลหลั่ง
	ดับร้อนชะโลมโลกร่มเย็น	
(๕ โลกวิทู)	ทั่วโลกธาตุรู้เห็น	คุณโทษชัดเจน
	พระนำหมู่สัตว์ข้ามจร	
(๖ อนุตโตโร ปุริสทมมสารภิ)	เป็นสารถิฝึกสอน	เวไนยนิกร
	มีมีผู้ใดเปรียบปาน	
(๗ สตุถา เทวมนุสสาน)	เป็นพระบรมศาสดาจารย์	ทวยเทพสักการ
	มนุษย์เชิดชูบูชา	
(๘ พุทโ)	ตื่นจากกิเลสสินิทร	ปลุกปวงประชา
	รู้กันรู้แก้กลมาร	
(๙ ภควา)	พระทัยแผ่เผื่อเจื้อจัน	แจกธรรมเป็นทาน
	อำนวยโชคอำนวยชัย	
	ข้าฯ น้อมกายวาจาใจ	หมอบกราบกราบไหว้
	พระบาทบงกชทศพล	
	ขอพุทธานุภาพดล -	บันดาลศุภผล

พูนพิพัฒน์สวัสดิ์ ๙ (กราบ)

พระธรรมคุณ ๖ ประการ

	โย โส สวากขาโต	คุณพระธัมโม
	หกประการประมาณมี	
(๑ สวากขาโต ภควตา ธมฺโม)	พระธรรมานุศาสนี	อันพระผู้มี -
	พระภาคตรัสไว้แบบยล	
	เป็นสัจธรรมสากล	มีเหตุมีผล
	ดั่งมครบถ้วนกระบวนความ	
(๒ สนฺทิฎฺฐิโก)	ผู้ใดเชื่อฟังทำตาม	เห็นความดั่งาม
	ปรากฏแก่ตนตรงกัน	
(๓ อกาลิโก)	มีมีเงื่อนไขคั่นวัน	สัจธรรมตั้งมั่น
	ทำดีได้ดีตลอดไป	
(๔ เอหิปสฺสึโก)	มีผลควรภาคภูมิใจ	บริสุทธิ์โปร่งใส
	ทำทนายพิสูจน์ตรวจตรา	
(๕ โอปนยิโก)	เป็นสิ่งที่ควรน้อมนำมา	สู่กายวาจา
	และจิตเราท่านทุกคน	
(๖ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญฺหิ)	พระธรรมอันนวยมรรคผล	รู้ได้เฉพาะตน
	สำหรับวิญญูทั่วไป	
	ข้าฯ น้อมกายวาจาใจ	หมอบกราบกราบไหว้
	พระธรรมคำสอนทศพล	
	ขอธรรมานุภาพดล -	บันดาลอิฐผล
	สุขสมบัติสวัสดิ์ ๙ (กราบ)	

พระสังฆคณ ๙ ประการ

	โย โส สุปฏิปันโน	คุณพระสังโฆ
	แก้ประการประมวลมา	
(๑) สุปฏิปันโน	พระสงฆ์สาวกศาสดา	ทรงไตรสิกขา
	ปฏิบัติเรียบร้อยดีงาม	
(๒) อุกุสุปฏิปันโน	ปฏิบัติเที่ยงตรงตาม	แนวสิกขาสาม
	เลือนระดับภูมิปัญญา	
(๓) ญายปฏิปันโน	ศึกษาต่อเนื่องกันมา	ภูมิธรรมพัฒนา
	คุณวิเศษเพิ่มทวี	
(๔) สามจีปิปฏิปันโน	ดำเนินผ่านพ้นโลกีย์	อิสรเสรี
	มีมีเงื่อนไขผูกพัน	
(๕) อาหุเนยโย	คู่ควรรับของกำนัล	เครื่องสักการะอัน -
	ผู้หวังบุญถวายบูชา	
(๖) ปาหุเนยโย	คู่ควรต้อนรับเมื่อมา	สู่เหย้าเคหา
	ก่อเกิดศิริมงคล	
(๗) ทกฺขิเนยโย	คู่ควรรับบุญกุศล	ถึงผู้วายชนม์
	ที่เราयरักอาลัย	
(๘) อณฺชลีกรณียโย	ควรน้อมกายวาจาใจ	ประณมมือไหว้
	เคารพยกย่องเทิดทูน	
(อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ	จึงนับเป็นเนื้อหาบุญ	ยอดเยี่ยมด้วยคุณ -
โลกสุสฺส)	สมบัติอำนาจโชคชัย	
	ข้าฯ น้อมกายวาจาใจ	หมอบกราบกราบไหว้
	พระสงฆ์สาวกทศพล	
	ขอสงฆ์อนุภาทล -	บันดาลมงคล
	สุขสวัสดิ์พิพัฒน์เทอญ ฯ (กราบ)	

ทศพิธราชธรรม

ภูมิปัญญา

รวมอาณาจักร

มีอาณาเขต

สร้างประเทศไว้

คือองค์กษัตริย์

พระทัยกล้าหาญ

ให้เจริญรุ่งเรือง

บางคราวเสื่อมลง

แย่งกันเป็นใหญ่

คนไทยทั้งชาติ

ต่างชาติเข้าครอง

ถูกเขาย่ำยี

ย้อนกลับไปดู

ก่อนเสียเอกราช

ต่างปลุกระดม

โทษกันไปมา

สังคมอ่อนแอ

พวกใครพวกมัน

นับว่าเป็นบุญ

● มนุษย์เรา

เหนือสัตว์ทุกประเภท

ตั้งเป็นประเทศ

กว้างใหญ่ไพศาล

● ผู้นำยิ่งใหญ่

เป็นหลักเป็นฐาน

ทรงปรีชาชาญ

เป็นหลักรวมใจ

● สร้างบ้านสร้างเมือง

ตามยุคสมัย

เพราะว่าคนไทย

แตกสามัคคี

● ต้องเสียเอกราช

หมดสิทธิเสรี

เราต้องหมองคร

อยู่อย่างระทม

● อดีตเป็นครู

ตั้งสติอารมณ์

คนในสังคม

คนให้ชังกัน

● ชาติมีปัญหา

ด่ากันตะบัน

แย่งลงทุกวัน

แก่งแย่งแข่งดี

● เดชะพระคุณ

เมืองไทยเรา

มีองค์ษัตริย์	แผ่พระบารมี
ปกเกล้าเกศี	ผ่านพ้นภัยพาล
	๑ ทานคืบอำนาจ
ให้คนในชาติ	เลือกตั้งรัฐบาล
ให้มีนายก	เป็นผู้บริหาร
สั่งการสั่งงาน	อำนาจเต็มเมือง
	๑ คนเป็นผู้นำ
ถ้ามีคุณธรรม	ฉลาดปราชญ์เปรี๊ยะ
ซื่อสัตย์สุจริต	สั่งการทุกเรื่อง
เห็นแก่บ้านเมือง	ไม่เห็นแก่ตัว
	๑ ใช้อำนาจหน้าที่
ส่งเสริมคนดี	ควบคุมคนชั่ว
คนดีศรีทธา	คนเลวเกรงกลัว
ไม่กล้าทำตัว	เป็นอันพาล
	๑ ได้นายกดี
ประชาชนมี	จิตใจเบิกบาน
มีความปลอดภัย	เมื่อไปทำงาน
หรืออยู่กับบ้าน	ก็อบอุ่นใจ
	๑ ทำมาหากิน
อยู่กับท้องถิ่น	ไม่ต้องไปไกล
ในน้ำมีปลา	ในนาในไร่
มีข้าวผลไม้	อุดมสมบูรณ์
	๑ พอยู่พอกิน
ไม่มีหนี้สิน	ให้ต้องอาดูร
มีอาชีพเสริม	รายได้เพิ่มพูน
เหลือกินทำบุญ	ช่วยเหลือสังคม
	๑ อยู่กันอย่างนี้

ร้อยวันพันปี	มีแต่รื่นรมย์
อยู่เย็นเป็นสุข	ไม่ทุกข์ระทม
คนในสังคม	ไม่แตกแยกกัน
	๑ ทศพิทธาธรรม
สำหรับผู้เฒ่า	เป็นสิ่งสำคัญ
ต้องมีครบถ้วน	ทั้งสิบประการ
ตามที่กล่าวขาน	ในพระคัมภีร์ พระคัมภีร์

๑. ทาน

	๑ หนึ่งบำเพ็ญทาน
มีจิตศรัทธา	ไม่คิดตระหนี่
สงเคราะห์เอื้อเฟื้อ	โอบเอื้ออารี
คนที่ยังมี	ฐานะยากจน
	๑ ชาวนาชาวไร่
มีอยู่ทั่วไป	ที่ยังขัดสน
ไม่มีที่ดิน	เป็นของของตน
คิดปลูกพืชผล	จึงขัดข้องใจ
	๑ จัดสรรปันที่
ให้เขาพอมี	ที่อยู่อาศัย
ประกอบอาชีพ	ทำนาทำไร่
พวกเขาจะได้	มีอยู่มีกิน
	๑ พ่อค้าวานิช
ประกอบธุรกิจ	ยังขาดทรัพย์สิน
จัดสรรเงินทุน	ให้กู้ทำกิน
ภายหลังหนี้สิน	ค่อยเก็บคืนมา
	๑ สมณชีพราหมณ์
วัดวาอาราม	เรื่องศาสนา

ต้องมีจิตใจ	เลื่อมใสศรัทธา
นำปวงประชา	ทำบุญกุศล
	● เรื่องการศึกษา
สร้างภูมิปัญญา	สำหรับเยาวชน
ถ้าใครรักเรียน	ได้เรียนทุกคน
เงินทองขัดสน	ให้ทุนส่งเสริม
	● เรื่องให้ทานนี้
เป็นบารมี	ช่วยพูนช่วยเพิ่ม
ให้ผู้เป็นใหญ่	ได้อำนาจเสริม
ยิ่งขึ้นกว่าเดิม	เป็นทวีคูณ
	● ประชาชนรักใคร่
ด้วยความจริงใจ	รำลึกถึงคุณ
จะทำการใด	เต็มใจช่วยหนุน
ตอบแทนบุญคุณ	คนเป็นเจ้านาย
	● บ้านเมืองภัยมี
ชีวิตยอมพลี	ไม่คิดเสียดาย
เต็มใจเสียสละ	ถึงตัวจะตาย
ปกป้องเจ้านาย	รักษามันเมือง พระ

๒ ศิล

	● เขาไวใจเรา
เราไวใจเขา	เราเข้าใจกัน
เรารักชีวิต	มีจิตผูกพัน
เขาก็เหมือนกัน	อกเขาอกเรา
	● อย่าคิดอาฆาต
อย่าคิดพยาบาท	พิฆาตชีพเขา
ถูกตบถูกตี	กายเขากายเรา

เจ็บหนักเจ็บเบา

ทรัพย์สินของเขา

เราหวงเขาหวง

อย่าฉ้อโกงกัน

เขารักคู่เขา

มีเพศสัมพันธ์

อย่าได้ปรารมภ์

ต่างคนต่างมี

อย่าพูดมุสา

พูดจากับใคร

วางตัวเหมาะสม

รู้เขารู้เรา

สูงต่ำต่างกัน

ใครดูใครมอง

ถ้าเมาสุรา

มารยาทสังคม

ศีลธรรมต้องมี

ไม่เห็นแก่ตัว

จึงจะมีใจ

ทุกคนเต็มใจ

เจ็บเท่าเท่ากัน

● ทรัพย์สินของเรา

มีค่าเท่ากัน

ดวงจิตผูกพัน

อย่าปล้นสะดม

● เรารักคู่เรา

คู่ใครใครชม

พอเหมาะพอสม

ล่วงเกินคู่ใคร

● พูดจาพาทิ

สัจจะจริงใจ

อย่าพูดเหลวไหล

ปากใจตรงกัน

● เมื่อเข้าสังคม

เป็นเรื่องสำคัญ

เข้าใจชนชั้น

คนในสังคม

● วางตนถูกต้อง

เขาต้องชื่นชม

พาเสียอารมณ์

ผิดเพี้ยนเปลี่ยนไป

● ผู้นำที่ดี

ประจำจิตใจ

ผู้คนทั่วไป

จงรักภักดี

● จะทำการใด

ช่วยเหลือเต็มที่

บ้านเมืองมีภัย

ชีวิตยอมพลี

ช่วยต้านช่วยตี

ป้องกันบ้านเมือง ะค...

๓. ปริจจาอะ (เสียดสละ)

● เรายรักความสุข

เกลียดชังความทุกข์

เขาก็เหมือนเรา

จะทำอะไร

จงเห็นใจเขา

อย่ามุงคิดเอา

แต่สุขฝ่ายเดียว

● เจ้านายเสพสุข

ชาวบ้านกินทุกข์

โศกเศร้าเปล่าเปลี่ยว

ทุกข์ยากอย่างไร

ไม่มีใครเหลียว

สุขอยู่ฝ่ายเดียว

คือพวกเจ้านาย

● ถ้าเป็นอย่างนี้

บ้านเมืองจะมี

เหตุอันตราย

เกิดจลาจล

สับสนวุ่นวาย

บ้านเมืองเสียหาย

ย่อยยับอัปจน

● บ้านเมืองเสียหาย

ทั้งปาวทั้งนาย

ย่อมได้รับผล

เกิดความยุ่งยาก

ลำบากทุกคน

ครเห็นแก่ตน

จงคิดกลับใจ

● กลับใจกลับตัว

อย่าหลงเมามัว

ว่าตัวยิ่งใหญ่

อำนาจวาสนา

ได้มาจากใคร

เขาเปื้อนเมื่อไร

จะไร้แผ่นดิน

● ถูกเขาขับไล่

จะไปอาศัย

ใครเขาอยู่กิน

ถูกเขารังเกียจ	เหยียดหยามดูหมิ่น
ต้องผีนกสิ้นกิน	แต่ความระทม
	● อยู่อย่างซึมเศร้า
ชีวิตอัปเนา	หน้าขึ้นอกตรม
หมู่ญาติพี่น้อง	ต้องพลอยชื่นชม
เมื่อถูกสังคม	ตินินินทา
	● ผู้มีอำนาจ
เป็นใหญ่ในชาติ	มุ่งมาดปรารถนา
อยากให้บ้านเมือง	รุ่งเรืองวัฒนา
เพื่อปวงประชา	อยู่ดีกินดี
	● ต้องมีเมตตา
รักปวงประชา	อย่างน้องอย่างพี่
อย่างลูกอย่างหลาน	ประสานไมตรี
สุขมีทุกข์มี	ร่วมด้วยช่วยกัน
	● ประชามีทุกข์
ยอมสละความสุข	ช่วยปลุกปลอบขวัญ
ไปเยี่ยมไปเยือน	เหมือนพี่น้องกัน
สร้างความสัมพันธ์	เชื่อมโยงสังคม
	● กิเลสโลภะ
กับมัจฉริยะ	อย่าคิดสะสม
ลดละสละได้	จิตใจรุ่มรวย
เห็นเรื่องสังคม	เป็นเรื่องสำคัญ
	● เห็นแก่สังคม
ปวงชนนิยม	ยกย่องทั่วกัน
จงรักภักดี	แม้ดวงชีวิต
ยอมสละป้องกัน	ยามมีภัยมา

๔. อาชวะ (นิติศาสตร์)

	๑ บ้านเมืองมีกฎ
เป็นข้อกำหนด	บทบาทชนชั้น
เป็นเจ้าของเป็นนาย	เป็นคนสามัญ
กฎหมายเท่านั้น	กำหนดให้เป็น
	๑ ทรัพย์สินเงินทอง
ใครจะครอบครอง	ต้องมีหลักเกณฑ์
กฎหมายรับรอง	เจ้าของได้เป็น
คิดดูให้เห็น	กฎหมายสำคัญ
	๑ ผิดกฎอย่างไร
กฎหมายบอกไว้	จึงได้รู้กัน
เคารพกฎหมาย	เป็นหลักสำคัญ
จึงจะอยู่กัน	ด้วยความปลอดภัย
	๑ คนชั่วคนดี
ทุกสังคมมี	ปะปนกันไป
สังคมมีสุข	หรือทุกข์อย่างไร
อยู่ที่ฝ่ายใด	เป็นผู้ปกครอง
	๑ ผู้มีอำนาจ
เป็นใหญ่ในชาติ	ใช้อำนาจถูกต้อง
ตามหลักนิติศาสตร์	ไม่ขาดไม่พร่อง
ใครผิดก็ต้อง	ลงโทษลงทัณฑ์
	๑ เที่ยงตรงคงที่
ใครทำความดี	ต้องมีรางวัล
เป็นกำลังใจ	ให้เขาเชื่อมั่น
ทำดีเท่านั้น	จึงจะได้ดี
	๑ คนเป็นผู้นำ
ทรงความยุติธรรม	เที่ยงตรงเช่นนี้

ปวงชนเต็มใจ	อยู่ใต้บาร์มี
จงรักภักดี	เคารพยำเกรง
	● หากมีไพร่
เข้ามาโจมตี	อย่าขี่มเห
เต็มใจช่วยต้าน	ไม่คิดกลัวเกรง
พลีชีพตัวเอง	ป้องกันบ้านเมือง ฯ๖๘

๕. มัททวะ (รัฐศาสตร์)

	● ทุกชาติต้องมี
จารีตประเพณี	มีหลักภาษา
เป็นเอกลักษณ์	มีหลักศาสนา
แหล่งรวมศรัทธา	นำจิตวิญญาณ
	● มีเรามีเรา
ต่างพวกต่างเผ่า	ต่างพงษ์วงศ์วาน
ต่างการอาชีพ	หน้าที่การงาน
รัฐศาสตร์ประสาน	เป็นชาติเดียวกัน
	● รวมกันเป็นชาติ
มีหลักรัฐศาสตร์	เป็นหลักสำคัญ
ต่างคนต่างมี	ไม่ตรีต่อกัน
ถึงต่างชนชั้น	น้ำใจต้องมี
	● ชนชั้นปกครอง
เอาใจสอดส่อง	คนทุกท้องที่
ให้ปวงประชา	มีสามัคคี
อยู่อย่างน้องพี่	ไม่แตกแยกกัน
	● รักที่รักถิ่น
ทำมาหากิน	ด้วยความขยัน

อาชีพนั่นคง	ชื่อตรงต่อกัน
สุจริตยี่ดมั่น	ไม่เอาเปรียบใคร
	● ศีลธรรมต้องมี
จารีตประเพณี	ต้องรักษาไว้
หล่อหลอมความคิด	รวมจิตรวมใจ
ร่วมกันแก้ไข	ปัญหาถ้ามี
	● ถ้ามีปัญหา
ทุกฝ่ายหันหน้า	เจรจาพาที
ปรับความเข้าใจ	กันด้วยไมตรี
อยู่กันอย่างนี้	สังคมร่มเย็น
	● ผู้มีอำนาจ
รู้หลักรัฐศาสตร์	แจ่มแจ้งชัดเจน
สังคมขัดแย้ง	ชี้แจงประเด็น
ให้ทุกคนเห็น	ยอมรับเงื่อนไข
	● ประนีประนอม
ให้ทุกฝ่ายยอม	ปรับความเข้าใจ
เข้าใจถูกผิด	คิดให้อภัย
เรื่องบาดหมางใจ	ไม่คิดจองเวร
	● ใช้หลักความดี
ผูกมิตรไมตรี	ปรับความคิดเห็น
ให้สอดคล้องกัน	ในทุกประเด็น
ถ้าไม่จำเป็น	อย่าใช้กฎหมาย
	● คนเป็นผู้นำ
ใช้หลักศีลธรรม	เป็นนโยบาย
บริหารประเทศ	วิเศษเหลือหลาย
อย่าใช้กฎหมาย	ทำลายศีลธรรม
	● เรื่องควรโอนอ่อน

รู้จักผืนผ่น	สั่งสอนแนะนำ
ให้เขาได้คิด	ไม่ทำผิดซ้ำ
เขาจะจดจำ	ไม่ลืมบุญคุณ ๗๘๘

๖. ตบะ (กล้าหาญ)

	๑ บำเพ็ญตบะ
คือตั้งสัจจะ	คิดทำอะไร
ปากเพียรมุ่งหน้า	ไปหาหลักชัย
หวังผลยิ่งใหญ่	คือพระนิพพาน
	๒ ตบะคือไฟ
หล่อหลอมจิตใจ	ให้แกร่งกล้าหาญ
ไม่ขลาดไม่กลัว	คนชั่วคนพาล
ขึ้นมารุกราน	ต้องแพกลับไป
	๓ คนพาลคนชั่ว
ถ้าใครเกรงกลัว	มันจะได้ใจ
สร้างอิทธิพล	วางตนยิ่งใหญ่
เป็นโทษเป็นภัย	แก่บ้านแก่เมือง
	๔ บาปกรรมไม่กลัว
กล้าทำความชั่ว	ทุจริตทุกเรื่อง
ถ้าได้อำนาจ	ปกครองบ้านเมือง
จะก่อแต่เรื่อง	เดือดเนื้อร้อนใจ
	๕ สังคมว่ารุ่น
ขาดความอบอุ่น	คิดจะพึ่งใคร
ต่างคนต่างกลัว	กันอยู่ทั่วไป
พึ่งใครไม่ได้	ตัวใครตัวมัน
	๖ รักตัวกลัวตาย
จะเลวจะร้าย	ไม่กลัวว่ากัน

หวานอมขมกลืน	ทุกคืนทุกวัน
รอคอยสวรรค์	ส่งคนดีมา
	● ถ้าวรสวรรค์
ก่อนถึงวันนั้น	เราคงมรณา
ถ้าไม่คิดสู้	หมู่เทพเทวา
ท่านก็ไม่มา	ช่วยเหลือเกื้อกูล
	● พระมหาชนก
เรื่องในชาดก	ยกเป็นข้อมูล
ท่านสู้เต็มที่	พลีชีพเป็นทุน
เทวดาเห็นคุณ	จึงช่วยอุ้มชู
	● เกิดมาเป็นคน
ต้องฝึกใจตน	ให้คิดต่อสู้
คนเก่งคนกล้า	เทวดาคอยดู
ถึงคราวต่อสู้	ช่วยให้มีชัย
	● ผู้มีอำนาจ
เรื่องความเด็ดขาด	จำเป็นต้องใช้
เมื่อมีปัญหา	กล้าตัดสินใจ
ไม่รีรอให้	ปัญหาลุกลาม
	● ใช้อำนาจหน้าที่
เด็ดขาดอย่างนี้	ผู้คนเกรงขาม
สั่งการเรื่องใด	ตั้งใจทำตาม
ทั่วทุกเขตคาม	สงบร่มเย็น พระอม

๗. อักโกระ (เมตตา)

	● จิตไร้เมตตา
เหมือนกับกุ้งปลา	ขาดน้ำอาศัย

จะมีชีวิต	อยู่ได้อย่างไร
ต้องสูญพันธุ์ไป	ถ้าไม่มีน้ำ
	● น้ำร้อนน้ำเสีย
กึ่งปลาอ่อนเพลีย	อยู่อย่างระกำ
หายใจลำบาก	อ้าปากลอยน้ำ
แหวกว่ายคราคร่ำ	ดูน่าสงสาร
	● ดวงจิตของเรา
ถูกความโกรธเผา	อารมณ์พลุ่งพล่าน
ออกทำออกทาง	อย่างยักยักอย่างมาร
คนเห็นอาการ	ไม่อยากจะอยู่ใกล้
	● ถูกความโกรธเผา
ดวงจิตของเรา	เราร้อนก่อนใคร
เหมือนก้านไม้ขีด	เอามาติดไฟ
ตัวเองต้องไหม้	ก่อนใครแน่นอน
	● เปรียบเทียบให้ฟัง
เพื่อให้ระวัง	ตั้งจิตสังวร
ไม่โกรธเกลียดใคร	ใจเราไม่ร้อน
เย็นเย็นนั่งนอน	จิตใจเบิกบาน
	● คนเป็นผู้นำ
มีเมตตาธรรม	ดูแลบริวาร
สงเคราะห์เอื้อเฟื้อ	ช่วยเหลือเจือจาน
ญาติมิตรบริวาร	จงรักภักดี อะ~

๘. อวิหิงสา (กรุณา)

	● เรามีความสุข
เห็นเขามีทุกข์	รู้สึกสงสาร

เห็นเขาหิวโหย	เพราะขาดอาหาร
ข้าวสุกข้าวสาร	ให้ทานเขาไป
	● เห็นเขาอนาถา
ไม่มีเสื้อผ้า	จะสรวมจะใส่
เนื้อตัวร้อนจ้อน	เห็นแล้วอ่อนใจ
แบ่งเสื้อผ้าให้	เขาใช้นุ่งห่ม
	● เห็นเขายากไร้
ที่อยู่อาศัย	หลบฝนแดดลม
ถูกภัยธรรมชาติ	พินาสล่มจม
เขาทุกข์ระทม	หมดที่อาศัย
	● หาทุนหารอน
ซื้ออุปกรณ์	ช่วยเหลือเขาให้-
-พอมีกาลัง	สร้างบ้านหลังใหม่
เป็นที่อาศัย	กินอยู่หลับนอน
	● เห็นเขาเจ็บป่วย
ถ้าไม่คิดช่วย	เขาคงม้วยมรณ
ชวนขวายเป็นเพื่อน	คิดเอื้ออาทร
ไม่ปล่อยเขาอนอน	ทนทุกข์ทรมาน
	● แกล้งเขาให้ทุกข์
รู้สึกเป็นสุข	สนุกสนาน
อัปรีดิ์จัญไร	นิสัยคนพาล
รังแกชาวบ้าน	เลวทรามสิ้นดี
	● เห็นเขาดีกว่า
จิตริษยา	พุดจาเสียดสี
หาเรื่องหาราว	ใส่ร้ายโจมตี
อ้างโน่นอ้างนี่	ปลุกกระแสวิกข
	● สังคมหลงเชื่อ

จึงตกเป็นเหยื่อ	เขาปลุกระดม
ทำตามเขาสั่ง	ไม่ยั้งอารมณ์
ทำลายสังคม	เพราะเชื่อคำพาล
	● เป็นผู้ปกครอง
ดูแลสอดส่อง	ทุกข์ของชาวบ้าน
เห็นเขาทุกข์ร้อน	มีใจสงสาร
เร่งรีบจัดการ	ช่วยเหลือเกื้อกูล
	● เมื่อเขาพ้นทุกข์
ได้รับความสุข	เพราะความกรุณย์
เขาย่อมปลาบปลื้ม	ไม่ลืมบุญคุณ
ยกย่องเทิดทูน	จวบจนวันตาย ๗๕๐๐

๙. ขันติ (อดทน)

	● เกิดมาเป็นคน
มีทุกข์ติดตน	คนละมากมาย
หิวข้าวอยากน้ำ	ลำบากเหลือหลาย
ต้องทุกข์ถึงตาย	ถ้าไม่มีกิน
	● ดื่มน้ำกินข้าว
ปวดหนักปวดเบา	ทุกข์เป็นอาจิณ
กินแล้วไม่ถ่าย	วอดวายชีวิต
ทุกข์ไม่จบสิ้น	ไอ้ชีวิตเรา
	● เมื่อเปลี่ยนอากาศ
ร่างกายสัมผัส	อากาศร้อนหนาว
ร้อนบ้างหนาวบ้าง	ทุกครั้งทุกข์ครว
อากาศร้อนหนาว	เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา
	● ต้องเจ็บต้องไข้
ยิ่งเป็นทุกข์ใหญ่	ถ้าไม่รักษา

ต้องนอนแต่ดิน	ถึงสิ้นชีวา
ทุกข์มากหนักหนา	เกิดมาทำไม
	● วันใดคนรัก
ต้องมาพลัดพราก	จากโลกนี้ไป
นั่งทุกข์ระทม	ร้องไห้ร้องให้
โศกเศร้าเสียใจ	อาลัยถึงกัน
	● เสื่อมลาภเสื่อมยศ
ใจคอห่อหุด	รันทดโศกศัลย์
ครุ่นคิดคำนึง	รำพึงรำพัน
นั่งเหม่อเพื่อฝัน	อยากได้คืนมา
	● อนาถชีวิต
ทุกข์กายทุกข์จิต	มีมากหนักหนา
จะหนีไปไหน	ไกลสุดขอบฟ้า
ทุกข์ตามไปหา	ทุกแห่งทุกหน
	● ทุกข์ดังกล่าวนั้น
เป็นทุกข์สามัญ	มีกันทุกคน
ทั้งไพร่ผู้ดี	คนมีคนจน
ต่างหนีไม่พ้น	ทุกคนเหมือนกัน
	● ทุกข์นอกจากนี้
หลายหลากมากมี	เอนกอนันต์
เพื่อนร่วมสังคม	ไม่กลมเกลียวกัน
ต่างฝ่ายหมายมั่น	แก่งแย่งแข่งดี
	● มีเรื่องขัดแย้ง
ทุกฝ่ายแสดง	กิริยาท่าที
พูดจาหยาบคาย	ใส่ร้ายป้ายสี
ทำลายความดี	ของกันและกัน
	● สังคมวุ่นวาย

แบ่งฝักแบ่งฝ่าย	พวกใครพวกมัน
แตกสามัคคี	มุ่งโจมตีกัน
ทำให้สถาบัน	เกิดความอ่อนแอ
	● เคยกลมเกลียวกัน
อยู่อย่างสุขสันต์	ต้องมาผืนแปร
เป็นทุกข์ระทม	สังคมอ่อนแอ
เศรษฐกิจย่ำแย่	เดือดร้อนทั้งเมือง
	● ยับยั้งจิตใจ
มีเรื่องอะไร	ทำให้ขุนเคือง
ตั้งสติให้อยู่	พูดกันรู้เรื่อง
หายโกรธหายเคือง	เรื่องร้ายกลายเป็นดี
	● ประเทศมันคง
สังคมดำรง	อยู่อย่างเสรี
ทุกคนตระหนัก	รักษาหน้าที่
ผลประโยชน์เกิดมี	แบ่งปันกันไป
	● เข้มแข็งอดทน
ลำบากลำบาก	ทุกข์ทนอย่างไร
เมื่อมีปัญหา	อย่าท้อแท้ใจ
ร่วมกันแก้ไข	ร่วมสามัคคี
	● ร่วมกันรับรู้
ร่วมกันต่อสู้	อยู่กันอย่างนี้
ทุกข์ยากแค่ไหน	ไม่ยอมถอยหนี
ต่อสู้เต็มที่	ด้วยความอดทน
	● ผ่านพ้นอุปสรรค
เคยเหนื่อยเคยหนัก	ลำบากลำบาก
กลายเป็นปรีดีเปรม	อิมเอมกมล
ขันติส่งผล	ให้ภาคภูมิใจ

	● ผู้นำเก่งกล้า
นำปวงประชา	ต่อสู้ชิงชัย
เข้มแข็งอดทน	ทุกคนมั่นใจ
ยอมสละชีพได้	เมื่อชาติต้องการ
	● ทุกข์ยากมีอยู่
ต้องคิดต้องสู้	กันเกิดเราท่าน
พบทุกข์วิงหนี	ตะลึงตะลาน
ทุกข์ตามรังควาญ	เราอยู่รำไป
	● ต่อสู้กับทุกข์
ต้องนึกสนุก	เห็นทุกข์แจ่มใจ
หาเหตุพบเหตุ	ดับเหตุให้ได้
จึงจะมีชัย	ชนะทุกข์ทั้งปวง อะระ

๑๐. อวิโรธนะ (โปรงใส)

	● ใครมีความผิด
ซ่อนอยู่ในจิต	ย่อมมีพิรุณ
ไม่มีความผิด	จิตใจบริสุทธิ์
ไม่มีพิรุณ	ให้คนสงสัย
	● คนมีความผิด
ต้องคอยปกปิด	ความผิดเอาไว้
กลัวคนอื่นรู้	อดสูแก่ใจ
สังคมกับใคร	ใจคอหงุดหงิด
	● ยิ่งเป็นผู้ใหญ่
ต้องระวังใจ	อย่าเผลอทุจริต
อยากได้อะไร	ใคร่ครวญพินิจ
ถ้าเห็นว่าผิด	จงหักห้ามใจ
	● กิเลสโลภะ

โทสะโมหะ	ยังละไม่ได้
ต้องมีศีลธรรม	กำกับเอาไว้
จะทำอะไร	ต้องสุจริต
	● หิริโอตตปปะ
เทวธรรมะ	มีประจำจิต
ควบคุมพฤติกรรม	อย่าให้ทำผิด
ต้องสุจริต	กายวาจาใจ
	● คนเป็นผู้นำ
ทุกอย่างต้องทำ	ด้วยความโปร่งใส
ไม่มีเล่ห์กล	ผู้คนทั่วไป
ยอมไวกว้างใจ	เชื่อถ้อยฟังคำ
	● ปวงชนเชื่อฟัง
ทำตามคำสั่ง	คนเป็นผู้นำ
เดินตามระบอบ	ตามกรอบศีลธรรม
เชื่อฟังผู้นำ	อย่างนี้พันภัย อะระ

ภาคผนวก ค.

แบบสัมภาษณ์ พระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินุโท)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๑

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ **พระศรีปริยัติโกศล รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดกับพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนฺโท) จึงขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประธานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โท. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๒

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ **พระสิริสุพรรณารณ** ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

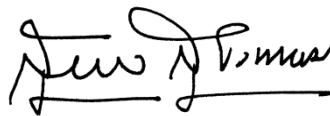
ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสนิมิต ๕๒๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนโท)**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดกับพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนโท) จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเนรมิตการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๓

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ **พระครูศรีอรรถศาสตร์** ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

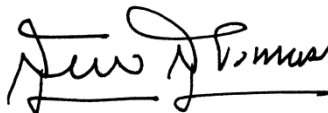
ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนโท)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดกับพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนโท) จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โท. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๔

หน่วยวิทยบริการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ **พระครูโสภณวีรานุวัตร** ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้

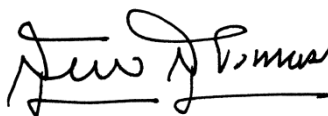
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนฺโท) จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประธานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๕

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง

ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นพัสการ **พระครูสิริวัฒนวิสุทธิ** เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

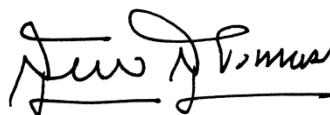
ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนฺโท) จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนพัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนพัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๖

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ **พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ์** เจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

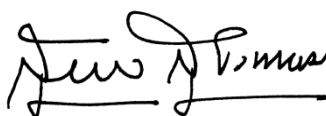
ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดกับพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนฺโท) จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๗

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอรับข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสุพรรณ จันทรัตน์ วิทยากร วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุพรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดกับพระเทพสุพรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินนฺโท) จึงขออนุมัติขอรับข้อมูลจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประธานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๘

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่จิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่จิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตยืมเอกสารเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายยงยุทธ จันทร์ตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระครูปลัดชโล** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๔๗ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **“บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณ
โมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)”** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิดพระเทพสุวรรณโมลี
(สอิ่ง สิรินฺโท) จึงขออนุญาตยืมเอกสารจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โท. ๐๘-๕๒๒๕-๔๑๕๔

แบบสัมภาษณ์พระเดชพระคุณพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑. ทศนคติ : บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินฺโท)

๑.๑ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเดชพระคุณหลวงพ่ในปัจจุบัน ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรม การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ มีลักษณะการทำงานอย่างไรบ้าง ?

.....

๑.๒ การเผยแผ่พุทธธรรม พระเดชพระคุณหลวงพ่มีอะไรเป็นแรงบันดาลใจ และมีหลักธรรม คติธรรมข้อใดเป็นหลักปฏิบัติ อะไรคือตัวปัญหา และอุปสรรคในการเผยแผ่ ?

.....

๑.๓ พุทธธรรมที่พระเดชพระคุณ ได้แสดงไว้แล้ว มีมากมาย ทั้งพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ แต่โดยหลักสาระพุทธธรรมที่น่าเสนอ ได้เน้นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญู มงคล ๓๘ ประการ อัปมาทธรรม ขรवासธรรม อบายมุข และพระบรมราโชวาท เพราะเหตุใด จึงได้เน้นเรื่องนี้เป็นกรณีพิเศษ ?

.....

๒. พระเดชพระคุณหลวงพ่ มีหลักการ หรือเทคนิคในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างไรบ้าง ?

.....

๓. พระเดชพระคุณหลวงพ่คิดว่า การเผยแผ่พุทธธรรมควรมีการใช้สื่อ อุปกรณ์อะไรบ้าง จึงทำให้ประชาชนผู้รับฟังธรรมเข้าใจได้ง่าย และลึกซึ้งยิ่งขึ้น ?

.....

๔. ก่อนแสดงธรรมพระเดชพระคุณหลวงพ่ มีวิธีการเลือกกลุ่มบุคคล หรือหัวข้อธรรมที่จะแสดงหรือไม่อย่างไร ?

.....

๕. คุณลักษณะพิเศษของพระสงฆ์ ที่จะเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี ควรเป็นอย่างไร ?

.....

๖. ขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณหลวงพ่อบัณฑิตได้ชี้แนะทิศทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นไปในทิศทางใด ?

.....

รายชื่อพระภิกษุที่ถูกสัมภาษณ์

๑. พระศรีปริยัติโกศล รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ จบเปรียญธรรม ๙ ประโยค

๒. พระสิริสุพรรณภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ ช่วยดูแลงานทั่วไปภายในวัด

๓. พระครูศรีอรรถศาสตร์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นพระปริยัติเทศน์ เป็นอาจารย์สอนบาลีในวัด

๔. พระครูโสภณวีรานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เป็นพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นเลขานุการวัด ได้รับมอบหมายให้ดูแลควบคุมงานสาธารณูปการ

๕. พระครูสิริวิวัฒนวิสุทธิ เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของพระเทพสุวรรณโมลี

๖. พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดดอนเจดีย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ ความสามารถ

รายชื่อกลุ่มฆราวาส นักวิชาการ ที่ถูกสัมภาษณ์

๑. นายสุวรรณ จันทร์รัตน์ ไวยาวัจกร วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร

๒. นายยงยุทธ จันทร์ตรี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ง.

ตัวอย่างพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ

พระธรรมเทศนา
อนุสรณกถา
โดย พระราชปริยัติสุธี

วัดดอนเจดีย์ จ. สุพรรณบุรี
แสดง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ ณ วัดยานนาวา กทม.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

เปตานิ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺพเพกตมนุสฺสรนฺติ

ขอโอกาส พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุเมธาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี พระสงฆ์เถรานุเถระทุกรูป บัดนี้จะรับประทานแสดงพระธรรมเทศนาในอนุสรณกถา ว่าด้วยความระลึกนึกถึงกันเพื่อฉลองศรัทธาประดับปัญญาบารมี และเพิ่มพูนกุศลบุญราศี ส่วนทักษิณานุประทาน คือการทำบุญอุทิศให้แก่ท่านที่ล่วงลับไปตามคตินิยมทางพระพุทธศาสนา ก่อนอื่นต้องขออภัยคณะท่านเจ้าภาพที่วันนี้มาล่าช้ากว่ากำหนดที่ได้ตั้งใจกันไว้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เกิดจากเหตุขัดข้องหลายประการ ความจริงวันนี้ได้ออกจากวัดตั้งแต่ตี ๕ ครึ่ง เพื่อเดินทางไม่ได้หยุดเลย แต่มาถึงวัดยานนาวาเกือบสี่โมง สามโมงครึ่งกว่าๆ มีเหตุขัดข้องอะไรบ้าง ก็คงไม่ต้องกล่าว

วันนี้ เป็นอีกวาระหนึ่งที่คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมโมลี อดีตเจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรรมการ มหาเถรสมาคม ซึ่งได้ถึงมรณภาพไปตั้งแต่วันที่ ๑๑ มกราคมที่ผ่านมา ณ เมืองทวาย ประเทศเมียนมาร์ ดังเป็นที่ทราบกันแล้วนั้น ได้มีเจ้าภาพที่มีความเคารพเลื่อมใสในพระเดชพระคุณร่วมกันเป็นเจ้าภาพตลอดมา โดยระยะแรก ก็มีพระบรมราชานุเคราะห์การบำเพ็ญกุศลศพ ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ถึงวันที่ ๒๑ มกราคม จากนั้นคณะสงฆ์บาง พุทธบริษัทที่มีความเคารพนับถือในพระคุณท่านบ้าง ก็ร่วมกันรับเป็นเจ้าตลอดมาถึงวันนี้ ในแต่ละวันก็มีเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลกัน ส่วนใหญ่ก็จะจัดให้มีพระธรรมเทศนาด้วย ซึ่งวันนี้ก็เช่นเดียวกัน ท่านเจ้าคุณพระราชรัตนดิลก เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ซึ่งรับสนองงานคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีในการบำเพ็ญกุศลในวันนี้รับเป็นเจ้าภาพจัดอาราธนาผมให้มาเป็นองค์แสดงธรรม ซึ่งผมเองก็บอก

ท่านเจ้าคุณแต่แรกแล้วว่างานนี้ผมไม่สู้จะเต็มใจรับ เพราะเกรงว่าจะเทศน์ไม่ออก เพราะมีหลายเรื่องที่อยู่ในใจของผมมา ในฐานะที่ได้เดินทางร่วมไปกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมโมลี จนกระทั่งถึงมรณภาพ แต่ท่านเจ้าคุณพระราชมงคลก็ไมยอม ขอร้องให้กระผมมาเทศน์ให้ได้ ผมก็เลยต้องมาและก็อุตส่าห์มาซ้ำ นั่งมาในรถก็มีความไม่สบายใจ เพราะทราบจากท่านเจ้าคุณผู้หนึ่งบ่นว่า เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกษจะมาเป็นองค์ประธานร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีด้วย ก็ยิ่งทำให้ไม่สบายใจมาก เพราะว่าเราเป็นเด็ก เป็นเล็กและก็มีมาซ้ำผิดเวลามากๆ ก็ใจคอไม่สบายแต่ทราบมา เมื่อมาถึงท่านไม่สะดวกที่จะมาก็พอจะเทศน์อะไรๆได้บ้าง

ว่าถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผม กับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมโมลีก็มีความรู้จักมักคุ้น มีความสัมพันธ์เป็นส่วนตัว โดยฐานะที่ท่านก็เป็นบุพพการีท่านหนึ่งของผมมา ท่านเมตตาปราณีผมมาโดยตลอด ทุกเรื่องทุกราวมีปัญหาอะไรขัดข้อง ท่านก็ช่วยเหลือเกื้อกูลมาด้วยดี พูดอย่างง่ายๆ ว่า ท่านก็เมตตาผมมาก และผมก็มีความเคารพมีความศรัทธาในปฏิปทาของท่านเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน เคยได้ร่วมเดินทางไปต่างประเทศรับใช้ท่านหลายครั้ง ปกติถ้าไปเมืองนอกท่านก็จะให้พระครูวิสาละสนาถ ลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดรับใช้ท่านโทรไปบอกและกับบอกให้ไปด้วยเกือบจะทุกครั้ง ผมก็ไปรับใช้ท่านพักอยู่กับท่านตลอดเวลา ก็ได้พูดได้คุยเรื่องราวต่างๆมากมายเป็นประสบการณ์ชีวิตของท่านบ้าง ของผมบ้าง ครั้งสุดท้ายก็ได้ไปกันที่ประเทศพม่า ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าประเทศเมียนมาร์ ไปประเทศพม่าคราวนี้โดยจุดประสงค์จริงๆที่ท่านต้องการจะไป ก็จะไปเมืองสะเทิมและก็เมืองทวาย ตามโปรแกรมที่กำหนดกันไว้ว่าอย่างนั้น คือจะไปเมืองสะเทิมก่อนแล้วจึงกลับมาเมืองทวาย เสร็จแล้วก็กลับประเทศไทย

ที่ประสงค์จะไปเมืองสะเทิม เพราะท่านมีความต้องการอย่างแรงกล้า และก็พูดมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว เพราะท่านเป็นแต่งหนังสือเขียนหนังสือ ได้แต่งหนังสือเขียนหนังสือไว้มากมายหลายเรื่อง ก็เป็นที่รู้จักกันของนักปฏิบัติธรรมโดยทั่วไป ท่านก็บอกว่าในชีวิตชั้นสุดท้ายจะเขียนอีกเรื่องเดียว คือเรื่องวิปัสสนาจารย์ โดยเรื่องที่จะเขียนนี้ก็ต้องการจะให้ เป็นครูบาอาจารย์ของนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ท่านเขียนมาแล้วคือวิปัสสนาที่ปนี นั้นก็ยังไม่ใช้ ท่านก็บอกอย่างนั้น อยากจะเขียนเล่มสุดท้ายให้เป็นเหมือนว่า ใครมีหนังสือเล่มนี้อยู่ก็เหมือนกับว่ามีครูบาอาจารย์ทางวิปัสสนาอยู่ใกล้ๆ สามารถที่จะปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หนังสือหรือคัมภีร์วิปัสสนาจารย์ที่ท่านจะเขียนนี้ เกี่ยวข้องอะไรกับเมืองสะเทิม เกี่ยวข้องอะไรกับเมืองทวาย พวกเราก็ไม่เข้าใจ เมืองทวายนั้นไม่เกี่ยวข้องกับหนังสือเล่มนี้ แต่เมืองสะเทิมนั้นเกี่ยวข้อง ที่ท่านต้องการจะไป ก็เพราะตามตำนานทางเมืองพม่าบอกว่า เมืองสะเทิมก็คือสุวรรณภูมิ สุวรรณภูมิก็คือที่ที่พระโสณะกับพระอุตตระ พระสงฆ์ยุคพระเจ้าอโศกมหาราช ได้นำวิปัสสนากรรมฐานหรือได้นำวิชาของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่เป็นจุดแรก แล้วก็แผ่ขยายมาจน

ท้าวภูมิภาคแถบนี้ เรียกว่าเป็นแดนแรกที่วิชาของพระพุทธเจ้าได้มาปรากฏ และวิชาของพระพุทธเจ้าที่เป็นสุดยอดของวิชา พระเดชพระคุณก็บอกว่าคือพระวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง เพราะว่าวิชาอย่างอื่นนั้น ก็มีครูบาอาจารย์มีคณาจารย์สั่งสอนกันมาก่อนทั้งนั้น ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้วิชาอื่นก็มีสั่งสอนกันอยู่ อย่างสมถกรรมฐานก็มีสั่งสอนกันอยู่ พวกดาบสพวกฤๅษีไพร่ก๊อปปี้กันในเรื่องเหล่านี้ เมื่อพระองค์ทรงผนวชใหม่ๆก็เคยได้ไปศึกษาปฏิบัติเรื่องสมถกรรมฐานกับอุทกดาบสและอาพาธดาบส ซึ่งพวกเราก็อ่านกันอยู่แล้วว่า เป็นคณาจารย์ใหญ่อยู่ในยุคนั้น และทั้งสองท่านก็สำเร็จวิชาสมถกรรมฐานขนาดสำเร็จได้ถึงอรุณญาณก็มีเรียนมาแล้ว แต่วิชาของพระพุทธเจ้าจริงๆก็คือวิชาวิปัสสนา ซึ่งไม่มีใครได้ค้นพบ ไม่มีใครได้สามารถจะนำมาเผยแพร่ได้ พระเดชพระคุณเล่าว่าอย่างนี้ และก็ต้องการจะไปเมืองสะเทิม เพื่อสืบทอดรอยความเป็นมาความเป็นไปทางพระพุทธศาสนาวิชาของพระพุทธเจ้าตามที่ได้อ่านมาแล้ว ตั้งใจว่าอย่างนั้น ก็เดินทางออกจากประเทศไทยที่ดอนเมืองเมื่อวันที่ ๙ มกราคม พร้อมกับตัวผมเองและพระสงฆ์อีก ๖ รูป รวมเป็น ๘ รูป ฆราวาส ๖ คน ก็ไปโดยสายการบินพม่า ไปพักที่ย่างกุ้ง ๒ คืน รุ่งขึ้นก็เดินทาง พอเดินทางไปถึงกำหนดการมันเปลี่ยนโปรแกรมไป กลายเป็นไปเมืองทวายก่อนแล้วจึงจะย้อนกลับมาเมืองสะเทิม พอรุ่งขึ้นหลังจากพักที่ย่างกุ้ง ๒ คืนแล้วก็ขึ้นเครื่องจากย่างกุ้งไปเมืองทวาย แต่การขึ้นเครื่องจากย่างกุ้งไปเมืองทวายก็ใช้เวลาเพียง ๔๕ นาที และไปกันช่วงนั้นก็เป็นเรื่องบังเอิญเป็นเรื่องพอเหมาะ

เมื่อไปถึงที่พักแล้วก็ยังพูดคุยปรารภกันกับพระเดชพระคุณแล้ว ก็ยังมีความรู้สึกแจ่มใสสบายดี เพราะในเที่ยวบินที่ไปนั้นก็มีคุณหญิงคุณนายซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกรุงย่างกุ้งไปด้วย ๕-๖ คน ก็เข้าใจว่าอยู่ในระดับเป็นภรรยาของข้าราชการผู้ใหญ่ในกรุงย่างกุ้ง ซึ่งช่วงแรกเราก็ไม่รู้ว่าเป็นใคร เมื่อเครื่องไปถึงสนามบินเมืองทวาย ก็มีพวกทหารพวกข้าราชการผู้หลักผู้ใหญ่ในเมืองทวาย มีพวกผู้หญิงมายืนรอต้อนรับที่บันไดเครื่องบินคนผู้หญิงพม่าเขามีความเคารพมีความศรัทธาในพระสงฆ์อยู่มาก เพราะเมืองพม่าก็นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับเราเหมือนกัน เมื่อเห็นพระไป พวกคุณหญิงคุณนายที่ไปในเครื่องด้วยก็ไม่ยอมลงจากเครื่องบินต้องนิมนต์ให้พระลงก่อน เมื่อพระลงไปผ่านแถวขบวนต้อนรับคุณหญิงคุณนายก็เหมือนมาต้อนรับพระก็ทำให้เราทั้งคณะนี้มีความครื้นเครงครื้นใจมาก ก็ยังพูดกันว่า เทวดาเมืองทวายนี้ดี เป็นสัมมาทิฐิ รู้ว่า พระผู้หลักผู้ใหญ่จากเมืองไทยจะมาเยี่ยม ก็อุตส่าห์เอาคนมาเข้าแถวต้อนรับ ก็พูดกันเป็นอย่างนี้ที่ไม่มีอารมณ์อะไรที่ซึ่งเครียดเลย และมันเป็นอย่างนั้นจริง ท่านก็บอกท่านก็เล่าเองว่า ก่อนจะมานี้ก็บอกว่าจะไปเที่ยวเมืองทวาย ท่านก็เล่าประวัติถึงเรื่องชาวทวายที่มีความสัมพันธ์กับท่าน ตั้งแต่ครั้งอพยพมาอาศัยพระบรมโพธิสมภารอยู่ประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ก็คือที่รอบๆวัดดอน ท่านก็เล่าประวัติอะไรต่ออะไรและท่านก็มีความผูกพันกับชาวทวายมาก เพราะชาวทวายได้อุปการะท่านมาตั้งแต่เป็นสามเณรจนกระทั่งเป็นเจ้าอาวาสวัดดอนว่ามีความผูกพัน และอีกประการหนึ่ง เมืองทวายก็เคยขึ้นอยู่กับเมืองไทย ก็อยากจะ

ไปดู เมื่อไปดูจริงๆ แล้วก็มีคนมาต้อนรับขับสู้ ความจริงเขาไม่ได้มาต้อนรับเรา มาต้อนรับคณะคุณหญิงคุณนายของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกรุงอย่างกึ่ง แต่ว่าเหมือนมาต้อนรับเราด้วย ก็ทำให้ศรีมอคริ้มใจ เมื่อไปถึงที่ก็คุยกันเรื่องนี้และท่านก็เล่าให้ฟังว่าบอกเล่าเทวดาไว้ ก็ไม่รู้ว่าท่านพูดกับเทวดารู้เรื่องได้มากน้อยแค่ไหน แต่ว่าเรื่องที่ท่านจะมรณภาพนี่กลับไม่ได้บอก เรื่องก็เป็นอย่างนี้ เมื่อถึงที่พักที่เมืองทวาย ความจริงก็ไม่ได้เห็นดเห็นอะไรตามข่าวที่ได้ทราบกันทั่วๆ ไป เพราะว่ามียศมารับจากสนามบินเมืองทวายไปเข้าที่พักแรมระยะทางจากสนามบินไปที่พักแรมก็ประมาณ ๑๐ นาทีเท่านั้นเอง ไม่ไกลกัน เมื่อไปถึงที่พักแรมแล้วท่านก็รู้สึกว่สบายใจ ยังพูดกับพระที่ว่า อย่างนี้อยู่หลายวันก็ได้ เพราะบรรยากาศมันเป็นโบราณๆ

พูดถึงเมืองทวาย ถ้าพวกเราหลบตานึก เมื่อนึกถึงเมืองแล้วเราก็ต้องนึกถึงตึกรามบ้านช่อง ร้านตลาดอะไรต่างๆ อย่างเป็นบ้านเป็นเมืองในประเทศของเรา แต่เมืองทวายไม่ได้เป็นอย่างนั้น ที่เรียกว่าเมืองทวายเท่าที่ไปเห็นมาเท่าที่ไปสัมผัสมา แทบจะไม่มีตึกรามเลยสักหลังเดียว ก็มีบ้านไม้ปลูกอยู่เป็นหลังๆ เพียงแต่ว่าเป็นหมู่บ้านใหญ่ ถ้าเทียบกันแล้วก็เหมือนกับหมู่บ้านชนบทหมู่บ้านใหญ่ของเรามากเมื่อประมาณ ๕๐ กว่าปีมานี้เอง เราต้องนึกย้อนหลังไปดูแถวๆ ปทุมธานีหรือที่อื่นๆ นอกๆ เมืองไปว่า หมู่บ้านใหญ่ๆ เมื่อ ๕๐ ปีก่อนอยู่กันอย่างใด ? เดียวนี้ก็ยังคงอยู่กันอย่างนั้น ไม่มีตึกรามอะไรใหญ่โตเลย มีแต่บ้านไม้ปลูกหลังคาสูงๆ ทั้งนั้น ก็พูดคุยกันเป็นปกติและก็ปรารภหลายเรื่องที่คุณกันนั้นนั่น ก็เรื่องการไปโน่นไปนี่ไปอะไรต่างๆ กัน แล้วก็พูดถึงเรื่องการเที่ยว อันนี้ก็เป็นเรื่องที่พูดกันอยู่เรื่อย ว่าพวกเรานี้อายุก็มากขึ้น เรี่ยวแรงกำลังก็เริ่มลดลง จะไปไหนมาไหนก็ไม่ค่อยสะดวก ก็คงจะไปได้อีกสักไม่กี่ปี ก็พยายามหาโอกาสที่จะไปสั่งสมประสบการณ์ เอามาทำประโยชน์แก่คนรุ่นหลังให้มากที่สุด ท่านก็ปรารภว่า จริงๆ แล้ว เรื่องพระกับการเที่ยว ปัจจุบันนี้โดยมากเราไม่ค่อยที่จะได้พูด ไม่ค่อยจะได้ชี้แจงกันในเรื่องนี้ให้เป็นที่เข้าใจ เพราะเรื่องพระกับการเที่ยวนั้น มันเป็นเรื่องที่คุ้นเคยกันมาแต่โบราณ เพราะการเที่ยวนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่เลวร้าย ในแง่ของความเป็นจริง ถ้าเราจะดูกันจากพื้นฐานที่เป็นมา เราจะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธศาสนาที่เรานับถือกันอยู่ทุกวันนี้

ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนากันอย่างจริงๆ ก็จะได้เห็นว่า เกิดจากการเที่ยว ถ้าไม่มีการเที่ยวพระพุทธศาสนาเกิดไม่ได้ ทำไมถึงว่าอย่างนี้ ? ก็เพราะเจ้าชายสิทธัตถะไปได้คิดว่าจะออกบวช มิใช่ว่าอยู่ในวังแล้วจะคิดได้ เสด็จออกไปประพาสพระราชมอุทยาน ประพาสก็คืออะไร ? ก็คือไปเที่ยวสวนนั่นเอง ไปเที่ยวสวนก็ไปได้เห็นเทวดาทูต คือร่างที่เทวดาแปลงมาให้ดู เห็นคนแก่ เห็นคนเจ็บ เห็นคนตาย แล้วก็เห็นนักบวช ก็ไปได้คิดตรองนั้น ก็ทำให้คิดว่าออกบวช เมื่อพูดถึงตรงนี้เราก็จะเห็นว่า ถ้าไม่มีการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาเกิดไม่ได้เลย ฉะนั้น การเที่ยวไม่ใช่เป็นเรื่องเลวร้าย ก็พูดคุยกัน ท่านพูดบ้าง ผมพูดบ้าง ก็แสดงทัศนะกัน แล้วก็บอกอีกว่า คำสั่งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ประกาศปฐมเทศนา มีพระสงฆ์สาวกรุ่นแรกเกิดขึ้นในโลก เป็นคำสั่งแรกที่พระพุทธเจ้าสั่งให้คณะสงฆ์ในยุค

แรกปฏิบัติ ก็คือสั่งให้เที่ยวดังที่เราพูดกันอยู่เรื่อยว่า จรธ ภิกขเว จาริก! ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไป อย่าอยู่เฉยๆ เพราะถ้าอยู่เฉยๆแล้ว ศาสนาแผ่ออกไปไม่ได้ ประโยชน์ที่สำคัญ ก็จะไม่เกิดกับเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นต้องเที่ยว แม้เราเองก็จะไปยังกรุงราชคฤห์ อันนี้ก็เป็นที่รับทราบกันอยู่ การเที่ยวจะเป็นด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาอย่างไรก็ตาม แต่ว่าคนมี บุญวาสนา เมื่อถึงคราวถึงวาระไปเจออะไรแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้ได้คิด ทำให้เกิดสติได้หลายเรื่อง ถ้าเราไปดูประวัติพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร ๒ อัครสาวกที่ยิ่งใหญ่ของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็จะเห็นได้ว่าท่านทั้งสองนี้ ก็เป็นนักเที่ยวทั้งนั้น และไม่ใช่เที่ยวธรรมดา ไม่ใช่เที่ยวไปอย่างแบบที่พระพุทธเจ้าสั่งให้เที่ยวด้วย เพราะเที่ยวไปตามประสาคนที่ อยู่ในวัยรุ่นวัยหนุ่มธรรมดาๆ ถ้าเทียบปัจจุบันก็ไปเที่ยวบาร์เที่ยวคลับว้างๆเถอะ เที่ยวไปๆ จนได้คิดว่า เออ.....เราจะมาหลงมัวเมาอยู่กับความสุขจากการเที่ยวในสถานที่เรีงรมย์ต่างๆ มันจะสุขอยู่ได้สักกี่วัน? ก็ทำให้ได้ข้อคิดว่า ทรัพย์สมบัติเงินทองมีมากมายแค่ไหนก็ตาม มันจะซื้อความสุขในมนุษย์ได้ ก็เพียงเฉพาะบางอย่าง

เพราะความสุขในมนุษย์นั้น มันมีจำกัดไม่ได้มีมากมายอะไร ทรัพย์สินเงินทองเรามีสติปัญญา เรามีบุญมีวาสนาเราสามารถจะหาเพิ่มได้ แต่ความสุขในมนุษย์นั้น เพิ่มไม่ได้ ก็คิดกันอย่างนี้ มีแค่ไหนมันก็แค่นั้นเราเคยได้มาอย่างไร จะได้ต่อไปอีก มันก็ไม่เกินไปจากนั้น ในที่สุดท่านก็สลดใจ แล้วก็ออกมาบวชกัน ก็คุยกันถึงเรื่องนี้ แล้วช่วงนั้นผมก็กำลังติดแต่ง กาพย์ เรื่องบารมีและเรื่องทศพิชราชธรรมอยู่ ผมก็เลยวกากาพย์ให้ท่านฟังว่า

มนุษย์สมบัติก็ไม่ยืนยง
วันหนึ่งเราคงต้องพรากจากไป
จงมีศรัทธาอย่าชะล่าใจ
เพียรสร้างบุญไว้เป็นหลักประกัน
ถึงคราวดับจิตชีวิตแปรผัน
ได้ขึ้นสวรรค์เป็นเทพเทวา

นี่ก็เป็นช่วงหนึ่งของกลอนที่ผมคุยกันไป แล้วก็เรียนถวายท่าน ท่านก็ยังหัวเราะ เออ...เป็นนักกาพย์นักกลอน เป็นพ่อเพลงเก่าหรือยัง? ก็ยังล้อเลียนกันอยู่อย่างนี้ เพราะผมว่าเป็นทำนองให้ท่านฟังด้วยว่าเป็นทำนองว่า (สรภัญญะ)

มนุษย์สมบัติก็ไม่ยืนยง
วันหนึ่งเราคงต้องพรากจากไป
จงมีศรัทธาอย่าชะล่าใจ
เพียรสร้างบุญไว้เป็นหลักประกัน
ถึงคราวดับจิตชีวิตแปรผัน
ได้ขึ้นสวรรค์เป็นเทพเทวา

เสวยความสุขทุกวันเวลา
อยู่กับชาวฟ้าสุดแสนสบาย

ก็คุยกันไปเล่นๆอย่างนี้แหละ อยู่กับมนุษย์มันก็ยุ่งอย่างนี้แหละ เขาบ้างเราบ้าง โนนบ้างนี่บ้างสาระพัดสาระเพ ก็คุยกันไปอย่างนี้ แล้วในที่สุดก็พักผ่อน ท่านก็นอนพักผ่อน ผมเองก็ยังไม่นอนหรอกเพราะมันยังไม่ดีก็คิดอะไรได้ผมก็เขียนไปบ้าง ประมาณสัก ๔ ทุ่ม ได้ ท่านก็ตื่นขึ้นมา เพราะพักอยู่ห้องเดียวกัน ตื่นขึ้นมาแล้วท่านก็ไปเข้าห้องน้ำแล้วก็บ่นว่า ท้องผูก ถ่ายไม่ออก ออกนิดเดียว แล้วสักประเดี๋ยวหนึ่ง ท่านก็บ่นว่าแน่นท้อง หายใจไม่สะดวก ไปตามหมอมานำให้ที ผมก็นึกไม่ถึงว่าจะเป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โตกันถึงขนาดท่านต้องมรณภาพ ผมก็บอกท่านพระครูวิศาลสรนาทว่า หลวงพ่อเหนื่อย หายใจไม่สะดวก ให้พระครูวิศาลสรนาทไปตามหมอมานำ เพราะในขณะนั้นก็มีหมอสูงอายุไปด้วย ๒ ท่าน หมอก็มาเช็คมาตรวจ ตรวจดูก็บอกว่า มีแก๊สในกระเพาะมาก ก็ให้ยาขับแก๊สกับบอกว่า เป็นขมื่นอ้อยหรือขมื่นชันอะไรนี้แหละ เป็นยาที่ผสมพวกขมื่น เขาว่าขับแก๊สได้ ให้ท่านฉีดยา ๓ เม็ด อาการมันก็ยังเป็นอยู่อย่างนั้นแล้วก็ไปดื่มน้ำขิงมาตั้งไว้ ท่านก็ไม่ได้ฉีดยา บังเอิญว่าวันนั้นก็มีหมอในเมืองทวายเยอะแยะหมด ก็มาสังสรรค์สังฆมนากันอยู่ที่นี่ด้วย ได้ทราบว่ประมาณ ๓๑ คน ก็เรียกว่าหมอทั้งเมืองมาอยู่กันที่นี่ทั้งหมด เมื่อทราบว่ท่านไม่สบาย หมอก็มาช่วยกันดู ดูกันหลายคน อาตมาก็ออกจากห้องมา ให้หมอเข้าไปดูแลท่าน ผลที่สุดหมอก็ถามว่ ท่านเคยเป็นหืดหรือเปล่า? สมศักดิ์ (พระครูวิศาลสรนาท) ก็บอกว่า ไม่ได้เป็น ไม่เคยมีประวัติว่เป็นหืดเลย เพราะลักษณะท่านหายใจคล้ายๆกับคนเป็นหืด ก็บอกว่าไม่ได้เป็น เลยหาสาเหตุไม่ได้ผลที่สุดอาการของท่านก็แน่นขึ้น หมอก็เรียกรถพยาบาลจะรับไปเข้าห้อง I.C.U. รถก็มายังไม่ทันถึง ท่านก็นั่งไป หมอก็ปมหัวใจกันอยู่พักใหญ่ ท่านก็เจ็บบ่นไป ผลที่สุดก็ไม่กลับคืนมาก็ต้องนำขึ้นรถไปไว้ที่โรงพยาบาล ก็ทำให้เกิดความเศร้าสะเทือนใจกันไปทั้งคณะ เพราะช่วงเวลาที่ท่านมีอาการเริ่มเป็นตลอดระยะจนถึงมรณภาพคิดว่ไม่เกิน ๒๐ นาที เพราะไม่ได้มีแวว ไม่ได้มีลงอะไรที่เป็นเครื่องให้สะดวกใจว่ท่านจะต้องต่วนจากไป ก็ทำให้ทั้งคณะงกกันไปหมดเลย พูดอะไรก็ไม่ถูกทำอะไรก็ไม่เป็น ทางคณะก็ได้แจ้งมาให้ท่านเจ้าคุณพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ท่านเจ้าคุณพระธรรมกิตติมุณี เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ทราบเป็นอันดับแรก และได้ทราบต่อมว่ทางเจ้าคุณทั้งสองท่านก็ติดต่อท่านเจ้าคุณภาวนาวิริยคุณ วัดพระธรรมกาย ท่านเจ้าคุณเทพกิตติเมธี และท่านอาจารย์กิตติวุฒโฒ (พระเทพกิตติปัญญาคณ) ก็ได้ช่วยเหลือวิ่งเต้นติดต่อผู้หลักผู้ใหญ่ทางนี้ ทางโน้นก็ติดต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในเมืองทวาย ตำรวจทหารก็มาปวารณาตัวว่จะให้ช่วยเหลืออะไรได้บ้าง ที่แรกก็งกกันไม่รู้ว่จะเอาศพท่านมากันได้อย่างไร เพราะเราก้ไม่รู้ว่ เมืองทวายนี้มันอยู่ใกล้ไกลกับเมืองไทยแค่ไหน? แต่ในความรู้สึกว่ มันเหมือนไกล ความจริงมันไม่ไกลเลย ที่รู้สึกว่ไกลก็เพราะว่มัน

เป็นต่างประเทศเท่านั้นเอง ความจริงแล้วใกล้กว่าเชียงใหม่ เมืองทวายอยู่ไกลจากเขตแดนเมืองกาญจน์ไปเพียงแค่ ๑๔๐ กิโลเมตรเท่านั้นเอง จากชายแดนใต้ของเมืองกาญจน์

ที่แรกก็ติดต่อกันว่าจะนำศพท่านกลับทางเครื่องบิน จากทวายมาอย่างกุ่ม และจากอย่างกุ่มก็จะกลับมาดอนเมือง ซึ่งเรื่องต่างประเทศก็คิดกันได้แค่นั้น ก็พยายามติดต่อสถานทูตติดต่ออะไรต่ออะไร ที่แรกก็ว่าได้ วันที่ ๑๒ (มกราคม ๒๕๔๔) ช่วงบ่ายก็กำหนดจะเดินทางจากเมืองทวายเข้ากรุงอย่างกุ่มโดยสายการบินพม่า พอใกล้จะออกจากที่พักไปสนามบิน ทางอย่างกุ่มก็แจ้งว่าไปไม่ได้ ทางอย่างกุ่มไม่สะดวกที่จะรับศพไว้ เพราะเครื่องบินจากทวายไปอย่างกุ่มเป็นเครื่องบินเล็ก ดังนั้นก็สับสนกัน แต่ได้รับทราบแจ้งว่า พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร อดีตผู้บัญชาการทหารบกของไทยเราซึ่งชอบกับแม่ทัพนายกองของเมืองพม่าได้โทรขี้ดติดต่อไปให้ทางโน้น อำนวยความสะดวกทางสถานทูตก็แจ้งไปว่าให้นำศพกลับทางรถ ทางด่านเมืองกาญจน์บุรีก็เลยตกลงว่าให้กลับกันทางรถยนต์ คณะก็จะให้กลับกันทั้งหมดนั้นแหละ เพราะทุกคนก็เต็มใจจะมากับหลวงพ่อด้วยกันทั้งนั้น แต่ว่าทางพม่าไม่ยอม ให้มีพระติดตามไปกับศพได้เพียงรูปเดียว ตกลงก็ต้องเป็นผมนำศพท่านมาผมก็รู้สึกวิเวกวังเวงใจมากพอสมควร เพราะที่มานั้นก็หลับตามาทั้งนั้น ไม่รู้เรื่องราวอะไรเลย ทิศทางอยู่ทางไหน เมืองไทยอยู่ทางไหนก็ไม่รู้ แล้วก็ไม่รู้ว่าข้างหน้าจะมีอะไร แต่ก็เต็มใจมาเพราะว่าไม่ได้คิดอะไรที่ท่านยังไม่อยู่เราไป จะไปพร้อมกับท่านเราก็ไม่ได้ว่าอะไร ก็มา แต่บังเอิญด้วยบารมีของท่าน ผมก็คิดว่าไม่เป็นไร เรื่องที่วิตกกังวลมากที่สุดหลังจากท่านมรณภาพก็คือเรื่องสภาพศพของท่าน เพราะโรงพยาบาลที่เมืองทวายไม่มีห้องเย็น ไปอยู่ก็ห้องธรรมดาๆ เหมือนกับห้องดับจิตทั่วไป เหมือนกับโกดังเก็บศพบ้านนอกธรรมดาๆ ก็ไม่สบายใจเลย ก็พยายามค้นได้คนที่เข้าไปติดต่อว่าเรื่องหยูกเรื่องยาวว่าเป็นอย่างไร ก็บอกว่าจัดแล้ว เราก็ไม่ไวใจ เพราะเราเคยพบโดยทั่วไปถึงจะจัดยาแล้วสภาพศพก็ไม่แนเสมอไป บางทีก็เปลี่ยนแปลง แต่ก็เดชะบุญสภาพศพท่านไม่ได้มีอะไรผิดปกติเลย ตั้ง ๒ คืน ๒ วันที่อยู่ที่โน้น และอากาศก็ร้อน

และอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่สบายใจก็คือเรื่องหีบศพที่จะบรรจุร่างของท่าน ที่เมืองทวายเขาไม่มีร้านขายหีบขายโลงอย่างเรา เพราะเป็นประเพณีแบบบ้านนอก ตายทีก็ต่อโลงกันที่โรงพยาบาลก็ไม่มี เราก็ไม่รู้จะไปหาซื้อโลงได้ที่ไหน ก็เลยต้องให้โรงพยาบาลเขาหาช่างมาทำลูกหีบให้ บอกให้ทำอย่างดีที่สุด สุดฝีมือที่จะทำได้ เขาก็ทำได้แค่เท่าที่เห็นกันในภาพ แต่ก็ยังดีว่าใช้สังกะสีกรุทั้งภายนอกภายใน แต่ก็ไม่ทราบว่าเป็นเมืองทวายชอบทำศพเตี้ย เตี้ยมากหีบที่ใส่ศพท่านมา ผมก็ไม่สบายใจก็โทรมาบอกหลวงพ่อมืองกาญจน์ว่า ถึงเมืองกาญจน์แล้วก็หาลูกหีบเปลี่ยนให้ท่านก็ดี เพราะหีบพมานี้รู้สึกแล้วว่ามันไม่ค่อยจะน่าดูเท่าไรนักก็บอกท่านมาว่าอย่างนั้น ซึ่งพวกเราก็ได้เห็นกันแล้ว ในที่สุดก็นำศพท่านกลับมาถึงประเทศไทยด้วยความปลอดภัยทุกประการ ก็มีอุปสรรคบ้างเท่าที่เดินทางจากเมืองทวายมายังเขตแดนเมืองกาญจน์ก็ไม่อุปสรรคอะไรมากมาย ก็มีรถเสียบ้าง ๒-๓ ครั้ง ซึ่งความจริงระยะทางจากทวายมาถึงด่าน

ก็ต้อง ถ้าเดินกันเป็นปกติเขาบอกว่าไม่เกิน ๔ ชั่วโมง ก็จะถึง แต่วันนั้นออกตั้งแต่ ๗ โมง มาถึงด่านที่ต้องประมาณ ปาย ๒ โมง เดินทาง ๗ ชั่วโมง ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะรถเสียบ้าง น้ำแห้งบ้าง เป็นระยะๆอยู่ ก็มานึกได้ทีหลังว่าปกติสมัยที่พระเดชพระคุณยังมีชีวิตอยู่ เวลาไปทัศนศึกษาต่างประเทศท่านชอบไปรถ เวลาไปด้วยรถก็มีกฎกติกาวางไว้อย่างดี ไม่เกิน ๒ ชั่วโมงต้องหยุด ๑ ครั้ง เพื่อเข้าห้องน้ำ เดินยืดเส้นยืดสายกัน ก็เป็นอย่างนี้ทุกครั้งเวลาไปรถเออ.....มาตอนที้นำศพท่านกลับมา มานึกได้ทีหลังว่า หรือท่านจะหยุดพักตามธรรมเนียมของท่าน แต่ว่าเราในฐานะเป็นคนไม่เคยทางก็รู้สึกวิตกไม่สบายใจก็กราบบอกเล่าท่านแล้วบอกเล่าท่านอีก จนกระทั่งวาระสุดท้ายก่อนจะถึงชายแดนประเทศไทย รถก็มาหยุดเฉยๆไม่ยอมขึ้นขึ้นไม่ได้ ถึงด่านสุดท้ายก็จอดรออยู่อย่างนั้นแหละ และเราก็ไม่รู้ว่าจริงๆแล้วมันก็ใกล้เขตแดนไทยมากแล้ว ได้ทราบจากพวกที่ไปรอรับว่าขึ้นไปยอดดอยยอดเขาก็เห็นรถเราจอดอยู่ แต่ว่ารถเราที่รับพระเดชพระคุณมา มาไม่ได้ คนรถต้องมาตาม ตามรถคันที่นำหน้ามาให้กลับไปรับ ได้ทราบว่าทางคณะที่ไปรับก็จะขอทางฝ่ายพม่าให้นำรถจากเมืองไทยที่ไปรอรับ ให้เข้าไปรับเขาไม่ยอม จากนั้นจนถึงเวลาบ่ายสองโมงจึงนำศพมาถึงด่านชายแดนได้

เรื่องราวความเป็นมา เกี่ยวกับการไปทัศนศึกษาของพระเดชพระคุณตามที่ได้กล่าวมานี้ก็เป็นเรื่องปลื้มๆย่อยๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการไปประเทศพม่าในคราวนี้ และทำให้ท่านถึงแก่ภรรณภาพไปอย่างคาดไม่ถึง ก็นึกว่านึกว่าถึงคราวถึงวาระของท่านจริงๆ ท่านมีความใฝ่ฝันมีความผูกพันกับชาวทวายที่อุปการะท่านมา และท่านก็ไปถึงภรรณภาพที่เมืองทวาย และก็ไม่ใช่ว่าที่ภรรณภาพนั้นห่างหมอ ขาดหมอ ห่างโรงพยาบาล ความจริงก็ใกล้ๆกัน โรงพยาบาลห่างจากที่พักแรมก็ไม่เกิน ๗ - ๘๐๐ เมตรเท่านั้นเอง แต่ถึงคราวถึงวาระ ท่านก็จากพวกเราไปก็ทำให้พวกเราที่รู้จักมักคุ้นเคารพนับถือชอบพอกับท่านก็มีความเศร้าสลดใจมาก ท่านเคยเป็นเจ้าคณะภาค ๑ มีความรักมีความเอ็นดูคณะสงฆ์ภายในภาค พูดถึงด้วยความเมตตาอยู่ตลอดเวลา จังหวัดปทุมฯ ก็อยู่ในสังกัดภาคของท่าน มีเรื่องมีราวอะไรก็ร่วมสุขร่วมทุกข์กันมาก็ปรารภว่า อายุ ๗๒ นี่จะทำบุญใหญ่ ก็จะทำอาราธนาพระที่อยู่ในสังกัดที่มีความเคารพนับถือเคยร่วมสุขร่วมทุกข์กันมา ร่วมสมโภชน์ร่วมฉลองกันเป็นการใหญ่สักครั้งหนึ่ง แต่ท่านก็มาด่วนจากไปเสียก่อน คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีก็คงจะซาบซึ้งในเมตตาธรรมของท่านที่พยายามยืนหยัดเพื่อความสงบเพื่อความเรียบร้อยของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมฯตลอดมา โดยปกตินิสัยพวกเรารู้กันว่า ท่านเป็นพระที่คงเส้นคงวามาโดยตลอดไม่ว่าเรื่องอะไรทั้งสิ้น แม้แต่เรื่องการห่มผ้า ใช้ยาม รองเท้า รถ ท่านมิได้ตามอะไรใครเลย ท่านเสมอต้นเสมอปลายมาตลอด เรื่องระเบียบแบบแผนอะไรต่างๆ ทุกสิ่งทุกอย่างท่านก็ยืนหยัดด้วยตัวของท่านเอง มีหลักมีเกณฑ์อย่างไร ท่านก็ถือหลักถือเกณฑ์ไม่ได้โอนอ่อนผ่อนตามกระแสใดๆทั้งสิ้น ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ก็หายาก จึงเป็นที่น่าเสียดายสำหรับพวกเราที่มีพระผู้หลักผู้ใหญ่ให้ความรักให้ความเอ็นดูกับพวกเราเหมือนอย่างพระเดชพระคุณท่าน เรื่องนี้ท่านก็เคยเล่าให้ฟัง มีเรื่องที่เป็นชاذกอยู่เรื่อง

หนึ่ง พวกเราที่เป็นนักปกครองสนใจก็ไปอ่านดูกันแล้วก็เอามาพิจารณาเปรียบเทียบ ชาดก เรื่องนั้นก็คือ เรื่องนิโครธมิตชาดก คือเรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ชื่อว่า นิโครธ และพระเทวทัตเสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อเหมือนกัน ชื่อว่าสาชะ ต่างคนต่างมี บริวาร ใช้กฎใช้หลักเกณฑ์ปกครองบริวารอย่างเดียวกัน เมื่อมีเรื่องมีปัญหอะไรเกิดขึ้น ทั้ง สองท่านใช้วิธีแตกต่างกันอย่างไร เรื่องนี้ก็ฝากพวกเราที่เป็นนักปกครองไปศึกษาเรื่องนิโครธ มิตชาดก ซึ่งก็ได้พูดได้คุยกับท่านในระหว่างที่ไปทัศนศึกษากัน ก็ขอฝากไว้เพียงเท่านี้

ท้ายที่สุดนี้ ด้วยอำนาจบุญกุศลที่คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีและผู้เคารพ นับถือ โดยทั่วไปได้ตั้งอกตั้งใจทำถวายท่านในโอกาสนี้ จงเป็นวิบากราศรีส่งเสริมสนับสนุนให้พระเดช พระคุณพระพรหมโมลีซึ่งอยู่ยังสัมปรายภพ ได้อยู่อย่างสงบสุขในสัมปรายภพนั้น ตลอดนิ รันต์กาล

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนามาพอสมควรแก่เวลา ขอยุติพระธรรมเทศนาด้วย เวลาเพียงเท่านี้

เอว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระครูปลัดชโล เทชพล (ปีนวิเศษ)
เกิด	: วันเสาร์ที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒
สถานที่เกิด	: ตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี
การศึกษา	: ประถมศึกษา ร.ร.บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.๒๕๑๓ : น.ธ.เอก สำนักเรียนคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. ๒๕๑๖ : ป.ธ. ๔ สำนักเรียนวัดประยูรวงศาวาส กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๒๓ : ม.ศ. ๕ ร.ร.วชิรเมฏราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๒๕ : ป.บส. ประกาศนียบัตรผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ : พุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- : -ราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓
อุปสมบท	: วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ : วัดมงคลธรรมนิมิตต์ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
หน้าที่	: เจ้าอาวาสวัดโพธิ์อัน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี : พระปริยัตินิเทศก์ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี : เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุพรรณแห่งที่ ๓๗
เข้าศึกษา	: ๑๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๙
สำเร็จการศึกษา	: ๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๓
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดโพธิ์อัน ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๑๑๐ : โทรศัพท์ ๐๘ – ๑๕๖๓๑๑๓๐ Email : WATPHO-ON@HOTMAIL.COM